

Magyarország Földművelésügyi és Erdőgazdálkodási Minisztérium, 1903 érvényben.

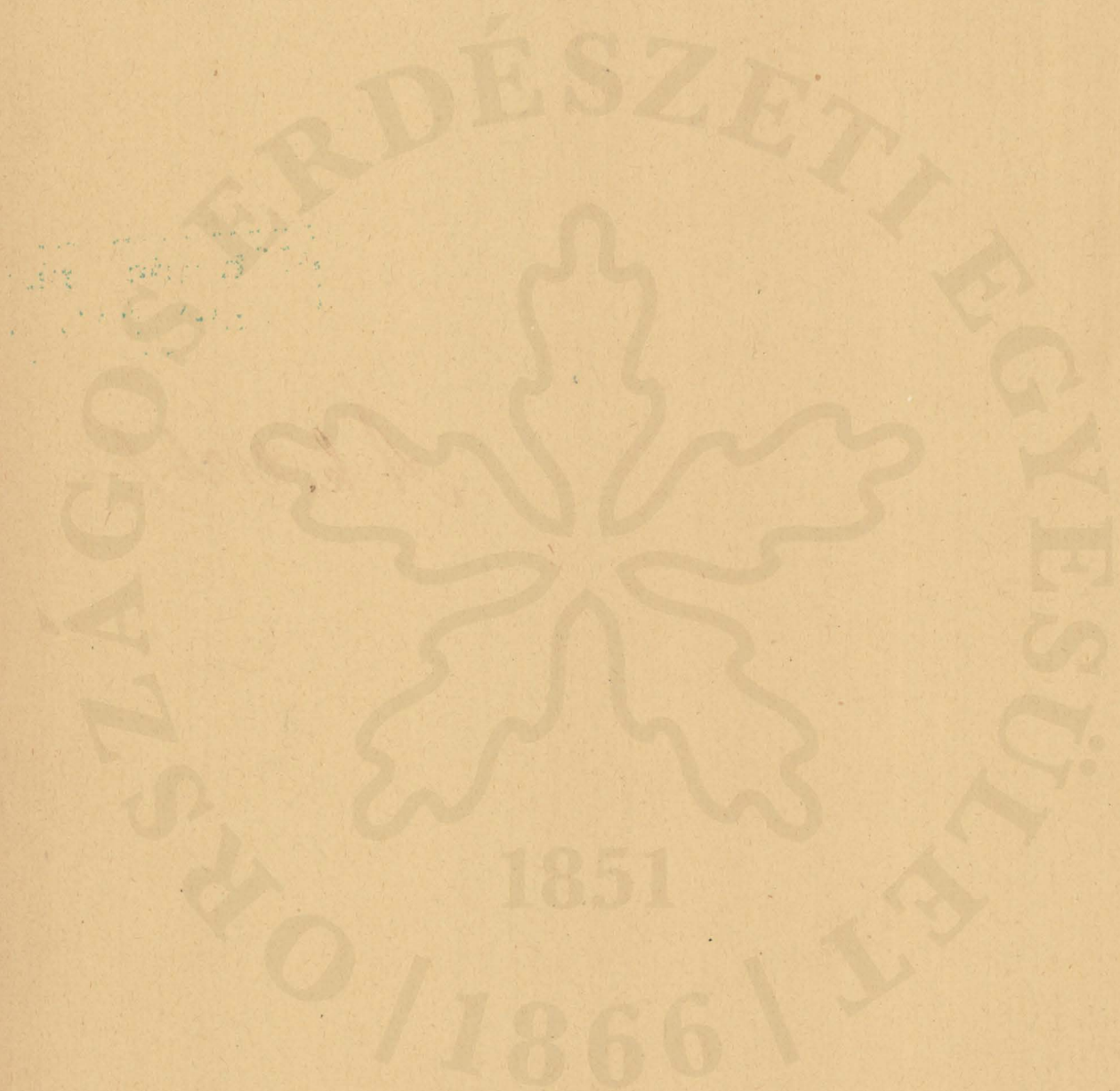

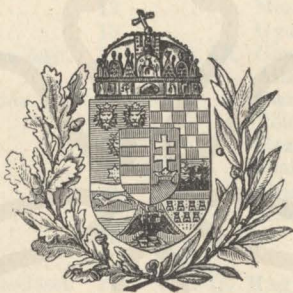
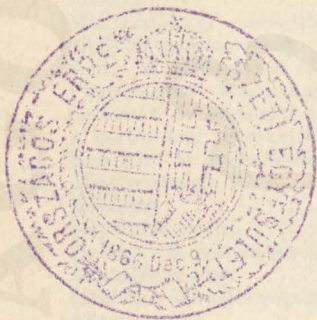

MAGYARORSZÁG

FÖLDMÍVELÉSÜGYE

AZ 1903. ÉVBEN.

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

A. k. 2126. sz.

x/4.
TII.

KÜLÖN LENYOMAT

„A m. kir. kormány 1903. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló
jelentés és statisztikai évkönyv“

czimű, a m. kir. miniszterelnök által az 1897. évi XXXV t.-cz. 5. §-a értelmében az országgyűlés elé terjesztett műből.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1904.

MAGYARORSZAG

FÖLDHASZNÁLATI ÉS ERDŐSZETI

Állam. 2018
OEE Könyvtár

AN 1901. ÉVI

KÖNYV TARTALOM

Az Erdészeti Minisztérium 1901. évi költségvetési és az országos állami költségvetési törvényekről és a költségvetési rendszerről.

1851

/1866/

BUDAPEST

AZ ERDŐSZETI MINISZTERIUM KÖNYVTÁRA

1901

TARTALOM.

I. A m. kir. földmívelésügyi minister jelentése.		Lap
I. Földmívelés és növénytermelés	9	
Gazdasági egyesületek	10	
Népies mintagazdaság	10	
Mezőgazdasági termények hamisítása ..	10	
Az 1894: XII. t.-cz. végrehajtása	10	
Szövetkezeti ügy	11	
Vámügy	11	
Mezőgazdasági statisztika	13	
Külföldi szak tudósítók	13	
Szőlő- és borkortermelés és filloxera-ügy.	13	
Pinczemesteri tanfolyam	17	
Szőlészeti és borászati szakoktatás....	18	
A bortörvény végrehajtása	18	
Kertészet és gyümölcsheszet	19	
II. Állattenyésztés	23	
Méhészet	24	
Selyemtenyésztés	25	
Halászat és haltenyésztés	26	
Állategészségügy	27	
Általános állategészségügyi intézkedések	27	
Állatforgalom	27	
Állati járványok	28	
Lótenyésztés	29	
Méneshirtokok	30	
Kincstári fürdők	30	
III. Erdészet	30	
Vadászat	33	
Kincstári erdők	34	
Nyarálótelepek	35	
Az állam által kezelt községi és némely más erdők és kopár területek	36	
IV. Víziügyek	37	
a) Állami munkálatok	37	
b) Társulati munkálatok	39	
Kulturmérnöki hivatalok	40	
Közegészségügyi mérnöki szolgálat....	41	
V. Hegyvidéki és székelyföldi akció	41	
A Kárpát-hegyvidék gazdasági hely- zetének javítása	41	
A székelyföldi földmívelés nép felsegítése.	43	
Deliblári kincstári birtok	44	
VI. Gazdasági munkásügyek	45	
VII. Telepítés	47	
VIII. Kísérleti ügy	51	
Mezőgazdasági kísérleti és tudományos intézetek	51	
Meteorológiai és földmágnességi intézet	51	
Földtani intézet	51	
Vegykísérleti állomások	51	
Vetőmagvizsgáló állomások	52	
Gépkísérleti állomás	52	
Növénytermelési kísérleti állomás	52	
Dohánytermelési kísérleti állomás	52	
Rovartani állomás	53	
Növényélet- és kórtani állomás	53	
Állatelettani és takarmányozási kísér- leti állomás	53	
Szeszkísérleti állomás	53	
Tejkísérleti állomás	53	
Kísérletügyi központi bizottság	53	
Ornithológiai Központ	53	
Mezőgazdasági muzeum	54	
Gyapjúminősítő intézet	54	
IX. Gazdasági oktatás	55	
Állatorvosi főiskola	55	
Gazdasági szakoktatás	55	
Földmívelés iskolák	55	
Gazdasági vándor- és szaktanárok....	56	
Szakirodalom	57	
Tejgazdasági szakoktatás	57	
Földmívelési Értesítő	57	
II. Magyarország östermelésének állapota.		
Vetésterület	61	
Időjárás	62	
Elemi csapások	62	
Terméseredmények	63	
Gabonaárak	64	
A termés értéke	64	
Mezőgazdasági termények forgalma ...	65	
Állattenyésztés és állatforgalom	67	
Állatvásárok	68	
Gyapjúaukciók	69	
Tejszövetkezetek	69	
Méhészet	70	
Selyemtermelés	70	
Állati termékek forgalma	70	
Állategészségügy	72	
Szőlőterület és szőlőművelés	73	
Gyümölcstermelés	76	
Erdészet	77	
Kulturmérnökség	78	
Birtokváltozások	79	
Birtokmegterhelhetetés	79	
Gazdasági szakoktatás	79	
Mezőgazdasági munkásügy. Balesetek .	79	
III. Statisztikai táblázatok.		
1. A kulturmérnöki hivatal által teljesített ta- lajjavítási munkálatok 1891-től 1903-ig	85	
2. A viziutakra fordított állami kiadások 1867-től 1903-ig	85	

	Lap
a) Összes kiadások	85
b) A szabályozásra fordított kiadások folyók szerint	85
3. A telekkönyvi birtoktestek forgalma 1892-től 1903-ig	86
4. A birtokost változtató telekkönyvi birtoktestek átlagos értéke az 1896–1900. évek átlagában, 1902-ben és 1903-ban	87
5. A telekkönyvi birtoktestek megterhelésében előfordult változások 1892-től 1903-ig	87
6. Népies gazdasági oktatás az 1903. évben Magyarországon	87
7. Gazdasági tanintézetek 1903-ban	88
a) Főáttekintés az intézetek egyenkinti felsorolásával	88
b) Tanulók részletezése anyanyelv és hitfelekezet szerint	89
c) A felsőbb gazdasági tanintézetek részletesen	90
1. Tiszti és tanszemélyzet, az intézetek működésére vonatkozó némely főbb adat	90
2. A hallgatók s a végzett növendékek részletezése	90
8. Gazdasági tanfolyamok és tanulmányi kirándulások 1903-ban Magyarországon ..	90
9. A m. kir. vegyiskísérleti és vetőmagvizsgáló-állomások működése 1902-ben és 1903-ban	91
10. Gabonárák a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint 1903-ban	91
a) Buza	91
b) Egyéb gabonaneműek	91
11. Különféle terményeknek havi és évi átlagára 1903-ban a budapesti tőzsde árjegyzései szerint	92
12. Gabonaneműek átlagára a budapesti tőzsdén 1896-tól 1903-ig	92
13. Mezőgazdasági átlagos napszámberék 1903-ban, törvényhatóságokint	93
a) Évi átlagban	93
b) Időszakonként	94
14. A bevetett terület az 1903. évi fölvétel szerint a főbb termények megkülönböztetésével törvényhatóságokint	96
15. Az összes szántóföld, a bevetett és az elemi csapások folytán kivetett vetésterület 1903-ban törvényhatóságokint	100
16. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület 1902-ben és 1903-ban	101
17. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület az elemi csapások és termények nevei szerint 1903-ban	101
18. A learatott terület és a termés mennyisége és értéke termények szerint 1903-ban	102
A) Abszolút számokban	102
B) Viszonylagos számokban	104
a) Átlagos termés hektáronként és a termés átlagos értéke mm.-ként	104
b) A termés átlagos súlya	104
19. A fontosabb mezőgazdasági termények terméseredményei 1903-ban törvényhatóságokint	105
20. A mezőgazdasági termelés országos eredményei 1900-tól 1903-ig	107
Magyarország	107
Horvát-Szlavonországek	108
Magyarbíródom	109
21. Szőlőterület és bortermelés 1881-től 1903-ig	110
22. A szőlőterület a termőerő és a talaj minősége szerint 1896-tól 1903-ig	110

	Lap
23. A szőlőművelők szakképzettségének fejlesztése érdekében tartott tanfolyamok száma s a permetezett és szénkénnel gyérített szőlők terjedelme 1896-tól 1903-ig	110
24. Az állami szőlőtelepek 1903. évi vesszőtermése és 1903/1904. évi forgalma európai szőlővesszőkből Magyarországon	111
25. Az állami szőlőtelepek 1903. évi szőlőoltvány-termése és 1903/1904. évi szőlőoltvány-forgalma Magyarországon	111
26. Az állami szőlőtelepek 1903. évi vesszőtermése és 1903/1904. évi forgalma amerikai szőlővesszőkből Magyarországon	111
27. Az 1903-ik évi szőlőterület részletezése törvényhatóságokint	112
28. Az 1903. évi szüret törvényhatóságokint	114
29. A Magyarbíródom állatlétszáma 1884-ben és 1895-ben	115
30. Az állami méntelepek ménállománya és a ménállomány változása az 1903. év folyamán	115
31. Az állami méntelepek ménállománya 1903-ban teleposztályok szerint	115
32. Az állami méntelepek ménállománya a mének fajtája szerint 1903-ban	116
33. Az országos fedezőménnek, valamint a bérmenek által fedezett kanczák száma és a befolyt fedeztetési, illetőleg bérdíjak 1903-ban	116
34. A m. kir. állami ménesek Magyarországon 1903-ban	116
a) A ménesek lóállománya, forgalma és a befolyt fedeztetési díjak	116
b) A m. kir. állami ménesek lóállománya fajok szerint	117
35. A köztágóhidak száma és a köztágóhidak levágott állatok kimutatása 1898-tól 1903-ig Magyarországon	117
36. Az állatvásárok forgalma 1903-ban	117
37. Az állatvásárok forgalma 1903-ban főbb piaczonként	117
a) Felhajtás és eladás	117
b) Eladási árak	119
38. A budapesti szarvasmarha-, borjú- és juhvásár forgalma 1881-től 1903-ig	121
39. A hasznos háziállatok betegségei 1891-től 1903-ig	121
40. Az állatorvosok száma 1898-tól 1903-ig ..	122
41. A kórányai sertésforgalom és sertésárak 1903-ban	122
a) Sertésforgalom	122
b) Átlagárak	122
42. A budapest-ferencvárosi konzumvásár sertésforgalma és a napi átlagárak 1903-ban ..	122
43. A budapesti gyapjúaukeziók az 1903. évben ..	123
a) Elárverezett mennyiségek	123
b) Árak	123
44. A vajtermelésre berendezett falusi tejszővetkezetek működése 1903-ban Magyarországon	123
45. A köztenyésztés emelésére kiosztott apaállatok, ezek értéke és az állatkiallításokon s díjazásokon kiosztott államdíjak 1903-ban Magyarországon	124
46. A méhészeti termelés Magyarországon 1894-től 1903-ig	125
47. A méhészeti termelés 1903-ban vármegyénként	125
48. A selyemtenyésztés fejlődése 1896-tól 1903-ig ..	126
49. A selyemtenyésztés és szederfatenyésztés állapota 1903-ban a jelentékenyebb selyemtermelő vármegyék feltüntetetésével ..	126

	Lap
50. Erdőőri szakiskolák 1903-ban Magyarországon	127
51. Az erdőőri szakvizsgák eredménye Magyarországon 1897-től 1903-ig	127
52. Az állam által kopár területek befásítására, vágásterületek felújítására s egyéb erdősítési czélokra adományozandó csemeték termelésének czéljaira fentartott csemetekertek 1891-től 1903-ig	127
53. Az állami erdőhivatalok által kezelt csemetekertek 1903-ban	128
54. A kopár területek beerdősítésére ingyen kiosztott csemetemennyiség és az azzal eszközölt erdősítések Magyarországon 1903-ban törvényhatóságokint	129
55. Az erdészeti üzemtervek, illetőleg az erdő-törvény alapján előírt és bejelentett erdősítések Magyarországon 1903-ban, törvényhatóságokint	130
56. Az állam által kezelt erdők és kopár területek száma és kiterjedése, valamint birtokosaik által az állami kezelésért fizetendő évi átalányok 1903-ban Magyarországon	131

	Lap
57. Az erdőterület részletezése a talaj minősége s fanemek szerint az 1903. év végén, törvényhatóságokint	132
58. A kincstári erdősítések terjedelme és költsége az 1903. évben	134
59. A kincstári erdőhatóságok által kezelt csemetekertek kiterjedése és a termelt csemetemennyiség az 1903. évben	134
60. A kincstári erdőbirtokok területe művelési ágak szerint és az erdőbirtok értéke 1903-ban	135
61. A kincstári erdők megoszlása a főbb fanemek szerint 1903-ban	135
62. A kincstári erdők vágásterületei és fatermése, valamint pénzügyi eredményei 1903-ban	136
63. A kincstári erdők kiterjedésének és értékének változása 1890-től 1903-ig	136
64. Mezőgazdasági balesetek a Magyarbirodalomban 1903-ban	137
a) Törvényhatóságok szerint	137
b) A sérülés foka és neme a munka nemével összevetve	138
c) A sérültek személyi viszonyai	138

1851

/1866/

32. A...	127
33. A...	128
34. A...	129
35. A...	130
36. A...	131
37. A...	132
38. A...	133
39. A...	134
40. A...	135
41. A...	136
42. A...	137
43. A...	138
44. A...	139
45. A...	140
46. A...	141
47. A...	142
48. A...	143
49. A...	144
50. A...	145
51. A...	146
52. A...	147
53. A...	148
54. A...	149
55. A...	150
56. A...	151
57. A...	152
58. A...	153
59. A...	154
60. A...	155
61. A...	156
62. A...	157
63. A...	158
64. A...	159
65. A...	160
66. A...	161
67. A...	162
68. A...	163
69. A...	164
70. A...	165
71. A...	166
72. A...	167
73. A...	168
74. A...	169
75. A...	170
76. A...	171
77. A...	172
78. A...	173
79. A...	174
80. A...	175
81. A...	176
82. A...	177
83. A...	178
84. A...	179
85. A...	180
86. A...	181
87. A...	182
88. A...	183
89. A...	184
90. A...	185
91. A...	186
92. A...	187
93. A...	188
94. A...	189
95. A...	190
96. A...	191
97. A...	192
98. A...	193
99. A...	194
100. A...	195

101. A...	196
102. A...	197
103. A...	198
104. A...	199
105. A...	200
106. A...	201
107. A...	202
108. A...	203
109. A...	204
110. A...	205
111. A...	206
112. A...	207
113. A...	208
114. A...	209
115. A...	210
116. A...	211
117. A...	212
118. A...	213
119. A...	214
120. A...	215
121. A...	216
122. A...	217
123. A...	218
124. A...	219
125. A...	220
126. A...	221
127. A...	222
128. A...	223
129. A...	224
130. A...	225
131. A...	226
132. A...	227
133. A...	228
134. A...	229
135. A...	230
136. A...	231
137. A...	232
138. A...	233
139. A...	234
140. A...	235
141. A...	236
142. A...	237
143. A...	238
144. A...	239
145. A...	240
146. A...	241
147. A...	242
148. A...	243
149. A...	244
150. A...	245

I.

A M. KIR. FÖLDMIVELÉSÜGYI MINISTER
JELENTÉSE

1903. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

1851

1866

A földmivelésügyi érdekek előmozdítására az 1903. évben a következő intézkedések tétettek:

A szorosan vett *földmivelés és növénytermelés* fejlesztésénél a különböző kísérleti intézeteknek, a szakiskolák gazdaságainak és az állami birtokoknak a múlt évben is tevékeny szerep jutott. Ezen kívül az egyes termelési ágak közvetlen támogatásban is részesültek.

A *sörárpatermelés* érdekében a termény egyneművé tételének előmozdítása végett Bars, Nyitra, Gömör és Kis-Hont és Pozsony vármegyék kispapjai között 1.000 métermázsa vetőmag osztatott ki kedvezményes áron; a nagyobb gazdaságoknak pedig a növénytermelési kísérleti állomás 300 métermázsa nemes vetőmagot közvetített beszerzési áron. Az értékesítés előmozdítása végett a miskolci sörárpavásár állami támogatásban részesült.

A *komlótermelés* iránt a gazdaközönség körében fokozottabb érdeklődés mutatkozván, a komlótermelési szaktanár helyszíni tanácsadása több alkalommal vált szükségessé.

Abból a szempontból, hogy vidékenként egynemű komló terjedjen el, a múlt évben 100.000 drb. komlódugvány osztatott ki.

A komló értékesítésére a múlt évben kedvező hatással volt az a körülmény, hogy a külföld legfontosabb komlótermelő vidékein a termés nem jól sikerült, minek következtében a komlóárak szokatlanul felszöktek s a magyar komló gyorsan és jó áron vevőre talált. Ezen kedvező árviszonyok mellett nyílt meg a múlt évi segesvári komlóvásár és kiállítás, valamint az e célra újonnan épített komló vásárcsarnok, melynek költségeihez a segesvári komlótermelők szövetkezete 6.000 kor. államsegélyben részesült.

Azoknak a termelőknek, a kik a segesvári komlóvásárt a nagy távolság miatt nem vehették igénybe, módjukban állott az Országos Magyar Gazdasági Egyesület saazi bizománnyosának közvetítéséhez fordulni. Az értékesítésnek ez a módja azonban — bár szintén állami segélyben részesült — a múlt évben sem járt nagyobb eredménnyel. Ennélfogva akcióztam a végből, hogy a magyar sörgyárosok a komlótermelőkkel közvetlen összeköttetésbe jöjjenek. E cél eléréséig azonban a saazi bizományi eladást is támogatni kell, mert alkalmat nyújt a selejtesebb magyar komló értékesítésére.

A *burgonyatermelés* javítására az 1901. évben szervezett három központi burgonya szaporító-telep akadálytalanul megfelelt feladatának s a fiók szaporító-telepek 1903. évi szükségletét fedezte. A fiók szaporító-telepeknek azonban egy része nem volt képes a kiosztáshoz szükséges vetőgumót előállítani. Ezért a mutatkozó szükséglet fedezésére külön is nagyobb mennyiségű burgonya vetőgumó beszerzése és kiosztása volt szükséges.

A *lentermelés*, illetőleg a lenkórótermelés az 1903. évben ismét nagyobb kiterjedést vett. A dunántúli vidék lentermelésének értékesítése végett Csurugon állami támogatással létesített lenfeldolgozógyár az ősszel megkezdte üzemét.

A termelés támogatása végett az elmúlt évben 1.500 hordó eredeti oroszországi és 500 zsák utántermésű vetőmag szereztetett be, és részint az eredeti beszerzési áron, részint kisebb-nagyobb kedvezmény engedélyezésével kiosztatott.

I.
Földmivelés és
növény-
termelés.

A lentermelési szaktanár 18 vármegyében 70 helyen 2.200 résztvevő előtt tartott előadásokat a lentermelésből és 320 drb. ismeretterjesztő füzetet osztott ki. Ezen kívül több esetben résztvett helyszíni szemlékben, a hol halászati és kender- vagy lenáztatási érdekek összeütközése folytán a kérdést a hatóságnak kellett eldönteni.

A kendertermelés terén az érdeklődés szintén fokozódott s a múlt évben egy nagyobb kendergyár állami támogatása volt engedélyezhető, a mely azonban még nem kezdhetette meg üzemét. A kistermelők kenderáztatási igényeinek kielégítése végett 2 helyen mesterséges áztató létesítéséhez kaptak az érdekeltek államsegélyt és több helyen mesterséges áztatók létesítéséhez szükséges műszaki felvételek történtek.

Minthogy a kender- és lentermelés terén újabban nagyobb arányban mutatkozó érdeklődés oly nagyobb szabású akció megindítását tette indokolttá, a melynek költségei a tárcza rendes hitelében fedezetet nem találhatnak, azért erről a beruházási törvényjavaslatban történik gondoskodás.

A mezőgazdasági szeszgyártás iránt a gazdaközönség körében az 1903. évben is oly nagy érdeklődés mutatkozott, hogy az 1900. évi IX. t.-cz. alapján az új gyárak között felosztható szeszkontingens ismét nem volt elegendő arra, hogy a folyamodók igényei kielégíttessenek. Az 1904/5. évi termelési időszakra tíz új mezőgazdasági szeszfőzde részesült 5.777 hektoliter kontingensben.

Gazdasági
egyesületek.

A gazdasági egyesületek és körök alakítása és újjászervezése körül az elmúlt évben is fokozottabb mozgalom volt észlelhető, s 41 gazdakör és szövetség, 4 szakegyesület és 3 gazdatiszti kör alapszabályai láttattak el bemutatási záradékkal.

Az 1903. év végén tehát 344 gazdasági jellegű egyesület és kör működött. Tevékenységük, valamint az általuk rendezett kiállítások, gépversenyek, bemutatások stb. az egyesületek útján az egyes termelési ágak fejlesztésére fordított összegeken kívül, kerekszámban 90.000 korona állami segélyben részesültek.

Népies minta-
gazdaság.

A kisgazdák gazdálkodásának példaadás útján való előmozdítására szolgáló népies mintagazdaságok száma az elmúlt évben 7 vármegyében (Baranya, Csongrád, Somogy, Szolnok-Doboka, Torontál, Turóc, Zemplén) 8 új mintagazdasággal szaporodott.

Mezőgazdasági
termények hamisítása.

A mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának tilalmazásáról szóló 1895. évi XLVI. t.-cz. rendelkezéseibe ütköző kihágási esetek közül 1903. évben 116 ügy került harmadfokú elbírálás alá, az 1902-ben harmadfokúlag elbírált 79 esettel szemben. Ezekből 46 esett a tej, 1 a liszt, 15 a vető- és fűmagvak, 1 az olaj, 10 a paprika és 43 a takarmányfélék hamisítására. A kihágási esetek fele a székesfőváros területén fordult elő, fele pedig a vidéken.

Az 1894 : XII.
t.-cz. végrehajtása.

A mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894 : XII. t.-cz. által előírt törvényhatósági szabályrendeletek mind megalkottattak s végrehajtásuk megindult.

A múlt évben a legtöbb kérdés a legeltetés, a legelőfelosztások és a mezei közös dűlőutak használata terén merült föl.

A legeltetés rendezésénél nagy akadályokat okoz az, hogy a közös birtoklás nincs részarányok szerint pontosan megállapítva. Az úrbéri birtokrendezés óta a birtoklási viszonyok nagyon megváltoztak s a legelőbeli jogosultságok kellő nyilvántartására sem a birtokosok, sem a hatóságok nem fektettek súlyt. Minthogy a szóban levő törvény 6. §-a szerint a közös legelők kezelésére az érdekeltek egyeteme jogosult, de az érdekeltség pontos megállapítása nagyobb munkát igényel, ezt mindenütt kötelességévé tettem az érdekeltségnek és a községi előjáráságnak, a honnan a legelő használatával kapcsolatos ügy elem került.

A kisbirtokos földművelő népnek nagy kára van a közös legelők elhanyagolt állapotából. A legelők be vannak növe tövissel és egyéb gazzal; javításukra, fűtermésük emelésére mi sem történik; a mellett nincsen szabályozva a kihajtható állatok száma, a legelő egyes részeinek használati sorrendje sem. Számos községben a legelő használatot az érde-

kelték közgyűlése szabályozta ugyan, de a szabályzat intézkedései feledésbe mentek s végrehajtásuk elmaradt. E hiányok orvoslását egyelőre a hegyvidéki és székelyföldi akciók területén, a hol elegendő szakközegem áll rendelkezésre, megkezdtem, s gondom van rá, hogy az ország többi részein is eredményes intézkedések tétessenek.

Megszaporodtak a legelőfölosztások engedélyezése iránt emelt kérelmek. Ezek tekintetében a hivatali elődöm által érvényesített elveket követtem. Több esetben már tényleg fölosztott területek birói fölosztását sem engedélyeztem, hanem csak a meglevő birtoklást hagytam meg, azon kikötéssel, hogy ha a község állattenyésztési viszonyai a legelőterület növelését szükségessé teszik, a szántóföldül elfoglalt területek legelőül visszaállíthatók legyenek.

A mezei közös dűlőutak használata körül igen sok vitás kérdés merül föl, mert sok helyütt meg vannak szűkítve, vagy egészen elszántva. A községeknek tüzetes utasítással köteleességükké tétetett a mezei közös dűlőutak rendezése. E tekintetben nagyobb tevékenység csak az elmúlt évben indult meg. Tekintettel arra, hogy a mezei közös dűlőutak kellő nyilvántartására kötelező intézkedések nem voltak s ilyeneket az 1894 : XII. t.-cz. sem tett, gondom volt rá, hogy ezen utak a kataszteri részletes fölméréseknél jövőre különösen is meg legyenek jelölve.

A mezőrendőri pénzbüntetésekben és gazdátlan állatok eladásából az 1903. évben 60.000 korona (az előző évben 57.758 K 04 f.) folyt be.

A tagosítás és birtokrendezés legfontosabb kérdéseit illetőleg egybegyűjtött szakvélemények a múlt évben földolgoztattak. A törvényhozási rendezés érdemét illető további tárgyalások azonban nem voltak a múlt évben megindíthatók.

A hitelszövetkezetek az Országos Központi Hitelszövetkezet felügyelete és támogatása mellett öröndetes módon terjednek, úgy, hogy az 1903. év végén a magyar állam területén 1.653 hitelszövetkezet tartozott a központ kötelékébe. E szövetkezetek működése 5.446 községre terjedt, s tagjaik túlnyomó részt földművesekből állván, a kisgazdák személyi hitelszükségletének kielégítésére fontos tényezővé váltak. Az Országos Központi Hitelszövetkezet a kisbirtok jelzálogi hitelének fejlesztése céljából a lefolyt évben megkezdte a 30 évi törlesztésű jelzálogkölsönök folyósítását is, és az év végéig 1.033 ily kölcsönre 1.981.000 koronát szavazott meg, a miből 527 kölcsönt 1.042.372 K összeggel folyósított.

A lefolyt évben is előfordult, hogy a túlnyomóan vagyontalan tagokból alakult hitelszövetkezeteket a földművelésügyi tárcza az első berendezés költségéhez adott segélylyel támogatta.

A szövetkezeti gabonaértékesítés terén élénk tevékenység mutatkozott. Az 1903. évben 12 új szövetkezeti magtár épült, melyek közül 11 még abban az évben meg is kezdte működését. A lefolyt évben 20 szövetkezeti magtár volt működésben, a melyekbe az év folyamán 67.500 m. m. szemes terményt tároltak; ebből az év végéig 35.160 métermázsa kelt el.

A tejszövetkezetekről, továbbá a szőlő- és borértékesítő szövetkezetekről az illető termelési ágazatok ismertetésénél lesz szó.

Egyes termelési ágak (czirok-, hagyma-, komlótermelés stb.) jövedelmezőségének biztosabbá tétele s ekkép a termelés fokozása érdekében a gazdasági termények értékesítésére alakult szövetkezeteket a földművelésügyi tárcza megfelelő segélylyel támogatta; a Magyar Gazdák Vásárcsarnok-Ellátó Szövetkezeténél pedig segélyadományon kívül újabb üzletrészeket is jegyzett, hogy a szövetkezet az eddigi üzleti tapasztalatok figyelembe vételével szélesebb alapokra fektesse működését. A szövetkezet az 1903. év elején a gazdaközönség részvételével újból szervezkedett és azóta nagyobb eredménnyel működik; az általa szervezett tojáskivitel a lefolyt évben csaknem megkétszereződött.

Az 1903. év elején a törvényhozás elé terjesztetett a vám- és kereskedelmi szövetség, valamint az új vámtarifajavaslat, mely megfelelni igyekezett az 1899 : XXX. t.-cz. 4. §-a ama rendelkezésének, hogy a jövőben a mezőgazdasági érdekek az ipariakkal egyenlő

Vámügy.

védelemben részesíttessenek. Ezek a javaslatok a képviselőház illetékes bizottságai által a múlt év folyamán letárgyaltattak s módosítás nélkül elfogadtattak. Sajnos azonban, hogy ezen, gazdasági érdekeink szempontjából oly nagy horderejű javaslatok a politikai életünkben s a parlament működésében beállott zavarok folytán további alkotmányos tárgyalás alá nem jutottak és így az 1903. év folyamán törvényerőre nem emelkedhettek.

Az elmúlt év első napjával köszöntött be az az időpont, a mikor a legfontosabb közép-európai államok tarifális kereskedelmi szerződésai a szerződő államok által felmondhatókka váltak. A felmondási jogot ezen államok közül velünk szemben csak Bulgária vette volt igénybe, de később a felmondást ez a fejedelemség is visszavonta.

Részünkről viszont e szerződéseink közül szintén csak egyet, t. i. az olasz királlyal fennálló szerződést mondtuk fel az év végére. Az a körülmény kényszerítette e lépés megtételére, hogy az említett szerződés értelmében az olasz borokat vámterületünkön megillető kedvezményes 3 frt 20 kros vám érvényét az év végére megszüntetve, föllendült bortermelésünket az olcsó délolaszországi bortermelés elnyomó versenyétől megóvjuk. Bár a szerződés felmondása alkalmával kijelentettük az olasz kormánynak azt a szándékunkat, hogy a felmondással csupán a kérdéses borvámzáradék kiküszöbölését célozzuk, s egyebekben részünkről is óhajtjuk a szerződéses viszonyt e szövetséges szomszéd állammal fentartani, mely célból készek leszünk vele idejekorán újabb tárgyalásokat indítani, mégis e tárgyalásokat az évnél igen előrehaladott szakáig nem lehetett megkezdenünk azért, mert az ismert parlamenti viszonyok akadályozván a kiegyezési és a vámtarifa-javaslatok letárgyalását és törvényerőre emelkedését: ezek hiányában az 1899. XXX. t.-cz. rendelkezései folytán a kérdéses tárgyalást nem lehetett megindítanunk, illetőleg ehhez akkor, midőn már az említett alapvető törvényjavaslatok kellő időben való törvényerőre emelkedésének kilátásai enyészőben voltak, a törvényhozás külön felhatalmazását kellett kikérnünk. Minthogy azonban a parlamenti helyzet ezen felhatalmazási javaslat idejekorán való alkotmányos letárgyalását is meggátolta: imminenssé vált az a veszély, hogy az általunk az év végére felmondott olasz kereskedelmi szerződés az év lejártával hatályon kívül lép, anélkül, hogy előbb akár új szerződés, akár más, habár csak ideiglenes jellegű *modus vivendi* létrehozatala iránt a szomszédos királlyal meg egyezhettünk volna, s ennek folytán a gazdasági, valamint politikai következményeiben egyaránt kiszámíthatatlanul káros hatású szerződésen kívüli állapot bekövetkezése fenyegetett. Ily körülmények közt a kormány abban a kényszerhelyzetben volt, hogy ha a most említett eshetőségnek az országot kitenni nem akarta: az előterjesztett javaslatban kért felhatalmazás törvényhozási úton való megnyerése előtt is saját felelősségére megindítsa a tárgyalásokat az 1904. január 1-ére szükséges nemzetközi megegyezés idejekorán való létesítése érdekében.

A kormány ezen út követését látván az ország érdekében levőnek, saját felelősségére megindította a tárgyalásokat az olasz kormánnyal, oly *modus vivendi* létesítése céljából, mely mellett a szerződés nélküli állapot veszélyei elkerülhetők legyenek. Ezt a *modus vivendit* sikerült is megtalálni, a mennyiben a december 31-én létrejött megegyezés az érdekeinkre nézve sérelmes borvámzáradék kihagyásával a jelenlegi állapotot további 9 hónapra fentartotta.

Tárgyalások folytak a kormány kebelében s azután a két kormány közt az új szerződésekre vonatkozólag indítandó nemzetközi szerződési tárgyalások anyagának előkészítése céljából. Ezekre nézve első sorban az érdekképviselői testületek szólították fel óhajtásaik és javaslataik megokolt előterjesztésére. Ezen javaslatok beérkezése után fogott hozzá a kormány a tárgyalási instrukciók kidolgozásához; s ennek alapján indította meg először az osztrák kormánnyal való megállapodás létesítése céljából szükséges tanácskozásokat, melyek az év lezártával még teljes folyamatban voltak.

A mezőgazdasági statisztikai szolgálat a lefolyt évben is az eddigi keretben fejlesztett. A gazdasági tudósítók száma az 1903. év végén 1.147 volt, elosztva az ország valamennyi járására, a honnét a gazdasági állapotokról és a vetések állásáról rendes időközökben tudósításokat, nyáron át pedig a várható terméstről becsléseket küldtek. Legutóbb a tudósítások határidejét akkép szabályoztam, hogy a vegetáció időszakának megfelelően az évnek gazdasági szempontból legfontosabb három hónapjában, vagyis június, július, augusztus hónapokban havonként kétszer, a kevésbé fontos időszakban, úgymint márczius, április, május, továbbá szeptember, október és november hónapokban havonként egyszer küldjenek tudósítást; míg a téli hónapokban — december-, január- és februárban — mikor a vegetáció nem mutat észrevehető fejlődést, a rendes időközi tudósítás szünetel.

Mezőgazdasági
statisztika.

Tekintettel szőlőtermelésünk gazdasági jelentőségére, intézkedtem az iránt is, hogy a szőlő fejlődéséről és a szüreti kilátásokról a gazdasági tudósítókra kívül az egyes fontosabb időszakokban szőlészeti szakközegeim is tegyenek jelentést, a mit a gazdasági állapotokról szóló időszakos ismertetéseimben felhasználók.

A gazdasági tudósítókra kívül 91 rovarkár-tudósító is működött, hogy segítségükkel az ily természetű növénybetegségeknek hamarabb tudomására jussunk és ha lehet, óvó intézkedéseket tegyünk.

A gazdasági tudósítók tájékoztatására szolgáló »Útmutató« a lefolyt évben is bő tartalommal jelent meg. Szeptember havában pedig megjelent a világ 1903. évi gabona-terméséről és fogyasztásáról készült dolgozat.

A mezőgazdasági munkabérek statisztikai adatai a lefolyt évben már új alapon gyűjtettek; a feldolgozás az 1904. év elején jelent meg, kimutatva vármegyénként és járásonként a napszámbevételeket évszakok és munkanemek szerint, az igás fogatok napi keresetét évszakok szerint, a szakmáymunkabérek, a kereseti és munkáviszonyokat, továbbá az egyes járásokon belül tudósítói körzetek szerint részletezve az aratók élelmezésére adott illetmények és a gazdasági cselédek szokásos bérét és egyéb illetményeit.

Az 1900. évben London, Berlin, Bukarest és Szentpétervár székhelyre kiküldött szaktudósítók (kikhez az 1902. évben a Délnémetország és Svájc területére München székhellyel kiküldött szaktudósító járult) az 1903. évben is állandó havi jelentésekben és külön tanulmányokban tájékoztattak működési területeik nevezetesebb közgazdasági eseményeiről és a gazdasági politika várható fejleményeiről. Különösen a folyamatban levő vámügyi és kereskedelmi politikai tárgyalások alkalmából állandóan megfigyelték a kül-államoknak e kérdésekben észlelhető kormányhatósági és társadalmi működését, miről a földmívelési tárca vezetőjét adatok beküldése mellett folytonosan értesítették. Jelentéseik közérdekű részei a napi- és szaksajtóban a nyilvánosság tudomására hozattak. A Washington székhellyel kiküldött szaktudósító visszahivatván, állása egyelőre betöltetlenül hagyatott, minthogy gazdasági külpolitikánk érdeklődését ez idő szerint tulnyomó mértékben az európai viszonylatok foglalják el.

Külföldi szak-
tudósítók.

A szőlőtermelés előmozdítása s különösen a filloxera ellen való küzdelem terén, valamint az ehhez szükséges eszközök előállításában a közvetlen állami működés még mindig túlsúlyban van a hasonló célú társadalmi működés és magántevékenység felett. Öröndetes jelenség azonban, hogy a cselekvés szükségességének tudata mind szélesebb rétegekbe terjed s napról-napra tágabb tért hódít. Félreismerhetetlen jele ennek az, hogy ama túlzott követelések, a melyek korábban a szőlősgazdák köréből oly élesen hangzottak fel, részben elnémultak, részben enyhébb alakot öltöttek, vagy tisztultabb felfogásnak engedtek tért s a törekvések és kívánalmak mindinkább közelednek ama pont felé, a hol az államilag megvalósítható feladatok s a társadalmi és a magántevékenység nyilvánulása közös alapon találkoznán, állam és társadalom karöltve áldásos működést fejthet ki.

Szőlő- és bor-
termelés és
filloxeraügy.

A szőlőtermelés fejlesztésére irányuló állami működés súlypontját még mindig a filloxera által elpusztított szőlők felújításának előmozdítása s az 1896. V. törvényezikk végre-

hajtása képezi. A filloxeravész az 1903. évben 66 községben lépett fel. Ezzel a filloxera által ellepott községek száma 3.227-ről 3.293-ra emelkedett, vagyis a szőlőműveléssel foglalkozó összes községek 57%-ában állapítottatott meg hivatalosan a filloxera fellépte. Ez az arányszám azonban, sajnos, csak a községek számára vonatkozik, maga a pusztulás ennél sokkal nagyobb mérvű. A filloxera fellépte előtti szőlőterületnek mintegy 75%-a esett e káros rovar támadásának áldozatul.

De még ennél is kedvezőtlenebb a pusztulás aránya, ha az elpusztult területet a kötött talajú, tehát a filloxera által megtámadható és elpusztítható régi szőlők kiterjedésével hasonlítjuk össze. A pusztulás aránya ugyanis ebben a vonatkozásban nagyobb 80%-nál s legfeljebb 80.000—90.000 hold az a kötött talajú régi szőlő, a mit a filloxera még megtámadhat és elpusztíthat.

Ezzel szemben azonban egyrészt az elpusztult hegyi szőlők felújítása és másrészt az immunis homokterületeknek szőlővel való beültetése évről-évre fokozottabb arányokban halad. És terjedőben van az az egyáltalán nem helyeselhető irányzat is, hogy évről-évre nagy kiterjedésű szőlőültetvények létesíttetnek a sík vidékek kötött talajú területein is, jóllehet ily területeknek szőlővel való beültetése nemcsak nem részesül állami támogatásban, hanem ezekre a vidékekre az állami telepek szőlőművelési anyagot (szőlővesszőt, szőlőoltványt, szőlőkarót) egyáltalán nem szolgáltatnak ki teljes árban sem, s a gazdák a szőlőművelésben szakszerű útmutatást és útbaigazítást nem kapnak.

A felújított és újonnan ültetett szőlők kiterjedése 246.452 k. hold, vagyis a filloxera által elpusztított mintegy 460.000 k. hold területnek 54%-a már felújítottatott, illetőleg újonnan ültetett szőlővel pótoltatott.

A felújított és újonnan ültetett szőlők csaknem kivétel nélkül kielégítik az újabb szőlőművelés legmesszebb menő igényeit is. Rendszerint gonddal és kellő szakértelemmel művelik minden vidéken, úgy hogy szőlőművelésünk színvonala kiállja a versenyt a legelőhaladottabb országokkal is.

A szőlőfelújítás alapját még mindig az amerikai alanyokon készült szőlőoltványok alkalmazása képezi s a leginkább használt és elterjedt amerikai szőlőfajta a *Riparia Portalis*. Száraz, köves talajokban és melegebb fekvésekben jelentékenyebb mennyiségekben alkalmaztatik még a *Ruprestis Monticola* is. A *Vitis Solonis* fajtát azonban csak nagyon kivételesen veszik igénybe. Ez okból el is rendeltem, hogy az állami vesszőszaporító szőlőtelepek *Vitis Solonis* fajtájú ültetvényeinek nagyobb része *Riparia Portalis* ültetvényekké alakíttassanak át.

Kivételesen s inkább csak kísérleti és tanulmányi célokból alkalmaztatnak a keresztezés folytán előállított újabb amerikai szőlőfajták és korcsok is.

A szőlővessző- és szőlőoltványtermelés úgy, mint az előző években, az 1903. évben is túlnyomó részben az államra hárult. Az erre a célra berendezett állami telepek területe az 1903. évben nem változott. E telepek termése az 1903. évben 40,892.328 db amerikai, 4,544.980 db európai fajtájú szőlővessző és 1,809.763 szőlőoltvány volt.

Az állami amerikai szőlőtelepeken termelt szőlővessző- és szőlőoltvány-készletekből első sorban az illető telepek és szőlőoltvány-üzemek szükséglete fedeztetett. Erre a célra 14,000.000 db amerikai és mintegy 2,000.000 db európai fajtájú szőlővessző s 80.000 db szőlőoltvány használtatott fel. Az ezen felüli készlet, tehát mintegy 26,000.000 amerikai, 2,000.000 európai szőlővessző és 1,700.000 szőlőoltvány részint az alább feltüntetett rendes áron, részint az illető szőlősgazdák vagyoni viszonyaihoz mért, kisebb-nagyobb árkedvezményvel kizárólag hazai szőlőbirtokosoknak, egyházaknak, lelkészeknek és tanítóknak adatott el, oly megszorítással azonban, hogy amerikai fajtájú szőlővesszőket és szőlőoltványokat csak az 1896 : V. törvényczikk rendelkezései alá eső hegyvidékeken levő szőlőbirtokosok szerezhettek meg. Európai fajtájú szőlővesszők elsősorban szintén csak hegyvidéki szőlőbirtokosoknak adattak el, másodsorban azoknak a nem hegyvidéki szőlőbirto-

kosoknak is, a kik a megvett vesszőket immunis homoktalajba ültették ki. Síkvidéki kötött talajú területek beültetésére az állami telepekről sem szőlővesszők, sem szőlőoltványok egyáltalán nem adattak el. Árkedvezményben pedig csak azok a valóban szegénysorsú hegyvidéki kisgazdák, egyházak, lelkészek és tanítók részesültek, a kiknek egyedüli vagy legfőbb jövedelmi forrásuk a filoxera által elpusztított hegyi szőlőjük volt.

Az eladási árak a következők:

a) *Amerikai fajtájú szőlővesszők:*

I. osztályú sima vesszők	ezre	12	K
II. osztályú sima vesszők	»	6	»
I. osztályú gyökeres vesszők	»	24	»
II. osztályú gyökeres vesszők	»	12	»

b) *Európai fajtájú szőlővesszők:*

1. Bort-termő fajták:

I. osztályú sima vesszők	ezre	6	K
II. osztályú sima vesszők	»	3	»
I. osztályú gyökeres vesszők	»	12	»
II. osztályú gyökeres vesszők	»	6	»

2. Csemege-fajták:

I. osztályú sima vesszők	ezre	10	K
II. osztályú sima vesszők	»	5	»
I. osztályú gyökeres vesszők	»	20	»
II. osztályú gyökeres vesszők	»	10	»

3. Európai szőlőfajta-gyűjtemény:

I. osztályú sima vesszők	ezre	30	K
II. osztályú sima vesszők	»	15	»

c) *Szőlőoltványok:*

Gyökeres fás szőlőoltványok	ezre	200	K
Sima zöld szőlőoltványok	»	100	»

Csomagolásért, még pedig: a szőlőoltványoknál ezrenként 2 K s a szőlővesszőknél ezrenként 1 K 20 f, a szőlővessző- és szőlőoltvány-üzleti szokások értelmében külön számíttatott.

Mind a szőlővesszőknek, mind a szőlőoltványoknak a feladó vasúti állomásig való szállítási költsége az eladási árakban befoglaltatott. A vasúti vitelberek azonban a vevőt terhelték s e végből a küldemények bérmentetlenül adtak a vasútra.

Mind az eladási árak, mind a csomagolási költségek utánvétellel szedettek be.

Az állami szőlőtelepekről való vessző és oltvány beszerzésének megkönnyítése végett az eddig követett eljárás, hogy az egyes szőlészeti és borászati felügyelők a kerületükben levő állami telepek készletéből ki nem elégíthető vételajánlatokat mind a nagyobb készletek előállítására berendezett csálai és baraczkai állami telepek, illetőleg a kecskeméti vinczellériskola igazgatóságához küldték át, az 1903. évben oda módosított, hogy minden állami telepre a más telepeken levő fölöslegből akkora készlet irányított, a mennyi elegendő volt az illető telep körzetében nyilvánult kereslet kielégítésére.

Szőlővesszőt és oltványt kedvezményes áron a szőlőbirtokosok és különösen a kisgazdák évről-évre oly nagy számban kérnek, hogy valamennyit az állami telepek készleteivel kielégíteni nem lehet. Ezért s mivel éppen a kérvények nagy számánál fogva központilag méltányosan alig bírálható el, hogy a folyamodók közül, vagyoni viszonyaik, személyi tulajdonságaik s a szőlőművelésnek az érdekelt körzetben való fontossága szempontjából kik szorulnak leginkább állami támogatásra, az 1903. évben az az eljárás követtetett, hogy a kérvények tárgyalására hegyvidékeken törvényhatóságokint a főispán elnökele alatt a törvényhatóság első tisztviselőjéből, a gazdasági egyesület elnökéből, továbbá az általuk egyetértőleg kijelölt szőlőbirtokosokból véleményező bizottságok alakítottak.

Ez az eljárás a vételajánlatok és kérvények gyorsabb és méltányosabb elintézését biztosítja, egyszersmind elejét veszi annak is, hogy az ugyanazon vidékbeli szőlőbirtokosok egy része a helybeli, a másik része pedig más, esetleg több állami telepről kapván meg a kívánt szőlővesszőket és oltványokat, az utóbbiak nagyobb, esetleg többszörös szállítási költséggel terheltessenek.

Figyelemre méltó arányokban terjed a szőlőknek az erre alkalmas talajokban hazai szőlőfajtákkal szénkénegezésre való újraültetése is. A szénkénegefogyasztás 1903. évben 35.507 métermázsra volt. Ebből 22.574 métermázsát a zalaírtai állami szénkénegegyár, 8.933 métermázsát a pozsonyi Dynamit Nobel-gyár szállított, 4.000 métermázsát pedig külföldről kellett hozatni.

Hogy a szénkénegek a szőlősgazdák által való beszerzése távolabb eső vidékeken is megkönnyíttessék, 1903-ban 6 új bizományi szénkénegraktár állítottatott fel, még pedig: Balassagyarmat, Martonvásár, Berethalom, Letkés, Piszke és Paks községeiben. Ezekkel a bizományi szénkénegraktárak száma 57-ről 63-ra emelkedett, a mellett a 3 állami raktár is fenmaradt.

Ugyancsak a beszerzés és a szállítás megkönnyítése céljából a szénkéneghordók állománya 4.500 új szénkéneghordóval gyarapítottatott.

A szakismeretek terjesztése, úgy, mint az előző években:

- a) 1—3 napra terjedő népszerű tanfolyamok,
- b) 9—10 hónapra terjedő időszaki tanfolyamok és
- c) a néptanítók számára szervezett négyheti tanfolyamok tartása,
- d) szakkönyvek, útmutatások és vezérfonalak kibocsátása,
- e) az állami vinczellériskolák,
- f) a budapesti felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam és végül
- g) a központi szőlészeti kísérleti állomás útján történt.

A három utóbbinak, különösen a központi szőlészeti kísérleti állomásnak feladata egyszersmind a szakismereteknek tudományos téren való továbbfejlesztése is.

A központi szőlészeti kísérleti állomás végleges elhelyezésére szolgáló épületek az 1903. év végére elkészültek.

Az 1903. évben az intézet mind a belső működés, mind az ország különböző vidékein végrehajtott kísérletek terén jelentékeny tevékenységet fejtett ki.

Előre haladt a laboratóriumok berendezésének munkálata is. Elkészült az intézet házi szőlőtelepe, az üvegházak, az európai és amerikai szőlőfaj-gyűjtemény.

A szőlészeti kísérleti állomás munkássága tekintélyes részben a szőlősgazdák által beküldött szőlőanyagon észlelt betegségek meghatározásából s a közönség tájékoztatásából állott. E mellett végzett kutatásokat, kísérleteket és tanulmányokat is.

A növénytani (növényphysiologiai és növénypathologiai) laboratóriumban és az azzal kapcsolatos kísérleti és megfigyelési állomásokon tanulmány tárgya volt: új szőlőfajták, hibridek előállítása, a szőlő tenyészteti, fejlődési és művelési viszonyainak megfigyelése, a szőlővessző érésének kérdése kapcsolatban az oltványkészítéssel s az okszerű tőkeneve-

léssel, a fás- és zöld-szőlőoltványok készítésének, fogamzásának, forradásának és tartósságának megállapítása, a szőlőbetegségek és az azok ellen való védekezés, a filloxera okozta gyökérbántalmak, a szőlőgyökér ellenállását elősegítő szöveti berendezések, a gyökérpenészek (Dematophorák), Peronospora Viticola, lisztharmat (Erysiphe Tuckeri), fakórothadás (Coniothyrium Diplodiella), szürkerothadás (Botrytis cinerea), szőlőfekély (Anthracnosis), szőlőszömörccsög s a Monilia fejlődésének és a védekezés módjainak megállapítása.

A kémiai laboratórium az amerikai fajtajú szőlővesszők kémiai összetételének, a szőlővesszőérésnek s a borchémiai s ezzel összefüggő kérdéseknek vizsgálásával foglalkozott.

A zymotechnika terén a munkásság a tiszta élesztőkultúrák előállítására, a betegségek okozók spóráinak megölésére és célszerű gyümölcskonzerváló anyagok kipróbálására s az ezekkel összefüggő kérdések tanulmányozására terjedt.

Végül a gyakorlati szőlészeti laboratórium a talajforgatás, az ültetés különböző módjai, idősebb szőlőtőkék átültetése, a szénkénegezés és a fajtamegválasztás kérdésének tanulmányozásával foglalkozott.

Az állomás az 1903. évben összesen 1.486 vizsgálatot foganatosított. E vizsgálatok eredménye részben még további tanulmány tárgya, részben a kísérleti állomás közleményeinek II. kötetében és más folyóiratokban közzététetett.

A szőlőfelújítási módok megválasztására és különösen az amerikai szőlőfajták helyes alkalmazására irányuló talajvizsgálatok az 1903. évben is folyamatban voltak, még pedig több oly vidéken, a hol ebben a tekintetben irányadókul szolgáló szőlőültetvények még nincsenek. Eredményük irányítólag hat és jelentős gyakorlati értékkel bír.

A filloxera által elpusztított szőlők felújításának előmozdításáról szóló 1896. évi V. törvénycikk II. fejezetében foglalt felhatalmazás alapján az 1903. év végéig 8.163 félnek 15.620 kat. hold szőlő felújítására 28,475.700 K kölcsön engedélyezettett túlnyomóan kis szőlősgazdák részére.

A kölcsönök felhasználása az állami szakközegek útmutatása szerint és azok felügyelete és ellenőrzése mellett általánosságban helyesen és célszerűen történik s remélhető, hogy egészben véve megfelelően fog lebonyolódni a kölcsönök törlesztése is.

A szőlőfelújítás előmozdítása céljából az 1903. évben 1,780.440, az állami erdőkben termett szőlőkaró szolgáltatott ki a szőlősgazdáknak részben kedvezményes áron. A kedvezmény értéke 25.123 K volt.

Az okszerű borkezelés terjesztésének és fejlesztésének előmozdítása céljából az 1901. évben Budafokon létesített pinczemesteri tanfolyam céljaira szükséges építkezések az 1903. évben nem voltak végrehajthatók a költségvetési törvényen kívüli állapot miatt. Következésképpen ezt az építkezést, melynek szüksége már nagyon érezhető, az 1904. évre kellett halasztani.

Pinczemesteri
tanfolyam.

A pinczemesteri tanfolyamot az 1902/3. tanévre felvett 17 tanuló közül 15 tanuló végezte el jó eredménnyel. A tanfolyam bevégezése után, kevés kivétellel, megfelelő állást is kaptak.

Az 1903/4. tanévre 18 tanuló vétetett fel.

Az 1903. évben a rendes egyéves tanfolyamon kívül 2 hétre terjedő időleges borkezelési tanfolyamok is tartattak, még pedig egy nagyobb szőlőbirtokosok részére, egy pedig kiskazdák és vinczellérek részére. E két időleges borkezelési tanfolyamon 37 szőlőbirtokos, illetve szőlőkezelő vett részt.

A pinczemesteri tanfolyamnál az ottani borok kezelésével s a tanulóknak a pinczemunkák végzése körüli állandó felügyeletével foglalkozó rendes pinczemestereken kívül két vándorpinczemester is van alkalmazva, kiket a bortermelő közönség bármikor igénybe vehet. Ezek a vándorpinczemesterek az egyes termelők pinczéibe az illető termelő költségén kiszállanak, a borok okszerű kezelése tekintetében szükséges tanácsokat a helyszínén megadják s a termelők kívánságára a szükséges borkezelési munkálatokat (fejtés,

derítés, szűrés stb.) maguk végre is hajtják. Kiszállásuk esetén az utiköltségen s az ellátáson (lakás és ételmezés) kívül 2 korona napidíjra van igényük a szolgálataikat igénybevevő szőlőbirtokostól.

A vándorpinczemeszter kiküldése iránt a budafoki pinczemeszteri tanfolyam igazgatóságához kell fordulni.

Az 1903. évben a vándorpinczemesztereket 31 szőlőbirtokos vette összesen 148 napra igénybe. A pinczemeszteri tanfolyam által az 1903. évben értékesített borok és egyéb szeszes italok mennyisége a következő volt:

a) Hordóban eladott bor	69.732 liter	25.175 K	25 f	értékben
b) Palaczkban » »	32.626 palaczk	25.058 »	44 »	»
c) Cognac	285 »	1.159 »	— »	»
d) Törkölypálinka	168 »	352 »	— »	»
Összesen 51.744 K 69 f értékben.				

Szőlészeti és
borászati szak-
oktatás.

A felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyamot az 1902/3. tanévben 12 hallgató végezte, az 1903/4. tanévre pedig 14 hallgató vétetett fel.

Az állami vinczellériskolákban (Bihardiószeg, Eger, Kecskemét, Ménes, Nagyenyed, Pozsony, Tapolca, Tarczal) az 1902/3. tanévben 277 tanuló nyert oktatást, az 1903/4. tanévre pedig 278 tanuló vétetett fel.

A néptanítók részére az 1903. évben 8 helyen, úgymint: Bihardiószegen, Egerben, Ménesen, Nagyenyeden, Pozsonyban, Szentendrén, Tapolcán és Tarczalon voltak négyhetes szőlő- és borgazdasági tanfolyamok s ezeken összesen 122 néptanító vett részt, kik az államtól egyenkint 120 korona uti és ellátási átalányt kaptak.

A mesterséges borok készítésének és forgalomba hozatalának tilalmazásáról szóló 1893: XXIII. t.-cz. alapján Budapesten és Kolozsvárott szervezett állandó borvizsgáló szakértő bizottságok az 1903. évben 101 fél ellen indított kihágási ügyből kifolyólag összesen 337 bormintát vizsgáltak meg és 44 félnél összesen 129 oly bormintát találtak, a melyet a törvény rendelkezései szerint mesterséges bornak kellett minősíteni. A megvizsgált mintáknak tehát 35%-a volt mesterséges bor, a mi pedig a gyanúsított feleket illeti, azoknak 44%-ánál találtattak a törvénybe ütköző italok.

A bortörvény
végrehajtása.

A bortörvény életbelépése óta indított kihágási ügyekről s az ezek alapján végzett borvizsgálatok eredményéről a következő kimutatás nyújt tájékoztatást:

Év	Megvizsgáltatott		Előállítás vagy elnevezése miatt kifogás alá esett	
	hány féltől	hány minta	hány féltől	hány minta
1894	45	110	19	39
1895	46	137	29	67
1896	57	187	42	95
1897	71	315	44	144
1898	305	957	164	404
1899	910	2.604	370	642
1900	236	681	81	129
1901	212	626	103	253
1902	149	390	78	164
1903	101	337	44	129

A kertészeti és gyümölcészeti külső szolgálat végzésére az 1903. évben sem volt elég az e célra rendelkezésre álló 2 ministeri megbízott, 2 felügyelő és fatenyésztési vándortanító, úgy hogy szakelőadások, tanfolyamok tartására, helyszíni szemlékre, útmutatásokra, tervek készítésére ez évben is a budapesti kertészeti tanintézet személyzetét és az összes állami intézetek főkertészeit és kertésztanítóit is igénybe kellett venni.

Az állami kertészeti szakközlegek a múlt évben 113 községben szálltak ki és 1.089 hallgatónak tartottak előadásokat.

A kertészeti szakoktatás az előző évekhez hasonlóan három fokon eszközöltetett.

A hároméves felső kertészképző tanfolyamban — a budapesti kertészeti tanintézetben — beiratkozott 28 tanuló, végbizonyítványt kapott 8.

Az egyéves kertészsegédi tanfolyamra 10 segéd volt felvéve; a lőcsei, tordai és nagybocksói egyéves kertmunkás iskolákban 32 fiatal földműves nyert gyakorlati alsófokú szakképzést. A bajai kertmunkás iskola megnyitása a jövő év elejére van tervezve.

A budapesti kertészeti tanintézetbe való felvételhez előírt 2 évi gyakorlatot az alsócsúti főhercegi kertészetben 6, a kolozsvári gazdasági tanintézet kertészetében 6, a tordai kertmunkás iskolánál 8, s végül a bajai kertmunkás iskolánál 10 ifjú végezte.

E szerint másodikban is előállott az az eset, hogy összesen 30 gyakornok készül a kertészeti tanintézetbe, holott annak egy-egy évfolyamába csak 10—12 tanuló vehető fel.

Ezen a bajon mielőbb segíteni kell vagy a tanintézet kibővítésével, vagy pedig az intézet áttelepítésével a fővárostól kissé távolabb fekvő helyre.

Hivatalbeli elődöm a kertészeti oktatás kérdésében szaktanácskozást hívott egybe, s ez a következő reformokat javasolta:

a) *A felső kertészképző tanintézet* más alkalmas és a fővároshoz közellévő oly területre helyeztessék át, hol a kibővítés úgy területre, mint az épületekre nézve is kevesebb anyagi áldozattal lehetséges. Tekintettel továbbá ama tíz éven át tett tapasztalatokra, hogy a 4 középiskolát (főleg pedig a 4 polgári iskolát) végzett ifjaknak alig 20%-a képes a tanintézet tantárgyaiból és gyakorlatából megfelelő előmenetelt tenni: az értekezlet kíváncsnak mondotta, hogy a jövőben csakis a VI. középiskolai osztályból legyenek tanulók a tanintézetben felvehetők; nehogy pedig az egyéves önkéntesi katonai szolgálatról elkéssenek, a belépés előtt eddig követett 2 évi gyakorlat helyett csakis 8 heti gyakorlat követeltessék.

b) *A középfokú oktatásra nézve* javasolta az értekezlet, hogy a kertészsegédi egyéves tanfolyam kétévesre bővítettessék ki, és a tanintézettől választassék el.

c) *Az alsófokú oktatásra nézve* is azt javasolta az értekezlet, hogy a kertmunkás iskolák egészen a jelenlegi szervezeti alapon egyéves helyett kétéves tanfolyamot kapjanak és az oktatás egyöntetűsége végett ezen iskolák részére tankönyv dolgoztassék ki.

d) Végül javaslatot tett az értekezlet a kertészinasképzés rendezésére is. Ugyanis eddig a kertészet ipari foglalkozásnak tekintetett, holott az kétségtelenül az őstermelés egyik intenzívebb ága. A kertésztanoncok felfogadása és képesítése sok visszaélésre szolgáltatván okot, hivatalbeli elődöm a kereskedelmi miniszter úrral folytatott tárgyalás után oly megállapodásra jutott, melynek értelmében a kertészet őstermelésnek mondatott ki, az ipar-igazolványok megváltási kényszere rendeletileg megszüntettetett és a tanonczképzés rendezése is a földművelésügyi tárca hatáskörébe utaltatott.

Az említett szakértekezlet a kertésztanoncok képzése tárgyában oly értelmű törvényhozási intézkedést ajánl, hogy csakis a népiskolát teljesen bevégzett és 12-ik életévet elért ifjakat lehessen kertésztanoncnak és csakis 3 évre fölvenni. A segédi képesítés 3 év múlva az ország több pontján állami szakközleg jelenlétében történjék. A képesítő vizsgálatra előkészítő általános tanulókönyv lenne irandó.

Ezek voltak a szakértekezletnek főbb javaslatai, a melyeket részemről is célravezetőnek tartván, tárczám költségvetési hiteléhez képest fokozatosan életbe léptetni szándékozom.

A budapesti első gyermekmenhely egyesület az Istvántelken eddig fentartott kertészeti iskoláját ez évben beszüntette és így a kertészeti szakképzés most már kizárólag állami gondoskodás tárgya.

Az orosházai állami polgári iskolával kapcsolatos kertgazdaságban 192 fiú és 107 leány részesült ez évben kertészeti oktatásban.

A szakismeretek terjesztése végett a múlt évben is tartattak az ország több helyén rövidebb tartamú tanfolyamok. Így a budapesti kertészeti tanintézetben a tavasszal két 8 napos gyümölcsészeti tanfolyam tartatott lelkészek részére, a melyeken összesen 21 lelkész vett részt.

Faiskola kezelő néptanítók részére ismét 3 helyen, u. m. Keszthelyen, Kolozsvárott és Kisszebenben volt 10 napos tanfolyam, a melyeken összesen 75 tanító vett részt.

Útmesterek és útkaparóknak 4 helyen tartatott faültetési és kezelési tanfolyam, u. m. Beregszászon, Maros-Vásárhelyen, Rimaszombaton és Tarczalon. E tanfolyamokra 5 állami útmester és 42 útkaparó rendeltetett be.

A községi faiskola kezelők buzdítására a magyar földhitelintézet a múlt évben 5.000 korona pályadíjat tűzött ki, mely összegből egy a legjobb faiskolával bíró tanító 600 koronás, kettő 400 koronás és 18 tanító egyenkint 200 koronás jutalmat kapott.

Miután teljes lehetetlenség valamennyi tanítót valamely fatenyésztési tanfolyamra juttatni, minden igyekezet oda irányult, hogy az összes szolgabírói járásokból kerüljön legalább egy-egy tanító ily tanfolyamra, ki a tanfolyam sikeres bevégezte után járási faiskola-felügyelőül alkalmaztatván, a faiskolák látogatása alkalmával faiskolakezelő kartársainak úgy elméleti, mint gyakorlati irányban útmutatásokat adhasson.

Egyébként a néptanítók legnagyobb részének a faiskolák kezelésében való járatlansága abban leli okát, hogy annak idején a tanítóképzésekben a fatenyésztést vagy egyáltalán nem, vagy csak hiányosan tanították. Ez okból a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrral egyetértőleg ez évben is 20 drb húszkoronás aranyat tűztünk ki oly III. és IV. éves tanítójelöltek jutalmazására, kik a képezdei kertben a fanemesítésben és kezelésben a legnagyobb sikert mutatták fel.

Ezenkívül országos gyümölcsészeti és fatenyésztési miniszteri biztosság a múlt évben is meglátogatott szemleúttjában több állami tanító- és tanítónőképződet és azok szakoktatását, valamint kertjeik állapotát figyelemmel kísérte.

A kertészeti, főleg pedig a gyümölcsészeti ismeretek terjesztésére hivatott és a vezetésem alatt álló miniszterium kiadásában 11.000 példányban megjelent »Gyümölcskertész« a nép legsós rétegeiben is nagyszámú olvasóra talált.

A »Magyar Pomológia« III. füzeté 1903. év végével hagyta el a sajtót és a magyar ősgyümölcsfajták megismertetésére a legegyszerűbb eszköznek bizonyult.

Az állami utak mentén való kiültetésre a múlt évben 29.717 drb gyümölcsfa bocsátott a kereskedelemügyi miniszterium rendelkezésére. Az 1903. évi átadott 102.116 darabbal e gyümölcsfák száma 131.833 darabra emelkedett.

Az alföldi sík vármegyék területén átvonuló állami utakon újabban gyümölcsfa helyett — a selyemtermelés előmozdítása végett — eperfák ültetettek.

Az állami utakon kívül egyes törvényhatóságok is megkezdték utaikat befásítani. Főleg Abauj-Torna, Kis-Küküllő, Máramaros és Szepes vármegye ültetett ki nagyobb mennyiségű gyümölcsfát. A törvényhatósági joggal felruházott városok közül Hódmező-Vásárhely tűnt ki nagyobb mérvű cseresznyefa ültetésével.

Az állami faiskolák száma a múlt évben 25 volt, 452 k. holdnyi terjedelemben. Ezen faiskolák a következő helyeken vannak felállítva, u. m.: Baján, Budaörsön, Fogarason, Gödöllőn, Kecskeméten, Kiskéren, Kiskérenben, Lőcsén, Lugoson, Mezőhegyesen, Nagybocsón, Orosházán, Pápán, Sepsiszentgyörgyön, Szolyván, Tarczalon, Tordán, Trencsénben, Ungvárott, Tihanyban és Zilahon. Megszűnt ugyanis a kolozsvári és csákovári faiskola; a rudnói áthelyeztetett Privigyére és egy új faiskola rendeztetett be Rimaszombaton.

Ezekén kívül az erdészeti csemetetelepek kibővítették gyümölcsfaiskolával Vácott, Székesfehérvárott, Zalaegerszegen, Léván, Liptószentmiklóson, Sátoraljaújhelyen, Nagykárolyban, Székelyudvarhelyen, Szegeden, Nagyborosnyón, Maros-Vásárhelyen.

Hogy a pomológiai ismereteket az erdészeknek is alkalmuk legyen elsajátítani és az erdészek a gyümölcsstermelésben hathatós tényezőkké válhassanak, a pénzügyminister úrral egyetértve intézkedtem, hogy a selmeczbányai bányászati és erdészeti akadémia pomológiai kerttel szereltesse fel és a gyümölcsstermelés az akadémián előadassék.

Az 1903. évben az állami faiskolákból kiosztatott 107.176 drb alma-, 76.858 drb körte-, 54.955 drb szilva-, 24.020 drb kajszinbarack-, 19.099 drb őszibarack-, 37.476 drb cseresznye-, 24.259 drb meggy- és 3.067 drb mandolaoltvány, 5.336 drb diófa, 7.698 nemes mogyoró és 8.229 drb egyéb gyümölcsoltvány, vagyis összesen 367.864 drb oltott gyümölcsfa.

Kiosztatott továbbá 313.300 drb alma-, 261.400 drb körte-, 76.600 drb szilva-, 57.000 drb barack-, 164.800 cseresznye és meggy-, 16.800 drb mandola-, 4.725 drb dió- és 13.484 drb egyéb magcsemete; összesen tehát 1,029.350 drb gyümölcsmagcsemete.

A múlt évben kiadott fákkal együtt — az állami faiskolákból — fennállásuk óta kiosztott oltott fák száma a $2\frac{1}{4}$ milliót megközelíti; a csemeték száma pedig a 13 milliót meghaladja.

Gazdasági és díszfa, valamint csemete kiosztatott összesen az 1903. évben 197.000 drb.

Az oltványokból 10 — 20 filléres csekély árban földmíveseknek, tanítóknak és lelkészeknek kiosztatott 312.420 db. gyümölcsoltvány. Községeknek faiskoláik berendezéséhez teljesen ingyen kiosztatott 1,017.300 drb gyümölcscsemete.

Nemes oltóvessző és szemzőhajtás községi faiskoláknak, lelkészeknek és tanítóknak darabonként 1 fillérnyi szedési díjért kiosztatott 281.410 darab.

A zöldségtermelés előmozdítására az országos magyar kertészeti egyesület oly célból segélyeztetett az elmúlt évben is, hogy újabb zöldségfajtákból tagjainak magvakat osszon ki kísérlettel végett és a kísérletek eredményét nyilvánosságra hozza.

Ezenkívül Temesrékás csángótelepes községben egy bolgár kertész szerződött, hogy a zöldségtermelésre a község lakosait gyakorlatilag egész éven át betanítsa. Nagy-kikindán egy lelkész is támogatásban részesült oly célból, hogy hiveit saját telepén a konyhakertészetre oktassa.

A délvidéki földmívelők gazdasági egylete támogatást nyert olyképen, hogy az ugorka savanyítás oktatására egy znaimi ugorkamestert szerződött; ennek költségeit a földmívelésügyi tárcza fedezte. Segélyeztem végül ugyancsak a nagykovácsi kertészeti egyesület kísérleteit is az ugorka értékesítés terén.

Több földmíves és kertmunkás iskola konzervgyárak részére — igen szép gyakorlati sikerrel — termelt cukorborsót; az algyógyi iskolában ez évben már 4 kat. holdnyi területen.

Kísérletet tettem a Szepességben és a felvidék több pontjain a svédországi »Amorge« káposzta fajtával.

A dinnyetermelés fejlesztésére és a dinnyefajták javítására ez évben is kiosztattak a Csányi-alapítvány kamatai a legügyesebb hevesvármegyei dinnyetermelőknek és 10 állami intézeten folyt a tiszta fajdinnyetermelés magnyerés végett. Csak sajnálni lehet, hogy az utóbbi két évben a hűvösebb nyár miatt kevés megfelelő és kifejlett gyümölcsből származó mag volt nyerhető.

A békésvármegyei gazdasági egyesület dinnyetermelő szövetkezete abban a támogatásban részesült, hogy a 100 holdra szükségelt magot ingyen kapta.

A virág- és díszkertészet előmozdítása és fejlesztése érdekében — tekintettel arra, hogy az Olaszországból és a Rivieráról behozott levágott virág olcsón és óriási tömegben kerül egész télen és tavaszelon a budapesti piacra — nem sokat tehettem. Hogy mégis legalább oly virágból ne legyen külföldi behozatal, a mely nálunk is előnnyel szaporítható,

egy törekvő magyar kertészt támogattam azzal a kikötéssel, hogy tartozik félmillió hazai gyöngyvirág tövet évenként szaporítani és külföldi »en gros« áron a hazai kertészeknek rendelkezésére bocsátani. Kiküldtem továbbá egy tanult fiatal kertészt Belgiumba a virághagymák termelésének és szaporításának elsajátítása céljából, mert azt hiszem, hogy ezen hagymák szaporítására nálunk úgy az éghajlat, mint a talaj is eléggé alkalmas és a száz ezrekre menő behozatal előbb-utóbb elkerülhető lesz.

Egyébként a virágtenyésztés és hajtatas tanítására a budapesti kertészeti tanintézet kiváló gondot fordít.

A gyümölcs és egyéb kerti termények értékesítésének előmozdítása érdekében segélyeztettek a kecskeméti, dévai és rimaszombati konzervgyárak. Támogatásban részesült a makói hagyma- és zöldségértékesítő szövetkezet és a magyar mezőgazdák vásárcsarnok ellátó szövetkezete, valamint a beregszászi gyümölcsértékesítő szövetkezet.

Támogatásban részesültek az egyesületek által rendezett gyümölcskiállítások és vásárok. Ilyenek tartattak Szatmár-Németiben, Désen, Petrozsényben, Zentán, Kecskeméten és Szegeden.

A múlt évi tavasz sem volt mentes a korai fagyoktól, a melyek a fák termését virágzáskor megsemmisítették; mindazonáltal az ország keleti és északkeleti részében egyes vidékek az elemi csapástól megmenekedtek és középtermést szolgáltattak.

Mínthogy a fagykár ez évben az Európa közepén elterülő országok mindegyikében pusztított, a terméssel bíró hazai termelők alma- és körtetermésüket igen könnyen és jól tudták értékesíteni friss állapotban is. Máramaros, Szatmár, Szilág, továbbá Szolnok-Doboka és Besztercze-Naszód vármegyéket elárasztották a külföldi gyümölcskereskedők és ügynökök és a gyümölcskivitel főleg Németországba eddig még nem tapasztalt mérvet ért el. Hogy csak néhány esetet hozzak fel, Máramarosvármegye területéről 920 vasúti kocs, Nagyváradról 720 vasúti kocs, Sikárló szatmárvármegyei kisközségből 184 kocs friss gyümölcsöt szállítottak el.

Legtöbb, 624 kocs küldetett Stuttgartba, de sok gyümölcs ment Berlinbe, Boroszlóba és Drezdába is.

Csak az országnak mintegy $\frac{1}{6}$ részében volt ez évben tűrhető gyümölcsstermés és ime a kivitel értéke már a 13 $\frac{1}{2}$ millió koronát meghaladta; elképzelhető tehát, hogy teljes gyümölcsstermés hazánkra mily gazdasági fontossággal bírna.

Az almán és körtén kívül igen nagy volt a szilvatermés is és pedig nemcsak az előbb említett vármegyék területén, hanem ezeken kívül Bereg, Ung, Ugocsa, Bihar, Maros-Torda és Alsó-Fehér vármegyékben is.

Bár a franciaországi rossz termés folytán ez évben megtörtént, hogy Szatmárból, Maros-Tordából Párisba a vásárcsarnokok részére waggonszámra vittek ki friss beszterczei szilvát, mégis a szilvatermés legnagyobb részét feldolgozás útján lehetett csak értékesíteni. Az állami szeszfőzőüstökkel és aszalókkal segítségére siettem a termelő közönségnek mindenütt, a honnét támogatást kértek.

A már aszalóval bíró 29 községen kívül 20 újabb község kapott aszalókemenczét; 22 község Győry-féle szeszfőző-üstöt, a melyek novembertől február végéig úgyszólván állandóan működésben voltak. Czidermalmot és Mabile-féle almasajtót 12 község vett csak igénybe, a hulladék és apróbb alma értékesítése végett. Az aszalt szilva mennyisége a 6 millió kilogrammot, a lefőzött szilvapálinka mennyisége a félmillió litert jóval meghaladja.

A zöldségkivitel is emelkedett, a mi főleg a gyors-tehervonatok életbeléptetésének köszönhető. A kivitt friss főzeléknek értéke közel állott az év végével a 7 millió koronához.

A gyümölcsszállítás szempontjából olyannyira fontos kosárfonás előmozdítása végett nemes füzdugványokat osztottam ki, főleg az újabban importált s igen jónak bizonyult amerikai fűzből (*Salix americana*). Összesen 4,977.300 drb füzdugvány osztatott ki 76 község, iskola és kisközönség között.

Azon községek, melyek fűztelepet állítottak fel, ez évben is k. holdankint 100 korona földforgatási segélyt kaptak. Ily segélyben 26 község részesült, a melyek összesen 42 k. hold új községi fűztelepet állítottak fel.

A fűzfajták tanulmányozása végett Baján homoktalajon, Bustyaházán agyagtalajon felállított »Salicetumok«-ból a bajai 16 holdas már készen van; a bustyaházai pedig a jövő évben befejeztetik be.

A fűztelepek jövedelmezőbb kezelése érdekében népszerű fűztermelési útmutatót adtam ki.

A köztenyésztés támogatása, mint az előző években, úgy az 1903. évben főképen a vármegyei állattenyésztési szabályrendeletben megállapított fajtájú jó apaállatok kiosztásából állott. II.
Állattenyésztés.

Ezek bevásárlását az ország állami és magántenyészetéből, valamint a kiosztást is a kerületi állattenyésztési felügyelők végezték. Öröndetes jelenség, hogy jóformán az összes szükséglet (4.263 drb tenyészbika, 1.932 drb kan és 293 drb kos) az ország tenyészetéből volt jó minőségben beszerezhető és csupán pinzgauai és borzderes fajta bikákat kellett 270 darabot importálni.

Az apaállatokat a községek részint teljes árban, részint 5—20 % árengedmény és 3 félévi részletfizetés kedvezménye mellett kapták. Nagyon szegény, vagy elemi csapások által sújtott községek pedig teljesen ingyen kapták a szükséges apaállatokat.

A községek évről-évre mindjobban igénybe veszik a felügyelőségek közvetítését az apaállatok beszerzésénél.

A köztenyésztés emelése érdekében a vármegyei gazdasági egyesületek által rendezett tenyészállatvásárok, kiállítások és díjazások támogatására az állam ez évben 45.000 koronát fordított. Ebből az összegből kizárólag kiskgazdák állatait jutalmazták.

Külön kisebb összegeket tevő jutalomdíjak állapítottak meg a jó karban levő és jó ápolásban részesített községi apaállatok gondozóinak. E célra kerületenkint 300 K, összesen 6.300 korona használtatott fel.

Az 1895. évi XLVII. t.-cikkkel létesített orsz. szarvasmarha-tenyésztési alaphoz az 1903. évben a vasvármegyei gazd. egyesület 80.000 K, a hegyvidéki kiskgazdák 30.000 K, a székelyföldi kiskgazdák 67.268 K, a borsodvármegyei gazd. egyesület 52.000 K, az aradvármegyei gazd. egyesület 40.000 K, a hunyadvármegyei gazd. egyesület 20.000 K, a trencsénvármegyei kiskgazdák 30.000 K, a máramarosvármegyei kiskgazdák 80.000 K és a hódmező-vásárhelyi gazd. szövetség 5.000 K kölcsönt kaptak jó tenyészállatok beszerzésére.

A baromfitenyésztés fejlesztése érdekében mintegy 3.000 drb nemes himbaromfi osztatott ki csere útján az ország különböző vidékein. Baromfikiállításokra, államdíjakra, valamint tenyésztési és értékesítési szövetkezetek szervezésére 12.000 K fordítottatott.

A gödöllői baromfitenyésztő telepen tanítónők nyertek elméleti és gyakorlati oktatást. Az itt tenyésztett nemes anyag szintén csere útján jutott kiskgazdák tenyészetébe.

A tejgazdaság szélesebb körű fellendülése a tejszövetkezetek alakításával vette kezdetét s ezeknek szaporodásával sikerült a tejgazdasági üzemet a kiskgazdák gazdaságába bevezetni. Nemcsak a tejértékesítés vált így lehetővé, hanem ezzel kapcsolatosan szaporodott és javult a szarvasmarhaállomány is, a mi alapja az okszerű gazdálkodásnak. Az elmúlt évben némi nehézségbe ütközött újabb tejszövetkezetek alakítása a még mindig uralkodott szájs- és körömfájás miatt, mindamellett a tejszövetkezetek száma 65-tel, a tagoké 4.106-tal, a tehénüzletrészek száma 13.793-mal, a feldolgozott tej 9 millió literrel és a bevétel 22 millió koronával emelkedett.

1903. év végén volt 513 tejszövetkezetben 51.369 tag, 86.158 tehénüzletrész s feldolgoztatott összesen 88⁶/₁₀ millió liter tej, a miért 9⁵⁵/₁₀₀ millió korona folyt be.

A belföldi vajfogyasztás állandó növekedése folytán, a mit a múlt évi rendkívül magas zsírárak is befolyásoltak, a vajkivitel nem növekedett az előző évek arányában, de

visszaesést sem mutat. Emelkedett azonban a tej és egyéb tejtermékeink kivitele, a behozatal pedig a növekedő belfogyasztás daczára is évek óta úgyszólván egy fokon áll.

A tej és termékeinek értékesítése folytán nagy volt a kereslet fejőstehenek után, emelkedett is az áruk; azonban a kínálat sem csökkent, mert a magántehenészetek szaporodtak, a miből az állattenyésztés fejlődésére is következtetést vonhatunk.

Sajttermelésre most már nemcsak a külföldről letelepedett sajtgyárosok rendezkednek be, hanem hazai vállalkozók és gazdák is. A kemény, főleg gróji sajtok termelése szépen fellendült, mintegy 72 telepen foglalkoznak nagyobb mértékben az előállításával. A vajtermelésnél keletkező lefőlözött tej jobb értékesítése céljából egy új iparág, a caseingyártás is létesült Bonyhád, Szabadkán és Budapesten. Ezen új ipari cikk eddigé hazánkban egyáltalában nem gyártatott, pedig alkalmazása a gyáripárban napról-napra terjed s kívánatos, hogy ebbeli szükségletünket fedezni tudjuk.

A tejgazdaság terjedésével a szakoktatás iránt is fokozottabb mértékben emelkedik az érdeklődés; képzetebb elem jelentkezik a tejgazdasági munkásokat képző iskolákban való felvételre; újabb iskola létesítését kellett a délvidéken előkészíteni s az oktatást a földmives iskolák útján is rendszerezíteni lesz szükséges.

Méhészet.

A méhtenyésztés érdekében az 1903. évben működött egy felügyelő és egy méhészeti segéd a központban, egy méhészmester és egy méhészeti vándortanító a gödöllői állami méhészeti gazdaságban és hét méhészeti vándortanító a kerületekben.

A kerületek száma az első kerület kettéválasztásával 7-ről 8-ra szaporodott. Az első kerületben maradt Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye Gödöllő székhellyel; míg a volt első kerületnek többi vármegyéiből, Temesvár székhellyel, az új VIII. kerület alakított.

Az első kerületi vándortanító a gödöllői méhészeti gazdaságban is teljesítvén szolgálatot, a kerületben nem tarthatott előadást. A másik hat méhészeti vándortanító községekben 640, szakiskoláknál és tanfolyamokon 291 előadást tartott. Székhelyén levő tanítóképezdőben minden vándortanító a téli hónapokban rendszeren tanította a méhtenyésztést; nyáron át pedig rendben tartották az intézeti méheseket.

A budapesti kertészeti tanintézetnél, a pozsonyi vinczellériskolánál egész évben tanították az illető méhészeti felügyelők a növendékeket a méhtenyésztésre.

A gödöllői méhészeti gazdaságban 6 első éves és ugyanannyi másodéves méhészmunkás tanuló nyert kiképzést a méhtenyésztés mellett a konyhakertészet, fatenyésztés és a szőlőművelésben. Tanulmányaik végeztével nagyobb méhészetekben csakhamar alkalmazást nyertek.

A méhészeti gazdaság az 1903. év folyamán nyolcz időszaki tanfolyamot tartott, kettőt földmives-kisgazdák, egyet lelkészek, kettőt néptanítók, egyet nők és kettőt erdőőrök részére.

A földmives-kisgazdák és a néptanítók tanfolyamai három-három, a lelkészeké, nők és erdőőröké két-két hétig tartott. Részt vett rajtuk 31 földmives-kisgazda, 17 lelkész, 38 néptanító, 20 nő, 39 erdőőr, mindössze 145-en.

Vendéghallgatója a gazdaságnak, ki a méhtenyésztést saját költségén tanulmányozta, egy volt, a ki ugyanis Temeskubinban egy nagyobb szabású méhészetet már föl is állított.

A tanfolyamhallgatók elkészítettek 115 drb egyes kaptárt, melyeket a kezdethez legszükségesebb segédeszközökkel együtt, a tanfolyam elvégzése után adományképen magukkal vittek.

A gazdaság a fásítást ezen évben is folytatta és alsó területének két szélét (3—3 hold) a mézhozam fokozása végett akác- és hársfákkal erdősítette be.

Az egyházi, két éves és élő növények közül az echium plantaginum, a dracocéfalum moldavicum, az anthyllis vulneraria, a sylene dychotoma, a melilotus alba altissima, az echium vulgare és az izsópnak kipróbálása a legjobb eredményre vezetett és 300 méh-

tenyésztő már el is láttatott magvaikkal. Vetett a gazdaság phacelia tanacetifoliát részint a mézhozam fokozása végett, részint pedig azért, hogy magvából minél több méhészt részesülhessen.

A méhészeti gazdaság részt vett a bécsi nemzetközi méhészeti kiállításon és a zsolnai iparkiállításon.

Az állami méhészeti gazdaság méhészetére ez az év a rossz időjárás miatt egyike volt a legrosszabbaknak. A fagyok és a hóvihar okozta csapások miatt, melyek megsemmisítettek minden hordást, rajzás sem volt, sőt a gazdaságnak 280 méhcsaládból álló állománya őszre leapadt 265-re.

A méztermés mindössze 406 kg. volt.

A családok azonban őszre jó mézesek lettek, elég jól voltak betelelhetők s nagy népével használhatják majd ki a kínálkozó jövő évi hordásokat.

A gazdaságnak kaptárrendszere a három keretsoros állókaptár. Ezen rendszer szerint folyik az országban a tanítás is, de a kínálkozó hordások jobb kihasználása végett a négy keretsorú állórendszerű kaptárakkal tett kísérlet elég szép eredményt mutatott. A Boczonádi-féle nagykeretű három keretsorú kaptárokkal tett kísérlet eredményét a jövő év fogja megmutatni.

Méhészeti eszközök adományában tanintézetek, lelkészek, néptanítók, női hallgatók, földmives-kisgazdák, tisztviselők, iparosok, erdőőrök és szolgák részesültek. Kiosztatott 2.120 db Grand-féle méhészeti útmutatás. Pénzsegélyt pedig 17 méhész kapott.

A méhészeti vándortanítók által gyűjtött adatok szerint az ország 12.211 községében, a honnét az adatok befolytak, az 1903. év őszén mozgó szerkezetű kaptárakban 206.736, közönséges köpükben 355.120, összesen 561.856 méhcsalád volt. Termelt 29.991³⁴ métermázsa méz (à 84 K) és 1.927 m.m. viasz (à 200 K), a mi összesen 9⁹ millió korona értéket képvisel.

Az ország méhtenyésztésére ez az év nem volt kedvező, mind a mellett jobb az 1902. évinél, sőt a jövőre nézve is kedvezőbb eredményekkel biztat.

Betegség — ragadós költsérothadás — előfordult Toponáron (Somogy vármegye), Égegen (Hont vármegye), Rikitán (Szeben vármegye), Piliscsabán, Rákoscabán, Váczott (Pest vármegye) és Apatinban (Bács-Bodrog vármegye). Megszüntetésük és orvoslásuk végett a kellő intézkedések megtörténtek.

A mézértékesítés érdekében úgy a méhészeti felügyelő, mint a vándortanítók és a Magyar Orsz. Méhészeti Egyesület hathatósan közreműködtek.

Az 1903. év igen kedvező volt selyemtenyésztésünkre, mert nemcsak a selyemtenyésztő községek száma, hanem a termelő családok száma is emelkedett. Ugyanis 1902-ben 2.667 községben 94.605 család foglalkozott selyemtenyésztéssel, 1903-ban pedig 2.865 községben 107.637 család termelt selymet.

Az 1903. évben a következő helyeken kezdték meg a selyemtenyésztést: Bars vármegyében Csata községben és környékén, Szatmár vármegyében Nagykárolyban és környékén; továbbá Nagypaládon és környékén. Végül Vas vármegyében Sárváron és környékén, valamint Németgencsen és környékén.

A selyemtermelők számának növekedésével emelkedett a gubótermés is: az 1902. évi 1,342.124 kilogramm terméssel szemben 1903-ban a gubómennyiség 1,706.719 kilogramm volt.

E mellett a selyemárak a világpiacon a múlt évhez hasonlóan emelkedtek és a selyemtenyésztési felügyelőség ezt a kedvező fordulatot arra használta fel, hogy a tenyésztőknek ismét magasabb vételárat adott a gubóért, mint a mennyit előre megállapított, és pedig az I-ső osztályú gubóért 2 korona 20 fillér helyett 2 korona 30 fillért, a II-od osztályú gubóért 1 korona 20 fillér helyett 1 korona 40 fillért. Ennek a révén a tenyésztők 240.833 koronával több keresethez jutottak.

Selyem-
tenyésztés.

A fonódákban és gubóraktárakban alkalmazott munkások és munkásnők több, mint százötvenezer koronával többet kerestek, mint az előző 1902. évben; ez a kereset, mely 1902-ben 1,538.283 korona volt, 1903-ban 1,700.000 koronára rugott.

Selyemfonó-iparunk föllendülésének másik jele az a nagy érdeklődés, a mit új fonógyárak felállítása iránt közönségünk tanúsít; főleg nagyobb városaink törekszenek arra, hogy náluk is épüljön fonógyár. A lugosi és mohácsi fonógyárak létesítése előkészítetett, építésük a jövő évekre marad, bérbevételük iránt azonban máris érdeklődnek a külföldi nagyobb cégek, a lugosi gyárat az udinei Paruzza-czég már bérbe is vette.

Minthogy arra törekszünk, hogy selyemiparosaink az állam közvetítése nélkül vegyék át a gubókat a termelőktől, e végből minél több fonógyárra kell előbb szert tennünk, a melyek közt majd megjön az egészséges verseny a gubók bevásárlásában.

A gubók értékesítésénél egy hasznos külföldi találmány jutott tudomásomra, melynek segítségével a fojtó kemenczék a gubónak nemcsak fojtását, hanem szárítását is végzik. Az új rendszerű fojtókemenczék meghonosítása iránt intézkedtem.

A községi faiskolákban 3,366.459 drb átiskolázott szederfacsemete van; ebből 1903-ban 220.570 darab szederfát ültettek ki végleges helyükre. A selyemtenyésztési felügyelőség fennállása óta pedig ugyancsak a községi faiskolákból 2,916.451 darabot ültettek ki. A felügyelőség 1903-ban 1.974¹/₄ liter, fennállása óta pedig 46.133¹/₄ liter szederfamagot osztott ki teljesen ingyen. A kincstári erdőhatóságok öt év óta mind nagyobb mennyiségű 2—3 éves szederfacsemetét termelnek és ingyen adják át az országos selyemtenyésztési felügyelőségnek: 1903-ban 8,526.423 darabot szállítottak. A csemetéket a felügyelőség részint községi faiskoláknak tovább-iskolázás, részint pedig magánfeleknek eleven sövény létesítése céljából ingyen osztotta ki.

A felügyelőség továbbá külön szederfaiskolákat rendezett be azért, hogy az azokban nevelt fákat szegényebb községeknek ossza szét, egyes selyemtermelőknek és az útfentartóknak pedig a közutak befásítása céljából rendelkezésre bocsássa.

Ezen faiskolákhoz a területet ritkán béreli az intézet, többnyire a városok, községek és egyes földbirtokosok engedik át ingyen 10 évi használatra.

Az intézetnek 134 ilyen faiskolája van, a honnét 1903-ban teljesen ingyen 124.376 darab szederfát osztott ki a felügyelőség és pedig utak befásítására 51.944 darabot, községeknek 67.890 darabot, magánfeleknek 4.542 darabot. Az intézet fennállása óta összesen 870.824 darabot ültettek ki végleges helyre.

Együttvéve az intézeti és községi faiskolákból 24 év alatt 3,787.275 darab szederfát ültettek ki végleges helyre.

Halászat és
haltenyésztés.

A halászati társulatok tevékenysége mindinkább érvényesül. Főleg a helyes és okszerű alapon foganatosított bérbeadások folytán előálló nagyobb jövedelem az, a miben tevékenységük eredménye ez idő szerint leginkább mutatkozik. Az elmúlt évben 2 társulat alakult, mindkettő a Körös egy-egy holt ágán, együtt 169 hold vízterülettel. Velük együtt ma 59 társulat áll fenn, összesen 254.341 kat. hold vízterületen.

Tógazdaság 6 rendeztetett be, nevezetesen Kiskomáromban 41 holdon, Fehértó községben 162 holdon, Igaron 21 holdon, Turán 47 holdon, Diósjenőn 56 holdon és Mocsán 173 holdon. A szaporulat 500 hold, úgy hogy ma 59 helyen 6.472 holdon üznek intenzív tógazdaságot.

Gondozott állóvizekben ugyancsak a lehetőségig belterjesen 48 helyen folyik haltenyésztés, összesen 4.884 kat. holdon. Ezek száma ez évben 4-gyel szaporodott, összesen 120 hold vízterülettel. Bennök főleg süllőt tenyésztene, míg a tógazdaságok főhal gyanánt pontyot termelnek. A tógazdaságok és a gondozott állóvizek számának emelkedésével természetesen emelkedik a haltermés is, úgy hogy ma már 11.000 m. m.-át meghaladó hal kerül ezekből piacra.

Különösen örvendetes lendületet mutat a balatoni halászati részvénytársaság üzeme, a mely úgy a halszaporítás, mint a halak feldolgozása tekintetében is mintaszerű. Ez utóbbi

irányban a mellett, hogy jelentékeny keresetet nyújt a balatonvidéki lakosságnak, kivált télen, még a halpikkelyeknek értékesítésével, valamint egy e célra épített halszáritó felállításával jelentékeny és új jövedelmi forrásokat is nyitott.

Örvendően emelkedett továbbá a hegyi vizek művelésén dolgozó haltenyésztő telepek száma is. Ez idén ugyanis 15 ily telep állított fel, úgy hogy ma 109 telep dolgozik (a múlt évben 94).

A magántevékenység gyámolítására 1903-ban szétosztott 1,750.000 közönséges pisztráng, 1,300.000 drb szivárványos pisztráng és 45,380.000 drb fogassüllő ikra, a melyekből a kikelt hal — kevés kivétellel — mind közvizek halasítására fordított.

Az 1903. évben összesen 605 m. kir. állatorvos állott alkalmazásban; ezek közül 7 Állategészség-
kerületi állategészségügyi felügyelői teendőt végzett, 539 a vármegyei és városi I. és II. ügy.
fokú hatóságokhoz, 6 határszéli szolgálatra, 12 a belépő állomásokhoz, 9 a kőbányai és barcsi állategészségügyi hivatalokhoz, 17 Budapest székesfőváros állatvásárait szervezett állatorvosi szolgálatra, 12 a vezetésem alatt álló ministerium állategészségügyi főosztályába volt beosztva. Ezenkívül külföldre ki volt rendelve 3.

Ezen állami szervezet az általános közigazgatás keretébe kedvező eredménnyel beilleszkedett és a m. kir. állatorvosok most már csaknem kivétel nélkül oly módon vétetnek igénybe, a mint azt az állatorvosi közszolgálat államosításáról szóló 1900 : XVII. t.-cz. célba vette.

A lefolyt évben ugyan több községi állatorvosi állás szerveztetett és több üresedésben lévő ily állás betöltetett, mindazonáltal a helyi állategészségügyi teendők ellátása még mindig akadályokba ütközött és e feladatok teljesítésére a múlt évben is elég nagy számban kaptak állami állatorvosok engedélyt.

Megemlíteném, hogy úgy hivatali elődöm, mint én is, az 1901. évben ideiglenes minőségben alkalmazott 535 m. kir. állatorvos közül 438-at állásaikban véglegesítettünk.

A marharakodó állomások száma az 1902. év végén 1.219 volt; az 1903. év folyamán engedélyeztetett 26, s így az 1903. év végén 1.245 ilyen állomás volt. Ezeken az állatorvos szakértői teendőket nagyobb részt m. kir. állatorvosok látták el.

A baromfikolera ellen való védekezés szabályoztatott; megállapítottak azok az intézkedések, melyeket baromfikolera fellépése esetén foganatosítani kell, útmutatás adatott ki a baromfikolera felismerésére. Általános állategészségügyi intézkedések.

Katonai lószemléken a m. kir. állatorvosok részvétele szabályoztatott.

Szabályoztatott az a kérdés is, kinek a kötelessége a ragadós állati betegségek megállapításáról és megszüntetéséről a szomszédos községeket, m. kir. állatorvosokat és katonai hatóságokat értesíteni.

A belföldi állatforgalomra nézve 1903. év folyamán a következő újabb intézkedések Állatforgalom.
történtek:

a) a magyarországi belforgalomban vasúton vagy hajón szállítandó lovak, szamarak és öszvérek a felrakáskor való állatorvosi vizsgálat alól felmentettek;

b) a győri állategészségügyi hivatal megszüntetett;

c) Barcsan m. kir. állategészségügyi hivatal létesített;

d) a budapest-székesfővárosi marhavásár forgalma a ragadós száj- és körömfájás be- és elhúrczolásának elkerülése végett 1903. tavaszán némileg korlátoztatott; a korlátozások azonban a betegség elterjedésének csökkenésével megszűntek;

e) a ragadós száj- és körömfájás miatt zár alatt levő magyarországi területekről szarvasmarháknak Pozsony thj. város közbárádjára szállítása külön feltételekkel s a város tanácsa által adható külön engedélyekhez kötve megengedett;

f) a ragadós száj- és körömfájás miatt zár alatt levő magyarországi területekről kérődző állatoknak (szarvasmarhák, juhok és kecskék) a budapest-székesfővárosi közbúgó-hidra, sertéseknek pedig a budapest-ferencvárosi zárt sertésvásárra szállítása, a feltételek enyhítésével, újabb szabályozást nyert;

g) intézkedések történtek arra nézve, hogy egyrészt a ragadós baromfibetegségeknek a vámkülföldről behurcolása, másrészt pedig ezen betegségeknek Magyarországból élő baromfiakkal a vámkülföldre esetleges elhurcolása megakadályoztassék; az élő baromfit szállító vasúti kocsik tisztítása és fertőtlenítése kötelezővé tétetett;

h) a szárított sertéstrágya vasúton való szállítása újabb szabályozást nyert.

Az állat- és állati nyerstermék *behozatal* és *kivitel* tekintetében 1903. évben a következő általános intézkedések történtek:

A Bécsbe állandóan kirendelt m. kir. állategészségügyi felügyelőnek a magyar állatszallító felek érdekében való közbenjárását 1903. évben is igen számos esetben vették igénybe.

A határszéli állatorvosi ellenőrző szolgálat működése az 1903. évben is sok károsodásnak és forgalmi korlátozások alkalmazásának vette elejét.

Kölcsönös megállapodás jött létre, mely szerint a katonalovak a magyar korona országai és Ausztria között való forgalomban marhalevél és állatorvosi vizsgálat nélkül szállíthatók.

Az Ausztriába irányuló állatforgalom szempontjából, a Magyarország és Ausztria között való kölcsönös állatforgalomra nézve 1899. évben létesült megállapodásokhoz képest:

Szeged	thj.	város területe	...	...	...	...	...	7
Debreczen	»	»	»	...	...	...	...	9
Szabadka	»	»	»	...	...	...	...	7
Kecskemét	»	»	»	...	...	...	...	7
Zenta rend. tan.	»	»	»	...	...	...	...	4
Mezőtúr	»	»	»	»	...	...	...	4

állategészségügyi kerületre osztatott fel. Egy-egy ilyen állategészségügyi kerület az említett forgalomban egy-egy különálló községnek tekintetik.

Állati járványok.

A magyar korona országainak ragadós állatbetegség miatt az Ausztriába való állatbevitel tekintetében kizárt területeiről szarvasmarháknak Wienerneustadtba, külön engedély nélkül vágóhidra szállítása megengedett; az ilyen zárt területekről származó sertéseknek Bécsbe a Reschreiter-féle vágóhidra szállítása külön engedélyhez van kötve.

A budapesti marhavásárra Magyarországból küldött hasított körmű állatoknak osztályozása már a feladaskor, az Ausztriába való kivitel szempontjából elrendeltetett.

Magyarországból Ausztriába vasúton vagy hajón való állatszallításoknál a bevitelre külön engedélyek kieszközlésére és az ezen osztrák belügyminiszteri engedélyek alapján történő elszállítás körül az eljárási szabályok összegyűjtve és kiegészítve kiadattak.

Intézkedés történt az iránt, hogy a tilalmak kijátszásával sertéseknek Ausztriába való szállítása megakadályoztassék.

A Németbirodalom részéről 1903. évben ragadós tüdőlob miatt egyetlen törvényhatóság ellen sem volt tilalom hatályban; azon németbirodalmi vágóhidak száma, melyekre magyarországi szarvasmarha az általános feltételek mellett bevihető, 1903. évben hárommal emelkedett, úgy hogy jelenleg 211 ilyen vágóhid van a magyar szarvasmarha bevitelére nyitva.

A Németbirodalomban a vágóállat- és husvizsgálati törvény 1903. évi április hó 1-én a maga egészében életbe lépven, ezen törvénynek és a végrehajtására kiadott rendeleteknek a magyarországi hus- és huskészítmények bevitelét érintő rendelkezései közzététettek,

Anglia a hasított körmű állatoknak a magyar korona országaiból való bevitelét megtiltotta s az ebek bevitelére vonatkozó szigorú szabályokat továbbra is fentartotta.

Pestis miatt Ázsia egyes részei, Brazília, Paraguay és Egyiptom ellen tartatott fenn tilalom; a Konstantinápoly és Odessza ellen érvényben volt ilyen tilalmak 1903. évi január hónapban megszűntek. Ugyanilyen tilalom alkalmaztatott 1903. szeptember közepétől október végéig Marseille ellen.

Kolera miatt Syria (Palästina) partvidéke ellen van tilalom érvényben.

Keleti marhavész miatt a keletafrikai angol gyarmatok és Kréta szigete ellen áll enn külön tilalom.

Az ország területén négy méntelep: úgymint a székesfehérvári, nagykőrösi, debreczeni és sepsiszentgyörgyi s ezeken 19 teleposztály van, melyeknek 954 fedező állomásán 3.017 mén volt, 186 mén pedig bérbe volt adva. Összesen tehát 3.203 mén állott rendelkezésre. Az 1902. évvel szemben a fedező állomások száma, a kevésbé keresett állomások összevonása, valamint a székesfehérvári méntelep területén a ménék csekély igénybevétele miatt néhány állomás beszüntetése folytán 18-czal, a ménék száma pedig 89 darabbal csökkent. Az állomásmén és bérmenek összesen 131.393 kanczát fedeztek, 1 mén tehát átlagosan 41² kanczát. Fedező és bérdíj czimén befolyt összesen 986.964 korona.

Lótenyésztés.

A méntelepek állományába az állami ménesek neveléséből beosztatott összesen 190 darab fiatal mén. Kipróbálás végett a bécsi cs. és kir. lovaglótanárképző intézethez, a m. kir. központi honvéd lovas-iskolához, az erdélyrészi falkavadász-társulathoz stb. összesen 126 mén volt vezényelve.

A négy állami ménesben az anyakanczák száma 1903. év végével 1.033, az 1902. év végével 1.013 darab volt.

A kisbéri ménes lóállománya az 1903. év végével 747 darab volt. Az ország angol telivértényésztésének fejlesztése céljából a kisbéri törzsmének 1903-ban magántulajdonban lévő 189 kanczát fedeztek, a miért 147.200 korona fedező díj folyt be.

Az árverés útján eladott 10 darab angol telivér éves csikóért befolyt 67.000 korona, az átlagár tehát 6.700 korona volt. A számfeletti és selejtlovak, valamint az említett éves csikók eladásából befolyt az 1903. év folyamán 105.811 korona, a méntelepeknek átadott 28 fiatal mén átszámítási ára fejében 84.000 korona, összesen tehát befolyt 189.811 korona.

A bábolnai ménes lóállománya az 1903. év végével 804 darab volt, a törzsmének összesen 10 darab magánkanczát fedeztek, a fedező díjak fejében összesen 720 korona folyt be. A számfeletti és selejtlovak eladásából befolyt 27.880 korona, a horvát-szlavon országos kormányának eladott két darab mén árában pedig 6.000 korona. A méntelepeknek átadott 42 fiatal mén átszámítási ára fejében befolyt 84.000 korona, e szerint tehát összesen 117.880 korona folyt be.

A mezőhegyesi ménes 1903. év végével 2.255 darabból állott. A törzsmének 1.045 darab magánkanczát fedeztek 12.847 korona fedező díjért. A lóértékesítésből az 1903. év folyamán 201.800 korona, a méntelepeknek átadott 91 darab saját nevelésű fiatal mén átszámítási ára fejében 218.400 korona, összesen tehát 420.200 korona folyt be. Községi ménül 109 darab adatott át egyes községeknek 600 és 800 korona közötti árban összesen 70.500 koronáért, ezenkívül díjtalanul átadatott 7 darab.

A fogarasi ménes lóállománya az 1903. év végével 398 darab volt. Törzsménjei magánkanczát nem fedeztek. Lóértékesítésből befolyt 3.979 korona, a méntelepeknek átadott 6 darab fiatal mén átszámítási ára fejében 9.600 korona, összesen 13.579 korona.

Az állami ménesekben tehát a lóértékesítésből, a méntelepeknek átadott 167 darab saját nevelésű mén átszámítási ára fejében és végül a községeknek eladott 109 darab községi mén ára fejében összesen 811.760 korona folyt be.

A négy ménes egészségi állapota az 1903. évben, a bábolnai ménes kivételével, hol főként a hurutos tüdőlob uralkodott, az előző évinél kedvezőbbnek mondható, még pedig a legkedvezőbb volt a fogarasinál.

A ménések beosztás alá kerülő fiatal kanczái, úgy, mint eddig, beosztásuk előtt részben nyereg alatt, részben kocsiban próbáltattak ki. A ménések állományából a bécsi cs. és kir. lovagló-tanárképző intézetnek és a budapesti falka-vadász társulatnak 29 darab anyakancza adatott át az 1903. év folyamán kipróbálás végett.

Ménésbirtokok.

A mezőhegyesi, kiséri, bábolnai és fogarasi ménésbirtok, valamint az ezekkel egy központi igazgatás alá tartozó kolozstordai ménésgazdaság és palánkai csikótelep az előző évi jelentésekben már részletesen is megjelelt irányelvek mellett kezeltetnek, s eszerint első sorban az országos lótenyésztés érdekeit szolgálják; e mellett azonban egyéb állattenyésztési ágak fejlesztését is előmozdítják, a mennyiben a birtokokon nevelt apaállatok köztenyésztési célokra adatnak el avagy osztatnak ki; jó minőségű vetőmagvaknak gazdák részére való eladásával a növénytermelés fejlesztését is elősegítik, s általában, mint mintagazdaságok közzgazdasági szempontból figyelemre méltó hivatást teljesítenek.

A birtokok közül területi változás a palánkai csikótelepen volt, a melyhez 1903. évben 510 kat. hold kiterjedésű birtokrészlet csatoltatott, a mely az erdészeti kezelésből vétetett át. Az állattenyésztés körében csak a bivalytenyésztésnél van némi változás, a mennyiben bivalybikák köztenyésztési célokra kellő számban beszerezhetők nem voltak, szükségessé vált a fogarasi bivalytenyésztés fejlesztése s így a tehénállomány, a mely eddig 60 darabból állott, 100 darabra emeltetik fel.

A növénytermelés körében a kendertermelés fejlesztése és a lentermelés felkarolása említendő fel, a mennyiben a mezőhegyesi ménésbirtokon az eddigi 1.000 kat. hold helyett 1.300 kat. hold, a palánkai csikótelepen, a hol 1903. évben 155 kat. hold volt kenderrel bevetve, jövőre 300 kat. hold kender lesz; a fogarasi ménésbirtokon pedig a lentermelés 1902. évben megkezdetvén, 1903-ban 31 kat. holdon termeltetett.

Gazdasági mellékiparágak közül a burgonyaliszt-gyártást a bábolnai ménésbirtokon meghonosítandó: a leégett és nélkülözhető gőzmalom helyett burgonyaliszt-gyárat építettek, amelynek berendezése folyamatban van.

Tejgazdasági munkásokat képző iskola, mely azelőtt csak a gödöllői koronauradalomban volt, a kiséri ménésbirtokon is szerveztetett.

Kincstári fürdők.

A tárczám kezelése alatt álló gyógyfürdők, u. m.: Herkulesfürdő, Radnaborberek, Ránkfüred és Vizakna fejlesztése érdekében lényegesebb változások és beruházások nem történtek, nem említve az épületek, parkok, utak és sétányok fentartását, bővítését és szépítését. Ránkfüreden a geysir fúrása folytán elromlott Rudolf forrás helyreállítása és újra foglalása megkíséreltetett, e munkálat azonban teljes befejezést nem nyert.

A vizaknai sósfürdő tervbe vett fejlesztése a lehetőség szerint folytatódott. Az államvasutakkal történt megállapodás folytán a napi fürdővonat járatok száma 2-ről 3-ra szaporítottatott. A fürdőtelep belsejébe benyuló idegen telkek, kettő kivételével, megszerztettek, a pénzügyi tárczától átvett terület tovább parkoztatott s a beültetett rész bekerítettett, míg a fürdőnek édesvízzel való ellátása iránt tanulmányok végeztek. A gyógyfürdőre reászoruló szegényebb néposztály érdekében pedig az új uszó fürdőház építése által feleslegessé vált zöld tavi kabinokból a kettős tóra olcsó népfürdő létesítettett.

A kisebb javadalmazású állami tisztviselők közül ismét számosan részesültek Herkulesfürdőn, Ránkfüreden és Vizaknán fürdőkezdményekben.

III.
Erdészet.

Magyarország erdőgazdaságilag művelt területe az 1903. év folyamán 5.171 k. holddal szaporodott és az év végén 13.011.040 k. holdból állott.

Az évek óta ismétlődő apadással szemben mutatkozó ezen szaporodás a területek újabb felmérése folytán keletkezett kisebb területkülönbségek figyelembe vétele mellett legfőképpen onnan ered, hogy egyrészt több, legelő fejében kiadott erdőterület állami

kezelésbe vétetvén, az erdők közé soroztatott és több, az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-a és az 1894. évi XII. t.-cz. 13. és 14. §§-ai alá eső vízmosás és kopár terület kijelöl-tetvén, befásítás alá vétetett, másrészt pedig s különösen, hogy a munkácsi hitbizomá-nyi uradalom 3.255 hold termőerejét vesztett mezőgazdasági területet vett erdőgazdasági művelés alá. Ugyanezen okokból gyarapodott az 1879. évi XXXI. t.-cz. 17. §-ának hatálya alá eső üzemtervszerű kezelésre kötelezett erdők területe 9.952 holddal, úgy hogy az ilyen erdők terjedelme az 1903. év végén összesen 8.369.047 holdra emelkedett.

Talajminőség szerint az erdők állományában beállott változás a következőképen oszlik meg: a futóhomokon álló erdők 4.772 holddal, a véderdők 2.897 holddal, a feltétlen erdőtalajon (t. i. másnemű gazdasági művelésre állandóan nem alkalmas talajon) álló erdők 4.210 holddal apadtak; ellenben a nem feltétlen erdőtalajon álló erdők állománya 17.050 holddal gyarapodott. Ezen változásokat a talajminőség helyesebb meghatározása idézte elő. A fanemeket tekintve az értékes tölgy- és fenyőerdők állománya gyarapodott, a kevésbé értékes bükkerdők állománya apadt.

Az erdők fentartását veszélyeztető törvénybe ütköző erdőirtás az 1903. év folyamán Heves vármegyében egy esetben, Háromszék vármegyében pedig két esetben fordult elő. A folyamatba tett erdőrendészeti eljárás során a kiirtott területeknek újra erdősítése iránt megtétettek az intézkedések.

Történt ezeken kívül más vármegyékben is erdőirtás, de rendszerint olyan erdőterü-leteken, a melyek másnemű gazdasági művelésre is állandóan alkalmasak voltak és a meny-nyiben a kiirtott terület az 1879. évi XXXI. t.-cz. 17. §-ának hatálya alá tartozott, az erdőirtás előzetes engedélyem alapján és azzal a kötelezettséggel történt, hogy a birtokos a kiirtott erdő pótlásául a fatenyésztésre inkább ráutalt, más területeket beerdősíteni tartozik.

Azokkal a magánbirtokosokkal szemben, kik nem feltétlen erdőtalajon álló erdejüket a területnek más jövedelmezőbb művelési ágra való átváltoztatása céljából irtották ki, ilyen feltételeket kikötni a törvény alapján nem lehetett.

Néhány esetben, szőlő- és gyümölcsös telepítés, vasútépítés stb. céljából olyan erdő-részletek kiirtását is meg kellett bizonyos kikötésekkel engedni, melyek eddig a feltétlen erdőtalajon álló erdők kategóriájába tartoztak.

Az üzemtervek rendelkezései és az 1879 : XXXI. t.-cziknek az erdők fentartására vonatkozó általános határozatai értelmében 1903. év folyamán összesen 194.843 holdat kellett volna az erdőbirtokosoknak beerdősíteni. Tényleg beerdősített 125.773 hold s így hátralékban maradt 69.070 hold. Az előző évi 94.828 hold hátralékkal szemben ez is haladás.

A hátralékot leginkább az idézte elő, hogy a tölgymakk és egyéb famagtermés az egész országban igen hiányos volt. De, mint más években, most is sok helyen hátráltatta az erdősítéseket az a körülmény, hogy a letarolt területekről a termelt faanyagot nem szállították ki idejében.

Történt viszont 1903. évben 7.932 holdon olyan erdősítés is, a mire a birtokosok nem voltak kötelezve. Lényeges akadálya különben az erdősítések fogamatosságának még ezidő szerint is az a sajnos körülmény, hogy az ültetéshez szükséges erdei facsemeték terme-léséről nemcsak a kis- és középbirtokosok, hanem helyenkint még a nagyobb birtokosok sem gondoskodnak maguk. Ezért oly esetekben, midőn a birtokosok a költségeket maguk nem voltak képesek elviselni, az erdei facsemete-kertek telepítése állami segélylyel is elő-mozdított.

A kopár területek beerdősítésére pedig nemcsak az »országos erdei alap« és az »államsegély kopár területek befásítására« című költségvetési hitel terhére fentartott cse-metekertekből, hanem a kincstári erdők csemetekertjeinek fölöslegéből is nagyobb meny-nyiségű csemete osztatott ki. Rendelkezésre állott erre a célra mintegy 50 millió külön-

féle facsemete, s ebből kiosztatott a lefolyt évben 1.855 folyamodó erdőbirtokosnak összesen 387 millió csemete, melylyel 8.010 holdat erdősítettek be átlagban 75% sikerrel.

Ebbe a mennyiségbe azonban nincs belefoglalva az a csemetekészlet, a mely az állami kezelés alatt álló községi stb. erdők birtokosainak osztatott ki az állami csemetekertekből.

Az az intézkedés, hogy az olyan szegénysorsú birtokosok, kik kopár, vízmosásos területeik befásítására még a fásításnak az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-a alapján való elrendelése előtt önként vállalkoztak, az erdősítés közgazdasági fontosságához, valamint a tényleges költségek nagyságához képest évek óta állami segélyben részesíttetnek, igen hathatós eszköznek bizonyult az erdősítések gyorsítására; ezért az erre a célra, valamint a csemetekerti munkálatokra és magvak beszerzésére tárczám költségvetésének »állami segély kopár területek befásítására« czíme alatt az 1904. évre 300.000 koronát irányoztam elő. Az 1903. évre engedélyezett összegből 3.647 holdnyi többé-kevésbé veszélyes kopár terület befásításáért 1.120 birtokos között összesen 73.423 korona pénzsegélyt osztottam ki. Több ungvármegyei szegénysorsú birtokosnak csemetekertjeik bevetéséhez szükséges magvak beszerezhetésére pedig 600 korona segélyt adtam.

Ugyancsak az erdősítési kedv fokozására 18 jutalom tüzetett ki, összesen 9.000 korona értékben, olyan kopárok erdősítésének jutalmazására, melyek állami segély igénybe vétele nélkül az 1903. évben foganatosítottak.

Ezek a jutalmak, melyekért már eddig is több erdőbirtokos, összesen 794 hold erdősítéssel pályázott, 1907-ben fognak kiosztásra kerülni.

Az 1898. évben teljesített és az 1903. évben megbírált erdősítésekre annak idején kitűzött 6 nagy és 6 elismerő jutalmat, összesen 6.000 korona értékben a kisbányai, az alsóidecsi és a hosdói volt úrbéreseknak, Brezova, Kőröspatak, Gajdel, Krajna községeknek, a székelykeresztúri székely közbirtokosságnak, a kopeczi ev. ref. egyháznak, Gáspár Jánosnak, Tiboldi Dénesnek és Jeney Józsefnek adományoztam.

Ezek a jutalomban részesített birtokosokon kívül több más versenyző is méltánylást érdemlő sikert mutatott fel nagy költséggel teljesített erdősítésével, ezért a versenyzők közül még 13 nagybirtokosnak elismerésemet fejeztem ki az erdősítés terén kifejtett buzgalmaért, négy erdőtisztet, három gazdatisztet, továbbá két községi bírót, két úrbéri elnököt, egy erdőgazdát, két uradalmi kertészt, tizenkét uradalmi és járási erdőőrt és egy vinczelért megfelelő jutalomban részesítettem az erdősítések közvetlen vezetése körül kifejtett dicséretes munkásságukért.

Az erdei tüzesetek száma az előző évekhez képest különösen a királyhágóntúli vármegyékben és Krassó-Szörény vármegyében szaporodott, nagyobb káresetek azonban csak Udvarhely, Csik, Krassó-Szörény és Zólyom vármegyékben fordultak elő. Említésre méltó széltrések Csik és Máramaros vármegyékben fordultak elő, a hol ezen elemi károsításnak lúczfenyő erdő esett áldozatul. Hótörés Körmöcbánya szab. kir. város és Miava nagyközség erdejében fordult elő.

Nagy rovarkárok az 1903. évben nem fordultak elő, említésre méltó azonban, hogy Szepes vármegyében a szomolnoki m. kir. erdőgondnokságban a vonalas szű fellépte 40 hold tarolását és teljes kitakarítását tette szükségessé. Alsó-Fehér, Nagy-Küküllő és Maros-Torda vármegyék tölgyeseiben pedig a sárgafarú gyaponecz nevű rovar még mindig nagyobb mértékben jelentkezik, a hol ezen kártékony rovarok megfigyelése és szakszerű irtása iránt a rovarügyi állomás közreműködésével a szükséges intézkedések megtörténtek. Végül az akác ellensége, a paizstetű Maros-Torda vármegyében és a mezőhegyesi méneshirtokon lépett fel veszélyesebb mértékben.

Az erdőtörvény rendelkezéseivel szemben elkövetett cselekmények és mulasztások miatt az erdőbirtokosok ellen 285 esetben indított meg az erdőrendészeti eljárás.

Az erdőrendészeti áthágások alapján megítélt pénzbüntetésekből 1903-ban 136 eset után 34.469 korona 69 fillér folyt be, vagyis egy-egy áthágási eset után átlag 253 korona 46 fillér.

Erdei kihágások után az 1903. évben 122.317 korona 88 fillér folyt be az országos erdei alapba.

Az »országos erdei alap« bevétele az 1903. évben 197.340 korona 50 fillér, kiadása 169.576 korona 08 fillér, tiszta vagyona pedig az 1903. év végén 842.202 korona 49 fillér volt.

Magyarországban az 1903. év végén az erdők szakszerű kezelését összesen 1.475 hatóságilag felesketett erdőtiszt teljesítette. Ezekből az erdőtörvény 17. §-ában megnevezett erdőbirtokosoknál alkalmaztatott 1.159 erdőtiszt, kik közül 974 birt teljes minősítéssel, 185 pedig az erdőtörvény életbeléptetése idejében már alkalmazásban állott, minősítéssel nem bíró erdőtiszt. Magánerdőbirtokosok szolgálatában az 1903. év végén 316 hatóságilag felesketett erdőtiszt állott, kik közül azonban csak 37 birt erdészeti oklevéllel.

Az 1903. év tavaszán és őszén Budapesten megtartott erdészeti államvizsgálatokon megjelent 28 egyén közül 26 nyert erdészeti oklevelet.

Az erdőtörvény 17. §-ában megnevezett birtokosok erdejében az 1903. év végén 5.568 hatóságilag felesketett erdőőr volt alkalmazva, a kik közül az erdőőri szakvizsgát 4.298 tette le.

Magánerdőbirtokosok szolgálatában 5.338 hatóságilag felesketett erdőőr állott, ezek közül azonban csak 318 birt erdőőri szakvizsgával.

A felesketett erdőőrökön felül az erdőőrzésben 6.735 erdőszolga segítkezett.

Az ország 12 városában megtartott erdőőri szakvizsgálatokon összesen 313 egyén jelent meg, kik közül 246 állotta ki a vizsgálatot.

Az erdőőri teendők végzésére alkalmas egyének kiképzésére az 1903. évben is négy erdőőri szakiskola tartatott fenn, még pedig Vadászerdőn (Temesvár mellett), Királyhalmán (Szabadka mellett), Liptóújjvárott és Görgényszentimrén.

Faanyagok vizen való szállítására 64 birtokosnak adatott 1903-ban úsztatási, illetőleg tutajozási engedély.

A vadászati ügyek kezelése az 1902. évben megkezdett irányban folyt tovább. A vadtenyésztés előmozdítása körül tenyészvadak ingyenes kiosztásával tervezett intézkedéseket azonban, megfelelő fedezet, illetőleg költségvetési törvény hiányában csak igen szerény keretben lehetett foganatosítani. A hiuzok és farkasok pusztítása az 1903. évben is jutalomdíjak kitűzésével fokoztatott és pedig a következő eredménnyel. A duvad-pusztítók nyilvántartására és bejelentésére utasított 89 törvényhatóság közül 18 törvényhatóság területéről érkezett be érdemleges jelentés, a melyek alapján ezen ministerium 19 darab elpusztított hiuzért és 89 drb kiirtott farkasért összesen 3.005 korona jutalomdíjat engedélyezett a pusztítók részére. Az elpusztított farkasok 10 drb kivételével mind Királyhágón túli vármegyékre esnek. Legtöbb farkas pusztított el Szeben vármegyében és pedig 20 drb; utána következnek: Csík 15, Nagy-Küküllő 14, Udvarhely vármegye 12 farkassal. Hiuzból Zólyom vármegyében irtottak ki legtöbbet és pedig 6 drbot; Liptó vármegyében 4, Csík vármegyében is 4, Háromszék vármegyében 3 drbot stb.

Vadászat.

S minthogy ezen intézkedés, t. i. a duvad-pusztítók megjutalmazása, a hasznos vad tenyésztését illetőleg már ez alatt a két esztendő alatt is, a mióta alkalmazásba vétetett, igen szép eredménnyel járt, mert csupán e rövid idő alatt 229 farkas és 64 hiuz elpusztítása lett hivatalosan megállapítva; ezen sikerek fokozása érdekében utasítottak az összes törvényhatóságok, hogy a hiuzok és farkasok pusztítóiról jövőre rendes nyilvántartást vezessenek s minden év első hónapjában, az illetők megjutalmazása végett ezen ministeriumnak terjeszszék elő.

Vadkárok miatt 1903. évben 8 panaszjelentés érkezett be, azokon kívül, a melyekben a panaszosok a védekezés módját is megjelölve, egyidejűleg kivételes lelövési engedélyt kértek fővadra. Ezek a panaszok legtöbb esetben a szarvasok és vaddisznók kártevései

miatt — Pest, Bereg, Pozsony, Máramaros és Kolozs vármegyéből; továbbá egy-egy esetben a mezei és üregi nyulak, foglyok, fáczánok és őzek s végül a duvadak által okozott károsítások miatt: Sopron, Bars és Besztercze-Naszód vármegyéből emeltettek; ezek megszüntetése iránt a fenforgó viszonyokhoz képest intézkedés történt. Másrészt a fővadak által okozott erdő- és mezőgazdasági károk megszüntetése céljából 114 esetben engedtetett meg a vadászati idő meghosszabbítása szarvasokra, illetve 7 ízben dāmvadra is. Ezen kivételes vadlelvési engedélyekből esett: Nyitra és Sopron vármegyékre 11—11; Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyére 9; Zala vármegyére 8; Bars, Borsod, Esztergom és Veszprém vármegyékre 7—7; Fejér, Moson és Somogy vármegyékre 6—6; Pozsony vármegyére 5; Komárom és Máramaros vármegyékre 4—4; Baranya, Nógrád, Szepes, Tolna és Trencsén vármegyékre 2—2; Bereg, Győr, Torda-Aranyos, Ung, Vas és Zólyom vármegyékre 1—1.

Az alapszabályaik jóváhagyása végett jelentkezett vadásztársulatok közül 18-nak alapszabályai láttattak el a megerősítési záradékkal.

Tárgyalások folytak ezeken kívül az érdekelt ministeriumokkal: a volt úrbéresek és közbirtokosságok vadászati jogának önállóan bérbeadhatása; a kártékony állatoknak méreggel, valamint az üregi nyulaknak egyéb célirányos módon való pusztítása; a vadászatról és a madarak védelméről szóló törvény revíziója tárgyában stb. A hasznos vadak tömeges összefogásának és külföldre szállításának megakadályozása, másrészt a mutatózó vadfőléleg minél jobb árban való értékesítésének előmozdítása céljából a m. kir. belügyi, igazságügyi és kereskedelemügyi minister urakkal egyetértőleg rendelet adatott ki, mely az eleven hasznos vadaknak s a hasznos szárnyas vadak tojásainak külföldre szállítását jövőre nézve egyöntetűen szabályozza. Ezen rendelet alapján több folyamodónak megengedett, hogy vadászterületén, bizonyos meghatározott számú vadfőléleget befoghasson s azokat élő állapotban, mint tenyészvadat kedvezőbb árak mellett értékesíthesse.

Végül a hazai vadtenyészet fejlődésének szemmel tartása céljából a m. kir. erdőfelügyelőségek ezúttal is összegyűjtötték a vadlelvési és értékesítési adatokat az egész országban s a ministerium azok közhírré tételéről ezúttal is gondoskodott.

Kincstári erdők.

A kincstári erdőhatóságok kezelése alatt lévő erdőbirtok kiterjedése, beleszámítva az üzemi vagy kezelési czélokra szolgáló s mezőgazdaságilag kezelt földeket, a havasi legelőket, a terméketlen területeket és beltelkeket, az 1903. év folyamán vásárlás és csere útján 5.385 hektárral szaporodott; viszont birtokrendezések, eladás és egyes területeknek telepítési és egyéb czélokra történt átadása folytán 10.168 hektárral apadt. Végeredményükben ezen területváltozások az egész erdőbirtoknak 4.783 hektárral való apadását mutatják. A kincstári erdők értékében bekövetkezett változásokat részint a területváltozások, részint pedig a kezelési és üzleti építkezésekre, valamint a szállítási berendezésekre fordított beruházások okozzák.

Az úrbéri kapcsolatból kifolyólag, valamint néhány erdőhatósági kerületben lévő kincstári munkástelep szervezeténél fogva a kincstári erdőket terhelő fajzási, legeltetési, makkoltatási és más szolgálmat és birtokviszonyok rendezésének ügye 1903. évben is előbbre haladt; nevezetesen a bustyaházai kerületben Visk koronavárossal a birtokrendezés véglegesen befejeztetett, s a birtokegyezség értelmében a városnak jutó 2.252 hektár terület már át is adatott; Técső koronavárossal kötött egyezség pedig — mely szerint nevezett városnak 3.683 hektárnyi terület jut — most van végrehajtás alatt; a sóvári kerületben a répáshutai kincstári telepésekkel megkötött egyezség bíróság közbejöttével végrehajthatott; végre a nagybányai kerületben a kincstár és Felsőbánya város közös tulajdonát képező erdők megosztására és a felsőbányai kincstári erdők nehezede mellékhaszonvételek élvezeti jogának megváltására vonatkozólag sikerült a várossal előleges megállapodásra jutni. A birtokviszonyok rendezésének ügye különben már annyira előre haladt, hogy a birtok

kiterjedéséhez képest aránylag csak kevés számú eset megoldása van hátra s a még megoldatlan eseteknél a birtokrendezés rendes lefolyását legtöbbször az igényjogosultak túlkövetelésekkel késleltetik.

A kincstári erdők fatermésének értékesítési módjában az 1903. év folyamán változás nem történt; a fatermés nyilvános árverések útján értékesített és pedig, a hol a viszonyok megengedték, a fa tövön az erdőben rövidebb időtartamú szerződések kötésével és kisebb csoportokba foglalva adatott el, mód nyújtatván ez által arra, hogy a kisebb üzleti tőke is részt vehessen a versenyben. E mellett azonban természetesen alkalmazni kellett az erdei rakhelyeken és rakodókon való eladást is, a mikor aztán a termelést és kidolgozást, valamint a rakodókig való kiszállítást is czélszerűségi okokból a kincstár teljesítette. Mivel pedig a fatermés előnyös értékesítését legtöbbször a kiszállítás nehézsége akadályozza, a görgényi erdőkben egy 38 km. hosszú gőzüzemű és a lipótújvári kerületben egy 19½ km. hosszú villamos üzemű erdei iparvasút építése megkezdett. A kezeléssel megbízott erdőtiszt, valamint az altiszt személyzet szervezetében az 1903. év folyamán változás nem történt.

A kincstári erdőrendezőségek szervezetében szintén nem történt változás. Az erdőrendezőségek vezetői mellé az 1903. évben 50 műszaki tisztviselő volt beosztva, kik túlnyomó részben üzemátvizsgálási munkálatokkal, erdőművelések felügyeletével, birtok és határrendezésekkel, új birtoktörzskönyvek összeállításával, valamint az írtásra kijelölt erdőterületek fatömegének részletes felbecslésével és egyéb műszaki teendőkkel foglalkoztak, ezenkívül pedig az érvényben lévő összes üzemtervek szakszerű foganatosítására felügyeltek.

Az egyes kincstári erdőhatóságok, miként az előző években, ezúttal is a saját, valamint a kopár területek beerdősítésére szükséges facsemeték mellett a selyemtenyésztés és gyümölcstermelés előmozdítása érdekében eperfacsemeték és gyümölcsfaalanyok termesztésével is foglalkoztak.

A selmeczbányai m. kir. központi erdészeti kísérleti állomás s a négy erdőőri szakiskola székhelyén létesített külső erdészeti kísérleti állomások folytatták kísérletezéseiket és e mellett a hozzájuk fordulóknak szakkérdésekben felvilágításokat adtak s a beküldött rovarok, fabetegségek stb. meghatározásával foglalkoztak.

Erdészeti felsőbb szakoktatásra a selmeczbányai bányászati és erdészeti akadémián az 1902/3. tanévre beiratkozott 77 hallgató, a tanév végén az erdészeti szakiskolát 26 hallgató végezte el sikeresen, kik közül 22 lépett állami szolgálatba.

A tátralomniczi és Szt. Iványi Csorbató kincstári gyógyfürdő és nyaraló-telepeknek a Nyaralótelepek. nemzetközi hálókocsi részvénytársaság részére való bérbeadása ügyében a múlt 1902. évben folytatott tárgyalások az 1903. év elején úgy az állam érdeke, valamint a közérdek szempontjából eredményre vezettek.

Az említett társaság ezen két telepet és az ezeken lévő, a kincstár tulajdonát képező felépítményeket összes tartozékaikkal, berendezésük- és felszerelésükkel együtt 1903. január hó 1-től 1932. évi december hó 31-ig terjedő harmincz évre megfelelő biztosíték és különféle kötelezettségek feltétele mellett bérbe vette és azokat azóta — a kincstár ellenőrzési jogának megfelelő biztosítása mellett — kezeli is.

A fontosabb feltételek között említésre méltó az a kikötés, hogy a bérbe vevő társaság meghatározott időn belül mindkét telepen legalább is 1,600.000 K összegű beruházást köteles eszközölni, mint pl. köteleztetett a többi között arra, hogy Tátra-Lomniczon egy elsőrendű, a legmodernebb és legkényelmesebb berendezéssel és 120 vendégszobával bíró, 180—200 személy befogadására alkalmas s étkezésre szolgáló teremmel, társalkodókkal, olvasó- és író helyiséggel ellátott szállodát építsen; köteleztetett továbbá arra, hogy a Szt. Iványi Csorbató telepen ugyancsak egy elsőrangú, 40—50 vendégszobával és legalább is 200 személy befogadására alkalmas étkezőteremmel, közös tartózkodásra szolgáló nagy csarnokkal és minden egyéb mellékhelyiségekkel bíró szállodát építsen,

valamint arra is, hogy ugyanott egy 14—16 káddal ellátott tisztasági fürdőt tartozik létesíteni.

Ezen beruházásokon kívül köteles a bérlő társaság a Szt. Iványi Csorbató telepnek bármi néven nevezendő illető évi nyers jövedelméből ellenszolgáltatásképpen a m. kir. kincstárnak 10 % részesedési összeget évenként fizetni, mely évi részesedési összeg azonban 25.000 K-nál kisebb nem lehet.

A Nemzetközi hálókocsi részvénytársaságnak viszont biztosított egyebek között az is, hogy a mennyiben egy magyar részvénytársaság alakítását célozná, a melyre a vele kötött szerződést átruházni óhajtaná, az — a kötelező megállapodások keretén belül — lehetséges legyen.

A többi nyaralótelepen a kezelés és az üzemmel járó munkálatok a megelőző évekhez képest a rendelkezésre álló hitel keretén belül foganatosítottak, kiemelendő azonban, hogy a Szt. Iványi Csorbatói telepen a már korábban tervbe vett vízvezeték és szennyvízesatorna létesítési munkálatoknak foganatosítása megkezdett.

Az állam által kezelt községi és némely más erdők és kopár területek.

Az állam által kezelt erdők és kopár területek kiterjedése az 1903. évben 3,331.214 kat. hold (1,917.110 hektár) volt 7.337 község határában és 14.970 birtokos tulajdonában; ezen erdőknek évi kezelési átalányösszege pedig 621.202 koronára rugott. Az említett területbe nincs beleértve a volt naszódvidéki községeknek a beszterczei m. kir. erdőigazgatóság által az 1890. évi XIX. t.-cz. alapján kezelt 277.815 kat. holdnyi (159.883 hektárnyi) területe, melynek kezelése a birtokosoknak 118.838 koronába került.

Az állami erdőhivatalok teljesen elkészítettek s jóváhagyás végett beterjesztettek 426 üzemtervet, összesen 132.110 kat. holdról; a külső erdőrendezési munkálatokat befejezték további 569 birtoknak 107.429 kat. holdnyi területén s ezenkívül a birtokhatárok biztosításáról 800 esetben gondoskodtak 148.520 kat. holdnyi területre nézve. A fahasználatok kijelölése általában véve szintén megtörtént, kivéve 805 esetet, melyeknél azonban a kijelölés nagyobb részt azért nem történt meg, mert a birtokosok nem kívánták az esedékes fahasználatokat igénybe venni, vagy kevés esetben azért, mert a használatot a hatóság ideiglenesen beszüntette.

A kezelő személyzet közreműködését igénybe vevő mesterséges erdősítés 32.231 kat. holdra terjedt. Ezen a téren a multban elkövetett mulasztások folytán még mindig nagy a visszamaradás, a mennyiben hátralékban 21.488 kat. holdnyi terület maradt; e miatt azonban magukat az érdekelt birtokosokat nem lehet mindig okolni, mert úgy a multból származó mulasztások pótlása, valamint az ujabban kihasznált területek újraerdősítése általában véve munkában van s a mégis mutatkozó erdősítési hátralék legtöbbszörre vetőmag- vagy csemetehiányból, kedvezőtlen időjárásból, munkaerő- és költségihányból eredő. Az ültető anyag termelésére szolgáló állami csemetekertek száma az 1903. év végén 132 és ezen csemetekertek kiterjedése 461⁹ kat. hold volt; ezekből a csemetekertekből kiadatott az 1903. év folyamán 57,852.000 drb és készletben maradt 101,144.000 drb különböző fajú erdei facsemete. Maguk a birtokosok is tartottak fenn saját költségükön összesen 3.046 erdei csemetekertet, melyeknek kiterjedése 1903-ban 682⁶⁷ kat. hold volt. Ezekből felhasználott az 1903. év folyamán 62,871.000 drb és készletben maradt 108,588.000 drb erdei facsemete.

A községi és némely más erdők kezelésére hivatott állami erdőhivatalok az 1903. évben is nagy szolgálatot tettek a selyem- és gyümölcstermelés ügyének, a mennyiben az általuk ily célból fentartott 11 állami eperfa-csemetekertből (7⁸ hold) 460.000 drb csemetét bocsátottak a selyemtenyésztési felügyelőség rendelkezésére (készletben maradt még 1,043.000 darab eperfacsemete), továbbá az 1903. év végéig berendezett 15 gyümölcsfaiskolából (94⁴ kat. hold) az 1903. év tavaszán és őszén összesen 175.000 drb iskolázásra alkalmas különböző fajú vadgyümölcsfa magcsemetét és 3.600 drb kiültethető gyümölcsfaioltványt szolgáltatottak ki részint más állami gyümölcsfaiskolák szükségleteinek fedezésére, részint pedig állami segélyképpen községeknek gyümölcsfaiskolák létesítése céljából,

Ebben a 15 faiskolában az 1903. év tavaszán és őszén kiadott magcsemetéken és gyümölcsfaoltványokon kívül az 1903. év végével rendelkezésre állott még 18.000 drb három éves, 144.000 darab két éves és 202.000 darab egy éves különböző fajú nemesített gyümölcsfaoltvány is, továbbá 202.000 darab nemesítés alá kiiskolázott, valamint 250.000 darab kiiskolázott s egyszersmind már be is szemzett vadgyümölcsfacsemete és 153.000 darab különböző iskolázni való magági csemete.

A legeltetés ellen tilalmazott birtokrészek kiterjedése az összterület 36⁰/₀-át tette. Az erdőőrizet céljából 619 járási és 296 külön alkalmazott, törvényes minősítéssel bíró erdőőr és 6.508 erdőszolga állott rendelkezésre.

Az állami erdőhivatalok a tulajdonképeni kezelési teendőiken kívül közreműködtek még az 1898. évi XIX. t.-cz. II. czímének hatálya alá eső birtokosságok szervezkedésének elősegítésében. Az 1903. évben állami kezelés alá tartozott 8.258 úrbéres birtokosság és közbirtokosság törvényes szervezkedése tovább folyt le s az általuk megállapított ügyviteli szabályzatok közül az 1903. év végéig 2.473 terjesztett be az illetékes közigazgatási bizottsághoz. A közigazgatási bizottságok által jóváhagyásra felterjesztett ügyviteli szabályzatok közül az 1903. év végéig 734 nyert jóváhagyást s a jóváhagyottak közül 267 lépett életbe.

A volt naszódvidéki községek erdeit, a korábbi évekhez hasonló sikerrel a besztercei m. kir. erdőigazgatóság kezelte az 1890. évi XIX. t.-cz. értelmében.

Az 1895. évi XLVIII. t.-cz. alapján vízi beruházások címén 1903. évben 7,543.299 K 51 fillér állott rendelkezésre, a melynek terhére következő nagyobb munkálatok hajtottak végre, illetve engedélyeztettek:

A Dunán az 1895. évi XLVIII. és 1898. évi XX. törvények alapján végrehajtott szabályozás 1903. évben részint folytatott, részben új munkálatok engedélyezésével nagyobb előhaladást tett. A Felső-Dunán a meglevő szabályozási művek kiegészítésére, fenntartására és a kis vízi hajóút biztosítására szükséges építményekre 573.819 K 50 f, ezzel kapcsolatban a Pozsony-balparti partvédezet mentén, az állandó Duna-híd mellett volt zátony kotrására és a nyert kavicsanyag elhelyezésére 254.922 korona, a pozsonyi téli kikötőben házi kezelésben folyamatban levő befejező munkálatokra, a vállalatilag teljesített kotrásra, a templomtér- és haltérszakasz partvédezetéhez szállított kő árának betudásával 126.174 K 46 f adatott ki.

A komáromi téli kikötő és a kapcsolatos mellvédfal munkálatai befejeztettek és e munkálatok után 1903. évben 106.568 K 57 f utalványoztatott ki.

A lágymányosi és újpesti téli kikötő bejáratainak kotrására 7.750 korona adatott ki.

A Rácalmás-Paks közötti szabályozási munkálatokra, mint 3. évi vállalati kereset 800.000 korona fizettetett ki, és a munkákhoz a visegrád-bogdányi kincstári kőbányákból szállított 45.230⁰⁹ m³ kő ára fejében 114.209 korona 99 fillér utalványoztatott.

A gödi szigeten a Szentendre szigeti ármentesítő társulat által létesített partvédezet költségei fejében a nevezett társulatnak 26.837 korona 20 fillér térített meg.

A budapesti Margit-rakpart munkálatai befejeztettek és az állam terhére eső összegként 36.122 korona 16 fillér fizettetett ki.

A kisköszegi Dunaszakasz szabályozási munkálataira, mint vállalati kereset kifizettetett 4.340 K, a kisköszegi Dunapart biztosítási munkálataira pedig engedélyeztetett 37.814 K 65 f.

A gombosi partvédezet meghosszabbításának befejezésére 7.322 K 45 fillér fizettetett ki.

A monostorszegi partvédezet egy besüppedt részének a társulati töltések biztonsága érdekében szükségessé vált helyreállítására 24.895 K 64 f engedélyeztetett.

A borovo-vukovári partvédmű munkálatai után 138.798 K 09 f, a mohovári átvágás munkálataira pedig 42.268 K 53 f fizettetett ki vállalati kereset, illetőleg végjárandóság

IV.

Vizügyek.

a) Állami munkálatok.

czimén. A borovó-vukovári partvédőmű kiegészítésére és folytatólagos kiépítésére 355.732 K 26 f engedélyeztetett.

A palánkai mederrendezés munkálatai befejeztetvén, 204.976 K 87 f vállalati kereket és végjárandóság fizettetett ki.

Az Alsó-Duna hajózási érdekeinek kielégítésére Pancsova városa által létesített hasonló nevű téli kikötő állami kezelésbe vétetvén, annak a kis víz alá két méterre leérő házi kezelésben történt kotrása körül 94.715 K 76 f költség merült fel.

Az Alsó-Béga hajózhatóvá tétele céljából folyamatba tett munkálatokból elkészült a bégatorlati és écskai kamara-zsilip: kifizettetett 238.524 K 24 f; a Temes folyónál az Oppovó község melletti Dunavác-Duna elzárására 8.735 K 56 f.

A Vág folyón szabályozási és partbiztosítási munkálatokra összesen 129.636 K 43 f engedélyeztetett.

A Dráva folyón a barcsi szakasz szabályozásának befejezésére 38.264 K 78 f fordítottatott: a Tótújfalu-budakovácsi szakasz szabályozásának megkezdésére 52.724 K 54 f engedélyeztetett. Engedélyeztetett még a révfalumentí partbiztosítás helyreállítására 2.886 K 91 f, az eszéki téli kikötő kotrására 9.841 K 80 f, a Moslavina fölötti szakasz rendezésének folytatására 85.918 K 78 f és végre a busetinaí partvédőmű építéséhez az állami segélynek utolsó előtti részlete, 40.000 korona folyósítottatott.

A Száván a strmeni átvágásban végzett munka után 11.206 K 90 f vállalati végjárandóságul kiutaltványoztatott és a rácsai szakasz szabályozásának folytatására 105.024 K 72 f engedélyeztetett.

A Kulpán az 1902. évben végzett kotrás végjárandóságára 15.240 K 90 f fizettetett ki.

A Murán az osztrák kormányval közösen végrehajtandó folytatólagos szabályozási munkára 136.111 K 43 f engedélyeztetett.

A Felső-Tiszán mederszabályozás és partbiztosításokra 3.511 K 23 f, a Közép-Tiszán 175.420 K 76 f és az Alsó-Tiszán 133.396 K 65 f fordítottatott. Ez összegekből nyertek fedezetet a Felső-Tiszán: a tiszaujlaki, tiszabecsi, tiszaszalkai, tiszadobonyi, csapkörüli, karádi, kanyári, tiszadadaí, tiszadobi, tiszafüredi; a Közép-Tiszán: a tiszainokai, tiszasasi; az Alsó-Tiszán: az illési, adórján-zentai mederszabályozás és partbiztosítás, továbbá a csongrádi és zentai partbiztosítás érdekében végrehajtott említésre méltó munkálatok.

Az állami kotróraj által teljesített kotrási munkálatok és a kotrótelep üzemköltsége megközelítőleg 768.759 koronát igényelt. Ez összegből fedeztettek a Tiszánál: a 77^{II}, 72^{II}, 85^I, 85^{II}, 87. és 91. számú átvágások bővítésén kívül a hajóút előállítását; a Bodrognál: a 41. és 42. számú átvágások bővítése és mélyítése; a Szamosnál: a 7., 8. számú átvágások torkolati szakaszainak kiigazítása és a Maros alsó szakaszánál a hajózhatóság érdekében teljesített kotrási munkálatok.

A felső-tiszai és a Szatmár-Németi alatti Szamosmeder szabályozási és partbiztosítási munkálatokhoz szükséges anyagoknak kedvezőbb áron való beszerzése céljából épített gőzhajó vételárának utolsó részlete fejében és a gőzhajó üzemben tartására kifizettetett 25.120 K 46 f.

A Tisza mentén levő társulatok által a keletkező partomlások továbbterjedésének meggátlása céljából létesítendő munkálatokra 50.000 korona államsegély engedélyeztetett.

A Szamoson mederszabályozási és partbiztosítási munkálatokra 494.765 K 90 f fordítottatott. Ez összegből a Porcsalma-Rajsolt-Czegény-Dányád hármas átvágás 1902. évben befejezett munkálatai után esedékessé vált végjárandóságok, valamint a most említett és a szintén befejezett sályi-i, nemkülönben a tóháti átvágások kisajátítási és kártalanítási járulékaí fizettettek ki. Továbbá a jelzett összegből fedeztettek a Szamosújlak-czegényi szakasz rendezési és a kérészméni párhuzam-mű helyreállítási, valamint a czegényi révészlak és melléképületeinek, nem különben a sályi révészlak melléképületeinek költségei.

Ezenkívül az Ecsedi láp lecsapoló és Szamosbalparti ármentesítő és belvízszabályozó társulat részére a keletkező partomlások továbbterjedésének meggátlása érdekében teljesített munkálatokra 3.000 korona államsegély engedélyeztetett.

A Bodrogon és Latorczán a mederszabályozási és partbiztosítási munkálatok végrehajtása 59.124 K 86 f-t igényelt. Ez összegből nyertek fedezetet a Bodrognál: a 4. sz. átvágáson levő híd kijavítási és a 11. számú átvágás holt kanyarulatának áttöltési, valamint a Felsőberezkinél levő mederszabályozás kiegészítési, a Latorczánál pedig a 40^I, 40^{II} számú átvágások befejezett és a 13., 14., 15. számú átvágások megkezdett száraz munkái.

A Körösökön végrehajtott munkálatokra összesen 96.091 K 70 f használtatott fel, mely összegnek jelentékenyebb része a kettőskörösi 52. számú átvágás rendezésének befejezésére és a Fekete-Körös folytatólagos kotrási munkálataira, kisebb része pedig a Körösök hajózhatóvá tétele céljából szükséges munkálatok keretébe tartozó bökényi hajózási zsiliptelep kezelő épületeinek létesítésére fordított. Ezenkívül a keletkező partomlások továbbterjedésének megakadályozása végett létesített partbiztosítási munkálatokra államsegélyként 17.000 korona lett a Körösök menti ármentesítő társulatoknak kifizetve.

A Maroson a Konop-Arad közti szakaszon az előbbi években megkezdett egységes mederszabályozás tovább folytatására 196.571 korona 12 fillér, a makó-szegedi szakaszon pedig a hasonló célból az 1903. évben megkezdett munkálatokra 99.836 korona 43 fillér vétetett igénybe. Ezenkívül a felsőtorontáli ármentesítő és belvízszabályozó társulat részére a keletkező partomlások továbbterjedésének meggátlása érdekében teljesített munkálatokra 16.000 K államsegély engedélyeztetett.

Az 1903. év árvédelmi tekintetben a Dunán és mellékfolyóin bajt nem okozott. Az 1902. év végén Baja felett képződött nagy jégtorlódás, a mely Fajszig terjedt és a Duna vízszinét a legnagyobb víz fölé duzzasztotta, az 1902. év végső napjaiban a cs. és kir. utásztisztek közreműködésével megindított robbantások után nagyobb baj nélkül megbomlott és levonult. A nyár derekán, július hóban a Vág és Felső-Duna vízkörnyékén lehullott nagyobb csapadék a Vágon minden eddigi vizet meghaladó árhullámot eredményezett, a mely az eddig legmagasabb 1894. évi nagyvizet Trencsénben 11 cm., Szereden 25, Tornócson 42 és Gután 89 centiméterrel haladta meg. Súlyosbította a Vág alsó szakaszán a helyzetet még az a körülmény is, hogy a Dunán egy közép magas árhullám közel egyidejűleg érkezett Komáromhoz: e helyütt a kettős árhullám folytán 6⁵¹ m., tehát csak 19 cm-rel alacsonyabb vízállás következett be az 1899. évinél. Bár a vágmenti ármentesítő társulatok töltései az 1894. évi nagyvíz színéhez viszonyítva csak egy méter biztonsággal voltak kiépítve, és bár a fellépett Vág nagy vízszíne hosszú vonalon színelte a töltések koronamagasságával, sőt egyes megülepedett töltésszakaszokon meg is haladta azok magasságát, az állami mérnökök és katonasegédcsapatok kirendelésével támogatott három vágmenti társulat megfeszített védekezésével sikerült a bajt töltésszakadás és túlömlés nélkül a közvetlen az aratás előtt álló vidékről sikeresen elhárítani. A Dunán az egyesült Duna-Vág árhullám baj nélkül vonult le.

A Duna völgyében az ármentesítő társulatok közül nagyobb munkálatokat végzett az alsócsallóközi társulat, a mely befejezte belvízlevezetési munkálatait és a Vág áradása okozta újabb helyzetre tekintettel megkezdte a vág- és kis-dunamenti töltéseknek kiépítését a nagy víz színe fölötti egy méter magasságra. A vágjobbparti társulat belvízszabályozási munkáinak kiépítését folytatta és az előbbihez hasonlóan vágmenti töltéseinek emelését folyamatba tette. A szigetközi társulat a kis dunamenti töltések kiépítését közel befejezésre juttatta.

A Budapest alatti társulatok közt a csepelszigeti ármentesítő társulat a Duna mentén kiépített töltéséhez csatlakozó kisdunai töltés kiépítését a szigetcsústól Ráczkevéig befejezte. A sárközi ármentesítő társulat védtöltését a hozzá csatolt szentiváni és bajai területen végig kiépítette.

b) Társulati munkálatok.

A temesbégavölgyi vízszabályozó társulat befejezte a Temesina 1902. évben megkezdett szabályozó munkálatait és folytatta az Óbéga-Beregszó csatorna mélyítését és töltéseinek emelését. Elkészített a Lanka-Birda csatornának a Temesbe torkolatánál egy vastámkapus zsilipet; ugyanezen csatornán megépítette a vashidakat és az összes betoncsőátereszeket is. Mindezekon felül a társulat munkásságát összpontosította az 1902. évi XXII. t.-cz. keretében általa végrehajtandó nagyszabású munkák előkészítésére. A pancsova-kubini társulat kisebb belvízrendező munkákon kívül az ú. n. nyílt csatornában létesített zsilip segítségével tett jelentékeny lépést a VI. rétöblözet árvíz elleni biztonsága érdekében.

A többi dunai társulat csak kisebb munkákat végzett árvédelmi helyzetének biztosítására, árvédelmi készülségének kiegészítésére és belvízszabályozásának tökéletesítésére.

A Duna völgyében 1903. évben csak egy kisebb ármentesítő társulat alakult, nevezetesen a dab-tassi védgát-társulat, a mely a dömsöd-pataji Dunavédgát-társulat árvédelmi töltése és a Duna, illetve Kis-Duna közti 2.300 kataszteri hold területnek nyári árvíz elleni védelmére alakult és a +6 méter magasságra tervezett védtöltését az 1903. év végéig ki is építette.

A Tisza völgyén a Szernye vízrendező, ármentesítő és belvízszabályozó társulat a magasparti csatorna kiegészítési munkálatait folytatta. Az ecsedi láp lecsapoló és Szamosbalparti ármentesítő és belvízszabályozó társulat a másodrendű belvízcsatornákat fejlesztette. A beregvármegyei ármentesítő és belvízszabályozó társulat az osztályozási munkát elkészítette. A felsőbodrogi vízszabályozó társulat az Ondava-Tapoly laza és rossz anyagú védtöltéseibe 12 km. hosszban betonfal beépítésével való tömörítési munkáját folytatólág megkezdte. A felsőszabolcsi ármentesítő és belvízszabályozó társulat a zsurki, fényeslitkei, kanyári, dombródi és berczeli partbiztosítási munkákat befejezte és töltéseinek, valamint csatornájának telefon-hálózattal való kiegészítését eszközölte. Az alsószabolcsi tiszai ármentesítő társulat a mélyfenéki és egyeki, a középtiszai ármentesítő társulat a tiszaburalejtői és tiszabői, a heves-szolnok-jászvidéki Tisza- és belvízszabályozási társulat a tiszasülyi szakadó partok biztosítását létesítette. A Gerje-Perje vízszabályozó társulat a Gerje érdekelttség főcsatornájának kiadását folytatta. A tiszaköröszugi ármentesítő és belvízszabályozó társulat védtöltésének kiegészítését eszközölte. A hármasalgyői ármentesítő és belvízszabályozó társulat Mindszentnél a védtöltést veszélyeztető partomlás továbbterjedésének meggátolása céljából partbiztosítási munkát hajtott végre. A többi ármentesítő társulatok védműveik fentartásán kívül főként belvízhálózataikat fejlesztették és egészítették ki.

A Körösök völgyein kisebb jelentőségű töltéserősítési és belvízrendezési munkálatok voltak folyamatban s ezenkívül a feketekörösi ármentesítő társulat területén az ú. n. felfogócsatornamenti részletes öntözési berendezések oly mértékű kifejlesztést nyertek, hogy a rendszeres öntözés jelentékeny területen már meg volt kezdhető.

Kulturmérnöki
hivatalok.

A kulturmérnöki hivatalok száma 1903. évben 18 és Fiumében egy állandó kiküldött, a hivatalok mérnöki létszáma 85 volt.

A hivatalok felügyelete és műszaki vezetése alatt működött 75 állami, 37 társulati, vármegyei és uradalmi vízmester és 34 vízmester-növendék.

A hivatalok 1903. évi működése 355.743 kataszteri holdra terjedt ki és pedig befejeztek 45.997 hold területen talajjavítási munkákat (2.134 hold alagsövezés, 913 hold öntözés, 42.950 hold lecsapolás), folyamatban van a munka 70.004 holdon, tervet kiadtak 126.110 holdra, míg 113.632 holdon megejtett felvételek alapján a tervek kidolgozása az 1904. évre maradt.

A talajjavítási munkák közül az 1903. évben végzett földmunka 3,137.171 m³-t, míg ezen munkálatokba az érdekeltek részéről befektetett összeg 1,713.512 K-t tesz.

A befejezett munkáknál és a mozgósított földmennyiségnél az 1902. évhez képest

erős haladás mutatkozik és pedig alagsövezésnél 603 hold, öntözésnél 780 hold és lecsapolásoknál 19.260 hold, a földmunkánál 680.467 m³ többlet éretett el.

Az 1903. évben 3.277 folyóméter partvédmű készült el a kulturmérnöki hivatalok terve szerint és felügyelete alatt, valamennyi az állam tetemes anyagi segélyével.

A Királyhágón túl eső vármegyékben a tagosítással kapcsolatos lecsapolások még mindig erősen igénybe veszik a hivatalok működését, 1903. évben 35 községben volt ily lecsapolási munkakivitel tervezés vagy előkészítő felvétel alatt. A vízmosások és kopár területek megkötésének munkája részben sok patak rendezésével egyidejűleg, részben különállón van folyamatban, több helyütt tetemes állami segélyvel. Az utóbbiak közül különösen kiemelendők azon vízmosási munkálatok, melyek Nagy-Küküllő vármegyében és a Bodrog vízszerkezet vízjárási viszonyai javítására az Ondava-Tapoly folyók vízgyűjtő-jéhez tartozó hegyvidéken, Zemplén vármegyében fogatosítottak.

Az 1903. évben is a növénytermelési kísérleti állomás az öntözött rétek, szikes talajok öntözése, városi szennyves zizek mezőgazdasági felhasználásának és egyéb talajjavítási munkák hatásának tanulmányozását folytatta és e téren szerzett tapasztalatait külön jelentésben közzé is tette.

A kulturmérnöki hivatalok hatósági szakértői minőségben engedélyezési ügyekben 3.100 és vízrendőri ügyekben 722 esetben adtak véleményt, s engedélyezési ügyben 1.259, vízrendőri ügyben 449, vasúti és útépitési ügyben 182 esetben vettek részt helyszíni tárgyalásokon, illetve közigazgatási bejárásokon.

A közegészségügyi mérnöki osztály az 1903. évben előtanulmányokat és felvételeket teljesített vízvezetési és csatornázási ügyben: Eperjes, Gyula, Kismarton, Miskolcz, Győr, Komárom, Sátoraljaújhely, Rozsnyó és Vizakna városokban, továbbá Nagytapolcsány, Trsztena, Dobrováralja, Pónik, Badin, Felsőperecseny és Rudnó községekben; készített 15 vízvezetési és 7 csatornázási tervet 3.367.390 K összköltségvetéssel. Felülvizsgált 8 idegen tervet 1.097.734 K összköltségvetéssel. Munkakivitelnél építési ellenőrzést gyakorolt Segesvár és Eger város, az egri dohánygyár, a békéscsabai földművésiskola, a gödöllői méhésztelep és Bajmóc község vízvezetékénél, valamint Győr és Pozsony város csatornázásánál 944.367 K építési költséggel. Artézi kútfurást befejezett 10 helyen 1.901'28 m. összmélységgel. Felülvizsgálta továbbá 4 vízvezeték, 5 kút, 1 csatornázás és 10 szivattyútelep befejezett munkálatait 1.362.327 összpítési költséggel.

A kárpát-hegyvidéki nép közgazdasági helyzetének javítására irányuló segélyakció az elmúlt 1903. évben is teljes erélylyel folyt. A gróf Schönborn-féle hitbizományi uradalomtól az állam az 1903. évben további 3.052 kat. hold területet vett bérbe, úgy, hogy a múlt év végén ez a bérlet 17.849 kat. holdra terjedt, évi 59.533 K 75 f. bérösszegért, a minek használatában mintegy 7.100 földműves család részesült.

A havasi legeltetés az állami bérleti havasokon a múlt évben már kizárólag bárczázás útján történt.

A beregvármegyei bérleti havas területeken évente, s így 1903-ban is, mintegy 6—7.000 számos állat legelt. A bárczázás rendszere az 1903. évben a kincstári tulajdont képező máramarosvármegyei havasokra is átvitetett, úgy, hogy egy-két év alatt már az összes ottani kincstári havasok bárczázás útján fognak értékesíttetni.

A fellépett ragadós szájs- és körömfájás miatt a szarvasmarhatenyésztés fejlesztése érdekében tenyészüzök nem voltak az elmúlt évben kioszthatók. Kiosztatott azonban e helyett mintegy 200 db. tenyészbika, melyek közül 120 db. Tirolból importáltatott.

A lótenyésztés emelése érdekében a hegyvidék gazdálkodó lakosságának a fedező állomásokon kívül, a kirendeltség útján 6 fedező mén állott használatára, és pedig 4 db. teljesen ingyen, 2 db. két, illetőleg 4 db. egy korona fedezési díjért. Ez a 6 mén 215 kanczát fedezett.

A beregvármegyei gazdasági egyesület csikólegelő létesítésére 1.000 K segélyben részesült, s ezen kívül csikónkint 10 kor. segély engedélyeztetett.

Közegészségügyi
mérnöki szolgál-
lat.

V.
Hegyvidéki és
székelyföldi
akció.

A Kárpát-hegy-
vidék gazdasági
helyzetének javí-
tása.

A juhtenyésztés céljaira 11.434 K-ért 682 db. tenyészhaj vásároltatott s 30% árkedvezményrel kigazdák közt kiosztatott.

A baromfitenyésztés kiváltképpen a tojásértékesítés megkönnyítése útján mozdíttatott elő. A múlt évben alakult 10 tojásértékesítő szövetkezet, a kezdet nehézségei dacára, összesen 140.000 db. tojást szállított s értékesített a Magyar Gazdák Vásárcsarnok Ellátó Szövetkezete útján 6.167 K-ért.

A méhészet a hegyvidéki lakosságnak általában előszeretettel űzött foglalkozása lévén, annak okszerű fejlesztése érdekében 3 lelkész, 1 tanító és 6 kigazda méhészete szereltetett fel ingyenes kaptárakkal és a szükséges segédeszközökkel. Ezenkívül 3 lelkész a gödöllői méhészeti telepen rendezett 4 hetes ingyenes tanfolyamon kiképzést nyert.

Az elmúlt esztendőben a hegyvidék segélyezésre szoruló földműves lakossága közt összesen 3.863 m. m. 74 kg. burgonya, zab, buza, árpa, rozs, tengeri és here vetőmag osztatott ki Bereg vármegye 51 községében 1.478, Máramaros vármegye 44 községében 1.761, Ung vármegye 11 községében 319, Ugocsa vármegye 3 községében 452 és Zemplén vármegye 10 községében 202, összesen tehát 119 községben 4.212 kigazda közt, és pedig a burgonya métermázsánként 2 K-ért, egyéb vetőmag 30% árkedvezményrel.

Kísérletképpen kiosztatott ingyen a hegyvidék különböző pontjain lakó kigazdák, lelkészek és tanítók közt 2—10 kilogrammos részletekben összesen 1 m. m. sárga és 3 m. m. zöld orosz borsó. A termesztési kísérlet sikerültnek mondható.

Az 1902. évi rossz termés és felette kedvezőtlen gazdasági viszonyok miatt 600.000 korona bocsájtatott a múlt évben a hegyvidéki kirendeltség rendelkezésére tengeri beszerzése s az inséget szenvedő lakosság közt leendő kiosztás végett. Ebből a Magyar Mezőgazdák Szövetkezete útján 3.865.509 kg. tengeri vásároltatott és 240 községben 35.938 család közt beszerzési áron hitelben kiosztatott részint hitelszövetkezeti, részint községi kötelezvények ellenében.

A már meglévő 3 gyümölcsfaiskolán kívül Szolván egy 25 holdas állami faiskola létesítettett. Gyümölcsoltványok 10 filléres kedvezményes áron osztattak ki, a gyümölcs értékesítés előmozdítására pedig szeszfőző és gyümölcsaszalógépek ingyenes használatra engedélyeztettek.

A hegyvidéki ministeri kirendeltség házi kezelésében Alsóvereczkén a gróf Schönborn-féle bérletből e célra kihasított 85 holdon létesítettett a szemléltető oktatás céljából egy havasi mintagazdaság, melynek keretében egyszersmind tejgazdasági telep is szerveztetett. Ezen telep célja évenként 12 ifjút a gazdaság különböző ágaiban kiképezni s ily módon kellő gazdasági szakértelemmel bíró gazdasági munkásokat, havaskezelőket, továbbá azokból, a kik önálló birtokosok, jó gazdákat nevelni.

A mezőgazdasági háziipar fejlesztése érdekében 2 kosárfonó tanfolyam tartatott az elmúlt évben a hegyvidéken, a kosárfonáshoz szükséges fűzfavessző termelésére pedig Bereg-kövesden egy 6 holdas, Máramaros vármegyében pedig Bustyaházán egy 20 hold kiterjedésű fűztelep létesült.

Az 1903. évben Bereg, Máramaros és Ugocsa vármegyék hegyvidékéről a kirendeltség útján 1.680 munkás szegődött el Sáros, Arad, Csanád, Temes és Torontál vármegyékbe mezei munkára; 156 famunkás pedig Nagytarnáról a krassó-szőrénnyvármegyei telepítéseknel folyamatban lévő erdőirtásoknál nyert alkalmazást.

A múlt év folyamán Máramaros vármegyében 16, Ung vármegyében pedig 2, összesen 18 hitelszövetkezet alakult. Az 1902-ben fennállott 77 községi hitelszövetkezet közül 2 feloszlott, illetve a szolvai hitelszövetkezetbe olvasztatott be. A hitelszövetkezetek általában az örvendetes megerősödés jeleit mutatják.

A hitelszövetkezetek kebelében már létező szolvai és perecsenyi árúraktárhálózatokon kívül az 1903. évben egy harmadik árúraktárhálózat is létesült a máramarosvármegyei hitelszövetkezetek kebelében, Máramarossziget központtal és ehhez tartozó 14 fiókraktárral.

A szolymai árúraktárhálózat az 1903. évben 14 fiókraktárral működött, az árúk forgalma 256.673 K 55 f.-t tett. Az előző évi 306.249 K 39 f.-nyi forgalommal szemben mutatózó, közel 50.000 K apadás abból származik, hogy a múlt évben a nép főtláplálékát képező tengerivel közvetlenül a hegyvidéki kirendeltség látta el az inséges lakosságot; másrészt pedig a hitelezés az árúraktárakban korlátoztott.

A 11 fiókkal létesült ungvármegyei perecsenyi árúraktárhálózat 1903-ban még csak 6 fiókkal működött. Az üzleti forgalom 143.906 K 42 f.-t tett.

Az árúraktárak kezelésének és ellenőrzésének egyöntetűsége céljából a múlt évben mindhárom hálózatra vonatkozólag azonos szervezési és kezelési szabályzat jött létre. Az árúraktárak kezelését és ellenőrzését az Országos Központi Hitelszövetkezet saját közgei által gyakorolja. A hegyvidéki min. kirendeltség az akció érdekében, az itt felsoroltakon kívül a múlt évben is minden irányban nagy tevékenységet fejtett ki, igyekeztén a kigazdák jólétét minden ágazatban előmozdítani.

A székelzföldi lakosság gazdasági helyzetének javítására 1902-ben megindított segélyezési akció az elmúlt évben lépett tulajdonkép a tényleges munkásság terére.

A székelzföldi földműves nép felsegítése.

Egyik legelső teendő az ottani éghajlati és talajviszonyok közt az állattenyésztés fejlesztése lévén, a legelők javítására engedélyezett hitel terhére Maros-Torda vármegyében 8, Háromszék és Csik vármegyében 5—5 község közlegelőjén indultak meg a legelőjavítási munkálatok.

A kigazdák közt jó minőségű tenyészállatok kedvezményes feltételek mellett osztattak ki. A kedvezmény abból állott, hogy a szállítási és időközi tartási költségek elengedésével csak a tényleges vételár volt visszafizetendő s ez is csak 3 félvi részletben. A juhkiosztásoknál ezenkívül a vételárnak mintegy 20%-a elengedtetett. Kiosztatott pedig Udvarhely vármegyében 7 község 259 kigazdája közt 940 db., Háromszék vármegyében 5 község 91 kigazdája közt 998 db. és Csik vármegyében 3 község 179 kigazdája között 403 darab, összesen tehát 2.341 darab juh 35.340 K 79 f. beszerzési árral szemben 28.648 K 70 f.-ért.

Kiosztatott továbbá Csik vármegyében 12 község 120 kigazdája közt 155, Háromszék vármegye 2 községében 19 kigazda között 27, Maros-Torda vármegyében 2 község 25 kigazdája között 40, végül Udvarhely vármegyében 20 község 78 kigazdája között 100, összesen tehát 322 darab tehén és üsző 60.521 K 08 f. értékben.

A maros-vásárhelyi kirendeltség felhatalmazást nyert arra, hogy a tenyészbikák beszerzésének megkönnyítése végett székelzföldi községeknek tenyészbika beszerzéseknél indokolt esetekben a szokásos 20%-on felül még a beszerzési ár 30%-áig terjedhető, összesen tehát 50%-nyi árkedvezményt engedélyezhessen.

A lótenyésztés érdekében Nyárádszeredán fedezőállomás létesített, 2 csikólegelő fentartása pedig segélyeztetett. A maros-vásárhelyi kirendeltség székelzföldi kigazdák közt kiosztás céljaira biztosította a nagyszebeni hadtest lóállományából kisorsolásra kerülő lovakat.

A növénytermelés fejlesztése céljából a vetőmag felfrissítésére 10 waggon búza és rozs vetőmag osztattott ki 61 községben 526 kigazda között 30%-nyi árkedvezményvel. Ezenkívül mintegy 200 m. m. lenvetőmag osztattott ki részletfizetésre. Jó talajművelő eszközök és gépek községi gazdaköröknek közös használatra engedélyeztettek.

A szőlőtermelés előmozdítására 24.000 db. oltvány, 100.000 db. gyökeres és síma vessző osztattott ki Maros-Torda vármegye 21 községében 54 szőlősgazda közt. Az amerikai oltványtelepítés megismertetésére mintaszőlőtelepek létesítettek, hogy a szőlőfelújítás folyamatba tehető legyen, mielőtt Maros-Torda vármegyének a filloxera által máris megtámadott szőlői teljesen elpusztulnának. Maros-Vásárhelyre a székelzföldi kirendeltséghez szőlészeti munkavezető osztattott be, hogy a szőlősgazdákat a szőlőkezelés és felújítás terén a szükséges útbaigazításokkal elláthassa.

A zöldségtermelés meghonosítása végett Szovátán és Sepsiszentgyörgyön egy-egy

bulgár rendszerű kertészet létesítése iránt történt intézkedés, úgy, hogy azokban a kertészeti munka az 1904. év tavaszán megindítható volt.

A gyümölcsstermelés feldolgozására aszalók és szeszfőzőgépek engedélyeztettek.

A székelyföldi lakosság kéziügyességénél fogva háziipari tevékenységre kiválóan hivatott lévén, ezen kereseti ág felkarolása és fejlesztése érdekében Maros-Vásárhelyen, Deményházán és Köszvényesen szalmakalapfonó tanfolyamok rendeztetek. A kirendeltség igyekezett a székelyföld háziipari termékeinek értékesítését előmozdítani.

A munkásközvetítést a székelyföldi kirendeltség a múlt évben már tényleg megindította. Parajd vidékéről 200 székely bányamunkásnak az általános kőszénbánya r. t. tatai kőszénbányaiban való alkalmazását közvetítette, 150 székely munkást pedig a marosludasi állami telepekre szerződtetett. Közbenjárt továbbá, hogy a székelyföldi munkások előmunkásokká képeztesse ki s a székelyföldi ipari vállalatokban lehetőleg csak oda-váló munkások alkalmazzassanak.

A székelyföldnek a fogyasztási piacoktól való nagy távolsága s ennek következtében a szállítás költséges volta miatt a székelyföld gazdasági fellendülése szempontjából igen nagy fontossága van az értékesítő szövetkezeteknek, mint a melyek egyrészt az alkalmas piacokkal való rendszeres összeköttetés révén, másrészt pedig a tömeges szállítások által a szállítási díjak csökkentésével a gazdasági termékek jó értékesítését előmozdíthatják. E végből Maros-Torda vármegyében 14, Udvarhely vármegyében 5, Háromszék vármegyében 16 és Csik vármegyében 1, összesen tehát 36 községi hitelszövetkezet kebelében értékesítő szakcsoport szerveztetett.

A székelyföldi fürdők fejlesztése érdekében azoknak egy szövetségbe való egyesítése, valamint a székely fürdők telefonhálózatának kiépítése előkészítettett. Borszék fürdővel telefon összeköttetés létesült s a székelyföldi ásványvizeknek és kőzeteknek gyűjteménye összeállítatott.

Mindezekon felül eljárta a székelyföldi kirendeltség az akció érdekében a székelyföldi jelzálog és hitel, valamint birtokviszonyok rendezése körül, részletes adatokat gyűjtött az ott folyamatban lévő arányosításokra vonatkozólag, közbenjárta a székelyföldön iparvállalatok létesítése, az ottani közlekedési viszonyok javítása érdekében s felkarolta a Rumániában élő magyar honpolgárok hazajövetelének, itthoni elhelyezésüknek s ott tartózkodásuk alatti védelmének ügyét.

Deliblati kincstári birtok.

A birtok 51.751 kat. holdjából haszonbérlet útján hasznosítottatott 10.379 kat. hold szántóföld és legelő, házi kezelés alatt állott 36.704 kat. hold buczkás erdő, nyílt homok és kaszáló, szőlőtelepítésére ki volt jelölve 4.668 kat. hold.

A haszonbérbe adott birtokrészekből 1.543 kat. hold gabona és kapás növények termelésére, 8.826 kat. hold legelőnek használtatott, 10 kat. hold pedig, mint füzes hasznosítottatott.

A házi kezelésben lévő területből 1.547 kat. hold kaszáló gyanánt hasznosítottatott. 387 kat. hold erdővágásban pedig 504⁹³ m³ épületfa, 1.557 m³ hasábfa, 1.427 m³ dorongfa, 2.508 kocsi galyfa, 264 m³ szőlőkaró és 248 drb telefon oszlop termeltetett.

A futóhomok megkötése céljából 1903. évben 725 hold fásítottatott részben akác, részben kőris és fekete fenyőcsemetével. Az elültetett csemetéknek 80%-a fogamzott meg. Az előző évek kedvezőbb eredményeihez képest mutatkozó 10%-os csökkenés oka az ültetési időszakban hosszú ideig tartó száraz időjárás volt. A csemetesorok között a homokkötés biztosítására és a füvesedés előmozdítására 535 hold fümaggal vettetett be. Az erdősítésekhez szükséges csemeték előállítására 61⁵ hold csemetekert szolgált.

Az 1898. év őszen megkezdett rendszeres beültetés óta összesen 4.102 hold nyílt homok fásítottatott be s ekként mintegy 7.300 hold homok terület beültetése még a jövő feladata.

A birtokon átvonuló utak rendezése és gyümölcsfákkal való szegélyezése az 1903. évben

fokozatosan folytattatott. A birtok területén összesen 12.694 db. gyümölcsfa, 2.287 db. vadgesztenye és 831 db. jegenyenyárfa van elültetve.

A birtok »Leánykút« nevű részén egy 5 kat. holdas, a Fejértelepen pedig egy 800 □-öles gyümölcsfaiskola létesített. Ezenkívül a Fejértelepen egy kétholdas nemes fűztelep ültetett a fejértelepi telepéseknek a kosárfonásban való oktatására.

A fejértelepi szőlő és közlegelő körülárkoltatott és eleven-sövény kerítéssel véteztett körül.

A Fejértelepen 200 méter mélységgel a mélyfurású kút elkészült, a korni mélyfurású kút pedig üzembe vétetett akként, hogy a vízhozás lóerőre berendezett járgánnyal eszközöltetik és folytattatik addig, míg a tervezett szivattyú-telep felépül. E kút mintegy 300 db. legelő marhát látott el vízzel.

A fenyőerdő (flamundai) erdőri laknál épített vasfalu kút szivattyúszerkezettel látogatott el. Ezen kívül a birtok »Jagoda« és »Kraván« nevű részein egy-egy falazott kút építése kezdetett meg.

A birtokon alakított négy szőlőtelepen a birtokosok 1903-ban 214 kat. holdat ültettek be szőlővel, miáltal a szőlővel beültetett terület 3.118 kat. holdra emelkedett. A szőlőtelepítésre kijelölt 4.668 kat. holdból 231 kat. hold szőlőművelésre nem alkalmas, 453 hold pedig utakra, védőövekre és más közcélra szolgál.

A szőlőtelepeken a termés jobbára kielégítő volt. A tavaszi fagy azonban az Emánuel- és Pálffy-telepen kárt tett.

A birtokviszonyok rendezése céljából a szőlőbirtokosokkal az adásvételi szerződések a fejértelepi telepések kivételével megkötöttek. A szőlőtelepesek tulajdonjogának átruházása és telekkönyvi bekebelezése végett az előmunkálatok folyamatban vannak. Jelesül az egész kincstári birtok közigazgatási határai a telekkönyvi állapottal megegyezően a szomszédos községek határaihoz átcsatoltattak s a határok mérnökileg kitűzettek. E munkálatokat a részletes kataszteri felmérések és a telekkönyvi betétszerkesztések fogják követni.

A fejértelepi telepésekkel a leszámolás megejtetett, minthogy azonban az 1902/1903. évben történt kiosztás alkalmával szőlőterületekben részesült telepéseknek szőlőparcellájuk arányában tulajdoni joggal mezőgazdasági területekre is van igényük, addig, míg a vízkérdés megoldásával a tervezett mezőgazdasági telepítés itt megindítható lesz s a kiosztandó mezőgazdasági területek kataszterileg fel nem méretnek, a fejértelepi telepésekkel az adásvételi szerződés megkötése elhalasztatott. Addig is azonban a telepéseknek a mezőgazdasági területek a fizetendő vételár 5%-ának megfelelő haszonbér mellett évről-évre haszonbérbe adatnak.

A Fejértelepen az állami elemi iskola felépült s az iskolát 64 gyermek látogatja.

A birtok »Sztójkán« nevű részén, közel Mramorák község határához, az ottani kisgazdák részére 510 kat. hold szőlőterület jelöltetett ki és 800 □ öles parcellákra felosztva fog szőlőművelési célokra eladatni.

A birtok gazdasági kezelése érdekében a birtok területén telefonhálózat létesített Deliblát központtal, a mely 10 erdőri, illetve állami vinczellérakással van összekötve.

Az elmúlt évben a birtok tényleges bevételei 21.108 koronával meghaladták a rendes kiadásokat.

Az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztár az 1903. évben, tehát az életbelépés harmadik évében a természetes fejlődés legkedvezőbb eredményét mutatta fel.

Azon körülmény hatása, hogy az 1902. évi XIV. t.-cz. egyrészt a tagok fizetési kötelezettségét kedvezőbbé tette, másrészt pedig az intézmény működési körét újabb célok megvalósítására kiterjesztette, főleg az 1903. évben jelentkezett, a mikor az elérhető újabb kedvezmények a földműves nép köztudatába már átmentek.

A kedvezmények iránti köztudat felébresztését kétségkívül nagyban elősegítették a még most is állandó kereslet tárgyát képező ingyenes ismertető füzetek kiosztása, a hirdet-

VI.
Gazdasági
munkásügyek.

mények, valamint különösen az év első felében nagy számban megtartott előadások és értekezletek, de tagadhatatlan, hogy az intézmény többi egyéb életbevágó kedvezményei is főként a várakozási időhöz nem kötött baleseti segélyezés tényleges nyújtása által váltak a földműves nép körében ismertekké.

A tagok jelentkezésénél az 1903. évben már nem volt annyira tapasztalható az a túlsúly, melyre azelőtt egyes vidékek, különösen pedig egyes községek kedvező körülményeik folytán jutottak, hanem a jelentkezés az ország minden vidékéről állandónak és egyöntetűnek volt mondható, sőt a jelentkezés — bár annak zöme az év elejére esett, — még az év különböző részében is egyenletes volt, a mi a természetes és állandó fejlődés jele.

A pénztár tagjainak száma az 1903. év végén a következő volt: I. csoportbeli rendes tag 15.348, II. csoportbeli rendes tag 2.626, III. csoportbeli rendes tag 146, IV. csoportbeli rendes tag 1.430, összesen 19.550. Rendkívüli tag 40.956. Külön biztosítási okmánynyal 5.024 gazdasági cselédet biztosított munkaadója a rendes, még pedig túlnyomólag az I. csoportbeli rendes tagok sorában, továbbá 5.430 biztosítási kötvény alapján mintegy 35.000 gazdasági gépmunkás volt a pénztárnál baleset ellen biztosítva, végül pedig közel 400.000 gazdasági cseléd volt munkaadójának hozzájárulása címén baleset esetére biztosítva.

A pénztár 1903. évi működését főbb vonásaiban a következő számszerű adatok tüntetik fel:

Az 1903. év folyamán a pénztár múlt munkaképtelenség címén 5.499 esetben nyújtott segélyt, összesen 102.136 korona 84 fillért, rokkantság címén 250 rokkantnak nyújtott segélyt, összesen 16.665 korona 06 fillért, haláleset címén 178 esetben nyújtott segélyt, összesen 58.740 korona 24 fillért, ezenfelül orvosi és gyógyköltségek címén kifizetett összesen 110.145 korona 80 fillért, végül 11 esetben rendkívüli segély címén 1.138 korona 83 fillért. Az 1903. év folyamán tehát együttvéve segélyezésekre és gyógykezelési költségekre 288.826 korona 77 fillért fordított.

A pénztár vagyona az 1903. év végén közel kétfélmillió korona volt.

Munkásházak építésére az 1903. év folyamán Osongrád vármegye 40.000 K., Kolozs vármegye 10.000 K., Zombor sz. kir. város 20.000 K. és Torontál vármegye a Törökkanizsa községben építendő munkásházákra 5.000 K. államsegélyt kapott, az e részben mutatkozó szükséglet arányában. Munkásházak építésére az 1903. év végéig 9 törvényhatóságnak összesen 175.000 K. államsegély utalványoztatott ki. A segélyösszegek felhasználásának rendszerinti módja az volt, hogy a jelentkező, tisztességes, igyekvő embereknek ismert családos munkások, illetőleg azoknak sorshúzás útján kiválasztott része, 200—600 K. hosszú (többnyire 10 évi) lejáratú kamatmentes kölcsönben részesültek, több helyen azzal a célszerű módozattal, hogy e célra választott vezetőség közreműködésével a munkások már az építő anyagokat kapták kézhez.

Abból a célból, hogy az olcsó, egészséges és minden tekintetben megfelelő gazdasági munkás- és cselédlakások építésének kérdése beható tanulmányozás tárgyává tétessék, s különösen, hogy az ország különböző gazdasági és helyi viszonyainak megfelelő munkás- és cselédlakás-tervek széles körben hozzáférhetőek legyenek, gondoskodás történt, hogy a gazdaközönség közreműködésével, a minta gyanánt alkalmasan felhasználható tervek az egész országból összegyűjtessenek és kellő formában közkézre adassanak.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet útján pályázatot hirdettem oly gazdasági munkások és cselédek számára alkalmas takaréktűzhelyre, a mely igen olcsó, kevés tüzelő anyagot fogyaszt, s a mely sütésre, főzésre s a lakószoba fűtésére is egyaránt használható lenne. A kis ember életviszonyai szempontjából éppen nem jelentéktelen eme kérdés megoldása a gazdasági munkás- és cselédházak célszerű berendezését lesz hivatva előmozdítani.

A gazdasági munkások és cselédek kitüntetése az 1903. évben is a szokásos módon eszközöltetett; elismerő oklevelet és jutalmat kapott ez évben 160 gazdasági munkás és 303 gazdasági cseléd; a jutalmazásra kiadatott összesen 38.600 K.

A 40 évi hű szolgálatok jutalmazására alapított díszérem az 1903. évben 46 gazdasági cselédnek adományoztatott.

Az ingyenes népkönyvtárak száma az 1903. évben mintegy 350 újabb könyvtárral gyarapítottatott, a melyekkel együtt a népkönyvtárak száma az év végén 1.500-ra emelkedett. A mint ez igen feltűnően a népkönyvtárak számbeli gyarapodásából és a népkönyvtárak forgalmára vonatkozó jelentésekből észlelhető, munkásnépünk és kiskgazdáink örömmel használják fel az alkalmat, hogy a népkönyvtárak igénybevételével ismereteiket gyarapítsák. A Néplap összes hazai nyelven megjelenő számaiból mintegy 17.000 példányt kiskgazdák és gazdasági munkások az elmúlt évben is ingyen kaptak.

Az 1898. évi II. t.-cz. 71. §-a alapján a gazdasági munkások és napszámosok érdekében létesített községi segélyalapok 53 vármegyei és 6 városi törvényhatóságban alakítottak meg; az 1898. év óta az 1903. év végéig ezen segélyalapok támogatására összesen 592.820 K. államsegély utalványoztatott ki. A községi segélyalapok állami támogatása teszi lehetővé, hogy ezen alapok a működésükhöz feltétlen szükséges, minimális pénzkészlet birtokában szabályrendeletileg megállapított céljaikra felhasználhatók. Ezen cél: az arra érdemes és önhibáján kívül szükségbe jutott gazdasági munkásoknak rendszerint kisebb s rövid lejáratú kamatmentes kölcsönök útján való segítése.

A munkások önsegélyző szövetkezetei támogatására az 1903. évben 3.450 K-át fordítottam.

Az 1898. évi II. t.-cz., valamint a többi munkásügyi törvények végrehajtása tekintében nehézség fel nem merült; e részben megemlíteném, hogy 147 peres munkásügy nyert az 1903. év folyamán a ministerium részéről harmadfokú elintézt.

Munkásigazolvány (és dohánykertész igazolvány) kiadatott ez évben összesen 137.721; ezzel az 1898. év óta kiadott ilyen igazolványok száma 1,926.787-re emelkedett.

A munkásközvetítés most már Alsó-Fehér és Pozsony vármegyék kivételével valamennyi vármegyében és Arad, Győr, Komárom, Selmecz- és Bélabánya, Sopron és Ujvidék kivételével az összes városi törvényhatóságokban hatóságilag van szervezve. A szervezet községenként működik és az 1903. évben már 2.992 községi munkásközvetítő volt alkalmazva. A szervezet működése által elszegődött az 1903. évben a ministerium munkásügyi osztályának közvetítésével 24.800 munkás; míg a törvényhatósági munkásközvetítők által 27.500 munkás. Ezen kívül 100.000-nél jóval többre rúg azon munkásoknak száma, a kik a községi munkásközvetítők közbenjárásával helyben vagy a közelszomszédságban lettek elhelyezve.

Végül meg kell emlékezni az 1903. év folyamán előfordult aratási munkás-mozgalomról és az e részben tett intézkedésekről. Az év tavaszán észlelt jelenségek az aratás zavartalanságának biztosítása érdekében szükségessé tették a munkástartalékról való gondoskodást, mihez képest a mezőhegyesi állami méneshirtokon mintegy 1.400 tartalékmunkás összpontosított s nagyobb részt igénybe is vétetett. Habár ezen munkástartalék szervezése jelentékeny kiadásokkal járt, a közigazgatási hatóságok tapintatos és erélyes magatartásán kívül főleg ennek tulajdonítható, hogy a kivált Torontál, Bács-Bodrog, Bihar és Arad vármegyékben előfordult mozgalmak veszedelmesebb mérveket nem ölthettek s az aratás általánosságban rendzavarás nélkül folyt le.

A telepítési alap földbirtoka 1903-ban ismét szaporodott 582 k. holddal. E birtok Bornemissza Gyuláné, szül. Kagelbauer Vilmától és részben Bornemissza Gyulától vásároltatott Torda-Aranyos vármegyében Alsódetrethem és Felsődetrethem községekben k. holdanként 240 koronáért.

Jelenleg a telepítési alap földbirtokainak egész terjedelme 23.148 hold; ebből a Királyhágón innen 7.343, túl 15.805 hold fekszik; telepesek által már meg van szállva 8.160 hold, a kincstár házi kezelése alatt áll 10.241 hold, 4.747 hold pedig bérbe volt adva.

E birtokokon felül az 1903. év végén még a következő kincstári birtokok tartoztak a telepítési ügyághoz, ú. m.:

VII.
Telepítés.

1. Bács-Bodrog vármegyében Apatin, Bácsszentiván, Szond és Gombos községek határaiban 6.796 hold;

2. Krassó-Szörény vármegyében a Béga folyó völgyében 13.673 hold;

3. Temes vármegyében Babsa, Hissziás, Jezvin, Monostor, Sustra, Sziklás és Temesrékás községekben 7.177 hold;

vagyis mindössze 27.646 hold, a miből a telepesek már elfoglaltak 17.744 holdat, irtási kötelezettséggel vagy a nélkül bérbe adatott 9.902 hold.

Áttérve az állam által eszközölt telepítésekre, az előző években végzett erdőirtások, műszaki és egyéb előkészítő munkák folytán Szilágyiban (Apatin mellett, Bács-Bodrog vm.) újabban 32 és ennél fogva 1899 óta már 187 telephely töltetett be az egészben véve 260 gazdálkodó család elhelyezésére tervezett telepközségben; Facseton (Krassó-Szörény vm.) pedig, a hol a telepítés 1900-ban kezdődött 90 család részére, a még hiányzó 42 család helyezettett el és ezzel az összes gazdálkodó telephelyek betöltettek.

A telepítési feltételek megállapításával és telepesek befogadásával új telepek keletkeztek:

1. Bálinczon (Krassó-Szörény vm.) 938 holdon 30 gazdálkodó és 10 munkás telepes részére;

2. Fehéregyházán (Nagy-Küküllő vm.) 738 holdon 33 telepes részére;

3. Felsődetrehemben (Torda-Aranyos vm.) 2.083 holdon 83 telepes részére;

4. Karán (Kolozs vm.) 1.009 holdon 31 telephellyel;

5. Marosludason (Torda-Aranyos vm.) 3.722 holdon 141 telephellyel;

6. Monostoron (Krassó-Szörény vm.) 725 holdon 23 gazdálkodó és 6 munkás telepes részére;

7. Mosniczán (Temes vármegye) 4.032 holdon 110 gazdálkodó és 100 munkás telepes részére;

8. Stancsófalván (Temes vármegye) 4.704 holdon 107 gazdálkodó és 47 munkás telepes részére.

Összesen tehát 17.955 hold területen indult meg a telepítés 1903-ban 558 gazdálkodó és 163 munkás telepes részére.

Minthogy azonban a telepesházak még nem készültek el mindenütt, sem az erdők letarolva és teljesen kiirtva még nem voltak, az előbb kimutatott telephelyekből az év végén csak 343 gazdálkodó és 38 munkástelephely volt megszállható állapotban. Tényleg betöltetett 179 gazdálkodó és 15 munkástelephely; illetve a Szilágyiban és Facseton elhelyezett telepesek beszámításával összesen 243 gazdálkodó és 15 munkás telepes fogadtatott be az év végéig. E telepeseknek 5.844 hold adatott át 1,848.690 K váltságáron, a miből a sors-huzás előtt 237.150 K-t fizettek le.

Az új telepítések kivétel nélkül létező községeknek megnagyobbítását célozzák; azok közül a marosludasi telep túlnyomóan, a karai kisebb részben tanyai rendszer szerint épült. A gazdálkodó telephelyek területe a föld minőségéhez képest 20—37 hold, a munkástelephelyeké a vidék napszámu kereseti viszonyaihoz irányítva $1\frac{1}{2}$ —5 hold; a vételár lakóházzal együtt 6.200—9.660 K, illetőleg a munkástelepeken lakóház nélkül 675—1.040 K, melyből a telepesek a sorshuzás előtt a Királyhágón innen 1.000 K-át (munkástelepeken 200—260 K-t), a Királyhágón túl 700—800 K-t tartoznak lefizetni. A még ki nem egyenlített vételárhátralék után a telepesek az első két-három éven át 2—3% kamatot kötelesek fizetni, a törlesztést pedig a harmadik-negyedik évben kezdik meg és 50 év alatt fejezik be 3, illetőleg 4% kamatláb számításával. A törlesztési részletekből 6⁴³—14²⁰ K, illetve a munkástelepeken 5⁵⁹—6⁹⁸ K évi teher esik a telephely minden kat. holdjára.

Az 1903-ban megkezdett telepítésekkel immár 16-ra emelkedett az 1894: V. t.-cz. alapján létesített telepek száma. Ezekből Krassó-Szörény vármegyében négy (Bálincz, Facset, Igazfalva, Monostor), Temes vármegyében három (Mosnicza, Stancsófalva, Temesrékás),

Bács-Bodrog, Kolozs és Torda-Aranyos vármegyékben kettő-kettő (Szilágyi, Gombos, Kara, Nagysármás, Felsődetrehem és Marosludas), Besztercze-Naszód, Nagy-Küküllő és Szolnok-Doboka vármegyékben egy-egy (Magyarnemegye, Fehéregyháza, Vicze) fekszik. Egész területük 42.369 kat. hold, melyen az összes telephelyek betöltése után 1.590 gazdálkodó és 163 munkás telepes fog lakni; ez idő szerint azokon 1.103 gazdálkodó és 15 munkás telepes gazdálkodik 26.097 holdat művelve.

Az állami telepeken a múlt évben 251 telepes ház, 5 tanterem, négy tanítói lakás és egy kisdóvoda készült el. Igazfálván a templom építése fejeztetett be és úgy itt, valamint Nagysármáson is a templom belső berendezésének költségeit az állam viselte.

Jelentékeny összegekbe kerültek: az új birtokok határainak körülárkolása és beültetése, a nedves területek lecsapolása, mintegy 260 hold alagesővezése a királyhágóntúli telepeken, egy mély kút fúrása Temesrékásán, a szükséges új utak és hidak.

Miután Stancsófalvának állandóan használható állapotban lévő közútja nincs, Temes vármegye közönségével megállapodás jött létre a temesrékás—stancsófalvai községi közlekedési út kiépítésére nézve, mely szerint az út 169.000 K-val előirányzott költségéből a kincstár 64⁰/₀-ot, a törvényhatósági útalap 36⁰/₀-ot visel és az út 3 év alatt kiépítendő.

Gyümölcs-, eper- és másnemű fát, ide nem számítva a határok beültetésénél és a szakadásos birtokrészek beerdősítésénél felhasznált akác, eper és tölgy csemetéket, összesen 46.000 db-ot ültetett el utak szélein, belsőségeiben, új gyümölcsösökben és közlegelőkön. Fehéregyházán 14¹/₂ holdon komlótelep, minden új telepen epreskertek, faiskolák és nemesfűztelepek létesültek. Karán, Felsődetrehemben és Marosludason telepes szőlők czéljaira 58 holdon a talaj felforgatott és egyelőre 34.300 db szőlőoltványt ültettek. 15.300 db szőlőoltványt kaptak a viczei telepesek is a filloxera által elpusztított szőlők felújítására.

Az egyházak, lelkészek, községek 1903-ban is részesültek pénzsegélyekben, a községek azonfelül tenyészállatokban is, kedvezményes áron.

A telepítési alap pénzkészlete az év végén 1,378.037 K 14 fillért tett ki, a miből 3¹/₂⁰/₀ mellett gyümölcsözölög el volt helyezve 1,377.941 K 96 fillér.

Az 1894. évi V. t.-cz. hatályba lépte előtt létesült telepek közül a teleprendezés befejeztetett Óteleken, nemkülönben a Józseffalva telepes-község telepeseinek kibővítés czímén utólag kiosztott pótföldek rendezése is végleges befejezést nyert. Németszentmihály községben, hol a telepkülsőségek egy része Aurélháza, másik része Románszentmihály község határához tartozott, a románszentmihályi földek közigazgatási átcsatolása is megtörténvén (az aurélháziak már az 1902. évben csatoltattak át), a telekkönyvek egyesítése s a műszaki munkálatok elkészültek. E község teljes rendezése, melynek folyamán a telepeseikkel új leszámolás fog megejtetni, az 1904. évben nyer befejezést. Befejezéséhez közeleg Brestye község rendezése s a Kovácsi községhez átcsatolt Csernegyháza határbeli telepföldek rendezése.

Albertin és Ambrózfálván a váltságárak a tényleges birtoklás szerint még az 1902. évben megosztatván, a telepeseikkel új szerződések kötöttek. Új számfejtőkönyv készült Nagymajláton is, miután a régi számfejtőkönyv adatai a telekkönyvvel azonosítottak.

A telepések helyzetén való javítás czéljából újabb leszámolás iránt tárgyalások folytattattak a pénzügyminister úrral Győrök és Németszentmihály községek, Gizellafalva, Bethlenháza, Gyulafalva telepközségek s a dévai csángó-telepek érdekében. E községek végleges rendezése az 1904. év folyamán várható. Vajdahunyadon a lejárt váltsághátralékok újabb beosztása engedélyeztetett.

Az egyházi, kulturális és közigazgatási terhek csökkentése végett a múlt évben is számos középület épült az állam költségén. A templom építése befejeztetett Bodófalván, megkezdett Torontálújváron; a felsőmuzslyai templom építéséhez 6.000 korona segély engedélyeztetett. Nagyobb összegeket folyósítottam az 1902. évben épült vadászerdői és

torontálerzsébetlaki templomok belső berendezésére; továbbá a fakerti, óteleki és sándor-egyházai templomok javítására.

Új iskolák épültek: Istvánfalván, Keglevichháznál, Ószentivánon, Térváron s Szapáryligeten, tanítói lakások Ószentivánon s Térváron; kibővítették a kúnágotai s óteleki iskolák, míg a majláthfalvi, józseffalvi, fakerti, szentleányfalvi és szapáryfalvi iskolák nagyobb javítások s átalakítások eszközöltettek s a medgyesbodzási, bethlenházi s felsőmuzslyai iskolák, illetve tanítói lakásoknál melléképületek emeltettek.

Új óvoda Majláthfalván épült, míg az 1902. évben épült aurélházai óvoda berendeztetett; hasonlóan több iskolánál berendezési tárgyak szereztettek be.

Lelkészlak Bodófalván és Torontálerzsébetlakon épült, községháza s jegyzői lak Torontálerzsébetlakon, a fakerti jegyzői lak s községháza javítottatott tárczám terhére.¹

Mindezen építkezések költségeire, valamint az előző évben eszközölt építkezésekből kifolyólag az 1903. évben esedékessé vált kifizetések 293.200 koronányi kiadást okoztak.

Ezenfelül a lelkészek, egyházközségek s az iskolás gyermekek a múlt évben is részesítették kisebb-nagyobb segélyben, illetve jutalomban.

Népkönyvtár 5 telepes-községben állítatott fel újonnan, a székelykevei gazdasági ismételő iskola részére pedig olvasókönyvek beszerzésére 120 korona engedélyeztetett.

Az 5% iskolai adó terhe alól közbenjárásomra a vallás- és közoktatásügyi minster úr felmentette az istvánfalvi, gyoroki, szapáryligeti, szentleányfalvi, nagykamarási és pusztaföldvári telepes-községeket, Dombiratos telepes-községet pedig a postafentartási hozzájárulás kötelezettsége alól mentette fel a kereskedelemügyi minster úr.

Gazdasági téren is számos kedvezmény nyújtatott a telepes-községeknek. Így: kedvezményes árban engedélyeztetett 16 telepes-községnek 29 bika, 20 telepes-községnek 46 kan; ingyen kiosztatott 48 telepen 31.942 darab gyümölcsfaoltvány és vadcesmete, 1 községben 18.600 darab amerikai szőlőoltvány, 1 községben 500 darab díszfa.

Háziipari tanfolyam s népies gazdasági előadás 22 telepes-községben tartatott; ezenfelül a gyoroki csángó telepesek között a zöldségtermelés s fajbaromfitenyésztés fejlesztésére tétettek kísérletek, ugyanott 6 holdas füzfatelep is létesítettett.

A Majláthfalván és Ószentivánon fennálló népies minta-gazdaság sikeresen működött.

Újabb szövetkezet a múlt évben csupán egy alakult: Ambrózfalván hitelszövetkezet; az előbbi években alakult szövetkezetek eredményesen működtek. A németszentmihályi szapáryfalvi hitelszövetkezetek gabonaraktárakat építettek 8—8 ezer korona államsegélylyel.

Vízimunkálatok közül: Bodófalván a belvizek levezetése, illetve a község utczáinak alagszövezése hajtatott végre 8.000 korona költséghezjárulással, Székelykeven és Sándor-egyházán pedig 24.255 korona költséggel folytatattak a csatornázási munkálatok. Artézi-kutak Aurélházán s Kövegyen furattak, a kübekházai kút vizének levezetésére pedig csatorna épült 1.100 korona költséggel. Újabb kút fúrása Székelykeven engedélyeztetett.

Az állami birtokok eladása a múlt évben nagyobb mérvű volt, a mennyiben az 1902. évi VIII. és XII. törvénycikkekben nyert felhatalmazás alapján Csanád és Bács-Bodrog vármegyében a kinestári birtokokból 1.000 □-oltól 2 kat. holdig terjedő parcellák eladása folyamatban volt, a vételárnak 10 év alatt 5% kamattal való törlesztése mellett. Bács-Bodrog vármegyében eladatott 513 hold 607.229 koronáért, Csanád vármegyében pedig 181 hold 184.021 koronáért. Ezenfelül eladatott a homoliczi határban 32 hold holdankinti 400 koronáért, Moholon 82 hold 76.390 koronáért, Adán 48² hold 46.260 koronáért s Óbecsén 299⁸⁸⁵ hold 311.130 koronáért.

A parcellázások közvetítése a múlt évben nagyobb mérvben folyt, a mennyiben az ország különböző vidékein indítottak meg tárgyalások közegeim díjtalan közreműködésével egyes nagyobb birtokok felosztása iránt, mely tárgyalások több helyütt vezettek eredményre, két helyütt pedig a tényleges felosztás is megtörtént; és pedig a torontál-tordai

volt gróf Pejacsevich-féle 7.626 holdnyi birtok 450 egyén között osztatott fel 2.160 részletben, melyek közül a legkisebb részlet 400 □-öles, a legnagyobb részlet pedig 30 holdnyi; a kiosztott terület legnagyobb része 5—7 holdas részletre van osztva. Két középbirtok is létesítettett e birtokból, egy 200 holdas s egy 127 holdas. Parcelláztatott továbbá a győri püspökség Románd község határában lévő 518 kat. holdas birtoka 102 részletre 42 kiscsajda között, a legkisebb részlet 1 holdnyi, míg a legnagyobb 13 holdnyi, a legtöbb részlet átlag 2—3 holdnyi nagyságú.

A m. kir. országos meteorológiai és földmágnassági intézet tevékenysége körében csak annyiban történt változás, hogy a földrengési megfigyeléseknek a magyar korona országaiban való szervezését és vezetését az intézet ügykörébe utaltam.

155 első-, másod- és harmadrangú meteorológiai állomás működött főleg az ország éghajlati viszonyainak kipuhatólására; a vízépitési igazgatóság vízrajzi osztályának céljaira az elmúlt évben 147 helyen új, negyedrangú (ombrometria) állomás állított föl és így az időközben megszűnt állomásokat leszámítva az 1903. év végén 1.115 ombrometria állomás volt működésben; a műszerekkel felszerelt állomások száma tehát 1.270-re rugott. Azonkívül mintegy 1.000 tudósító működik közre a zivatarjelenségek megfigyelésére.

A felső légkör tudományos kutatására szolgáló nemzetközi szimultán felszállásokban az intézet egyik tisztviselője 4 esetben vett részt.

A m. kir. földtani intézet geológiai felvételein 8 hegyvidéki, 1 bányászati és 6 sík-vidéki geológus vett részt, négy felvételi osztályban, melyek Bereg és Szepes vármegyékben 239⁹⁷ km²-t, Bihar vármegyében 140⁴² km²-t, Alsó-Fehér és Hunyad vármegyében 704³⁷ km²-t, Hunyad és Krassó-Szörény vármegyében 615¹⁷ km²-t vettek föl.

Felvételetett és reambuláltatott még Bihar és Arad vármegyében 230¹⁹ km².

Bányageológiaiilag Gömör és Kis-Hont vármegyében 171⁴⁹ km² vétetett föl.

Az agrogeológiai felvételi osztály a magyar nagy és kis Alföldön összesen 2.521¹³ km²-t vett fel; szőlészeti szempontból pedig Baranya vármegyében 250³² km² lett agrogeológiai felvéve.

A földtani intézet részletes geológiai felvételei az 1903. évben a következők voltak:

a hegyvidéken	...	...	...	...	...	...	...	1.930 ¹² km ²
a bányavidéken	...	...	...	...	...	...	...	171 ⁴⁹ »
a síkvidéken	...	...	...	...	...	...	...	2.521 ¹³ »
a szőlészeti felvételek	...	...	...	...	...	...	...	250 ³² »

összesen tehát: 4.873⁰⁶ km².

A jövőre tervbe vétetett Horvát-Szlavonországok geológiai részletes felvételének megkezdése is.

A földtani intézet ezenkívül, úgy, mint az előbbeni évben számos vízügyben adott szaktanácsot és felvilágosítást. Az ásványosvizű gyógyforrások védőterületi ügyei, vízellátási kérdések stb. mellett még 29 ártézi-kútúrás telepítését is tanulmányozta.

Az intézeti gyűjteménytár semsei dr. Semsey Andor, tiszteletbeli igazgató számos és nagyértékű adományán kívül még 30 kisebb-nagyobb adománnyal gyarapodott, melyek közül különösen megemlíthető a pénzügyminiszter úrnak 279 karat súlyú dubniki nemes opál ajándéka.

Az állami felsőbb építő-ipariskola egy sorozat kőcsoportját, 8 iskola pedig tanításra összeállított rendszeres közetgyűjteményt kapott az intézettől ajándékba.

Az országos kémiai intézetet és központi vegyakisérleti állomást, valamint a vidéki vegyakisérleti állomásokat évről-évre fokozódó mértékben veszi igénybe a gazdaközönség. Ez idő szerint vegyakisérleti állomás van: Budapesten, Debreczenben, Fiumében, Kassán, Keszthelyen, Kolozsvárott, Magyaróvárott és Pozsonyban; ezen állomások közül a pozsonyi és kolozsvári főleg csak ellenőrző vizsgálatokat, a többi kísérleteket is végez.

VIII.

Kísérleti ügy.
Mezőgazdasági
kísérleti és
tudományos
intézetek.
Meteorológiai és
földmágnassági
intézet.

Földtani intézet.

Vegyakisérleti
állomások.

Az ellenőrző vizsgálatokon kívül az állomások gyakorlati irányú tudományos kérdések megoldásával is foglalkoztak. Az országos kémiai intézet többek között foglalkozott kenyerekben a burgonya mennyiségének meghatározására vonatkozó kísérletekkel, a dohány alkatrészeinek pontos megállapítására vonatkozó tanulmányokkal, a superphosphátokban lévő szabad phosphorsav meghatározására vonatkozó kísérletekkel stb.; a debreczeni állomás a dohánykísérleti állomás részére a külföldi és magyar dohány összetételére vonatkozó tanulmányokat és fűszertermelési kísérleteket végzett és az ecsedi láp égett talaját vizsgálta; a fumei állomás az ottani tejnek és vajnak vizsgálatával foglalkozott, szőlőtrágyázási kísérleteket végzett és ezzel kapcsolatban az így nyert boroknak kémiai összehasonlítását végezte; a keszthelyi állomás befejezte a paprika örleményének vizsgálatát és a »paprika-növény tápanyag felvétele« című dolgozathoz szükséges elemzéseket megkezdte; a magyaróvári állomást pedig főleg a buza és liszt siker tartalmának és süthetőségének meghatározására irányuló kísérletek vették igénybe.

Vetőmagvizsgáló
állomások.

A mezőgazdasági vetőmagvizsgáló állomásokat a gazdaközönség évről-évre fokozódó mértékben veszi igénybe. Ez idő szerint Budapesten, Debreczenben, Kassán, Keszthelyen, Kolozsvárott és Magyaróvárott van vetőmagvizsgáló állomás, a melyeknek működése főleg ellenőrző vizsgálatokra terjedt ki, úgy, hogy e fontos feladatok hátránya nélkül nagyobb-mérvű kísérleti tevékenységbe nem bocsátkozhattak. A budapesti magvizsgáló állomás a magyar füvek gyűjteményének három kötetét bocsátotta közre s folytatta a következő három kötet kiadásához szükséges munkálatokat. Ugyancsak ezen állomás kiadásában megjelent már a »Magyar gyommagvak gyűjteményének« első része is. A kolozsvári vetőmagvizsgáló állomás beteg paszulylál és tengerivel végzett különböző kísérleteket; a kassai magvizsgáló állomás az illatos arának különböző szemnagyságú lóhere magárából való kitisztíthatósága iránti kísérletekkel, a magyaróvári állomás pedig egyebek között cukor-répa magtermelési és különböző permetezési kísérletekkel, valamint a magyar buzaféleségek tanulmányozásával foglalkozott. Az összes magvizsgáló állomások pedig több ízben adtak a hatáskörükbe vágó kérdésekben szakvéleményt.

Gépkísérleti
állomás.

A m. kir. mezőgazdasági gépkísérleti állomást Magyaróvárott az 1903. évben 62 esetben vették igénybe. Kísérleteket és vizsgálatokat 11 gépen és eszközön végzett az állomás, ezenkívül több rajzot és tervet bírált el és más 11-féle gépre nézve adott szakvéleményt. Az állomás vezetője ez évben is megtartotta a gőzgépezőkre előírt hat-hetes tanfolyamot, a melyre 83 hallgató iratkozott be.

Növénytermelési
kísérleti állomás.

A m. kir. növénytermelési kísérleti állomás Magyaróvárott az elmúlt évben 745 kísérletet végzett, a melyek közül 560 gazdák közreműködésével ment végbe, a többi pedig a gazdasági tanintézetek kísérleti terei, az uradalmi kísérleti terek, az öntözött rétek és szennyvíztelepek, végre az állomás saját telepe között oszlott meg. Közreműködött az állomás a vetőmagtermelés- és nemesítésnél 13 helyen; továbbá 6 helyen tartott szakelőadást és 103 szakkérdésre adott felvilágosítást. A termelési kísérletek Hanna-rozs, őszi zab, Hanna-árpa, duppai zab, tengeri, cukor- és takarmányrépa, burgonya, mák, borsó és csillagfürt termőképességének, különböző buza-, árpa-, rozs- és tengeri-féleségek termelési értékének megállapítására, a csillagfürt magtermelésnek és a talajoltás hatásának megállapítására, végül a gabonafélék, takarmány- és kapásnövények, szőlő, gyümölcsfa, rét, legelő stb. természetes és műtrágyával való kezelésére és különböző műtrágyák utóhatásának tanulmányozására irányultak.

Dohánytermelési
kísérleti állomás.

A m. kir. dohánytermelési kísérleti állomás Debreczenben az 1903. évben 541 kísérletet végzett és pedig 80-at gyakorlati dohánytermelő gazdákkal, a többi (461) az állomás debreczeni és békéscsabai saját telepein. A kísérletek közül megemlítendő: a hazai dohányok nemesítése céljából végzett keresztezések és egyéb kísérletek; a talaj különböző előkészítésének befolyása a termés nagyságára és minőségére; a forgatva és oldalt, hosszú és rövid pórera fűzés előnye négyféle rendszerű magyar pajtában, továbbá német, hollandi és amerikai pajtákban; dohányerjesztési tanulmányok, a dohány csomózásának befolyása

a kiképzésre; magtermelési és nemesítési kísérletek belföldi és külföldi fajtákkal. Az állomás három helyen tartott szakelőadást és 41 szakkérdésre adott felvilágosítást.

A m. kir. állami rovar-tani állomásnak (Budapest) az 1903. évben 546 rovar-kár-eset jutott tudomására; hatóságok és magánosok megkeresésére 965 szakvéleményt adott, tanácsát pedig 1.005 kérdésben 613-szor kérték; helyszíni vizsgálatot 122 esetben tartott. A védekezési módok ismertetése céljából 10 nagyobb kártevőről útmutatásokat dolgozott ki, melyek 55.000 példányban kerültek szétszétadásra. Az állomás kísérleteket végzett a fuchsollal, thanatonnal, szénkénnel, ichorral, molyfogó acetylen lámpákkal, ürgefogókkal és hernyóenyvekkel; tanulmányozta a répabogár, repcebogarak, lucerna-bőde, viasz-moly, csókjó, répafonalféreg, drótféreg elleni védekezéseket, továbbá a borsónak zsizsiktelenítését, a sárgafarú pille mesterséges fertőzését és a cserebogarak rajzását.

Rovartani
állomás.

A m. kir. növényélet- és kórtani állomás Magyaróvárott az 1903. évben 126 fél megkeresésére 573 esetben végzett vizsgálatot, a mely számból 372 esik répamagvakon, 201 pedig beteg növényeken vagy növényi részeken végzett vizsgálatokra. Ezen vizsgálatok alapján az állomás az érdekelteknek egyúttal szakvéleményt is adott.

Növényélet- és
kórtani állomás.

Az állomás működése kiterjedt továbbá egyes növénybetegségek és az ellenük való védekezés behatóbb tanulmányozására és kísérletek végzésére. Ezek közül megemlíthetők: a buza torgomba és rozsa betegségének tanulmányozása, a gyümölcsfák és a szőlőgomba betegségei elleni védekezési kísérletek, burgonyaragva, paprikagomba betegségek, kenderrák, a dohány-mozaik betegségének, a cukor- és takarmányrépa és a lóhere fertőző betegségeinek tanulmányozása.

A m. kir. állatételtani és takarmányozási kísérleti állomás (Budapest) tudományos kísérleteihez szükséges respirációs készülék felállítása már befejeztetett. Az 1903. évben végzett kísérletek közül kiemelendők: a magyarországi takarmányok tápláló értékének tanulmányozása; a baromfi hizlalás különböző módjainak vizsgálata; a melasse és szárított szőlőtörköly tápláló értéke; az avenin; a tyúkzsir képződésének és kémiai összetételének vizsgálata és a vizelet-energia tartalma meghatározásánál használt módszerek tanulmányozása. Az állomás az 1903. év folyamán 5 esetben adott szakvéleményt.

Állatételtani és
takarmányozási
kísérleti állomás.

A m. kir. szesz-kísérleti állomás (Kassa) a hozzá küldött 30 mintán 41 irányban végzett vizsgálatot, szakba vágó tanácsot pedig 32 esetben adott; 4 szeszgyár üzemét vizsgálta meg s ezzel kapcsolatban 43 vizsgálatot végzett.

Szeszkísérleti
állomás.

A m. kir. tej-kísérleti állomás Magyaróvár székhellyel az 1903. évben létesült. Feladata: tej-, vaj-, sajt-vizsgálatok végzése tudományos irányban és gyakorlati tanácsok adása tej-, vaj- és sajthibák és bajok esetén; a tejgazdaság körébe vágó kémiai kérdések tanulmányozása, zsir-vizsgálatok végzése, tenyészkiválasztás, tejelőversenyek és a tej zsirtartalom szerinti fizetésének céljaira. Feladata továbbá tejgazdasági eszközök és gépek kipróbálása, tejgazdaságok, tejszövetkezetek üzemének ellenőrzése és gyakorlati tanácsok adása.

Tejkísérleti
állomás.

Működését ez első évben 10 tejszövetkezet és 7 nagy uradalom vette igénybe. Összehasonlító kísérleteket végzett többféle lefőlőző és pasteurizáló készülékkel, s megkezdte a kísérletezést a savanyú tejszínből készült tartósabb vaj előállításával. Két helyen tartott előadást, vezetett tejelőversenyt, végzett több uradalom tehenészetében tejszir-vizsgálatokat és számos hozzáintéztet kérdésre adott felvilágosítást.

A mezőgazdasági kísérletügyi központi bizottság, a mely az összes kísérleti intézmények között az érintkezést fenntartani és az összműködést biztosítani van hivatva, gondoskodott a »Kísérletügyi Közlemények« útján a kísérleti állomások közérdekű munkáinak közléséről. Ez a kiadvány az 1903. évben négy füzetben, 24 nyomtatott ívnyi terjedelemben 6.000 példányban jelent meg és 8 intézet kebeléből 16 írótól 26 dolgozatot közölt.

Kísérletügyi köz-
ponti bizottság.

A Magyar Ornithologiai Központ a madárgyomor- és begytartalmak vizsgálatával foglalkozott, a madarak hasznos és káros voltának megállapítása végett. E munkálatok megkönnyítése céljából ez évben kezdetét vette a mezőgazdaságot közelebbről érintő rovar-gyűjtemény összeállítása.

Ornithologiai
Központ.

Hogy némely madárnak, névszerint a varjunak a mezőgazdaság szempontjából káros vagy hasznos voltát a természetben közvetlenül megfigyelje és tanulmányozza, az intézet Csörgey Titus adjunktust az őszi vetési időszak alatt kiküldötte Torontál vármegyébe, mint a hol a varjak ez évszakban rengeteg számmal szoktak összeverődni s a hol legtöbb adat gyűjtethető. Ez adatokból a vetési varju károosságát azonban még nem lehetett megállapítani. Egyszersmind körlevélben az ország különböző részeibe felhívást intézett az Ornithologiai Központ az érdeklődő közönséghez az iránt, hogy varjak gyomor- és begytartalmát időről időre küldjék be hozzá megvizsgálás végett.

A hasznos madarak védelme érdekében alkalmazandó és terjesztendő mesterséges fészkelő házikókat az intézet egyik tisztviselőjével Németországban tanulmányoztatta, majd Besztercebányán ilyen fészekodvak készítésére kísérleteket tett.

Ezen gyakorlati irányú munkák irodalmi összefoglaló eredménye nemcsak itthon, hanem 1905-ben a londoni IV. ornithologiai kongresszuson is be fog mutattatni.

E mellett folytatta az intézet az ornithologia körében elvontabb tudományos munkálatait, melyeket folyóiratában, az »Aquila« X. kötetében tett közzé magyar és — a külföldre való tekintetből — német nyelven.

Véleményes javaslataival az intézet támogatólag járult hozzá a nemzetközi madárvédelmi egyezségnek befejezéséhez és a becikkelyezéshez való előkészítéséhez. Tájékoztatót adott minden hivatalos és nem hivatalos megkeresésre, a mely akár gyakorlati, akár elvontabb tudományos kérdésben hozzá intéztetett.

A lefolyt évben újabb 13 testület lépett az intézettel csereviszonyba.

Az intézet rendes alkalmazottain kívül közreműködött mintegy 300 erdőhatósági közeg és 60 rendes megfigyelő az avifauna szolgálatában, és mintegy 60 tudósító, a kik a madaraknak a közgazdaságot érintő fellépéseire vonatkozólag gyűjtik az adatokat.

Gyűjteményeiben van: 564 kitömött madár, részint felállítva, részint bőrbe kidolgozva; bonczaniak: 470 db; tojás és fészkek: 560; gyomor- és begytartalom: körülbelül 3.300.

Csereviszonyban áll 106 testületi és magán kiadósággal 154 kiadvánnyal. Könyvtárában van 520 önálló mű és folyóirat, körülbelül 1.300 kötetel.

Mezőgazdasági
muzeum.

A m. kir. mezőgazdasági muzeumnak az 1903. évben 304 látogatónapon összesen 211.169 látogatója volt, tehát kerek számban 20.000-rel több, mint az előző évben. Naponként átlag 728-an keresték fel a muzeumot. Legtöbb volt a látogató augusztus 20-án, Szent-István napján, a mikor 6.187 személy tekintette meg a muzeumot. Ez volt a napi látogatás legnagyobb száma, a mely a muzeum fennállása óta előfordult.

A látogatottságnak folytonos emelkedése a mellett bizonyít, hogy közönségünk egyre fokozódó figyelemben részesíti ezen intézményt.

Kiválóan nagy számban látogatják a muzeumot a tanulók, leggyakrabban csoportosan, tanáraik és tanítóik vezetése mellett. Azonkívül a földművelők osztályába tartozók száma is feltűnően nagy s végül igen szép számban keresik fel ezt a muzeumot külföldiek is.

A muzeum új épületeinek az 1900. évi XXIV. t.-czikkben engedélyezett építkezései serényen folynak. A renaissance épület már elkészült s abba a muzeum kerepesi-úti bérhelyiségeiből az átköltözés az 1904. év tavaszán megtörtént. Az összekötő épületrész, valamint a csücsíves épület pedig az 1904. évben készül el teljesen.

Gyapjúminősítő
intézet.

Az intézet munkásságának igénybe vétele állandóan fokozódik, a kiadott szakvélemények száma jelentékeny gyarapodást mutat fel. A tenyésztők részére végzett vizsgálatok főképen a minőség szerinti osztályozásra, az egyes minőségek rendementjének meghatározására s a gyapjú szilárdságának, valamint nyújthatóságának megállapítására vonatkoztak. A kereskedők és gyárosok által kérelmezett vizsgálatok a nedvességtartalom és a rendement meghatározásán kívül a gyapjúhibák okainak felderítésére, valamint a gyapjúba kevert idegen anyagok meghatározására is kiterjesztettek.

A budapesti gyapjúárveréseknél működő értékelő-bizottság az intézet munkásságát az

1903. évben is nagy mértékben vette igénybe. Az ezen bizottság részére teljesített vizsgálatok nagyjából az árú gyapjúanyagának és rendementjének meghatározására terjeszkedtek ki. Ezek száma 1903-ban 1.360 volt.

Az intézet ebben az évben is tájékoztatta a tenyésztő közönséget a követendő tenyésztési irányokra nézve, mely célból helyszíni szemléket tartott a kiküldött közegei által közreműködött a nyájak osztályozásánál és a kosok beosztásánál.

Az intézet ez irányú működése ez ideig a következő vármegyékre terjeszkedett ki: Alsó-Fehér, Arad, Baranya, Fejér, Hajdú, Heves, Hunyad, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom, Moson, Nyitra, Pozsony, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Szilág, Somogy és Tolna.

A cigája és raczka gyapjak jobb értékesítése érdekében az intézet szakközegei behatóan tanulmányozták az ezen minőségeket termelő vidékek termelési és értékesítési viszonyait s az azok érdekében foganatosítandó intézkedéseket. Az intézet ily irányú tevékenysége folytán ez évben több és jobban kezelt cigája és raczka gyapjú került a budapesti gyapjú-árverésekre, mi remélni engedi, hogy a budapesti piac e tekintetben is vissza fogja szerezni egykori jó hírét és keresettségét.

Az állatorvosi főiskolán az 1903. tanév folyamán nevezetesebb változás nem történt.

A magyaróvári gazdasági akadémia épülete a múlt évben teljesen renováltatott s a célnak megfelelően átalakított.

A tanszemélyzet az oktatáson kívül az akadémiaival kapcsolatban lévő gépkísérleti, vetőmag-vizsgáló, vegykísérleti, növénytermelési, növényélet- és kórtani, állatgyógyászati meteorológiai állomásokon, végül a gazdasági tanácsadó bizottságban működött.

Az akadémiaán szervezett kultur és folyamammérnöki gazdasági szakvizsgákon 12 mérnök nyert képesítést.

Akadémiai hallgatók a tanárok vezetésével több tanulmányi kiránduláson vettek részt.

Gazdasági tanintézetek vannak: Keszthelyen, Debreczenben, Kolozsvárott és Kassán.

A tanintézeteken a hallgatók száma különösen a gazdatisztek képesítését szabályozó 1900. évi XVII. t.-cz. életbeléptetése óta rohamosan szaporodott; úgy, hogy legtöbb intézetben a jelentkezők egy részét helyszűke miatt vissza kellett utasítani.

Azon régen hangoztatott panaszon óhajtván segíteni, hogy a gazdasági tanintézeteken előadott tananyag megértésére és kellő módon való elsajátítására a VI. középiskolai képzés nem elegendő, felvételi feltételként a VII. osztály végzését irtam elő.

Jövőre tehát a tanintézetekbe az átmeneti időszakot kivéve csakis a VII. gimnázium és reáliskola elvégzése alapján történnek a felvételek.

A kolozsvári, debreczeni és kassai tanintézetekkel kapcsolatos és korszerűen berendezett konviktusokon közel 230 hallgató nyert jutányos és mindenben megfelelő ellátást.

Helyszűke miatt a konviktusokban a hallgatóknak csak egy részét lehet elhelyezni és csakis a debreczeni gazdasági tanintézet van úgy felszerelve, hogy valamennyi hallgató a konviktusban nyer ellátást.

A tanintézeti hallgatók tanáraik vezetése mellett számos tanulmányi kirándulásban vettek részt.

A tanintézetekkel kapcsolatban — az akadémiahoz hasonlóan — kísérleti állomások és gazdasági tanácsadó bizottságok működnek.

A tanári testület az ország különböző részeiben és nagyobb városaiban az intelligens gazdák részére számos szakelőadást tartott a gazdák élénk részvétele mellett.

A tanintézetek felszerelései és könyvtárai ez évben is gyarapítottak.

Földműves iskolák a következő helyeken vannak: (államiak) Ada, Algyógy, Breznóbánya, Békéscsaba, Csákvár, Hódmező-Vásárhely, Jászberény, Karczag, Kecskemét, Komárom, Lugos, Pápa, Rimaszombat, Somogysszentimre, Szerbnagyszentmiklós és Szilágysomlyó városokban, illetőleg községekben. Városi földműves iskola állami tanszeméllyel Szabad-

IX.

Gazdasági
oktatás.

Állatorvosi fő-
iskola.

Gazdasági szak-
oktatás.

Földműves
iskolák.

kán létezik. Működnek ezenkívül még a beszterczei, földvári és medgyesi szász földműves iskolák és a gróf Esterházy-féle csákvári magán földműves iskola, végül a hasonló célú szebenvármegyei tangazdaság.

Az iskolák a rendes tanulókon kívül, kik az iskola két éves tanfolyamát végezték, rövidebb, rendszeren egy vagy két hónapig tartó téli iskolákban, illetőleg tanfolyamokon számos tanítónak és kigazdának nyújtottak az okszerű gazdasági ismeretekből oktatást.

A földműves iskolák tanszemélyzete részt vett a földművelő nép részére rendezett téli gazdasági előadások megtartásában.

Valamennyi földműves iskolán egy-egy ösztöndíjas néptanító van alkalmazásban, kik az iskola két éves tanfolyamát végezve, az önálló gazdasággal bíró ismétlő iskoláknál lesznek alkalmazva.

Valamennyi földműves iskolára nézve egységes szervezeti szabályzat készült el, melyet 1904. évben fogok életbe léptetni. Ezen szervezeti szabályok elkészítésénél irányadóul szolgál, hogy az iskolák népiességüket megőrizték s a kitűzött céljuknak megfelelően a kigazdák helyes nevelését szolgálják.

Gazdasági
vándor- és
szaktanárok.

Gazdasági vándor- és szaktanár az 1903. évben 22 működött, kik azonkívül, hogy több lelkész- és tanítóképzőn ellátják a gazdaságtan oktatását, vármegyékben 351 községben 488 előadást tartottak, melyeken 25.137-en vettek részt. Az általuk rendezett 35 gazdasági és 59 háziipari tanfolyamon összesen 3.249 egyén vett részt; 44 tanulmányi kirándulást szerveztek 1.403 résztvevővel s 1.872 esetben fordultak hozzájuk tanácsért.

Lelkészek és tanítók gazdasági kiképzéséről a földműves iskolákon rendezett gazdasági tanfolyamokon kívül, magukban a képezdékben is gondoskodtam, hol a gazdasági oktatást beosztott gazdasági szaktanárok és gazdasági tanintézeti tanárok látták el.

Ilyen formán hat lelkészképzőn és 24 tanítóképzőn szakegyének tanítják a gazdaságtant.

A népies gazdasági ismeretek terjesztését célzó előadások és tanfolyamok az 1903. év folyamán is nagy számban tartattak.

A földművelő nép tudatára ébredvén, hogy az egyre nehezedő gazdasági viszonyok közt helyes gazdasági ismeretek nélkül nem boldogulhat, tömegesen látogatja a vándor gazdasági előadásokat és gazdasági tanfolyamokat.

Az évenként fokozódó számban tartott gazdasági előadásokon és tanfolyamokon az 1903. évben közel háromezer ember vett részt.

A gazdasági háziipar iránt az érdeklődés évről-évre fokozódik, ez főképen onnan ered, hogy az oktatás céljából szervezett tanfolyamokon is már számos munkás rövid tanulás után is oly kiképzést nyert, melylyel szép keresetre tett szert.

A háziipar fejlesztését célzó munkásságnak maradandó hatása csak úgy lesz, ha a készült tárgyak értékesítésére is megadjuk az irányt és módokat, minthogy e foglalkozásnak a munká nép legnagyobb része csak az esetben nyerhető meg, ha a készült tárgyakat oly árban tudja értékesíteni, hogy a felhasznált nyers anyag értékén felül tisztességes munkadíját is megtalálja.

A háziiparral foglalkozó egyedül keveset termel; nem lévén sem tőkéje, sem helyi piacza, még ezt a csekély termelést sem bírja a legtöbb esetben értékesíteni.

Távoli fogyasztó piacok felkeresésénél a szállítási költségek legtöbbször túlhaladják a készítmény értékét.

A háziiparral foglalkozók külön állva tehát sem termelni, sem értékesíteni nem képesek eredményre.

Ennek folytán a háziipari ügyek szervezésére és ellátására a múlt évben a vezetésem alatt álló ministerium egyik tisztviselője külön megbízást kapott a gazdasági háziipar ügyeinek intézésére.

Megbizottamnak az egész országra kiterjedő ezen tevékenysége körében feladata leendő:

1. a mezőgazdasági háziipar meghonosítása s így célból tanfolyamok rendezése;
 2. a már üzött mezőgazdasági háziipar fejlesztése, ezen célból jobb eszközök s gépek kiosztása;

3. a termelés szervezése oly célból, hogy a keresett háziipari cikkek a megkívánt formában és kellő mennyiségben álljanak a kereslet rendelkezésére;

4. az értékesítés elősegítése, e végből közvetítés a termelők és vállalkozók között, mintaraktárak létesítése, melyek megrendeléseket közvetítenek stb., a termelés számontartása, fogyasztó piacok keresése, a háziipari cikkek forgalomba hozatalának elősegítése, végül termelő és értékesítő szövetkezetek létesítése.

A szakirodalom fejlesztése céljából az 1903. évben is számos író kapott segélyt Szakirodalom. munkája kiadásánál; szaklapokat s gazdasági irodalmi vállalatokat pedig a földművelésügyi tárca nagyobb számú megrendeléssel támogatott.

Tejgazdasági szakiskolák a következő helyeken vannak: Sárváron üzletvezetői és Tejgazdasági szakoktatás. kezelői tanfolyammal; Gödöllőn, Kisbéren munkásképző iskolák; Nagyszécsényben nők részére tejgazdasági munkásképző-tanfolyam. A munkácsi tejgazdasági munkásképző-iskola 1903. évi október hó 1-én Alsóvereczkére helyeztetett át, hol »hegyvidéki mintagazdaság és tejgazdasági telep« cím alatt kisbirtokosok gyermekei és munkások képzését is ellátja

A tejgazdasági szakiskolák részére új szervezeti szabályzat dolgoztatott ki, mely már hatályba is lépett.

Munkásképző-iskolákon a jobb kiképzés érdekében a tanfolyam végzése fél évről egy évre emeltetett.

A sárvári tejgazdasági iskola főépülete a célnak megfelelően átalakított, fölszerelése kiegészített.

Megemlítem végül, hogy a vezetésem alatt álló ministerium hivatalos lapja, a Földművelési Értesítő. »Földművelési Értesítő« az 1903. évben XIV. évfolyamába lépett.

Tallián Béla s. k.

II.

MAGYARORSZÁG

ŐSTERMEELÉSÉNEK ÁLLAPOTA

1903-BAN.

Az 1900., 1901. és 1902. évek terméseredményei az 1899/900. évi *vetésterületi* összeírás adatai alapján számíttattak ki; az 1902/3. gazdasági évre vonatkozólag a vetésterületi adatok községenként ismét újból összeíratlak s az eredmény úgy, mint a multban is állandóan, nemcsak a szántóföld területének abszolút növekedéséről, hanem a szántóföld kihasználásának fejlődéséről is tanuskodik. Az utolsó három vetésterületi összeírás szerint volt ugyanis:

	1895-ben	1900-ban	1903-ban	1895—1903 között + növekedett — fogyott, hektárral	1900—1903 között + növekedett — fogyott, hektárral
	h e k t á r b e v e t e t t t e r ü l e t				
Magyarországon	10,436.948	10,819.641	11,111.299	+ 674.351	+ 291.658
Horvát-Szlavonországokban ...	1,200.314	1,242.083	1,278.804	+ 78.490	+ 36.721
Magyarbirodalomban	11,637.262	12,061.724	12,390.103	+ 752.841	+ 328.379
	u g a r				
Magyarországon	1,492.975	1,318.956	1,265.533	— 227.442	— 53.423
Horvát-Szlavonországokban ...	167.328	130.294	113.676	— 53.652	— 16.618
Magyarbirodalomban	1,660.303	1,449.250	1,379.209	— 281.094	— 70.041
	ö s s z e s s z á n t ó f ö l d				
Magyarországon	11,929.923	12,138.597	12,376.832	+ 446.909	+ 238.235
Horvát-Szlavonországokban ...	1,367.642	1,372.377	1,392.480	+ 24.838	+ 20.103
Magyarbirodalomban	13,297.565	13,510.974	13,769.312	+ 471.747	+ 258.338

1895-től 1900-ig az egész Magyarbirodalomban a szántóföld területe 213.409, 1900-tól 1903-ig 258.338 hektárral, Magyarországon 208.674, illetőleg 238.235 hektárral, a társországokban 4.735, illetőleg 20.103 hektárral növekedett. Arányszámokban ez a növekedés az egész Magyarbirodalomban 1%, illetőleg 1°/_o-ot, Magyarországon 1⁷/_o, illetőleg csaknem 2°/_o-ot, végül a társországokban 0⁴/_o, illetőleg 1⁵/_o-ot képvisel.

Sokkal nagyobb arányú a vetésterület fejlődése, miután a szántóföld állandó növekedésével párhuzamosan az ugar folytonosan és jelentékenyen csökken. A vetések területe az egész Magyarbirodalomban 1895-től 1900-ig 424.462, 1900-tól 1903-ig 328.379 hektárral, a szűkebb értelemben vett Magyarországon 382.693, illetőleg 291.658 hektárral, végül a társországokban 41.769, illetőleg 36.721 hektárral növekedett. Ez a területi növekedés, viszonylagos számokban kifejezve, tett: a Magyarbirodalomban 3⁷/_o, illetőleg 2⁷/_o-ot, a Dráván innen 3⁷/_o, illetőleg 2⁷/_o-ot, a Dráván túl 3⁵/_o, illetőleg közel 3°/_o-ot.

Ezen kétirányú növekedésnek megfelelő volt az ugar csökkenése, a mely 1895-től 1900-ig az egész Magyarbirodalomban 211.053, 1900-tól 1903-ig pedig 70.041 hektárt, 12⁷/_o, illetőleg 4⁸/_o-ot tett. Ma már összes szántóföldterületünknek alig 10°/_o-a marad ugarnak,

Az egyes termények közül az utóbbi három év alatt a tavaszi buza és tavaszi rozs vetésterülete alig változott, az őszi rozsé mérsékelten, a kétszeresé, az őszi árpáé s a repcéé, a muharé s a csalamádéé aránylag jelentékenyen csökkent. Minden többi terményünknek vetésterülete jelentékenyen növekedett, így különösen az őszi búzáé 106.175 hektárral, 3⁰⁰/₀-kal, a zabé 27.044 hektárral, 2⁰⁰/₀-kal, a tavaszi árpáé 19.066 hektárral, 1⁹⁰/₀-kal, a tengerié 80.500 hektárral, 1³⁰/₀-kal, a hüvelyeseké 3.906 hektárral, 8⁶⁰/₀-kal, a burgonyáé 32.841 hektárral, 5⁶⁰/₀-kal, a cukorrépáé 4.021 hektárral, 4³⁰/₀-kal, a takarmányrépáé 12.324 hektárral, 7⁶⁰/₀-kal, a dohányé 2.723 hektárral, 6⁸⁰/₀-kal, a kenderé 2.588 hektárral, 4⁰⁰/₀-kal, a lené 4.946 hektárral, 30⁹⁰/₀-kal, a tavaszi bükkönyé stb. 22.020 hektárral, 5⁹⁰/₀-kal, a lóheréé 38.408 hektárral, 11⁴⁰/₀-kal, a luczernáé 10.518 hektárral, 7¹⁰/₀-kal, végül a baltaczimé 3.068 hektárral, 17²⁰/₀-kal.

Időjárás.

Az 1902/3. gazdasági év *időjárása* nem volt egészen normális. Időnként a tartós szárazság, majd ismét a túlságos sok eső az ország egyes vidékein sokat ártott a vetéseknek, mindamellett 1903. évi termésünk közepesnél jóval jobbnak mondható. Az őszi vetési munkálatok alatt az időjárás általában kedvező volt, s csak néhol adott okot panaszra az esőzések következtében túlázott talaj.

A tél már több gondot okozott. A december hó 10—17-én beállott rendkívüli hidegek ugyan már hótakaró alatt találták a vetéseket, de az utána jövő hirtelen olvadás, majd az ezt követő erős fagy a fölfagyás veszedelmével fenyegetett. Mindezek daczára jól teleltek ki vetéseink, s a tavasziak elvetése is a kedvező márczius hatása alatt minden nagyobb akadály nélkül megtörtént.

Április első három hetének fagyos, hóviharos, szeles és hűvös napjait nagyon meg-sínylették a kedvező márczius alatt fejlődésnek induló vetéseink, de a májusban beállott, bár nem sok ideig tartó szép idő a károkat helyrehozta.

Junius hava általában zivataros jellegű volt, nagyon sok esővel, a mely sokfelé megdöntötte a gabonaneműeket; az esőzések júliusban egypár napi szünetelés után újra megindultak és nagyon megkésleltették az aratást, a mi azután az egész nyáron munkatorlódást okozott, s az esőzések után beállott tikkasztó hőség sok helyen a szem megszorulását idézte elő.

Augusztus hónap általában nagyon száraz volt, de az igen gyakori és erős éjjeli harmatok elejét vették az ezen szárazságból eredhető nagyobb bajoknak, a mely egyébként a bortermésnek minőségét némileg javította is, bár a mennyiséget leszállította.

Elemi csapások.

Az elmúlt évben az *elemi és egyéb csapások* csak 86.806 hektárnyi vetést tettek teljesen tönkre, 105.178 hektárral kevesebbet, mint az 1902. évben; ez a megsemmisült vetésterület az összes vetésterületnek csupán 0⁷⁶⁰/₀-a. Az elemi csapások által megsemmisült vetések területe tekintetében 1893 óta nem volt ily kedvező évünk.

A kiveszett vetésterületből 86.004 hektár — a vetésterületnek 0⁷⁰⁰/₀-a — esett az anyaországra s 802 hektár — a vetésterületnek 0⁰⁶⁰/₀-a — Horvát-Szlavonországokra. A társországok tehát majdnem mentek voltak az elemi csapásoktól, holott az 1902. évben 9.901 hektárnyi vetésük veszett ki teljesen ezek folytán.

Legtöbb kárt okoztak az elemi csapások a Tisza jobbpartján, hol 16.595 hektár, és a Duna balpartján, hol 15.080 hektárnyi vetést pusztítottak el teljesen, míg a Duna jobbpartján csak 4.187 hektárnyi területen semmisült meg a vetés.

Rendszerint a jég szokott legtöbb kárt okozni, az 1903. évben azonban az árvíz, mely 36.710 hektárt pusztított el, a megsemmisült vetések 42²⁹/₀-át. A jég, mely 1902-ben 72.936 hektárnyi vetést pusztított el teljesen, az elmúlt évben csak 16.115 hektárnyi területen, mely terület 18⁵⁶⁰/₀-át teszi a megsemmisített vetésterületnek, tette egészen tönkre a termést. Az aszály, mely a legtöbb évben igen sok vetést szokott teljesen elpusztítani, az 1903. évben csak 15.153 hektárnyi vetést semmisített meg teljesen. A fagy által megsemmisített vetésterület 10.422 hektár volt, míg a többi csapásnak, mint köd, rozsda, egerek, férgek stb. mindössze 8.406 hektárnyi területen tették tönkre a vetést.

Az egyes terményeket tekintve, viszonylag legnagyobb kár volt az őszi repcénél, melynek vetésterületéből, főként a fagy folytán, 1.040 hektár, vetésterületének $3'24''/0$ -a pusztult el; ezt követi a dohány a vetésterület $1'14''/0$ -ával és a tengeri $1'05''/0$ -kal, míg a többi terményeknél a megsemmisült vetésterület aránya alatta marad az egy százaléknak. A terület abszolút nagyságát véve, legnagyobb kárt szenvedett a tengeri 28.348, a buza 26.586, a rozs 8.616 és az árpa 6.600 hektáron.

Főterményünk, a búzából, az egész Magyarbirodalom termése 48,068.749 m. m.-t tett, mely mennyiségből 44,077.754 m. m. esik az anyaországra és 3,990.995 m. m. a társországokra. Az 1903. évi termés 1'7 millió m. m.-val maradt alatta az 1902. évének s ha még tekintetbe vesszük, hogy 1903-ban a buza vetésterülete az új összeírás következtében majdnem 100.000 hektárral nagyobb, akkor a különbség a két év termése közt az 1903. év hátrányára tulajdonképpen jóval jelentékenyebb; nem szabad azonban felednünk, hogy az 1902. évi buzatermésünk oly fényes volt, a minőre alig van példa mezőgazdaságunk történetében. A némi csökkenést az 1902. évi terméssel szemben máskülönben tisztán az anyaország gyengébb buzatermése okozta, mely csak 44,077.754 m. m. volt, közel 2'5 millió m. m.-val kevesebb, mint 1902-ben, míg Horvát-Szlavonországokban mintegy 720.000 m. m.-val termett több búza, mint a megelőző évben, a mikor a termés csak 3,270.458 m. m. volt. Kifejezésre jut ez a kedvezőtlenebb eredmény az átlagos termésekben is; míg ugyanis a magyar anyaországban az 1902. évi $13'91$ m. m.-nyi átlaggal szemben 1903-ban hektáronként csak $12'80$ m. m. termett, a társországokban a hektáronkénti átlagos termés $11'76$ m. m.-ról $13'79$ m. m.-ra emelkedett. Ezek szerint tehát a társországok átlagos termése 1902-ben hektáronként több, mint 2 m. m.-val volt kisebb mint az anyaországban, ellenben 1903-ban a társországok átlagos termése volt nagyobb 1 m. m.-val.

Az 1903. évi buzatermés, a mint említettük, a határozottan jók közé számítható, a mi különösen nyilvánvalóvá lesz az utolsó 10 évi buzatermések eredményeinek alábbi összehasonlításából, a melyből kitűnik, hogy tíz év óta csak a megelőző évben termett több búzánk, mint 1903-ban. Termett ugyanis:

Összesen hektáronként:		Összesen hektáronként:	
1894-ben	42,027.251 m. m. $12'2$	1899-ben	40,904.872 m. m. $12'0$
1895-ben	46,777.418 » $13'9$	1900-ban	41,431.960 » $11'6$
1896-ban	43,877.228 » $13'1$	1901-ben	36,640.044 » $10'2$
1897-ben	23,736.125 » $7'9$	1902-ben	49,777.571 » $13'7$
1898-ban	38,002.418 » $11'5$	1903-ban	48,068.749 » $12'9$

1903. évi buzatermésünk a 10 év átlagát, 41 millió m. m.-át 7 millió m. m.-val haladja meg.

A többi gabonaneműek termése, a rozsot és a kisebb jelentőségű kétszerest, kölest és tatárkát kivéve, többletet mutat az előző évvel szemben. A többlet azonban csak a zabnál és kukoriczánál irható a jobb termés javára, míg az árpánál tisztán a vetésterület növekedésének tudható be. Rozs 12,888.710 m. m. termett, hektáronként $11'37$ m. m. (1902-ben $13,337.360$ m. m., hektáronként $11'80$ m. m.), árpa $14,895.932$ m. m., hektáronként $13'40$ m. m. (1902-ben $14,284.577$ m. m., hektáronként $13'09$ m. m.), zab $13,740.381$ m. m., hektáronként $12'23$ m. m. (1902-ben $12,934.021$ m. m., hektáronként $11'93$ m. m.) Különösen jól sikerült tengeri termésünk, mely $40,521.828$ m. m.-t tett, több, mint 10 millió m. m.-val haladva túl az előző évi 30 millió m. m.-t tévő, egyébként gyenge termést; a termésátlag az 1902. évi $11'96$ m. m.-val szemben pedig $15'22$ m. m.-ra rugott. Mennyiségre nézve nagyobb tengeritermésünk 1891. óta nem volt.

Hüvelyesekből jobb termés volt, mint 1902-ben, ugyancsak jobban sikerült burgonya-, cukorrépa- és takarmányrépatermésünk is. Hüvelyes 1902-ben összesen 354.863 , 1903-ban 493.186 m. m. termett; burgonya 1902-ben $42.074.240$, 1903-ban $50,273.528$, cukorrépa

1902-ben 19,635.279, 1903-ban 21,124.726, takarmányrépa pedig 1902-ben 42,189.203, 1903-ban 46,332.366 métermázsá.

Szálás takarmányunk 170⁹ millió m. m. termett, több, mint 9 millió m. m.-val haladva meg az 1902. évi termést. Jól sikerült a csalamádé-, őszi bükköny-, borsó- és rozs-, tavaszi és zabbos bükköny- és luczernatermésünk s csak szénából termett közel egy millió m. m.-val kevesebb, mint 1902-ben.

Szalmatermésünk sokkal jobb volt, mint a megelőző évben. 1903-ban összesen 275⁴ millió m. m. volt, 26¹ millió m. m.-val több, mint 1902-ben.

Az egyes országrészeket illetőleg, fő terményünk, a buza, viszonylag legnagyobb termést adott a Duna-Tisza közén, hektáronként 14²² m. m.-t, míg a Királyhágón túl csak 10⁴⁷ m. m. m. m. Az egyes vármegyéket tekintve a maximumot Brassó vármegye képviseli 16²³ m. m., hektáronkénti átlagos terméssel, ezt követi Bács-Bodrog vármegye (15³⁷ m. m.), Csanád vármegye (15⁰³ m. m.), Békés vármegye (14¹⁹ m. m.) és Torontál vármegye (14⁴⁷ m. m.). Leggyengébb volt a buzatermés Liptó (7⁰³ m. m.), Árva (7⁰³ m. m.), Beszterce-Naszód (8³⁸ m. m.) és Ugocsa (8⁴¹ m. m.) vármegyékben. Horvát-Szlavonországokban Szerém vármegyében volt a legjobb átlagtermés, 15⁷⁷ m. m. hektáronként, a minimumot pedig Lika-Krbava vármegye képviseli 9⁶⁸ métermázsás buzatermésével.

Legjobb rozstermés volt a Duna-Tisza közén, hol hektáronként 12⁴³ m. m. termett, míg a legrosszabb termés a Tisza jobbpartjára esett, hol a rozs hektáronként csak 9⁵¹ m. m.-t fizetett. Az egyes vármegyéket tekintve az anyaországban Brassó és Turóc vármegye képviselik a szélsőségeket, az előbbi 14⁵⁵, az utóbbi pedig 6⁸¹ m. m. hektáronkénti hozamával. Horvát-Szlavonországokban Szerém vármegyében fizetett legjobban a rozs, hektáronként 14⁹⁷ m. m.-t, legkevesebb termést pedig Modrus-Fiume vármegyében adott, hol csak 8³² m. m. termett hektáronként.

Árpatermésünk a Tisza-Maros szögében 16²² m. m.-t tett hektáronként, míg a Tisza jobbpartján csak 12⁵⁴ m. m. volt a hektáronkénti átlagos árpatermés. Az egyes vármegyék között az árpatermés tekintetében még nagyobbak az ellentétek. Míg Csanád vármegyében 20⁰⁸ m. m. volt az átlag hektáronként, addig Árva vármegyében csak 7³⁷ métermázsá.

Zabból legjobb volt a termésünk a Duna-Tisza közén 15⁰⁴, és a leggyengébb a Duna balpartján 9⁹⁰ m. m. átlaggal.

A tengeritermés az anyaország legtöbb részében igen jól sikerült; így a Duna-Tisza közén 18¹⁰, a Duna jobbpartján 17¹⁸, a Tisza-Maros szögében 16⁵⁰ m. m. termett hektáronként s legsilányabb volt a Királyhágón túl, hol csak 11²⁶ m. m. termett. A vármegyék közül legjobb termést adott a tengeri Csanád vármegyében, hol 22³⁸ m. m. termett egy hektáron, legkisebbet pedig Zólyom vármegyében, hol csak 4 m. m. volt az átlagos termés.

Többi terményeink közül még csak a burgonyát említjük meg, mely a sok esőzés folytán beállott rothadás, majd később a száraz idő okozta kényszerérés és phytophthora infestans pusztítása dacára mégis 82⁵⁹ m. m. átlagtermést adott hektáronként.

Gabonaárak.

A gabonaárak alakulása jóval kedvezőtlenebb volt 1903-ban, mint az előző évben. Kivéve az árpát, a melynek évi átlagos ára körülbelül az előző év magasságán maradt és a tengerit, a melynek évi átlagos ára 1¹² K-val volt magasabb, mint 1902-ben, a többi gabonaneműek évi átlagos ára tetemesen leszállott; így a buza 1903. évi 15⁵⁶ koronás átlagos ára 1¹⁸ fillérrel, a rozs 12⁹⁰ koronás ára 84 fillérrel, sőt a zab 11⁸⁴ koronás ára 2²⁴ K-val volt alacsonyabb, mint az előző évben. A tengerit kivéve, valamennyi gabonanemű ára az év első felében jóval magasabb volt, mint aratás után.

A termés értéke.

Jóllehet 1903. évi termésünk főterményünkben, a búzában gyengébb volt, mint az 1902. évi, a termés értéke (a szalmát nem számítva) mégis mintegy 160 millió koronával haladta meg az előző évit, legnagyobbbrészt a jó kukoriczatermés s a kukoricza árának kedvező

alakulása következtében. Terménycsoportok szerint a termés értéke az utolsó három évben ezer koronákban a következőleg alakult:

	Magyarországon			Horvát-Szlavonországokban			Magyarbirodalomban		
	1901	1902	1903	1901	1902	1903	1901	1902	1903
	é v b e n , e z e r k o r o n á k b a n								
Kenyértermények	633.378	796.887	774.656	56.125	55.846	69.240	689.503	852.733	843.896
Egyéb gabonaneműek	252.743	282.865	291.107	19.125	17.850	20.946	271.868	300.715	312.053
Hüvelyesek	26.743	26.705	34.809	14.884	11.071	17.413	41.627	37.776	52.222
Kapás növények	505.171	483.349	583.839	81.302	67.306	91.763	586.473	550.655	675.602
Kereskedelmi növények	59.147	62.590	76.133	11.397	9.397	13.338	70.544	71.987	89.471
Takarmánymagvak ...	15.677	15.790	18.372	1.150	1.177	1.507	16.827	16.967	19.879
Szálás takarmány ...	502.923	477.987	471.829	93.023	79.232	83.383	595.946	557.219	555.212
Zöldségfélék	25.025	31.892	29.514	4.642	4.450	6.397	29.667	36.342	35.911
Összesen	2,020.807	2,178.065	2,280.259	281.648	246.329	303.987	2,302.455	2,424.394	2,584.246

Az 1903. évi termés értéktöbblete az 1901. évvel szemben 282, az 1902. évvel szemben pedig 160 millió korona volt. Az értéktöbbség legnagyobb része, 125 millió korona, a kapás növényekre esik, s a kapásnövények ezen többletéből egymagára a tengerire 86 millió korona, a burgonyára 13 millió korona jut. Aránylag igen nagy volt még az 1903. évi értéktöbbség a hüvelyeseknél, összesen 14½ millió korona, s a kereskedelmi növényeknél 17½ millió K a gyenge repcetermés dacára, a dohány, kender és len jó termése következtében, továbbá a takarmánymagvaknál 2½ millió korona, végül az egyéb gabonaneműeknél az árpa s a zabtermelés kiterjesztése következtében; — ellenben a kenyérterményeknél 9, a szálás takarmányszalma 2 millióval volt kisebb az 1903. évi termés értéke, ez utóbbi terménycsoportnál a takarmányszalma átlagos értékének némi csökkenése következtében.

Mezőgazdasági termékeinknek külforgalma 1903-ban, csak a szorosan vett mezőgazdasági termékeket tekintve, általánosságban nem alakult oly kedvezően, mint az előző évben; behozatalunk emelkedett, kivitelünk csökkent. Míg ugyanis a gabonaneműek kiviteli többlete az 1902. évben 16½ millió métermázsára rugott, 240 millió korona értékben, ez a kiviteli többlet az 1903. évben a behozatalnak emelkedése s kivitelnek csökkenése következtében 15½ millió métermázsára szállott le, 223 millió korona értékben. Hasonlóan növekedett a többi mezőgazdasági termék behozatala s csökkent azok kivitele.

A gabonát illetően egyébként a kiviteli többlet hanyatlása csaknem kizárólag a tengeri kivitelének az 1902. évi rossz termés következtében beállott nagymértvű csökkenéséből származik; ugyanis, csak a főbb gabonaneműeket tekintve, azok forgalma az 1902. és 1903. években a következőleg alakult:

	B e h o z a t o t t				K i v i t e t e t t				K i v i t e l i t ö b b l e t			
	1902	1903	1902	1903	1902	1903	1902	1903	1902	1903	1902	1903
	é v b e n		é v b e n		é v b e n		é v b e n		é v b e n		é v b e n	
	ezer m. m.		ezer kor.		ezer m. m.		ezer kor.		ezer m. m.		ezer kor.	
buza	353	220	4.636	2.691	5.220	5.237	86.553	83.807	4.867	5.017	81.917	81.116
rozs	20	6	223	78	2.735	2.979	38.294	39.915	2.715	2.973	38.071	39.837
árpa	65	111	693	1.121	3.688	4.107	50.317	55.852	3.623	3.996	49.624	54.731
zab	63	121	756	1.161	2.099	2.262	28.314	27.154	2.036	2.141	27.558	25.993
tengeri ...	415	1.003	3.910	10.694	4.160	2.555	46.594	32.698	3.745	1.552	42.684	22.004

A tengerit kivéve, mennyiségileg valamennyi többi gabonaneműnél jelentékeny a kiviteli többlet emelkedése, s csak az érték tekintetében jelentkezik a búzánál némi visszaesés, mindössze 800 ezer korona s a zabnál 1,600.000 korona, ezt a visszaesést azonban bőven ellensúlyozza a rozs és árpa kiviteli értéktöbbletének csaknem 7 millióra rugó emelkedése.

A gabonaneműek forgalmát egyébként kiegészíti az őrlmények forgalma, a mely még sohasem volt sem mennyiség, sem érték tekintetében oly nagy, mint 1903-ban; ugyanis behozatott, illetőleg kivitetett mindennemű őrlmény:

	Behozatott		Kivitetett		Kiviteli többlet	
	ezer m. m.	ezer kor.	ezer m. m.	ezer kor.	ezer m. m.	ezer kor.
1901. évben	120	1.784	8.726	185.171	8.606	183.387
1902. évben	122	1.993	8.795	196.814	8.673	194.821
1903. évben	134	2.209	9.331	201.556	9.197	199.347

Az őrlményeket is összefoglalva a gabonaneműekkel, az 1903. év kiviteli többletének értéke 423 millió koronát tett, az 1902. évi 434 millió korona értékkel szemben.

Buzakivitelünk mintegy 17 ezer m. m.-val, kiviteli többletünk azonban a buzabehozatal csökkenése folytán mintegy 150 ezer m. m.-val nagyobb, mint volt 1902-ben, érték tekintetében azonban csökkenés jelentkezik az 1902. évvel szemben, a buzaárak számottevő hanyatlása következtében. Összes buzakivitelünkéből csak mintegy 80 ezer m. m. esett a vámkülföldre, ebből 78 ezer m. m. Németországra.

Lisztbehozatalunk, mely csak 74 ezer m. m. volt, alig tesz számot, liszt kivitelünk azonban az 1903. évben 7,714.575 m. m.-ra emelkedett, értéke pedig 182⁸² millió koronára rugott. Nem volt eddig év, a melyben liszt kivitelünk úgy mennyiség, mint érték tekintetében felülmulná ezt az évet. Csak 1896-ban és 1901-ben vittünk ki megközelítőleg ily nagy mennyiségű lisztet, azonban ez évek is alatta maradnak 1903-nak. Így a lisztforgalmunkra eddig legkedvezőbbnek mondható 1896. évben is csak 7,189.049 m. m. lisztet vittünk ki 163¹⁹ millió korona értékben, vagyis 525.526 m. m.-val kevesebbet, mint 1903-ban.

Liszt kivitelünk főpiacza Ausztria, a hol ez évben kivitt lisztünknek mintegy 82⁰/₀-a kelt el. Abszolút számokban pedig Ausztriába irányuló liszt kivitelünk 6,395.185 m. m.-t tett, 500 ezer m. m.-val többet, mint az előző évben. A mi pedig az Ausztriába kivitt liszt értékét illeti, az 150⁹³ millió korona volt, míg a megelőző évi csak 145⁵⁶ millió koronát tett. Az értékben nyilvánuló emelkedés aránylag messze elmarad a mennyiségben tapasztalható emelkedéstől, a mi annak tulajdonítandó, hogy a lisztárak mindjárt az év elején hanyatlottak és a hanyatlás körülbelül egész július közepéig folyton tartott, a mikor már mintegy 2—2⁵ koronát tett m. m.-ként. Igaz ugyan, hogy ezután javulás állott be az áralakulásban, de ez a javulás nem pótolhatta ki a korábbi hanyatlást és így 1903-ban az Ausztriába kimenő liszt átlagos évi egységértéke csak 23⁸⁰ koronában volt megállapítható, míg 1902-ben 24⁷⁰ K. volt, a különbség tehát e két évi ár között 1¹⁰ korona.

Ausztria után Nagybritannia legszámottevőbb piacza lisztünknek. Újabb időben mind több lisztet vesz tőlünk s ha nem is értük el még az 1896. év előtti arányokat, mégis 1903-ban már közel fél millió m. m. lisztet adtunk el Angliának. A Nagybritannia-nak az 1903. évben eladott liszt mennyisége 474.786 m. m. volt 11⁶ millió K. értékben, 74 ezer m. m.-val több, mint 1902-ben. Nagybritannia-t követi Bosznia 376.077, Németország 167.478, Brazília 85.374, Hollandia 78.470, Franciaország 73.303 m. m.-val.

Liszt kivitelünkben mind erősebben résztvesznek a budapesti nagy malmok mellett vidéki malmaink is, a mi vidéki malomiparunknak fellendülését mutatja.

A buza és a liszt után 1903-ban árpából volt legnagyobb kivitelünk, mely 4,107.341 m. m.-ra rugott; az utolsó tíz évben csak 1896-ban és 1899-ben vittünk ki ennél nagyobb mennyiséget. Mint rendszerint, Ausztria után, a hova irányuló kivitelünk ugyan a csehországi kedvező s főként jó minőségű árpatermés folytán több, mint 100 ezer m. m.-val csökkent, Németország vett tőlünk legtöbb árpát és pedig 1,351.980 m. m.-t 18⁷ millió korona értékben. Ezenkívül Nagybritannia lépett fel nagyobb kereslettel, a hova több, mint kétszer annyit vittünk ki, mint 1902-ben, számszerint 475. 232 m. m.-t. Az árpakivittel párhuzamosan emelkedett maláta kivitelünk is, a mely az 1903. évben 287 ezer m. m.-ra rugott 6⁴

millió korona értékben és 45 ezer m. m.-val és 800 ezer koronával volt nagyobb, mint 1902-ben.

Ugyancsak emelkedett rozs- és zabkivitelünk. Rozsból 2,978.825 m.m.-t vittünk ki, mintegy 240 ezer m. m.-val többet, mint az előző évben, zabkivitelünk pedig 2,262.371 m.m.-t tett, mintegy 160 ezer m. m.-val haladva túl az 1902. évit. Kukoriczakivitelünk azonban majdnem felnyire szállott le az 1902. évi kivitelnek. Kukoriczakivitelünk eme nagymérvű esésében érvényesül egyrészt az 1902. évi gyenge termés hatása, mihez hozzájárult, hogy a kedvezőtlen időjárás és főként a korai érés folytán a minőség sem volt megfelelő. Mindössze 2,554.504 m. m. kukoriczát vittünk ki, holott 1902-ben 4,160.187 m. m. volt e terményből a kivitelünk. Ezen terményt illetőleg mérlegünk még annyiból is romlott, hogy 1903-ban egy millió métermázsza tengerit, 600 ezer métermázsával többet, mint 1902-ben, kénytelenek voltunk behozni.

A gabonaneműek 1903. évi külforgalmánál sokkal kedvezőbb volt a hüvelyeseké; 508.036 m. m. hüvelyeset vittünk ki, míg 1902-ben csak 413.746 m. m.-t. A kivitt hüvelyesek értéke 10⁰⁴ millió korona volt.

Állattenyésztésünk szempontjából épen nem előnyös, hogy korpát és egyéb takarmányul szolgáló ipari hulladékokat oly nagy mértékben viszünk külföldre. Így korpából kivittünk az 1903. év folyamán 1,047.899 m. m.-t, takarmánylisztből 322.671 m. m.-t, olajpogácsából 123.998 m. m.-t. E három terményből kivitt mennyiség értéke majdnem 14 millió korona. Ugyancsak állattenyésztésünk rovására számítandó széna- és szalmakivitelünk is. Igaz, hogy 1903-ban mindkettőből jóval kevesebbet szállítottunk külföldre, mint a megelőző évben. Szénakivitelünk 1903-ban 301.556 m. m., 1902-ben 406.722 m. m. volt, szalmából pedig az 1902. évi 871.428 m. m.-val szemben 349.399 m. m.-t vittünk ki.

Repczekivitelünk a gyenge repczetermés következtében mindössze 56 ezer m.m.-t tett, 150 ezer métermázsával kevesebbet, mint az előző évben, míg lóheremagból, a mely termény mezőgazdaságunk jövedelmezősége szempontjából nagy jelentőséggel bír, 76.778 métermázsát vittünk ki 9² millió korona értékben, 21 ezer m. m.-val és 2 millió korona értékkel többet, mint az előző évben.

Állatforgalmunkat illetőleg, külforgalmi adataink a szarvasmarha tekintetében a Állattenyésztés forgalom fejlődéséről, a lovaknál állandóságról, ellenben a juhoknál s a sertéseknél, s különösen az utóbbi állatnemenél nagy mérvű visszaeséről tanuskodnak. Csak a kiviteli többleteket állítva szembe, az utolsó öt évben állatforgalmunk a következőleg alakult:

	1899- ben	1900- ban	1901- ben	1902- ben	1903- ban	1899- ben	1900- ban	1901- ben	1902- ben	1903- ban
	kiviteli többlet darabokban					kiviteli többlet ezer koronákban				
Ökör	157.391	172.477	179.126	172.805	190.407	72.085	79.544	79.159	82.639	97.460
Bika	11.868	17.492	19.455	21.105	21.024	3.867	5.959	6.388	7.846	8.330
Tehén	19.566	28.748	31.079	47.224	38.690	6.781	9.189	9.326	15.806	14.457
Bivaly	5.804	7.355	6.544	10.598	10.718	947	1.165	962	1.723	1.843
Üsző és tinó ...	8.124	10.295	15.440	18.223	17.804	1.679	2.160	3.262	4.236	4.370
Borjú	12.365	16.726	20.903	24.598	15.967	519	678	844	1.060	989
Szarvasmarha										
összesen	215.118	253.093	272.547	294.553	294.610	85.878	98.695	99.941	113.310	127.449
Juh, kecske, bá-										
rány és gödölye	342.036	120.551	209.045	285.850	173.093	3.919	2.333	3.215	5.047	3.749
Sertés és malacz	301.072	400.313	505.888	458.772	273.700	38.725	48.292	51.848	55.470	39.862
Ló és csikó	37.598	53.890	45.091	46.800	47.195	26.276	27.719	22.546	25.359	23.491
Őszvér és számár	489	637	802	712	667	34	48	60	42	40
Vágó- és ígásállatok										
összesen	896.313	828.484	1,033.373	1,086.687	789.265	154.832	177.087	177.610	199.228	194.591
Eleven szárnyas	5,146.790	6,196.443	6,473.765	6,670.079	6,246.742	9.630	7.306	8.030	8.695	7.707

Szarvasmarhakivitelünk többlete az utolsó öt évben 79 ezer darabbal és 42 millió korona értékkel, tehát igen nagy mértékben növekedett; szinte aggályosnak látszik a tehén és növendékmарha kivitelének olyan erős fejlődése, a milyent a fenti adatok feltüntetnek; a legutolsó évben azonban úgy a tehének, mint a növendékmарhák kivitelénél erős visszaesés jelentkezik. Ezt a visszaesést egyébként bőven ellensúlyozza számbelileg az ökör-kivitel növekedése, mely érték tekintetében, a szarvasmarha-árak emelkedése folytán, a múlt évvel szemben több, mint 14 millió korona értékkel nagyobb.

Szomorú képet tüntet fel juh- és még inkább sertésforgalmunk alakulása. A juh-kivitel csökkenése természetes folyománya juhtenyésztésünk hanyatlásának, a mely a változott gazdasági viszonyoknak következménye, míg sertés-kivitelünket a sertésvész folytán beállt válság bénította meg.

Állatvásárok.

Országos állatvásáraink száma és forgalma a lefolyt évben is hanyatlott. Volt ugyanis az egész Magyarbirodalomban az 1903. év folyamán 5.356 országos állatvásár, az előző évi 5.420 vásárral szemben és pedig: a Dráváninnen 1903-ban 4.458, 1902-ben 4.517, a Drávántúl 898, illetve 903. Csökkent a felhajtott állatok darabszáma is. Különösen szembeötlő a juh- és sertésfelhajtás nagyarányú csökkenése, az elsőnél a juhállomány állandó s folytonos számbeli csökkenése, az utóbbinál a sertésvész folytán megapadt létszám s a számos sertészárlat miatt.

Az utolsó öt évben az egész Magyarbirodalomban az országos állatvásárookra felhajtott és ott eladott állatok darabszáma a következőleg alakult:

	Felhajtott					Eladott				
	1899- ben	1900- ban	1901- ben	1902- ben	1903- ban	1899- ben	1900- ban	1901- ben	1902- ben	1903- ban
	ezer darab					ezer darab				
Szarvasmarha	5.628	5.823	5.639	5.373	5.307	1.996	2.035	1.860	2.018	2.157
Ló	2.239	2.283	2.194	2.131	2.219	503	512	471	493	579
Juh	1.072	1.204	1.372	1.125	913	545	562	584	565	527
Sertés	1.200	1.349	1.369	1.178	984	482	517	572	545	487

A szarvasmarhák felhajtásának nagy csökkenését az utolsó években az 1901. év vége felé behurczolt s rendkívül gyorsan országszerte elterjedt száj- és körömfájásnak tulajdoníthatjuk, mely az állatvásárok korlátozását vonta maga után. A juhfelhajtás csökkenését juhtenyésztésünk állandó hanyatlása, a sertésfelhajtás csökkenését pedig a sertésvész magyarázza.

Állatvásáraink túlnyomórészt a tavaszi s a kora nyári hónapokban, tehát a legelőtetés s a mezei munkák kezdetével s azok első időszakában tartatnak; így a magyar anyországbán az 1903. évi márczius, április, május és június hónapokban tartatott meg az összes állatvásárok 39³⁰/₁₀₀-a. A kelendőség azonban nem ezen időszakban a legnagyobb, hanem a késő nyári hónapokban s az ősz elején, a vetési munkálatok és a hizlalás kezdetével.

A felhajtott állatoknak általában kisebb része adatik el a vásárokon, a nagyobb rész eladatlanul marad: így 1903-ban az összes felhajtott állatokból a szarvasmarháknak csak 40⁷/₁₀₀, a lovaknak 26¹/₁₀₀, a juhoknak 57⁷/₁₀₀, végül a sertéseknek 49⁵⁰/₁₀₀-a adatott el. Az eladási arány jóval kedvezőbb volt, mint 1902-ben, a mikor ezen állatoknak csak 37⁶/₁₀₀, 23¹/₁₀₀, 50²/₁₀₀ és 46³⁰/₁₀₀-a adatott el.

Legnagyobb szarvasmarhavásáraink voltak: Szászrégen 4 vásárral 40.610 db. felhajtással és 19.375 db. eladással, Erzsébetváros 6 vásárral, 35.038 db felhajtással, 11.328 db. eladással, Medgyes 4 vásárral, 31.413 db. felhajtással, 11.522 db. eladással, Temesvár 5 vásárral, 31.152 db. felhajtással, 13.737 db. eladással, Kőhalom 4 vásárral, 30.145 db. felhajtással, 8.189 db. eladással.

Legjelentékenyebb lóvásáraink: Gyula, 4 vásáron 28.000 db. felhajtással, 5.539 db. eladással, Temesvár 5 vásáron 21.150 db. felhajtással, 7.376 db. eladással, Mohács 6 vásáron 20.215 db. felhajtással, 1.784 db. eladással, Pécs 6 vásáron 18.145 db. felhajtással, 2.552 db. eladással, Székesfehérvár 5 vásáron 16.867 db. felhajtással, 7.110 db. eladással, Debreczen 5 vásáron 16.341 db. felhajtással, 6.322 db. eladással.

Legtöbb juhot hajtottak fel a debreczeni vásárookra, összesen 50.963 dbot, a gyulai vásárookra 36.000, a rimaszombati vásárookra 19.216, s a szászsebesi vásárookra 19.000 dbot, míg a sertésfelhajtás a temesvári (17.450 db.) és debreczeni vásárokon (12.354 db.) volt a legnagyobb.

A gyapjuhiány folytán az 1903. évi május havi londoni *aukció* jelentékeny áremelkedéssel kezdődött, a melynek kihatása a Budapesten 1903. július 8—10-ikén tartott aukciók alkalmával is mutatkozott, a mennyiben az aukciók mind a három napján a rendeset jóval meghaladó, nagy élénkségű üzlet fejlődött ki emelkedő árakkal. A legmagasabb — 20%-ig menő — áremelkedés az 1902. évi árakhoz képest a legfinomabb zsrban nyírt merinogyapjak és a legjobb minőségű háton mosott szövetgyapjaknál következett be, de a jobb minőségű fésűs gyapjak ára is átlag mintegy 15% emelkedést mutatott, míg a gyengébb minőségű gyapjaké átlag 7—12%-kal emelkedett. Czigája gyapju 25%-nyi áremelkedést ért el és a raczkagyapjak ára is — dacára magas áralapjuknak — tovább emelkedett. Utóbb nevezett gyapjak legnagyobbbrészt elkeltek, holott előző években nagyobbára eladatlanok maradtak. A nyári árverések összes kínálata 17.008 bál volt (mintegy 3.000 bál elkésve érkezett a raktárba), melyből az aukciókon mintegy 12.000 bál kelt el.

Az árverések második (szeptemberi) sorozatán az osztrák katonaposttőgyárosok elmarádása következtében hiányoztak a rendes vevők, a mi hátrányos befolyással is volt az árverések menetére. Jelentősebb üzlet csak a finom posztó- és középfinom szövetgyapjakban volt, s élénkebb érdeklődés mutatkozott a finomabb báránygyapjak iránt is. Ezen minőségek a juliusi áralapon keltek el. A czigája és raczkagyapjak iránt ezúttal is érdeklődés mutatkozott és azok mintegy 5%-kal nagyobb árt értek el.

A szeptemberi aukciókra beküldött 8.600 bálból 4.600 bál kelt el.

Nagyon öröndetesen halad *tejszövetkezeteink* fejlődése. Az utolsó öt évre visszamenőleg a következő adatok mutatják a haladás nagyságát: Tejszövetkezetek.

	1899.	1900.	1901.	1902.	1903.
Szövetkezetek száma	146	246	374	452	513
Tagok száma	15.183	26.932	40.673	46.542	51.369
Üzletrészek (tehének) száma	27.264	46.014	69.507	80.879	86.158
Beszállított tej ezer literekben	22.147	39.537	66.718	80.686	88.687
Készített vaj ezer kilogrammokban	878	1.193	1.705	2.249	2.640
Szövetkezetek bevétele ezer koronákban	2.311	4.294	6.918	8.325	9.547
Egy szövetkezet tagjainak átlagos száma	104	109	109	103	100
Egy szövetkezet üzletrészeinek (teheneinek) átlagos száma	187	187	186	179	168
Egy tag üzletrészeinek (teheneinek) átlagos száma	1'80	1'71	1'71	1'74	1'77
Egy szövetkezetre esett átlag korona bevétel	15.830	17.453	18.497	18.419	18.610
Egy tagra esett átlag korona bevétel	152	159	170	179	186
Egy üzletrészre (tehénre) esett átlag korona bevétel	85	93	100	103	111

A tejszövetkezetek nemcsak számbelileg, hanem intenzíve, az üzemek belterjessége tekintetében is jelentékenyen fejlődnek. Mig öt évvel ezelőtt egy-egy tagra 152 K, s egy-egy üzletrészre (tehénre) 85 K bevétel esett, ez az átlag folyton emelkedve 1903-ban már 186 K-ra, illetve 111 koronára rúgott. Tejszövetkezeteink legnagyobb része, több, mint 57%-a a Duna jobb partján működik, a hol különösen Baranya és Tolna vármegyékben vannak leginkább elterjedve.

Méhészet.

A méhészeti vándortanítók által 12.211 községből gyűjtött adatok szerint 1903-ban ugyan valamivel több méz termelt, mint az előző esztendőben, de a viasz mennyisége már kisebb, a méhcsaládok száma pedig tetemesen megfogyott. A régi rendszerű köpük száma fogyott, összesen 23 ezerrel, ellenben az új rendszerű kaptárak száma csak 3 és fél ezerrel szaporodott s így a méhcsaládok számának fogyása megközelíti a 20 ezret.

A termelt méz mennyisége 30 ezer métermázsát tett 2 és fél millió korona értékben, a viasztermelés értéke pedig 1.926 métermázsával 385 ezer koronára rugott. Az összes méhészeti termelés értéke 2 millió 905 ezer korona volt, a múlt évi 2 millió 684 ezer koronával szemben.

A termelt méznek nagy részét külföldre viszzük. A lefolyt évben 11.559 métermázsát vittünk ki, a melynek értéke 855 ezer koronát tett. Behozatalunk nagyon kevés, körülbelül 1.000 métermázsá volt, 70 ezer korona értékben.

Selyemtermelés.

Az 1903. évben a *selyemtermelés* kedvezően alakult. Ugy a selyemtenyésztő községek és a selyemtenyésztéssel foglalkozó családok száma, valamint a termelt gubó mennyiség is jelentékenyen növekedett, és pedig a selyemtenyésztő községek száma 2.667-ről 2.865-re, a selyemtenyésztő családok száma 94.605-ről 107.637-re, végül a termelt gubó mennyisége 1,342.124 kgról 1,706.719 kgra. Javultak továbbá a selyemtenyésztéssel foglalkozók kereseti viszonyai is, minthogy a selyemárak emelkedése következtében a gubók beváltási ára is emelkedett. Az 1903-ban beváltott gubók beváltási ára 3,104.303 K volt az 1902. évi 2,418.627 koronával szemben, esett tehát egy selyemtenyésztő családra 1903-ban 29 K kereset az 1902. évi 26 koronával szemben.

E számok a selyemtermelésnek az egész Magyarbirodalomban való alakulását tüntetik föl; Horvát-Szlavonországokban 16.909 család foglalkozott selyemtermeléssel; 247.291 kg gubót termeltek, s a gubókért 447.903 koronát kaptak.

Hasonlóan javultak a fonókban és a gubóraktárakban alkalmazott munkások kereseti viszonyai is, a mennyiben az ott alkalmazott munkásoknak 1903-ban összesen 17 millió korona bér fizettetett ki az 1902. évi 154 millió koronával szemben.

Állati termékek
forgalma

Állattenyésztésünk fontosságára az élő állatkivitel fejlődése és nagysága mellett élénk fényt vet az *állati termékekben való külforgalmunknak* aránya is. Mindennemű állati termékből 1903-ban 359 millió korona értékű árút hoztunk be s 1462 millió korona értékűt vittünk ki, a kiviteli többlet tehát 1103 millió korona értéket képviselt, több, mint felét annak az összegnek, a melyet 1903-ban élő állatokban való kivitelünk többletéért kaptunk. Az 1902. évvel szemben azonban, — a mikor az állati termékek kiviteli többletének értéke 1165 millió koronát tett, számottevő — 62 milliónyi — visszaesés észlelhető.

Ezen termékekben való forgalmunknak és kiviteli többletünknek értéke az utolsó öt évben a következőleg alakult:

É v	Behozatal	Kivitel	Kiviteli többlet
	ezer korona értékben		
1899-ben	29.243	127.851	98.608
1900-ban	30.401	124.378	93.977
1901-ben	33.135	132.400	98.265
1902-ben	35.355	151.806	116.451
1903-ban	35.898	146.195	110.297

Az állati termékeket két nagy csoportra, az eledelek és az ipari nyers- és segédanyagok csoportjára osztva, a kiviteli többletek mennyisége és értéke az utolsó öt évről az alábbi képet tünteti fel:

Eledelfélék	1899-ben	Behozatali (—), vagy kiviteli (+) többlet								
		1900-ban	1901-ben	1902-ben	1903-ban					
		m é t e r m á z s a								
Tej, tejföl	+	229.093	+	259.894	+	321.552	+	334.432	+	382.157
Tojás	+	341.095	+	411.453	+	392.888	+	434.837	+	380,620
Méz	+	8.390	+	10.025	+	12.426	+	13. 44	+	10.554
Vaj (friss és olvasztott)...	+	18.347	+	30.375	+	44.542	+	50.087	+	50.782
Múvaj	—	8.409	—	5.517	—	3.052	—	5.178	—	6.459
Lúdszír	+	170	+	318	+	312	+	270	+	213
Disznózsír	+	59.662	+	111.381	+	143.455	+	124.818	+	93.300
Nyers szalonna	+	32.678	+	42.188	+	42.356	+	46.037	+	40.415
Füstölt szalonna	+	8.415	+	9.050	+	9.966	+	7.835	+	7.515
Friss hús	+	64.935	+	65.678	+	100.573	+	95.485	+	66.460
Leölt szárnyas	+	108.902	+	116.004	+	132.988	+	133.769	+	126.743
Sajtok	+	2.862	+	7.240	+	9.601	+	12.912	+	13.391
Összesen	+	866.140	+	1,058.089	+	1,207.607	+	1,248.448	+	1,165.691

Eledelfélék	Behozatali (—), vagy kiviteli (+) többlet									
	1899-ben	1900-ban		1901-ben		1902-ben		1903-ban		
	e z e r k o r o n a									
Tej, tejföl	+	2.981	+	3.382	+	3.858	+	4.013	+	4.000
Tojás	+	27.838	+	33.866	+	29.936	+	34.353	+	29.083
Méz	+	831	+	822	+	931	+	922	+	785
Vaj (friss és olvasztott) ...	+	3.376	+	4.936	+	7.873	+	8.707	+	9.233
Múvaj	—	665	—	458	—	281	—	595	—	607
Lúdszír	+	36	+	43	+	46	+	45	+	40
Disznószír	+	5.705	+	10.358	+	13.198	+	13.730	+	11.942
Füstölt szalonna	+	834	+	869	+	897	+	846	+	932
Nyers szalonna	+	2.939	+	3.925	+	3.559	+	4.650	+	4.688
Friss hús	+	6.646	+	6.463	+	9.057	+	10.062	+	7.610
Leölt szárnyas	+	17.235	+	12.496	+	13.802	+	15.569	+	14.990
Sajtok	—	467	+	87	+	20	—	82	+	209
Összesen	+	67.289	+	76.789	+	82.896	+	92.220	+	82.905

Ipari nyers- és segéd- anyagok	Behozatali (—), vagy kiviteli (+) többlet					1903-ban
	1899-ben	1900-ban	1901-ben	1902-ben		
	m é t e r m á z s a					
Viasz	+ 2.590	+ 2.855	+ 2.818	+ 2.240	+ 3.023	
Bőrök nyers állapotban ...	— 33.108	— 43.028	— 69.800	— 59.218	— 30.533	
Haj, szőr, serte, toll	+ 23.855	+ 23.075	+ 18.489	+ 22.216	+ 22.347	
Belek, hólyagok	+ 713	+ 425	— 68	+ 997	+ 1.306	
Zsiradékok	— 29.169	— 17.402	— 7.742	+ 8.189	+ 1.916	
Gyapjú	+ 72.379	+ 42.016	+ 51.097	+ 70.981	+ 64.319	
Hulladékok (állati trágya, vér, stb.)	+ 68.741	+ 63.593	+ 53.097	+ 66.455	+ 53.583	
Összesen	+ 106.001	+ 71.534	+ 47.891	+ 111.860	+ 115.961	

Ipari nyers- és segéd- anyagok	Behozatali (—), vagy kiviteli (+) többlet					
	1899-ben	1900-ban	1901-ben	1902-ben	1903-ban	
	e z e r k o r o n a					
Viasz	+ 875	+ 841	+ 833	+ 656	+ 892	
Bőrök nyers állapotban ...	— 1.552	— 2.323	— 5.272	— 4.175	— 836	
Haj, szőr, serte, toll	+ 10.431	+ 8.417	+ 8.444	+ 5.882	+ 7.583	
Belek, hólyagok	+ 456	+ 309	+ 355	+ 574	+ 605	
Zsiradékok	— 1.288	— 683	— 242	+ 1.143	+ 708	
Gyapjú	+ 21.720	+ 10.349	+ 11.828	+ 19.600	+ 17.937	
Hulladékok (állati trágya, vér, stb.)	+ 677	+ 548	+ 423	+ 551	+ 503	
Összesen	+ 31.319	+ 17.458	+ 16.369	+ 24.231	+ 27.392	

Az eledeleket illetőleg első helyen áll baromfitenyésztésünk termékeinek forgalma, a melynek kiviteli többlete ezen árúcsoportban az 1902. évi 50° millió korona értékkel szemben csak 44¹ millió korona értéket képviselt; ezen cikkeknel általában hanyatlás mutatkozott. Ugyancsak hanyatlás jelentkezik a sertéstenyésztés melléktermékeinél; a disznósirnál, a nyers és a füstölt szalonnánál az előző évi 19² millió koronával szemben 1903-ban csak 17⁶ millió koronát tett a kiviteli többlet. Igen jelentékeny a hanyatlás a friss hús kiviteli többleténél, ellenben a tejgazdaságok termékeinél számottevő az emelkedés, a mely az árúk értékcsökkenése következtében nagyobb mértékben jelentkezett a súlynál, mint az értéknél. Végeredményben az eledelfélék kiviteli többlete csaknem 10 millió korona értékkel volt kisebb 1903-ban, mint az előző évben.

Ezzel ellentétben az ipari nyers- és segédanyagok kiviteli többlete több, mint 3 millió korona értékkel volt nagyobb 1903-ban, mint az előző évben, nagyobb részben a nyersbőrök behozatalának csökkenése — s ezek kivitelének emelkedése, — kisebb részben a toll-, serte- stb. kivitelének emelkedése folytán. Rendszerint ingadozó gyapjúkivitelünk az előző évi emelkedéssel szemben az utolsó évben ismét csökkent.

Állategészség-
ügy.

A hivatalból kimutatandó ragadós állati betegségek elterjedése 1903-ban a következő volt:

Keleti marhavész, ragadós tüdőlob és tenyészbenaság 1903-ban a Magyarbirodalom egész területén egyetlen egy sem fordult elő.

A lépfene 1.640 (1902-ben 1.832) községben állapított meg; legtöbb eset volt Krassó-Szörény, Ung, Zala, Zemplén, Temes, Bihar, Hunyad, Szabolcs és Szatmár vármegyékben.

A veszettség 1.043 (1902-ben 1.262) községben állapított meg; nagyobb mértékben fordult elő Bihar, Bács-Bodrog, Krassó-Szörény, Temes, Baranya és Arad vármegyékben.

A ragadós száj- és körömfájás 2.778 (1902-ben csak 1.200) községben lépett fel; a legnagyobb elterjedésben volt Bihar, Veszprém, Pozsony, Szepes, Kolozs, Abauj-Torna, Alsó-Fehér és Szolnok-Doboka vármegyékben.

A takonykór (bőrféreg) 269 (1902-ben 315) községben állapított meg; legtöbb kóreset fordult elő Temes, Torontál, Bács-Bodrog, Arad és Jász-Nagykun-Szolnok vármegyékben.

A juhhimlő 49 (1902-ben 41) községben lépett fel és pedig háromnál több községben Temes, Krassó-Szörény, Turóc és Torontál vármegyékben.

A rühkór 1.060 (1902-ben 913) községben fordult elő, főleg Temes, Arad, Máramaros, Bihar, Szatmár és Torontál vármegyékben volt nagy elterjedésben.

Ivarszervi hólyagos kiütés 211 (1902-ben 165) községben állapított meg, főleg Zala, Somogy, Vas, Pest-Pilis-Solt-Kiskun és Bereg vármegyékben.

Bivalyvész 157 (1902-ben 120) községben, és pedig leginkább Fogaras, Háromszék, Nagy-Küküllő és Udvarhely vármegyékben fordult elő.

Sertésorbáncz 1.028 (1902-ben 980) községben lépett fel; nagyobb mértékben Baranya, Bars, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Sáros, Szepes, Tolna, Vas, Veszprém és Zala vármegyékben volt elterjedve.

Sertésvész 2.216 (1902-ben 2.446) községben állapított meg; szám szerint legtöbb község volt fertőzve Gömör- és Kishont, Bihar, Bács-Bodrog, Baranya, Krassó-Szörény, Nógrád, Somogy, Zala, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Szatmár és Zemplén vármegyékben.

Ezen ragadós betegségek következtében a magyar anyaországban 137.717 darab, a társországokban pedig 4.461 darab állat hullott el vagy irtatott ki, a magyar anyaországban 25.600, a társországokban 2.700 darabbal kevesebb, mint az előző évben. Kevesebb volt az elhullott vagy kiirtott állatok darabszáma az előző évvel szemben a magyar anyaországban a lovaknál és a sertéseknél, több a szarvasmarhánál és a juhoknál.

Legtöbb állat hullott el a sertésvész következtében, és pedig az anyaországban 1104, a társországokban 37 ezer darab (1902-ben 1331, illetőleg 67 ezer), azután a sertés-orbáncz folytán, 159, illetőleg 01 ezer darab (1902-ben 203, és pedig az anyaországban 203 ezer, a társországokban csak 20 darab). Lépfene következtében az anyaországban 40, a társországokban 03 ezer darab (1902-ben 47 és 04 ezer darab) hullott el, száj- és körömfájásban pedig csak az anyaországban 24 ezer darab pusztult el, az előző évi 10 ezer darabbal szemben.

Szőlőterületünk a lefolyt évben ismét növekedett. Kiterjedése az egész Magyarbirodalomban 278.211 hektárra rugott, a mely területből a szoros értelemben vett Magyarországra 239.063 hektár, a társországokra 39.148 hektár esik.

Szőlőterület és szőlőművelés.

A terület növekedése a mult évvel szemben 6.006 hektár, a mely területből az anyaországra 4.870 hektár, a társországokra 1.136 hektár esik. Az egyes országrészeket tekintve, területcsökkenés ép úgy, mint az előző években, csak a Királyhágón túli részekben észlelhető, a hol a mult évvel szemben 1.286 hektárral lett kisebb a szőlők kiterjedése; legnagyobb mértékben csökkent a terület Alsó-Fehér vármegyében 437, Kis-Küküllőben 323, Nagy-Küküllőben 207 hektárral. Ellenben a többi országrészekben tetemes területi növekedés jelentkezik, a legnagyobb a Duna-Tisza közén, 2.206 hektár, azután a Tisza-Maros szögén 1.593, a Tisza balpartján 1.260 hektár, míg egyik legnagyobb szőlőtermelő országrészben, a Duna jobbpartján, csak 169 hektár. Ez utóbbi országrészben egyébként Komárom, Moson, Sopron, Vas, Veszprém és Zala vármegyék szőlőterülete csökkent.

Szőlőterületünk legnagyobb része a Duna-Tisza közére (82.299 hektár) esik, utána a Duna jobbpartja (72.582 hektár), majd a társországok (39.148 hektár) következnek. A vármegyék közül Pest-Pilis-Solt-Kiskun (46.482 hektár) után Zala (18.196 hektár), Bács-Bodrog (15.840 hektár), Somogy (11.344 hektár) és Tolna (10.733 hektár) állanak az első helyen.

Szőlőterületünknek növekedését részben az új telepítések és részben a régi, elpusztult szőlőknek rekonstruálása idézték elő. Az újraültetési kedv az 1903-ban kisebb volt, mint az előző évben; az anyaországban mindössze 11.056 hektárt ültettek be szőlővel, 1.549 hektárral kevesebbet, mint 1902-ben, még pedig 2.747 hektárt immunis és 8.309 hektárt nem immunis talajba.

Az utolsó 5 év új ültetéseit a következő táblázat tünteti föl:

É v	Immunis talajban		Nem immunis talajban		Összesen hektár
	hektár	%	hektár	%	
1899-ben	4.593	33,7	9.019	64,3	13.612
1900-ban	2.733	23,4	8.939	76,6	11.672
1901-ben	2.009	20,8	7.668	79,2	9.677
1902-ben	3.044	24,1	9.561	75,9	12.605
1903-ban	2.747	24,8	8.309	75,2	11.056

Ezek szerint az utolsó öt esztendőben új telepítések 58.622 hektáron, az anyaország jelenlegi szőlőterületének csaknem negyedrésznél eszközöltettek.

A társországokban az újraültetési kedv szintén fokozódik; 1903-ban 2.246 hektárt ültettek be, a mi az összes szőlőterület közel 6%-ának felel meg, míg az anyaországban csak 47%-ot tesz az 1903. évi új ültetéseknek az összes szőlőkhöz viszonyított aránya. Az utolsó esztendőben a társországokban 11.281 hektár ültettetett be szőlővel, azok jelenlegi szőlőterületének 288%-a.

Kedvező jelenség szőlőterületünk fejlődésében, hogy az elvénuült és a filloxerás szőlőterület állandóan csökken, ellenben az új és a teljes termésű szőlőké párhuzamosan növekszik; így, a míg tíz év előtt az anyaország összes, 219.842 hektárt tevő szőlőterületéből 141.611 hektár (644%) esett az új és a teljes termésű szőlőkre és 78.231 hektár (356%) az elvénuült és filloxerás szőlőkre, 1903-ban az összes 239.063 hektárnyi szőlőterület

letből 182.567 hektár ($76\frac{4}{10}\%$) esett az új és a teljes termésű és 56.496 hektár ($23\frac{6}{10}\%$) az elvényt és filloxerás szőlőkre.

A hegyvidéki szőlők rekonstruálásának legbiztosabb módja, az amerikai vesszők ültetése erősen terjed; ezek területe az egész Magyarbirodalomban 1902-ben 63.051 hektárra, 1903-ban 72.715 hektárra rugott, az egyévi növekedés 9.664 hektár. Ez a nagymérvű növekedés azonban részben a pontosabb adatgyűjtés eredménye. Aránylag nagymérvű az amerikai vesszők használata a társországokban, a hol 1903-ban 18.653 hektár, az összes szőlőterület $47\frac{6}{10}\%$ -a volt amerikai vesszővel beültetve, míg az anyaországban az amerikai vesszők területe csak 54.062 hektárt tett, a mely terület az összes szőlőterület $24\frac{6}{10}\%$ -ának felel meg.

Legtöbb amerikai ültetvény a Duna jobbpartján van, 16.192 hektár, az ottani szőlőterület $22\frac{0}{10}\%$ -án, de aránylag a legnagyobb az ily ültetvények területe a Tisza jobbpartján, a hol a 10.126 hektárnyi szőlőterületnek $71\frac{2}{10}\%$ -a, 7.223 hektár és a Tisza-Maros szögén, a hol a 19.730 hektárnyi szőlőterületnek $58\frac{0}{10}\%$ -a, 11.356 hektár van amerikai vesszővel beültetve.

Amerikai ültetvények tekintetében első helyen állanak: Zágráb (6.560 hektár), Baranya (5.650 hektár), Szerém (4.903 hektár), Varasd (4.780 hektár), Bihar (4.438 hektár), Zala (4.165 hektár), Arad (4.161 hektár), Heves (3.549 hektár) és Zemplén (3.272 hektár) vármegyék.

A *peronospora* elterjedését elősegítette a kedvezőtlen időjárás. Épen a permetezés idejében gyakori esőzések voltak, melyek gátolták annak helyes keresztülvitelét. Az egész Magyarbirodalomban összesen 94.022 hektáron, a terület $33\frac{8}{10}\%$ -án pusztított; csupán az anyaországot véve tekintetbe, itt a károsítás aránylag nagyobb, $36\frac{0}{10}\%$, míg a társországokban a $19\frac{0}{10}\%$ -ot sem érte el.

A permetezés, bár hatása a lefolyt évben a kedvezőtlen időjárás miatt kevésbé volt érezhető, terjedőben van. Adatokat e tekintetben csak az anyaországról birunk, a hol 205.092 hektárnyi területet, az összes szőlők $85\frac{8}{10}\%$ -át permetezték, a mi az előző évvel szemben 10.142 hektárnyi, $2\frac{6}{10}\%$ -nyi emelkedést mutat.

A *szénkénézés* szintén terjed, az anyaországban a múlt évi 18.493 hektárról 20.575 hektárra, a szőlőterület $7\frac{9}{10}\%$ -áról $8\frac{6}{10}\%$ -ára emelkedett, sőt ha csak a nem immunis talajú szőlőket vesszük figyelembe, az arány $13\frac{0}{10}\%$ -ról $14\frac{3}{10}\%$ -ra emelkedett.

A peronosporán és filloxerán kívül más egyéb *szőlőbetegséget* és *rovarkárt* az anyaországban 371 községben 15.012 hektár szőlőn észleltek; leginkább a *lisztharmat* pusztított, az anyaországban összesen 7.065 hektáron, tehát kisebb területen, mint az 1902. évben. A *szőlőmoly* az utóbbi évekhez viszonyítva igen erősen lépett föl, s a múlt évi 2.900 hektárral szemben 4.708 hektáron károsította a szőlőket.

Bár az időjárás általában nem volt kedvező, *elemi csapások* mégsem pusztítottak oly nagy mértékben, mint a múlt esztendőben. Az összes károsított terület, a társországokét is beleszámítva, 64.476 hektárt tett, a mi megfelel a szőlők területe $23\frac{2}{10}\%$ -ának, s a múlt évvel szemben 30.941 hektárnyi, $11\frac{9}{10}\%$ -nyi csökkenést tüntet föl. A károsított terület legnagyobb részén, — $70\frac{0}{10}\%$ -án, — a *fagy* pusztított (44.973 hektáron). *Jégeső* a múlt évi 19.364 hektárral szemben csak 12.668 hektáron tett károkat.

Bortermésünk a kedvezőtlen időjárás következtében a múlt évben sem sikerült eléggé; úgy az anyaországban, mint a társországokban jóval kevesebb bor termett, mint az előző esztendőben. Összes termésünk, a társországokkal együtt 2,948.648 hektoliter volt, 280.705 hektoliterrel kevesebb, mint 1902-ben; ezen csökkenésből az anyaországra 187.654 hektoliter, a társországokra 93.051 hektoliter esik.

Bortermésünk nagy része, több, mint egy millió hektoliter a Duna-Tisza közére esik, utána a Duna jobbpartja következik 568 ezer hektoliterrel, azután a társországok 515 ezer hektoliterrel. A vármegyék közül, mint mindig, úgy most is Pest vármegye

(583 ezer hl.) áll legelöl, a hol több bor termett, mint a Duna jobb partjának tizenegy vármegyéjében együttvéve. Azután Bács-Bodrog (212 ezer hl.), Zágráb (180 ezer hl.), Tolna (131 ezer hl.), Zala (131 ezer hl.), Heves (121 ezer hl.), Szerém (114 ezer hl.) vármegyék következnek százezer hektolitert meghaladó borterméssel.

Hektáronkénti átlagtermésünk 1903-ban alacsonyabb volt, mint a megelőző évben; az anyaországban hektáronként 10¹⁸ hektolitert, a társországokban 13¹⁶ hektolitert tett a múlt évi 11¹⁹, illetve 16⁰⁰ hektoliterrel szemben; az egész Magyarbirodalom bortermésének hektáronkénti átlaga 10⁶⁰ hektoliter volt az előző évi 11⁸⁶ hektoliterrel szemben. Legkedvezőbb átlagot a Tisza-Maros szöge (14⁴⁵ hl.) tüntet föl; utána a társországok (13¹⁶ hl.), majd a Duna-Tisza köze (12⁸³ hl.) következnek. Legalacsonyabb volt az átlagtermés a Királyhágón túli részeken (5⁷⁷ hl.).

Magas átlagtermésekkel Zágráb (36²²), Arad (31¹⁷), Pancsova (26⁷⁵), Versecz (26⁴¹), Eszék (24⁵⁵), Sopron (22³⁸), Zimony (20⁸⁹), Kecskemét (19⁴³), Székesfehérvár (18⁰⁴) városokon kívül Zágráb (19⁴³), Esztergom (18⁵⁸), Szeben (17⁴⁹), Szerém (17⁴⁸), Bács-Bodrog (16²¹), Csongrád (16¹⁵), Arad (15⁵⁸), Temes (13⁵⁷), Borsod (13³⁸), Heves (13⁰²), Verőcze (12⁷⁶), Szabolcs (12⁴³), Tolna (12¹⁷) vármegyék tűnnek ki, míg Maros-Torda (2⁰⁹), Szolnok-Doboka (2²⁶), Nyitra (2³¹), Torda-Aranyos (2³⁸) és Győr (2³⁹) vármegyék alig haladták meg a hektáronként 2 hektoliternyi átlagot.

A termett bor legnagyobb része fehér bor, de közönséges sillert, vöröset, továbbá finom csemegebor is nagy mennyiségben szűrték, sőt némi aszú is termett. Bornemek szerint az utolsó évi bortermésünk következőképen alakult:

B o r n e m e	Magyarországon	Horvát-Szlavon- országokban	Az egész Magyar- birodalomban
h e k t o l i t e r			
Közönséges fehérbor	1,636.963	212.882	1,849.845
» vörös bor	224.128	69.939	294.067
» siller	499.952	227.930	727.882
Fehér csemegebor	60.885	3.623	64.508
Vörös »	11.353	716	12.069
Aszú	126	151	277
Összesen	2,433.407	515.241	2,948.648

Az anyaországban túlnyomórészt fehér bort, a társországokban sillert termelnek; ezenkívül az anyaországban aránytalanul nagyobb a csemegebor termelése, mint a társországokban. A társországoknál kimutatott nagy mennyiségű aszú aligha felel meg a valóságnak.

Bortermésünk összes értéke a múlt évvel szemben csökkent ugyan, de nem oly nagy mértékben, mint a termés mennyisége, s ennek oka egyrészt a csemegeborok nagy mennyiségének, másrészt az árak emelkedésének tudható be.

Az összes szőlészeti termelés értéke, az eladott szőlőt is beleszámítva, az 1902. évi 87⁶ millió koronáról 83⁷ millió koronára szállott alá, míg a must átlagára 22¹² K, az újbore 26²¹ K, a csemegeboré 64⁸⁹ koronára emelkedett a múlt évi 21²¹ K, 25⁷⁶ K, illetve 61⁵⁸ koronával szemben.

A hektáronkénti nyers jövedelem az anyaországban 286 koronát, a társországokban 391 koronát tett, 15, illetve 59 koronával kevesebbet, mint az előző évben.

Borforgalmunk ma már valamivel kedvezőbb képet nyújt, mint a közelmúlt esztendőben. 1892-től 1901-ig a behozatal erősen fölülmúlt a kivitelt, 1902-ben állott be a fordulat, a mely az 1903-ban még kedvezőbben alakult, dacára a megnövekedett olasz borbehozatalnak, a mely az év végén, a borvámkedvezmény kilátásban lévő megszüntetése folytán nagy mérvben föllendült. Volt ugyanis:

É v	Borbehozatal		Borkivitel	
	métermázsa	érték ezer koronákban	métermázsa	érték ezer koronákban
1894-ben	1,127.827	29.126	694.369	33.775
1895-ben	773.838	20.999	782.416	39.603
1896-ban	1,046.713	30.484	794.460	40.212
1897-ben	1,293.033	31.626	785.862	35.131
1898-ban	1,272.298	30.798	700.567	31.384
1899-ben	1,235.314	30.035	612.143	27.471
1900-ban	915.109	25.672	741.415	33.461
1901-ben	735.888	19.018	697.065	26.103
1902-ben	624.666	15.615	716.237	25.546
1903-ban	774.076	19.275	908.053	31.552

A behozatalnak 57⁵/₀-a Olaszországra, 42⁰/₀-a Ausztriára esik, míg a többi országokra együttesen eső 0⁵/₀-ban Görögország áll az első helyen. Kivitelünknek 93⁴/₀-a Ausztriába, 3²/₀-a Németországba, 2⁰/₀-a Boszniába irányul.

Szőlőforgalmunk is évről-évre kedvezőbben alakul. Behozatalunk csökken, kivitelünk pedig rohamosan emelkedik.

É v	Szőlőbehozatal		Szőlőkivitel		A kivitt szőlőnek átlagára méter- mázsként K
	összesen		Ausztriába	Németországba	
		m é t e r m á z s a			
1894-ben	5.434	21.128	18.262	2.837	40
1895-ben	6.740	26.153	24.457	1.672	60
1896-ban	9.433	25.073	23.567	1.494	70
1897-ben	5.997	35.313	33.450	1.683	54
1898-ban	8.818	34.733	32.907	1.765	54
1899-ben	13.699	33.980	32.671	1.242	46
1900-ban	21.089	47.217	45.504	1.521	40
1901-ben	5.644	84.008	79.217	4.588	33
1902-ben	13.616	84.796	82.495	2.196	32
1903-ban	10.394	105.444	99.423	5.744	32

A behozatalnak 62⁰/₀-a Ausztriára, 17⁰/₀-a Törökországra, 10⁰/₀-a pedig Rumániára esik, míg kivitelünkben Ausztria 94³/₀-kal, Németország 5⁴/₀-kal szerepel.

A szőlő átlagára 1896-tól egész 1902-ig állandóan tetemesen csökkent, 1903-ban az előző évvel szemben nem változott.

Gyümölcstermelés.

Gyümölcstermelésünk nagyságáról nem gyűjtünk adatokat, s így annak kedvező vagy kedvezőtlen voltáról leginkább külkereskedelmünk gyümölcsforgalmi adataiból nyerhetünk tájékozást. Ezen adatokból következtetve, 1903. évi gyümölcstermelésünk sokkal jobban sikerült, mint az előző évi. Míg ugyanis 1902-ben a legtöbb gyümölcsnemből behozatali többletünk volt, addig 1903-ban a diót és mogyorót kivéve, a kivitel értéke jóval meghaladta a behozatalét. Behozatali többletünk a diónál 137 ezer (1902-ben 405 ezer), a mogyorónál 356 ezer (1902-ben 357 ezer) korona volt, ellenben kiviteli többletünk az almánál és körténél 1⁴⁹ millió (1902-ben behozatali többlet 923 ezer), friss szilvánál 618 ezer (1902-ben 1⁰⁹ millió), kajszinbaracknál 1⁰¹ millió (1902-ben 444 ezer), cseresznyénél, meggyénél és őszibaracknál 532 ezer (1902-ben 398 ezer), dinnyénél 237 ezer (1902-ben 122 ezer), egyéb gyümölcsnél, a bogyós gyümölcsöt is beleértve, 288⁶ ezer (1902-ben 224 ezer) korona értékre rugott.

Ugy a kivitelnél, mint a behozatalnál a legnagyobb mennyiséggel az alma, körte szerepel, a melyből 263 ezer métermázst exportáltunk, míg behozatalra 115 ezer métermázsa került. Almát és körtét leginkább Ausztriából hozunk be, 1903-ban 64⁸ ezer métermázst 1⁵ millió korona értékben, azután Szerbiából és Olaszországból; szilvabehozatalunk csaknem kizárólag Boszniára s Szerbiára esik, kajszinbarackot alig hozunk be, ellenben cseresznye- és

meggybehozatalunk állandóan jelentékeny, leginkább Ausztriából és Szerbiából, a hazai cseresznye érése előtt pedig Olaszországból.

Diót leginkább Boszniából és a Balkán-államokból hozunk be, 1903-ban Boszniából 105's, Rumániából 102's, Szerbiából 89's, Bulgáriából 78's, Európai Törökországból 34'2 ezer korona értékűt hoztunk be, mígogyoróbehozatalunknak 1903-ban csaknem fele Ausztriára s egy negyede Olaszországra, egy tizede Görögországra esett; egyéb gyümölcsből való behozatalunknak legnagyobb része Olaszországra esik; ebben a behozatalban leginkább az eper szerepel.

Gyümölcskivitelünknek legnagyobb része Ausztriába, azután Németországba irányult, más államokba csak kajszínbaraczkot és őszibaraczkot vittünk ki, így Oroszországba 1903-ban 6'1 ezer korona értékű kajszínbaraczkot és 15'3 ezer korona értékű őszibaraczkot, cseresznyét és meggyet. Alma- s körte kivitelünk értéke 1903-ban 3's millió korona, ebből 1'3 millió korona értékű Ausztriába, 2'5 millió érték Németországba ment, friss szilva összesen 855 ezer korona, ebből Ausztriába 715'0, Németországba 137'6 ezer korona érték, kajszínbaraczk összkivitelünk 1'02 millió korona, ebből Ausztriába 869'6, Németországba 145'7 ezer korona érték, cseresznye, meggy és őszi baraczk összes kivitelünk 856'7 ezer korona, ebből Ausztriába 819's, Németországba 17'4 ezer korona érték, dinnyekivitelünk 331'9 ezer, ebből Ausztriába 269'1, Németországba 18's, Boszniába 33'2 ezer korona érték vitetett ki, 365'6 ezer korona értékű dió kivitelünk és 66'1 ezer korona értékűogyorókivitelünk csaknem kizárólag Ausztriába irányult, míg egyéb gyümölcsből összesen 398'6 ezer korona értéket vittünk ki, ebből Ausztriába 254's, Németországba 142'3 ezer korona értéket.

A Magyarbirodalom *erdőterülete* az 1903. év végén 9,017.827 hektárt tett, a melyből Magyarországra 7,487.385 hektár, a társországoakra 1,530.442 hektár esik. Az 1902. évvel szemben az erdőterület a magyar anyaországban 4.146 hektárral emelkedett. A társországo kból még mindig csak az 1894. évi területi adatok állanak rendelkezésre. Az egész erdőterületből 5,957.611 hektár, az erdők 66'0/-a van tervszerű kezelésre kötelezve, s ez a terület 5.610 hektárral nagyobb az előző évinél.

Az erdőknek közel 27'0/-a tölgyes, míg 52'0/-a bükk és más lomb, 21'0/-a pedig fenyőerdő. A tölgyerdők területe az előző évvel szemben 1.823 hektárral kisebb, míg a bükk- és más lomberdők 2.493 hektárral, a fenyveseké pedig 3.476 hektárral nagyobb.

A fanemek szerinti megoszlást tekintve az anyaország és a társországo kb erdői közt nagy a különbség. Míg az anyaországban a tölgyerdők az összes erdőterületnek 28'0/-át, a bükk- és más lomberdők 49'0/-át, a fenyőerdők 23'0/-át teszik, a társországo kbban a tölgyesek 22'0/-kal, a bükk- és más lomberdők 67'0/-kal, s a fenyvesek csak 11'0/-kal részesedtek az összes erdőterületben.

A kincstári erdőbirtokok területe az előző évi állapottal szemben csökkent. Összes kiterjedésük 1,564.944 hektárt tesz, értékük pedig 207's millió korona. Ezen területből a Dráván túl 299.384 hektár, az anyaországban 1,265.560 hektár fekszik, előbbi 61'3 millió, utóbbi 146's millió korona értékben. A horvát-szlavonországi erdők hektáronkénti átlagértéke (205 korona) sokkal nagyobb, mint a magyarországiaké (116 korona). A kincstári erdőknek 1903-ban kihasználható része nagyobb volt, mint 1902-ben, s összesen 45.128 hektárt tett, 2.314 hektárral többet, mint az előző évben. A kihasználható területnek azonban alig negyedrészt, nem egészen 27'0/-át használták ki tényleg, s ezen a területen 2,720.966 köbméter fát termeltek, míg a kihasználatlanul maradt terület famennyisége 9'2 millió köbméterre becsülhető. A fatermelés kisebb volt ugyan, mint az előző évben, a tiszta jövedelem azonban mégis emelkedett 223 ezer koronával, mert a bevételnek 45 ezer koronát kitevő apadása mellett a kiadások 268 ezer koronával csökkentek, s így a tiszta jövedelem összesen 6 millió 323 ezer koronát tett.

Az üzemtervek szerint 1903-ban 17.839 hektár kincstári terület lett volna beerdősítendő, de ezenkívül az elmúlt évekről is maradt hátralék. Ezen területből a lefolyt

Erdészet.

évben 17.909 hektárt erdősítettek, maradt hátralékul 13.871 hektár. Az említett 17.909 hektárnyi erdősítéseken kívül 1.699 hektárnyi olyan területeket is erdősítettek, a melyeket az üzemterv nem ír elő, s ezekkel együtt az összes kincstári erdősítések területe 19.608 hektárt tett. Az erdősítési költségek emelkedtek, s összesen 411.617 koronát tettek, 30.114 koronával többet, mint az előző évben.

A kopár területek beültetésére ingyen kiosztott csemeték száma megközelítette a 39 milliót, s ezen csemetékkel 4.609 hektárt ültettek be, a mely ültetéseknek körülbelül $\frac{3}{4}$ -ed része sikerült.

Az erdőtörvény alapján 1903-ban 112.125 hektár volt beerdősítendő. Az előírt területnek azonban csak 65%-át, 72.377 hektárt erdősítettek be, 1.687 hektárral kevesebbet, mint 1902-ben. Az elő nem írt erdősítések területe a múlt évi 3.637 hektárról 4.570 hektárra emelkedett.

A kincstári csemetekertek kiterjedése az 1902. évi 323 hektárral szemben 335⁷ hektárra növekedett, s ezen területről összesen 68⁸ millió csemetét osztottak ki, 51⁶ milliót a kincstári erdősítésekre, 17² milliót a magánbefásításokra. A készlet az év végén 177³ millió darab volt.

Az állam által föntartott, s a kopár területek befásítására szolgáló 149 csemetekert kiterjedése 332 hektárt tett, föntartási költsége pedig 343 ezer koronára rúgott.

Az erdészeti felsőbb szakismeretek terjesztésére a selmeczbányai erdészeti akadémia, az erdőőri személyzet kiképzésére pedig négy erdőőri szakiskola áll fenn. Az akadémia hallgatóinak száma évről-évre tetemesen növekszik s míg 1897-ben csak 81 volt, 1902-ben már 143, 1903-ban pedig 165-re növekedett. Az erdőőri szakiskolák tanulóinak száma alig változik, s már néhány év óta 160—165 között mozog.

Fabehezatalunk és fakivitelnünk alakulásának megvilágítására a következő adatok szolgálnak:

	B e h o z a t a l					
	mennyiség ezer m. m.			érték ezer korona		
	1901.	1902.	1903.	1901.	1902.	1903.
Tűzifa stb.	158	120	168	217	171	230
E. m. kemény műfa	47	55	33	206	321	202
E. m. puha műfa	1.047	971	987	1.309	1.465	1.568
Vasúti talpfa	29	42	36	95	174	134
Donga kemény fából	297	428	222	3.134	4.246	2.315
Kemény fűrészárú ...	113	139	193	685	793	1.108
Puha fűrészárú	1.731	1.862	2.183	8.651	9.312	10.924
Botfa	4	3	2	189	236	181

	K i v i t e l					
	mennyiség ezer m. m.			érték ezer korona		
	1901.	1902.	1903.	1901.	1902.	1903.
Tűzifa stb.	1.368	1.085	1.099	2.344	1.937	1.936
E. m. kemény műfa	717	542	656	4.564	3.727	4.679
E. m. puha műfa	1.597	1.431	1.130	4.306	3.529	2.913
Vasúti talpfa	1.009	760	399	4.883	3.747	1.940
Donga kemény fából	1.474	1.163	710	19.310	15.704	8.797
Kemény fűrészárú ...	2.189	2.069	2.275	21.110	20.216	22.520
Puha fűrészárú	3.271	2.824	3.180	21.966	18.832	21.458
Botfa	37	37	47	1.778	1.480	2.124

Kulturmérnök-
ség.

A kulturmérnökség talajjavítási munkálatai sokkal nagyobb területen folytak, mint 1902-ben. Az összes munkálatok kiterjedése az anyaországban 26.471 hektárt, a társ-országokban 58.012 hektárt tett, a múlt évi 14.590, illetve 46.119 hektárral szemben.

A munkálatoknak legnagyobb része lecsapolás volt, az anyaországban 24.718, a társ-országokban 57.978 hektáron, míg alagsövezést és öntözést az anyaországban 1.228, illetve

525 hektáron, a társországokban 27, illetve 7 hektáron eszközöltek. Az összes földmozgósítás az előző évi 4 millió 700 ezer köbméterrel szemben ezúttal meghaladta az 5 millió 300 ezer köbmétert.

A *birtokváltások* száma 1903-ban 594.985 volt, s így 28.776 esettel haladta meg a Birtokváltások. múlt évit. Ez a szám már évek óta folyton növekszik, s a lefolyt évben csaknem felével nagyobb volt, mint a 90-es évek elején. A birtokváltásoknak legnagyobb része szerződés következtében állott be, jóval, csaknem két harmaddal kisebb a haláleset következtében, s a változásoknak $3-4\frac{0}{10}$ -a a végrehajtás folytán bekövetkezett birtokváltások száma; a szerződéses jogcím arányszáma állandóan csökken, s csak 1903-ban emelkedett némileg, a végrehajtásé körülbelül egyforma, ellenben a haláleset következtében történt birtokváltásoké az utolsó évet kivéve emelkedik. 1903-ban szerződés folytán 441.777, halálozás folytán 129.974, végrehajtás útján 21.193 birtok cserélt gazdát, a mely számok $74\frac{25}{100}$ %, $21\frac{85}{100}$ %, illetve $3\frac{56}{100}$ -nak felelnek meg, az előző évi $71\frac{13}{100}$ %, $24\frac{71}{100}$ %, illetve $3\frac{73}{100}$ -kal szemben.

A gazdát cserélt birtokok értéke 890 millió koronát tett, 74 millióval többet, mint az előző évben. Az összes értékből a szerződés útján keletkezett birtok-változásokra $63\frac{00}{100}$ %, a halálozás folytán bekövetkezetteknek $31\frac{07}{100}$ %, a végrehajtásokra $5\frac{93}{100}$ % esik.

A birtokváltások értékénél is a legnagyobb arányszámmal a szerződéses jogcím szerepel, az utolsó évet kivéve általában hanyatló irányzattal; az utolsó évet kivéve valami csekélységgel növekszik a haláleset folytán bekövetkezett birtokváltások arányszáma, jóval jelentékenyebben a végrehajtások folytán bekövetkezetteké.

A telekkönyvi birtoktestek *megterheltségének* nagyságáról nincsenek adataink. Az évről-évre történő változásokról a telekkönyvi hatóságok állítanak ugyan össze kimutatásokat, csakhogy ezek különböző okok miatt nem a legmegbízhatóbbak, az új terhek magasabbra, a megszűnt terhek pedig alacsonyabbra vétetnek a valóságnál. Adataink szerint az 1903-ban keletkezett új terhek összege az előző évi 653·7 millió koronával szemben 790·9 millió koronát tett, míg a megszűnt terhek összege az előző évi 459·6 millió koronával szemben 530·6 millió korona volt.

Birtok-
megterheltség.

A *gazdasági szakoktatás* céljaira hazánkban egy gazdasági akadémián, egy állatorvosi főiskolán s egy felsőbb szőlészeti tanfolyamon kívül négy felsőbb gazdasági tanintézet és 52 alsóbbfoku iskola szolgál.

Gazdasági
szakoktatás.

Felsőbb intézeteink számában már évek óta nem állott be változás. Az alsóbbfoku iskolák közül 25 földmives-iskola, 14 vinczellér-képezde, 15 pedig egyéb gazdasági iskola. Ujjonnan állítottak föl a szilágysomlyói és csikszeredai állami földmives iskola, a budafoki pinzemesteri tanfolyam s a kishéri tejjgazdasági munkásszakiskola, megszűnt a gyónki szőlészeti tanfolyam, nem szűnt meg, de nem tartott tanfolyamot a gödöllői tejjgazdasági szakiskola.

A felsőbb gazdasági tanintézeteket, a szőlészeti tanfolyamot nem számítva, 881 rendes hallgató hallgatta, 45-tel több, mint az előző évben.

A földmives-iskolák és egyéb alsóbbfoku gazdasági iskolák tanulóinak száma az előző évi 1.288-czal szemben ezúttal 1.304 volt. Ezen emelkedés leginkább a földmives iskolákra esett. A társországokban 1 középiskola mellett 6 alsóbb intézet működik s ezekben a tanulók összes száma 174 volt.

A *mezőgazdasági üzemből előforduló balesetek* száma 1903-ban ismét rendkívüli emelkedést mutat, oly nagyot, hogyha bizonyos emelkedést az üzem növekvő veszélyességének, a gépek terjedő használatának stb. rovására írunk is, nem lehet föltennünk, hogy a balesetek száma e címen annyira növekedhetett volna. Kétségtelen, hogy az adatszolgáltatás nagyobb pontossága és teljessége nagy szerepet játszik a tudomásunkra jutott balesetek számának fölszökkenésénél, s valószínű az is, hogy e tekintetben közrehatott az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédségélpénztár működése, illetőleg a mezőgazdasági munkásnép körében való gyors hódítása is.

Mezőgazdasági
munkásügy.
Balesetek.

A baleset után kilátásba helyezett segélyezés és kárpótlás ugyanis inkább készteti arra azt, a ki sérülést szenvedett, hogy sebet orvos kezére bízza, s így az orvosok adatszolgáltatása révén több balesetről is szerezhetünk tudomást.

Ebből a szempontból tekintve a balesetek számának növekvését, abból azt a megnyugtató tanulságot is meríthetjük, hogy nagy arányokban szaporodik azoknak a sérülteknek a száma, a kik idejekorán orvosi segélyért folyamodnak.

A magyar anyaországban az 1903. évben 8.488 mezőgazdasági balesetről szereztünk tudomást, az előző évben 5.510, 1901-ben pedig csak 3.468 mezőgazdasági balesetről tudtunk. Horvát-Szlavonországokban ezúttal gyűjtettek először adatok a mezőgazdasági balesetekről; s ez adatok 238 sérülésről számolnak be, úgy, hogy a magyar birodalom egész területén 8.726-an sérültek meg a múlt év folyamán mezőgazdasági munkájuk közben, túlnyomó részben férfiak (8.236).

Adataink most is arról tanuskodnak, hogy egyes mezőgazdasági munkanemek általában nagy veszélyességűek, s a szenvedett sérülések közt meglepő nagy arány esik a súlyos, sőt halálos kimenetelű sérülésekre. 1903-ban 413 halálos sérülés történt (ebből 384 a magyar anyaországban, a hol az előző évben 290-en haltak meg mezőgazdasági munkájukban szenvedett baleset következtében). 102 sérült teljesen nyomorék lett, 576 szintén elvesztette korábbi munkaképességét, de kisebb házi munkákra még többé-kevésbé alkalmas maradt. Azok közül, a kik teljesen felgyógyultak sérülésükből, 18 négy hónapnál hosszabb ideig betegeskedett; két hónapnál tovább kellett gyógykezelní 240-et, egy-két hónapig tartott a gyógyulása 1.389-nek. Egy hónapnál rövidebb, de két hétnél hosszabb ideig tartó munkaképtelenséget 2.429-en szenvedtek; 2.173 sérült két hét alatt meggyógyult, 1.024-nek csak öt-nyolcz napig tartott a gyógykezeltetése, s végül 330-an csupán öt napig, vagy annál rövidebb ideig nem dolgozhattak. 32 balesetnél nem lehetett megállapítani a sérülés fokát; ezeket, valamint a halálosan megsérülteket, továbbá az állandó munkaképtelenséget szenvedetteket leszámítva — mindazoknál, a kik sérülésükből később teljesen felgyógyultak, a gyógyulás összesen 196.430 napig tartott, ennyire rúg tehát a munkaveszteség, a mit a mezőgazdasági balesetek okoztak. Egy sérültre valamivel több esik három heti munkaveszteségnél.

Az egyes mezőgazdasági munkanemek közül legtöbb — s aránylag legsúlyosabb — baleset, mint a korábbi években is, a termények betakarítása körül fordult elő, ideértve a gabonahordást és a cséplést is. E munkáknál ugyanis 2.211 baleset fordult elő, köztük 114 halálos, 54 teljes és 221 részleges munkaképtelenséget okozó.

Az állatok gondozása közben 1.688 baleset történt, általában könnyebb természetűek, de mégis 73 halálos kimenetelű is akadt köztük. Takarmánykészítés közben 574 baleset volt, köztük 12 halálos kimenetellel; szántásnál, vetésnél, kapálásnál 360 baleset, köztük 13 halálos; aratásnál, kaszálásnál 281 sérülés, köztük négy halálos, egyéb szorosabb értelemben vett mezőgazdasági munkánál pedig 1.352 sérülés, 66 halálos kimenetelű balesettel. Elég veszélytelennek látszik a szőlőművelés, a melynél mindössze 89 baleset történt, bár ezek közül 3 halálos kimenetelű volt; az erdei munkának 1.281 sérültje közül azonban 85 életét veszítette, a földmunka közben történt 66 baleset közül pedig 11 volt halálos kimenetelű.

Feltűnő, hogy a mezőgazdasági baleseteknek csak kis részét okozzák a gazdasági gépek; az 1903. év 8.726 balesete közül mindössze 1.625 történt gépek mellett, köztük 62 halálos. A cséplőgépeknek akadt legtöbb sérültje, ezúttal 787, a kik közül 41 bele is halt sérülésébe; szecskavágógép mellett 308 baleset történt, köztük 2 halálos, lokomobilok mellett 54, köztük 4 halálos, járgányok mellett 70, köztük 8 halálos, repavágó mellett 72, daráló mellett 17, arató- és kaszálógép mellett 10 baleset történt, de egy sem volt halálos kimenetelű.

Legtöbb baleset zúzóadás folytán történt, szám szerint 4.685; vágás folytán 2.017, törés folytán 1.074, s egyéb módon 950 baleset jött létre.

A sérülteknek életkor szerinti megoszlása nem mutat érdemleges változásokat az előző év megfelelő adataival szemben; szórványosan előfordulnak 14 évnél fiatalabbak, s 14—16 évesek is a sérültek között: de a 16 évnél idősebbek sorában — mely korosztályok már tevékenyebb részt vesznek a mezőgazdasági munkában — kezdődik a mezőgazdasági balesetek nagyobb gyakorisága. A 20 és 40 életév közötti idő van a legerősebben képviselve a balesetek sorában is; 40 és 60 év között is sok baleset történik még, sőt nem ritka eset hatvan éven túl is, jelölve annak, hogy a mezőgazdasági munka a magasabb korosztályokat is inkább foglalkoztatja, mint pl. az ipari munka. A nőknél a 16—20 éves korosztályban történt legtöbb baleset.

A férfiaknál a sérültek több, mint fele házas volt (5.240), s mintegy harmada (2.742) nőtlen. A nők közül a többség a hajadonoké (241); férjes asszonyt 213-at ért baleset.

A balesetek által okozott veszteségről szomorú képet adnak azok az adatok, a melyek a sérült keresetére utalt, s az ő betegsége folytán támasz nélkül maradt családtagokról számolnak be. 19.184 családtagot sujtottak a sérült családfőn kívül az 1903. évi balesetek és pedig 12.426 gyermeket, 5.217 házastársat, s 1.541 keresetképtelen szülőt, testvért, vagy egyéb rokont. Csupán a magyar anyaországban 636 sérültnek volt 4, 332-nek 5, 140-nek 6, s 112-nek hatnál több gyermeke; a halálosan sérültek közül 19 után négy-négy árva maradt vissza, 12 után öt-öt gyermek, 7-nek hat gyermeke volt, s 6 olyan halálosan sérült is akadt, a kinek hatnál több árvája maradt.

Ez érzékeny veszteségekkel szemben megnyugtató, hogy a biztosítás mindinkább terjed mezőgazdasági munkásaink közt. Hovatovább meglesz ennek üdvös eredménye abban a tekintetben is, hogy a sérültek idején orvosi segélyhez jutva, rövidebb idő alatt s teljesebben kigyógyulhatnak sebeikből, s az a munkavesztés is, a mely mezőgazdaságunkat a balesetek folytán éri, aránylagosan kisebbedik; abban az irányban azonban, hogy az egyéni és családi nyomor enyhíttessék, a biztosítás már is igen jótékony és egyre növekvő hatással van. A mint ugyanis adatainkból kitűnik, a magyar anyaországban mezőgazdasági munka közben megsérült 8.488 közül ezúttal már 5.320 volt az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztárnál biztosítva, az összes sérültek 62'68⁰/₀-a, holott ez az arány az előző évben csak 44'58⁰/₀ volt, 1901-ben pedig 5'16⁰/₀. Egyéb betegpénztárhoz, vagy segélyző együlethez a mezőgazdasági munkában megsérülteknek aránylag kis százaléka tartozik: 3'77⁰/₀, 1902-ben 3'31⁰/₀, 1901-ben 8'33⁰/₀. Öröndetesen csökkent azonban ismét azoknak a szerencsétleneknek az aránya, a kik semmiféle segélyzőpénztárhoz nem tartozván, balesetök után sehonnán sem várhattak segélyt és kárpótlást. Ezek 1903-ban az összes sérülteknek már csak 33'55⁰/₀-át tették, holott az előző évben százalékos arányuk 52'11, 1901-ben pedig 86'01⁰/₀ volt.

Horvát-Szlavonországokban még nem ily kedvezők a munkásbiztosítási viszonyok; ott a 238 sérült közül csak egy volt az Országos Gazdasági Munkás- és Cselédsegélypénztárnál biztosítva, 7 egyéb betegpénztárnál vagy segélyző egyuletnél, a többi 230 pedig teljesen nélkülözte a munkásbiztosítás áldásait.

II. 1. Kultúrterületi hivatal által bejelentett talajfajtafelismerési munkák 1891-1911 között.

Év	Magyarország					Egyéb országok				
	Terület	Átlag terület	Összes	Terület per hektár	Terület per hektár	Terület	Átlag terület	Összes	Terület per hektár	Terület per hektár
1891-1899	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1900	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1901	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1902	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1903	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1904	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1905	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1906	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1907	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1908	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1909	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1910	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1911	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121

II. 2. Vízutakhoz tartozó vízszint adatok 1891-1911 között.

III.

STATISZTIKAI TÁBLÁZATOK.

Év	Magyarország					Egyéb országok				
	Terület	Átlag terület	Összes	Terület per hektár	Terület per hektár	Terület	Átlag terület	Összes	Terület per hektár	Terület per hektár
1891-1899	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1900	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1901	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1902	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1903	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1904	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1905	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1906	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1907	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1908	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1909	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1910	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121
1911	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121	12 213 340	270 121	220	18 213 340	220 121

1. A kulturmérnöki hivatal által teljesített talajjavítási munkálatok 1891-től 1903-ig.

É v	M a g y a r o r s z á g o n										Horvát-Szlavonországokban									
	Leecsapolás		Alag- csővezetés		Öntözés		Vízmosá- sok meg- kötése		Összesen hektár	Földmőzötés összesen ezer kőbméterekb.	Leecsapo- lás		Alag- csőve- zés		Öntözés		Összesen hektár	Földmőzötés összesen ezer kőbméterekb.		
	hektár	%	hektár	%	hektár	%	hektár	%			hektár	%	hektár	%	hektár	%				
Átl. 1891/1895	28.813	94'31	579	1'90	1.025	3'35	133	0'44	30.550	2.005	809	93'42	35	4'04	22	2'54	866	33		
1896	48.642	96'32	648	1'28	634	1'26	574	1'14	50.498	2.058	614	94'17	—	—	38	5'83	652	33		
1897	12.875	90'77	673	4'75	637	4'48	1)	14.185	1.900	3.880	99'85	—	—	6	0'15	3.886	63			
1898	28.711	97'98	589	2'01	3	0'01	1)	29.303	1.342	32.260	99'89	29	0'09	6	0'02	32.295	1.811			
1899	32.226	98'58	407	1'24	58	0'18	1)	32.691	2.880	64.365	99'86	82	0'13	7	0'01	64.454	2.000			
1900	13.910	93'15	962	6'44	61	0'41	1)	14.933	2.869	128.596	99'88	155	0'12	—	1)	128.751	1.882			
Átl. 1896—1900	27.273	96'30	656	2'32	278	0'98	115	0'40	28.322	2.210	45.943	99'86	53	0'11	12	0'03	46.008	1.158		
1901	34.134	97'26	715	2'05	241	0'69	1)	35.090	2.978	124.593	99'74	285	0'23	34	0'03	124.912	6.094			
1902	13.633	93'44	881	6'04	76	0'52	1)	14.590	2.457	46.078	99'91	41	0'09	—	—	46.119	2.258			
1903	24.718	93'38	1.228	4'64	525	1'98	1)	26.471	3.137	57.978	99'94	27	0'05	7	0'01	58.012	2.199			

1) Adatok nincsenek. — 2) Az előző évekkel szemben mutatkozó jelentékeny növekedést az a körülmény magyarázza, hogy a talajjavítási munkáknak, melyeket azelőtt a h.-szlav.-orsz. kormány építési osztálya végzett, nagy része 1898. óta a horvát kultur-mérnöki hivatal hatáskörébe ment át. — 3) Ez számban az előző évben megkezdett talajjavítások is benfigyejtetnek.

¹⁾ Adatok nincsenek. — ²⁾ Az előző évekkel szemben mutatkozó jelentékeny növekedést az a körülmény magyarázza, hogy a talajjavítási munkáknak, melyeket azelőtt a h.-szlav.-orsz. kormány építési osztálya végzett, nagy része 1898. óta a horvát kulturmérnöki hivatal hatáskörébe ment át. — ³⁾ E számban az előző évben megkezdett talajjavítások is befigyeltetnek.

2. A viziutakra fordított állami kiadások 1867-től 1903-ig.

a) Összes kiadások.

É v	Kezelési és fentartási	Szabályo- zási	Összes	É v	Kezelési és fentartási	Szabályo- zási	Összes
	kiadások koronákban				kiadások koronákban		
1867	198.007	250.465	448.472	1886	497.909	6,313.400	6,811.309
1868	240.117	1,222.574	1.462.691	1887	505.446	4,684.370	5,189.816
1869	183.759	1,037.105	1,220.864	1888	841.008	4,381.486	5,222.494
1870	507.866	2,567.595	3,075.461	1889	358.835	4,885.099	5,243.934
Átlag 1867—1870 ...	282.437	1,269.435	1,551.872	1890	1,031.505	5,201.168	6,232.673
1871	517.398	2,101.558	2,618.956	Átlag 1886—1890 ...	646.940	5,093.105	5,740.045
1872	719.630	5,459.924	6,179.554	1891	1,092.220	4,862.118	5,954.338
1873	668.492	6,478.247	7,146.739	1892	1,254.694	5,387.759	6,642.453
1874	615.630	5,605.472	6,221.102	1893	746.069	5,684.275	6,430.344
1875	334.189	3,727.498	4,061.687	1894	936.642	9,716.274	10,652.916
Átlag 1871—1875 ...	571.068	4,674.540	5,245.608	1895	973.429	6,896.551	7,869.980
1876	431.630	2,062.564	2,494.194	Átlag 1891—1895 ...	1,000.611	6,509.395	7,510.006
1877	363.228	2,202.158	2,565.386	1896	602.270	9,417.562	10,019.832
1878	406.625	2,220.132	2,626.757	1897	850.831	9,690.338	10,541.169
1879	444.193	7,805.137	8,249.330	1898	579.912	13,084.877	13,664.789
1880	552.630	7,956.981	8,509.611	1899	586.839	9,005.932	9,592.771
Átlag 1876—1880 ...	439.661	4,449.395	4,889.056	1900	917.040	8,256.274	9,173.314
1881	511.896	4,339.705	4,851.601	Átlag 1896—1900 ...	707.378	9,890.997	10,598.375
1882	576.500	8,190.836	8,767.336	1901	895.660	9,425.013	10,320.673
1883	394.212	6,556.305	6,950.517	1902	833.379	7,274.336	8,107.715
1884	613.481	6,274.033	6,887.514	1903	827.109	7,014.806	7,841.915
1885	606.120	7,609.965	8,216.085				
Átlag 1881—1885 ...	540.442	6,594.169	7,134.611	Összesen	23,216.400	214,849.892	238,066.292

b) A szabályozásra fordított kiadások folyók szerint.

É v	Duna	Tisza ¹⁾	Körös	Temes	Maros	Dráva	Száva	Vág	Ferencz- csatorna	Egyéb folyók és vegyes kiadások	Összesen
k o r o n a											
1867	201.840	48.625	—	—	—	—	—	—	—	—	250.465
1868	534.596	520.948	—	57.000	3.910	106.120	—	—	—	—	1.222.574
1869	520.554	397.287	—	—	5.384	113.880	—	—	—	—	1.037.105
1870	169.080	1.886.139	—	—	5.997	120.000	779	—	—	385.600	2.567.595
1871	505.770	975.699	201.570	—	27.098	120.000	68.618	—	—	402.803	2.101.558

¹⁾ A Bodrog és Szamos folyók szabályozási költségeivel.

¹⁾ A Bodrog és Szamos folyók szabályozási költségeivel.

**A víziutakra fordított állami kiadások 1867-től 1903-ig.
A szabályozásra fordított kiadások folyók szerint.**

É v	Duna	Tisza ¹⁾	Kőrös	Temes	Maros	Dráva	Száva	Vág	Ferencz- csatorna	Egyéb folyók és vegyes kiadások	Összesen
	k o r o n a										
1872	3,386.922	1,184.525	165.867	—	56.089	120.000	256.227	—	—	290.294	5,459.924
1873	5,026.093	698.452	2.284	109.476	80.346	56.000	231.499	—	—	274.097	6,478.247
1874	4,432.292	544.599	261.289	60.220	6.567	90.285	57.605	—	—	152.615	5,605.472
1875	2,717.416	430.783	210.345	187.217	—	40.000	17.193	—	—	124.544	3,727.498
1876	1,507.990	288.763	91.105	55.212	—	21.787	39.684	—	—	58.023	2,062.564
1877	1,264.187	800.708	29.812	24.760	—	45.000	—	—	—	37.691	2,202.158
1878	712.278	1,381.139	52.172	19.980	—	40.000	—	—	—	14.563	2,220.132
1879	1,329.491	6,335.426	1.903	22.972	—	39.999	—	—	—	75.346	7,805.137
1880	3,113.379	4,129.045	132.485	9.820	—	100.000	—	—	398.520	73.732	7,956.981
1881	1,876.246	1,863.301	436.047	2.214	—	80.000	20.502	—	—	61.395	4,339.705
1882	2,801.950	3,977.474	1,187.455	13.128	—	100.000	28.045	—	24.800	57.984	8,190.836
1883	3,180.441	1,895.683	1,229.090	399	—	120.000	—	—	—	130.692	6,556.305
1884	3,509.031	1,944.265	416.393	27.331	—	274.707	—	—	—	102.306	6,274.033
1885	3,094.024	2,367.118	1,533.386	35.097	—	333.659	140.000	—	—	106.681	7,609.965
1886	3,266.987	1,426.163	919.846	54.000	—	300.000	149.597	—	—	196.807	6,313.400
1887	2,746.094	932.008	487.987	54.000	—	330.300	2.772	—	—	131.209	4,684.370
1888	2,479.384	901.872	386.230	54.000	60.000	300.000	—	—	—	200.000	4,381.486
1889	2,479.520	999.882	991.794	53.980	59.923	300.000	—	—	—	—	4,885.099
1890	2,592.298	1,323.354	997.524	54.000	49.992	114.000	—	—	—	70.000	5,201.168
1891	2,737.272	991.677	779.906	39.989	129.975	133.302	—	—	—	49.997	4,862.118
1892	2,921.765	1,500.000	660.000	16.000	50.000	140.000	99.994	—	—	—	5,387.759
1893	2,901.954	1,655.524	753.889	53.245	89.111	149.536	60.534	20.482	—	—	5,684.275
1894	5,097.827	3,058.551	788.202	49.040	119.726	215.379	305.618	81.931	—	—	9,716.274
1895	3,312.237	2,498.370	453.704	—	101.947	189.997	243.654	33.774	62.868	—	6,896.551
1896	3,905.407	3,421.730	514.781	349.840	126.947	279.725	268.102	119.499	431.531	—	9,417.562
1897	4,142.743	3,162.513	474.828	230.524	66.571	426.053	84.335	129.443	843.415	129.913	9,690.338
1898	6,956.416	4,061.154	708.533	—	147.883	552.481	101.346	193.124	149.382	214.558	13,084.877
1899	4,201.020	2,599.939	557.373	15.280	203.370	598.983	34.500	82.563	506.099	206.805	9,005.932
1900	3,784.047	2,800.077	528.563	12.346	204.376	405.459	12.672	94.308	152.538	261.888	8,256.274
1901	4,928.283	1,933.590	620.850	95.938	179.538	604.173	296.533	111.582	1.665	652.861	9,252.013
1902	3,863.807	1,664.189	342.379	14.356	139.485	209.297	89.244	44.947	—	906.632	7,274.336
1903	2,931.381	2,474.729	138.664	—	403.854	330.640	20.738	163.690	—	551.110	7,014.806
Összesen ...	104,932.022	69,075.301	17,056.256	1,771.364	2,318.089	7,500.762	2,629.791	1,075.343	2,570.818	5,920.146	214,849.892

¹⁾ A Bodrog és Szamos folyók szabályozási költségeivel.

3. A telekkönyvi birtoktestek forgalma 1892-től 1903-ig.

Év; közzégi alkatrész	A b i r t o k v á l t o z á s o k											
	e s e t e i n e k s z á m a						ö s s z e s p é n z é r t é k e 1 0 0 0 k o r o n á k b a n					
	szerződés által		végrehajtás által		haláloset következtében		szerződés által		végrehajtás által		haláloset következtében	
	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%
1892	315.373	76'36	15.090	3'65	79.527	19'26	413.045	421.176	64'24	22.966	3'50	211.534
1893	314.131	75'90	15.363	3'72	82.191	19'86	413.873	484.218	68'15	25.524	3'59	200.848
1894	310.778	76'36	14.922	3'67	77.629	19'07	406.995	495.318	69'30	26.526	3'71	192.930
1895	311.303	76'74	15.057	3'71	76.518	18'86	405.670	470.580	67'84	26.068	3'76	196.986
Átlag 1891—1895	310.866	76'41	15.082	3'63	78.096	19'19	406.856	451.870	66'94	25.132	3'72	198.064
1896	317.209	77'78	15.012	3'68	72.590	17'80	407.832	469.898	68'78	32.590	4'77	180.688
1897	342.041	75'48	18.857	4'16	89.551	19'76	453.151	521.542	63'24	34.752	4'21	268.420
1898	349.398	73'71	18.070	3'81	104.074	21'96	474.007	509.987	63'65	38.675	4'88	252.515
1899	360.942	72'25	19.930	3'99	116.283	23'27	499.615	499.678	62'43	35.503	4'43	265.249
1900	366.956	71'35	19.228	3'74	125.512	24'41	514.263	446.444	59'45	41.247	5'49	263.226
Átlag 1896—1900	347.309	73'93	18.220	3'88	101.602	21'63	469.774	489.510	63'40	36.553	4'73	246.020
1901	387.004	70'43	19.932	3'63	140.104	25'50	549.431	456.931	55'40	47.111	5'71	320.603
1902	402.734	71'13	21.121	3'73	139.933	24'71	566.209	486.970	59'66	60.963	7'47	268.312
1903	441.777	74'25	21.193	3'56	129.974	21'85	594.985	560.693	63'00	52.780	5'93	276.571
1903-ban.												
Magyarország ...	400.006	74'04	20.394	3'77	119.867	22'19	540.287	524.752	62'56	51.206	6'11	262.788
H.-Szlavonország	41.771	76'34	799	1'46	10.107	18'47	54.718	35.941	70'06	1.574	3'07	13.783
Magyarbirodalom	441.777	74'25	21.193	3'56	129.974	21'85	594.985	560.693	63'00	52.780	5'93	276.571

¹⁾ A horvát-szlavonországi házközösség-felosztási esetek befoglalásával, a melyek száma 1892-ben 3.055 (0'30%), 1893-ban 2.188 (0'56%), 1894-ben 3.666 (0'90%), 1895-ben 2.792 (0'69%), 1891—95. évek átlagában 2.812 (0'71%), 1896-ban 3.021 (0'74%), 1897-ben 2.702 (0'68%), 1898-ban 2.465 (0'61%), 1899-ben 2.460 (0'61%), 1900-ban 2.567 (0'64%) és 1896—1900 évek átlagában 2.643 (0'66%), 1901-ben 2.391 (0'54%), 1902-ben 2.421 (0'59%), 1903-ban 2.041 (0'54%).

4. A birtokost változtató telekkönyvi birtoktestek átlagos értéke az 1896–1900. évek átlagában, 1902-ben és 1903-ban.

Közjogi alkatrész	Szerző- dés	Végre- hajtás	Halál- eset	Mindez okok	Szerző- dés	Végre- hajtás	Halál- eset	Mindez okok	Szerző- dés	Végre- hajtás	Halál- eset	Mindez okok
	folytán történt birtokváltozások átlagos értéke koronákban											
	Átlag 1896–1900.				1902-ben.				1903-ban.			
Magyarország	1.177	1.654	2.002	1.383	1.250	2.939	1.965	1.496	1.319	2.511	2.192	1.552
Horv.-Szlavonországek	538	1.244	1.426	645	820	1.630	1.337	901	860	1.970	1.364	937
Magyarbiodalom	1.115	1.637	1.979	1.323	1.209	2.886	1.917	1.442	1.269	2.490	2.128	1.496

5. A telekkönyvi birtoktestek megterheltségében előfordult változások 1892-től 1903-ig.

Év; közjogi alkatrész	Új terhek keletkezése					Régi terhek megszüntetése			Az új és megszűn- tetett ter- hek kü- lönbözete
	szerződés- bekebele- zése által	igazolt előjegyzés által	végrehajtás utján való bekebele- zés által	hagyatéki átszolgál- tatás által	összesen	a hitelezők kielégíté- sére befolyt összeg elég- telensége miatt	a jognak más mó- don való meg- szűnése által	összesen	
A változások eseteinek száma.									
1892	198.143		51.664	20.862	270.669	4.306	174.393	178.699	91.970
1893	224.382		54.291	24.620	303.293	3.486	189.894	193.380	109.913
1894	227.685		61.911	24.574	314.170	3.906	193.458	197.364	116.806
1895	245.936		66.827	23.432	336.195	5.863	197.735	203.598	132.597
1896	242.462		76.121	23.763	342.346	4.060	201.013	205.073	137.273
1897	301.636		80.292	29.065	410.993	7.498	232.464	239.962	171.031
1898	293.408		84.666	33.411	411.485	9.537	215.553	225.090	186.395
1899	287.816		91.113	34.503	413.432	12.278	235.590	247.868	165.564
1900	295.683		92.021	35.701	423.405	4.938	246.269	251.207	172.198
1901	304.624		97.350	44.953	446.927	6.574	263.089	269.663	177.264
1902	319.499		95.753	43.198	458.450	8.147	309.313	317.460	140.990
1903-ban.									
Magyarország	327.766		82.221	41.222	451.209	12.131	285.861	297.992	153.217
Horv.-Szlavonországek	22.726		11.659	121	34.506	630	24.008	24.638	9.868
Magyarbirodalom	350.492		93.880	41.343	485.715	12.761	309.869	322.630	163.085
A változások pénzértéke ezer koronákban.									
1892	372.320		25.266	9.600	407.186	5.004	286.940	291.944	115.242
1893	482.704		30.696	20.342	533.742	6.390	353.082	359.472	174.270
1894	501.976		35.108	9.422	546.506	5.186	404.718	409.904	136.602
1895	571.736		41.124	18.694	631.554	9.606	390.868	400.474	231.080
1896	531.402		57.008	12.210	600.620	6.336	360.092	366.428	234.192
1897	601.198		54.262	17.500	672.960	7.706	398.242	405.948	267.012
1898	602.829		49.945	14.312	667.086	11.179	441.604	452.783	214.303
1899	551.978		52.304	17.834	622.116	10.939	338.037	346.976	275.140
1900	588.973		75.084	14.369	678.426	8.435	340.744	349.179	329.247
1901	500.706		75.204	12.075	587.985	23.856	415.587	439.443	148.542
1902	567.955		71.029	14.763	653.747	27.149	432.466	459.615	194.132
1903-ban.									
Magyarország	685.396		55.007	14.876	755.279	29.198	480.301	509.499	245.780
Horv.-Szlavonországek	33.044		2.439	99	35.582	806	20.246	21.052	14.530
Magyarbirodalom	718.440		57.446	14.975	790.861	30.004	500.547	530.551	260.310

6. Népies gazdasági oktatás az 1903. évben Magyarországon.

Sorszám	Előadások rendezésével megbizattak	Tanfolyamok			Gazdasági előadások					Kiosztott füzetek száma
		Gazdasági	Házi ipari	A tanfolyamokon résztvevők	Előadók	Előadások	Az előadásokon résztvevők	Megyék	Községek	
		tanfolyamok			száma, melyekben gazdasági előadások tartattak					
		s z á m a								
1	Gazdasági egyesületek és gazdakörök ...	159	244	16.450	680	3.360	189.000	59	1.450	—
2	Gazdasági vándortanárok (18-an) ...	35	59	3.249	21	488	25.137	—	351	—
3	Földmivesisiskolák (16) ...	28	28	620	—	—	—	—	—	—
	Összesen ...	222	331	20.319	701	3.848	214.137	59	1.801	—

7. Gazdasági tanintézetek 1903-ban.

a) Főáttekintés az intézetek egyenkinti felsorolásával.

Folyó szám	Az intézet jellegének és székhelyének megnevezése	Az intézet alapít. éve	Tanfolyamok száma	Tanítók száma	Tanulók száma	Tanulók száma a korábbi éveken									
			Tanfolyamok száma	Tanítók száma	Tanulók száma	1898-ban	1899-ben	1900-ban	1901-ben	1902-ben					
Magyarország.															
1	1. Felsőbb gazd. tanintézetek.	Erdészeti akadémia, Selmeczbánya	1809	3	13	3	16	164	1	165	79	93	116	135	143
2		Állatorvosi főiskola, Budapest	1787	4	9	6	15	313	19	332	383	376	480	374	296
3		Gazdasági akadémia, Magyaróvár	1818	2	10	2	12	132	10	142	125	130	124	132	133
4		Gazdasági tanintézet, Debreczen	1868	3	6	6	12	65	—	65	80	70	72	69	73
5		Gazdasági tanintézet, Kassa	1875	3	10	—	10	100	4	104	84	93	100	107	115
6		Gazdasági tanintézet, Keszthely	1865	3	8	3	11	159	3	162	91	103	118	135	145
7	Gazdasági tanintézet, Kolozsvár	1869	3	11	1	12	112	2	114	68	60	58	75	100	
		1. összesen	—	67	21	88	1.045	39	1.084	910	925	1.068	1.027	1.005	
a) Államiak.															
1	2. Földmivessziskolák.	Ada	1884	2	1	3	4	26	—	26	30	35	48	56	35
2		Algyógy (gr. Kún Kocsárd-féle)	1891	2	4	3	7	33	—	33	31	39	40	92	61
3		Békéscsaba	1896	2	3	1	4	27	—	27	13	20	25	21	19
4		Breznóbánya	1900	2	2	5	7	29	—	29	—	—	—	—	27
5		Csáková	1885	2	2	4	6	27	—	27	26	30	29	28	30
6		Hódmező-Vásárhely	1896	2	3	2	5	28	—	28	15	26	28	37	32
7		Jászberény	1896	2	4	—	4	24	1	25	26	28	27	83	25
8		Karczag	1899	2	3	2	5	26	40	66	—	20	22	21	30
9		Kecskemét	1896	2	3	2	5	24	—	24	26	17	23	25	24
10		Komárom	1898	2	3	3	6	32	—	32	—	—	15	15	30
11		Lugos	1895	2	3	2	5	27	—	27	24	24	28	28	29
12		Pápa	1892	2	6	1	7	32	—	32	34	27	31	38	73
13		Rimaszombat	1882	2	5	—	5	30	—	30	19	26	47	30	30
14		Szentimre (Somogy vm.)	1885	2	3	4	7	32	40	72	30	32	40	45	37
15		Szerbnyagszentmiklós (Kristóf-intézet)	1888	2	3	2	5	29	1	30	27	28	27	71	25
16		Szilágyosmlyó	1901	2	2	2	4	11	—	11	—	—	—	—	—
		Együtt	—	50	36	86	437	82	519	301	352	430	590	507	
b) Községi és magánjellegűek, de állami kezelés alatt.															
17		Beszterce	1870	2	2	—	2	19	—	19	14	15	15	11	17
18		Földvár (Brassó vm.)	1871	2	2	2	4	22	1	23	26	20	20	22	24
19		Medgyes	1871	3	3	7	10	47	—	47	46	59	61	56	52
20		Szabadka	1896	2	3	4	7	28	—	28	16	23	17	22	27
21		Szebenmegyei földmives-tangazdaság	1888	1	1	1	2	7	—	7	7	7	8	7	7
		Együtt	—	11	14	25	123	1	124	109	124	121	118	127	
c) Magánjellegű.															
22		Csákvár (gr. Eszterházy M. Mór-féle)	1891	2	1	3	4	20	—	20	17	18	19	20	19
		2. összesen	—	62	53	115	580	83	663	427	494	570	728	653	
1	3. Vinczellérképezők és szőlőszeti iskolák.	Bihardiószeg vinczellériskola	1870	2	3	1	4	28	—	28	36	32	35	16	33
2		Eger	1897	2	—	4	4	35	—	35	9	29	33	27	38
3		Kecskemét	1900	2	—	3	3	40	—	40	—	—	—	38	30
4		Ménas	1881	1	2	—	2	29	—	29	37	38	40	37	28
5		Munkács	1884	2	—	1	1	12	—	12	15	8	20	21	19
6		Nagyenyed	1880	3	4	—	4	27	—	27	22	22	22	24	26
7		Pécs	1896	2	1	—	1	14	—	14	13	21	18	14	14
8		Pozsony	1884	2	5	1	6	40	—	40	23	19	21	22	25
9		Tapolca	1886	1	4	—	4	33	—	33	33	32	31	32	39
10		Tarcal	1872	1	2	1	3	18	—	18	28	14	24	19	17
11		Szőlőszeti elemzőmunkásképző tanf., Bonyhád	1898	1	1	2	3	6	—	6	—	10	7	11	7
12		Felsőbb szőlőszeti és borgazd. tanf., Budapest	1892	1	9	—	9	12	1	13	21	26	17	18	14
13		M. kir. pinczemeszteri tanfolyam, Budafok	1901	1	—	4	4	15	—	15	—	—	—	—	—
		3. összesen	—	31	17	48	309	1	310	237	251	268	279	290	
1	4. Egyéb gazdasági tanintézetek.	Kertészeti m. kir. tanintézet, Budapest ¹⁾	1894	3	3	6	9	30	4	34	37	37	26	26	30
2		M. kir. vízmester-iskola, Kassa	1879	1	5	1	6	39	—	39	40	33	36	32	31
3		Tejgazdasági szakiskola, Sárovar	1890	2	2	2	4	15	7	22	21	18	36	53	32
4		Tejgazdasági szakiskola, Nagyszeccsény	1897	1	1	2	3	8	2	10	6	7	9	8	8
5		Munkásképző tejgazd. szakiskola, Gödöllő	1895	1	—	—	—	—	—	—	8	5	6	5	8
6		M. kir. tejművelőképző-iskola, Kisbér	1902	1	1	—	1	8	—	8	—	—	—	—	—
7		Erdőri szakiskola, Görgényzentimre	1892	2	2	—	2	48	—	48	54	58	56	60	50
8		Erdőri szakiskola, Királyhalma (Szeged)	1883	2	2	—	2	24	—	24	23	23	24	22	22
9	Erdőri szakiskola, Liptóújvár	1886	2	1	1	2	52	—	52	55	57	58	53	52	
10	Erdőri szakiskola, Vadászardó	1885	2	3	—	3	40	—	40	23	24	24	24	40	

¹⁾ Ez intézettel kapcsolatos egy egyévi kertészegédi tanfolyam 10 tanulóval.

Gazdasági tanintézetek 1903-ban.
Főáttekintés az intézetek egyenkinti felsorolásával.

Folyó szám	Az intézet jellegének és székhelyének megnevezése	Az intézet alapít. éve	Tanítók és tanítók száma				Tanulók száma			Tanulók száma a korábbi években					
			Tanfolyamok száma	rende-sek	más-félék	össze-sen	rende-sek	más-félék	össze-sen	1898-ban	1899-ben	1900-ban	1901-ben	1902-ben	
11	Egyéb gazdasági tanintézetek.	M. kir. állami kertmunkásiskola, Lőcse	1897	1	1	1	2	8	—	8	8	9	9	9	10
12		M. kir. áll. kertmunkásisk., Nagybecskó	1897	1	1	1	2	12	—	12	8	8	8	11	10
13		M. kir. állami kertmunkásiskola, Torda	1898	1	2	—	2	12	—	12	14	12	13	14	8
14		Áll. méhészeti gazdaság, Gödöllő	1900	2	2	—	2	12	—	12	—	—	—	—	—
4. Összesen			—	26	14	40	308	13	321	297	291	305	317	301	
Gazdasági tanintézetek összesen			—	186	105	291	2.242	136	2.378	1.871	1.961	2.211	2.351	2.249	
Horvát-Szlavonországok.															
1	Mezőgazd. és erdészeti középisk., Körös	1860	2	8	4	12	19	—	19	43	36	24	20	19	
2	Földmivesiskola, Körös	1860	2	3	—	3	11	—	11	43	36	24	3	11	
3	Földmivesiskola, Pozsega	1884	2	2	3	5	24	—	24	22	21	35	28	18	
4	Szőlőszeti és gyüm.-kert. iskola, Petrinja	1893	2	1	—	1	10	—	10	8	5	12	9	5	
5	Szőlőszeti tanfolyam, Božjakovina	1897	2	2	—	2	29	—	29	26	25	25	23	20	
6	Tejgazdasági tanfolyam, Božjakovina	1897	2	1	2	3	10	—	10	10	12	11	8	10	
7	Patkoló-tanfolyam, Zágráb	1886	2	3	—	3	44	27	71	48	63	66	58	66	
Összesen			—	20	9	29	147	27	174	200	198	197	149	149	
Magyarbirodalom összesen			—	206	114	320	2.389	163	2.552	2.071	2.159	2.408	2.500	2.398	

b) Tanulók részletezése anyanyelv és hitfelekezet szerint.

Folyó szám	Az intézet jellegének és székhelyének megnevezése	Anyanyelv szerint							Hitfelekezet szerint								Összesen
		magyar	német	tót	oláh	ruthén	horvát	szerb	egyéb	római kath.	görög kath.	görög keleti	ág. hitv. evang.	ev. ref.	unitár.	izraelita	
	Magyarország.																
	1. Felsőbb gazdasági tanintézetek.																
1	Erdészeti akadémia, Selmeczbánya	Nem részletezi.								103	14	—	35	13	—	—	165
2	Állatorvosi főiskola, Budapest ¹⁾	262	28	11	3	—	4	5	—	70	4	7	23	15	—	194	313
3	Gazdasági akadémia, Magyaróvár	141	—	—	—	—	1	—	—	95	—	—	17	14	1	15	142
4	Gazdasági tanintézet, Debreczen	65	—	—	—	—	—	—	—	22	—	—	14	24	—	5	65
5	Gazdasági tanintézet, Kassa	104	—	—	—	—	—	—	—	59	—	—	19	18	—	8	104
6	Gazdasági tanintézet, Keszthely	162	—	—	—	—	—	—	—	112	—	1	15	19	—	15	162
7	Gazdasági tanintézet, Kolozsvár	109	1	—	4	—	—	—	—	38	8	4	10	44	6	4	114
	Összesen	843	29	11	7	—	5	5	—	499	26	12	133	147	7	241	1.065
	%-ban	93'66	3'22	1'22	0'78	—	0'56	0'56	—	46'85	2'44	1'13	12'49	13'80	0'66	22'63	100'00
	2. Földmivesiskolák.																
a) Államiak		449	28	13	18	—	—	6	5	260	8	20	33	176	3	19	519
b)–c) Községi és magánjellegűek		48	93	—	3	—	—	—	—	36	1	2	94	8	—	3	144
	Együtt	497	121	13	21	—	—	6	5	296	9	22	127	184	3	22	663
	%-ban	74'96	18'25	1'96	3'18	—	—	0'90	0'75	44'64	1'36	3'32	19'16	27'75	0'45	3'32	100'00
	3. Vinczellérképzők és szőlőszeti iskolák	279	13	5	3	10	—	—	—	175	15	2	20	94	1	3	310
	%-ban	90'00	4'19	1'61	0'97	3'23	—	—	—	56'45	4'84	0'65	6'45	30'32	0'32	0'97	100'00
	4. Egyéb gazdasági tanintézetek.																
1	Kertészképző-intézetek	34	—	—	—	—	—	—	—	27	—	1	2	3	—	1	34
2	Vízmeester-iskola, Kassa	36	1	—	1	—	1	—	—	26	2	1	3	7	—	—	39
3–6	Tejgazdasági szakiskolák	32	7	1	—	—	—	—	—	27	—	—	6	5	—	2	40
7–10	Erdőőri szakiskolák	105	14	24	17	1	2	1	—	117	15	15	6	9	2	—	164
11–13	Kertmunkás iskolák	25	—	1	3	3	—	—	—	9	12	—	2	9	—	—	32
14	Áll. méhészeti gazdaság, Gödöllő	11	1	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	5	—	—	12
	Összesen	243	23	26	21	4	3	1	—	213	29	17	19	38	2	3	321
	Gazdasági tanint. mindössze	1.862	186	55	52	14	8	12	5	1.183	79	53	299	463	13	269	2.359
	%-ban	84'87	8'48	2'51	2'37	0'64	0'36	0'54	0'23	50'15	3'35	2'25	12'67	19'63	0'55	11'40	100'00
	Horvát-Szlavonországek.																
1	Mezőgazdasági és erdészeti középiskola, Körös	—	—	—	—	—	17	2	—	14	2	2	—	—	—	1	19
2–3	Földmivesiskolák	—	—	—	—	—	35	—	—	24	—	11	—	—	—	—	35
4–5	Szőlőszeti és kertészeti iskolák	—	—	—	—	—	39	—	—	31	—	8	—	—	—	—	39
6	Tejgazd. tanfolyam, Božjakovina	—	—	—	—	—	10	—	—	10	—	—	—	—	—	—	10
7	Patkoló-tanfolyam, Zágráb	3	5	3	—	—	58	2	—	61	—	9	1	—	—	—	71
	Összesen	3	5	3	—	—	159	4	—	140	2	30	1	—	—	1	174
	Magyarbirodalom összesen	1.865	191	58	52	14	179	—	—	1.323	81	83	300	463	13	270	2.533

¹⁾ Csak a rendes hallgatók vannak részletezve.

c) A felsőbb gazdasági tanintézetek részletesen.

1. Tiszti és tanszemélyzet, az intézetek működésére vonatkozó némely főbb adat.

A felsőbb gazdasági tanintézetek	Tiszti és tanszemélyzet																	A gazdaságot megtekintette		Az esetek száma, melyekben az intézetek tanácsát ill. véleményét fordították	
	Igazgató tanár	Rendes tanár	Rendkívüli tanár	Segédtanár	Tanársegéd	Tanító	Tanító-kovács	Őszöndíjas gyakorlók	Intéző	Titkár	Intézeti orvos	Gondnok	Főkertész	Intézői segéd	Őszöndíjas gazd. segéd	Irodatiszt	Naplóírók	Összesen	gazda		nem gazda
M. kir. állatorvosi főiskola, Bpest	1	8	4	1	14	1	1	5	—	1	—	—	—	—	—	1	2	39	—	—	
Gazdasági akadémia, Magyaróvár	1	10	1	—	5	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	5	1	27	41	27	
Gazdasági tanintézetek {	1	7	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	1	1	2	1	15	170	400	
	1	5	1	2	1	—	—	—	1	—	1	—	1	1	4	1	1	20	190	70	
	1	6	1	2	—	1	—	—	1	—	1	1	1	1	2	—	—	18	96	—	
	1	5	—	2	—	—	—	—	1	—	1	1	1	1	2	—	1	16	40	116	
Összesen ...	6	41	7	7	20	2	1	5	5	2	4	2	5	5	15	3	5	135	537	613	

2. A hallgatók s a végzett növendékek részletezése.¹⁾

A felsőbb gazdasági tanintézetek	A rendes hallgatók összes száma	Tanfolyamok szerint				Gazdaszok, gyógy- szertészek, stb.	Előképzettség szerint								Életkor szerint		
		Az I.	A II.	A III.	A IV.		Műegyetemi oklevél	Gazdaszati ok- levél, gyógy- szerész	Tanítói oklevél	Gymnasiumi v. realiskolai érettségi biz.	Kereskedelmi iskolai éretts- égi bizonyítv.	Gymn. v. real VI. oszt. és azon felül	VI. polgári iskola	Földmives- iskola	16— 19	20— 24	25— 30
		tanfolyamon													éves		
M. kir. állatorvosi főiskola, Bpest	313	107	61	77	68	5	—	—	—	167	19	98	29	—	184	126	3
Gazdasági tanintézetek	152	89	63	—	—	7	—	1	—	106	38	—	—	—	26	111	15
Keszthely	159	67	53	39	—	—	—	2	3	2	82	69	1	118	39	2	
Debreczen	106	41	45	20	—	—	—	—	17	5	50	34	—	57	49	—	
Kolozsvár	137	60	48	29	—	—	—	1	14	1	33	86	2	55	77	5	
Kassa	146	58	47	41	—	—	—	—	5	4	54	77	6	68	68	10	
Összesen	1.013	422	317	206	68	5	7	1	3	312	69	317	295	9	508	470	35

A felsőbb gazdasági tanintézetek	A szülők polgári állása szerint								Őszönd.-ban részesültek		Oklevelet, ill. végbizonyítványt nyertek								
	értelmiség	földbirtokos	bérlet	gazdatiszt	földmives	kereskedő és iparos	magánzó	ismeretlen	önálló hallgató	állami	ezek közül								
											400—800 korona	100—300 korona	magán	összesen	szülői v. saját bir- tokára	fels. gazd. intéz.-be v. kulf. ta- nulm.-útra	gazdatiszt- nek	tanpályára	katonai szolgálatra
M. kir. állatorvosi főiskola, Bpest	83	26	16	20	20	132	16	—	—	87	30	19	71	—	—	—	—	—	—
Gazdasági tanintézetek	47	48	10	25	5	9	8	—	—	—	9	7	54	19	4	17	—	14	—
Keszthely	48	26	7	28	14	19	17	—	—	—	6	6	38	—	—	16	—	9	13
Debreczen	53	19	9	11	4	4	6	—	—	—	6	2	18	5	1	8	—	4	—
Kolozsvár	47	27	6	9	20	20	8	—	—	—	—	—	27	10	2	9	1	3	2
Kassa	49	33	3	16	2	24	16	—	3	—	6	2	31	6	2	11	1	7	4
Összesen	327	179	51	109	65	208	71	—	3	87	57	36	239	40	9	61	2	37	19

¹⁾ A tanulók számában e táblázat és a 88. lapon foglalt 7. sz. kimutatás adatai között mutatkozó eltérés onnan ered, hogy az utóbb említett kimutatás a tanév végi, jelen táblázat pedig a tanév eleji állapotnak felel meg.

8. Gazdasági tanfolyamok és tanulmányi kirándulások 1903-ban Magyarországon.

Folyó szám	Az intézet jellegének és székhelyének megnevezése	Tanfolyamok száma						Résztevők száma						Tanulmányi kiránduláson az intézetet fölkerette
		mezőgazd.	kertészeti	mezőg. ip. (gépkészítés szesegárt.)	mezőgazd. házi ipari	patkolás	egyéb	szeszűző és gyáros	lelk.észek	tanítók	gazdák és kertészek	kovácsok	egyéb	
1	Állatorvosi főiskola, Budapest	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Gazdasági akad., Magyaróvár	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	208	92
3	Gazdasági tanint., Keszthely ...	—	1	—	—	—	—	—	—	23	—	—	—	50
4	» » Debreczen ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33	—	—	44
5	» » Kolozsvár ...	1	1	—	—	—	—	—	—	25	—	—	6	1
6	» » Kassa	2	—	2	—	—	—	32	26	50	—	—	—	—
	Összesen	3	2	3	—	—	—	32	26	98	33	—	214	187
1	Állami földmivesiskola	42	—	2	26	—	2	—	2	269	331	—	50	718
2	Megyei, közs. magán földm. isk.	2	—	—	2	—	—	—	—	22	61	—	—	—
	Összesen	44	—	2	28	—	2	—	2	291	392	—	50	718
	Mindössze	47	2	5	28	—	2	32	28	389	425	—	264	905

9. A m. kir. vegyikísérleti és vetőmagvizsgáló-állomások működése 1902-ben és 1903-ban.

Év; a vegyikísérleti-állomás székhelye		Az állomá- soktól kért szak- vélemények	A vizsgálá- latok alá vett minták	A mintákon végzett vizsgálatok	Év; a vetőmagvizsgáló-állo- más székhelye		Az állomá- soktól kért szak- vélemények	A vizsgálá- latok alá vett minták	A mintákon végzett vizsgálatok
s z á m a					s z á m a				
1903-ban állomásonként	1902	533	10.725	33.855	1902	645	54.784	64.280	
	1903	518	11.497	36.558	1903	597	43.027	56.678	
	Budapest	52	7.735	21.000	Budapest	215	34.941	43.105	
	Debreczen	87	321	2.969	Debreczen	83	805	3.229	
	Fiume	115	1.007	6.789	Kassa	48	4.712	4.799	
	Kassa	91	184	565	Keszthely	29	563	574	
	Keszthely	26	77	432	Kolozsvár	49	599	1.860	
	Kolozsvár	73	105	750	Magyaróvár	173	1.407	3.111	
	Magyaróvár	68	1.657	3.642					
Pozsony	6	411	411						

10. Gabonaárak a budapesti árú- és értéktőzsde jegyzései szerint 1903-ban.

a) B u z a.

M i n ő s é g s z e r i n t															
76—78		79		80		81		76—78		79		80		81	
Hónap															
kilogrammos jegyeztetett															
kor.-tól	kor.-ig	kor.-tól	kor.-ig	kor.-tól	kor.-ig	kor.-tól	kor.-ig	kor.-tól	kor.-ig	kor.-tól	kor.-ig	kor.-tól	kor.-ig	kor.-tól	kor.-ig
Bánsági															
Január	15.59	16.19	16.09	16.49	—	—	—	—	16.28	16.40	16.40	16.60	16.60	16.29	16.20
Február	15.31	15.91	15.81	16.21	—	—	—	—	15.71	16.11	16.11	16.31	16.30	15.31	15.91
Márczius	14.96	15.61	15.51	15.91	—	—	—	—	15.20	15.81	15.81	16.01	16.20	15.07	15.63
Április	15.04	15.74	15.64	16.04	—	—	—	—	15.44	15.94	15.94	16.14	16.30	15.14	15.74
Május	15.00	15.70	15.60	16.00	—	—	—	—	15.40	15.90	15.90	16.10	16.30	15.10	15.70
Június	14.98	15.68	15.58	16.08	—	—	—	—	15.38	15.88	15.88	16.18	16.30	15.08	15.68
Július	14.42	15.12	15.04	15.44	—	—	—	—	14.74	15.24	15.24	15.44	15.34	14.44	15.04
Augusztus	14.62	15.18	15.28	15.67	—	—	—	—	14.88	15.30	15.28	15.44	15.38	14.63	15.23
Szeptember	14.67	15.27	15.17	15.47	—	—	—	—	14.77	15.37	15.27	15.47	15.37	14.67	15.27
Október	14.78	15.48	15.34	15.68	—	—	—	—	14.88	15.54	15.44	15.64	15.54	14.78	15.48
November	14.90	15.50	15.40	15.70	15.00	15.00	—	—	15.00	15.70	15.60	15.90	16.00	14.90	15.50
December	14.92	15.52	15.52	15.72	15.62	15.62	—	—	15.02	15.72	15.62	15.92	16.02	14.92	15.52
Átlag	14.98	15.57	15.51	15.86	15.61	15.61	—	—	15.24	15.76	15.72	15.82	15.82	15.08	15.68
Tiszavidéki															
Január	15.50	16.10	16.00	16.40	—	—	—	—	16.28	16.40	16.40	16.60	16.60	15.29	16.20
Február	15.31	15.91	15.81	16.21	—	—	—	—	15.71	16.11	16.11	16.31	16.30	15.31	15.91
Márczius	14.90	15.61	15.51	15.91	—	—	—	—	15.20	15.81	15.81	16.01	16.20	15.07	15.63
Április	15.04	15.74	15.64	16.04	—	—	—	—	15.44	15.94	15.94	16.14	16.30	15.14	15.74
Május	15.00	15.70	15.60	16.00	—	—	—	—	15.40	15.90	15.90	16.10	16.30	15.10	15.70
Június	14.98	15.68	15.58	16.08	—	—	—	—	15.38	15.88	15.88	16.18	16.30	15.08	15.68
Július	14.42	15.12	15.04	15.44	—	—	—	—	14.74	15.38	15.34	15.74	15.64	14.44	15.04
Augusztus	14.62	15.18	15.28	15.67	—	—	—	—	14.88	15.30	15.28	15.44	15.38	14.63	15.23
Szeptember	14.67	15.27	15.17	15.47	—	—	—	—	14.77	15.37	15.27	15.47	15.37	14.67	15.27
Október	14.78	15.48	15.34	15.68	—	—	—	—	14.88	15.54	15.44	15.64	15.54	14.78	15.48
November	14.90	15.50	15.40	15.70	15.00	15.00	—	—	15.00	15.70	15.60	15.90	16.00	14.90	15.50
December	14.92	15.52	15.52	15.72	15.62	15.62	—	—	15.02	15.72	15.62	15.92	16.02	14.92	15.52
Átlag	14.98	15.57	15.51	15.86	15.61	15.61	—	—	15.24	15.76	15.72	15.82	15.82	15.08	15.68
Pestvidéki															
Január	15.50	16.10	16.00	16.40	—	—	—	—	16.28	16.40	16.40	16.60	16.60	15.29	16.20
Február	15.31	15.91	15.81	16.21	—	—	—	—	15.71	16.11	16.11	16.31	16.30	15.31	15.91
Márczius	14.90	15.61	15.51	15.91	—	—	—	—	15.20	15.81	15.81	16.01	16.20	15.07	15.63
Április	15.04	15.74	15.64	16.04	—	—	—	—	15.44	15.94	15.94	16.14	16.30	15.14	15.74
Május	15.00	15.70	15.60	16.00	—	—	—	—	15.40	15.90	15.90	16.10	16.30	15.10	15.70
Június	14.98	15.68	15.58	16.08	—	—	—	—	15.38	15.88	15.88	16.18	16.30	15.08	15.68
Július	14.42	15.12	15.04	15.44	—	—	—	—	14.74	15.38	15.34	15.74	15.64	14.44	15.04
Augusztus	14.62	15.18	15.28	15.67	—	—	—	—	14.88	15.30	15.28	15.44	15.38	14.63	15.23
Szeptember	14.67	15.27	15.17	15.47	—	—	—	—	14.77	15.37	15.27	15.47	15.37	14.67	15.27
Október	14.78	15.48	15.34	15.68	—	—	—	—	14.88	15.54	15.44	15.64	15.54	14.78	15.48
November	14.90	15.50	15.40	15.70	15.00	15.00	—	—	15.00	15.70	15.60	15.90	16.00	14.90	15.50
December	14.92	15.52	15.52	15.72	15.62	15.62	—	—	15.02	15.72	15.62	15.92	16.02	14.92	15.52
Átlag	14.98	15.57	15.51	15.86	15.61	15.61	—	—	15.24	15.76	15.72	15.82	15.82	15.08	15.68
Fejérmegyei															
Január	15.84	16.34	16.20	16.40	16.20	16.50	16.44	16.74	15.70	16.50	—	—	—	15.58	16.28
Február	15.51	16.01	15.91	16.11	16.00	16.20	16.21	16.30	15.47	16.21	—	—	—	15.49	16.03
Márczius	15.07	15.62	15.52	15.72	15.76	16.00	15.96	16.29	15.08	16.17	15.70	15.84	15.76	15.10	15.64
Április	15.14	15.74	15.64	15.84	15.73	16.03	15.98	16.29	15.14	16.24	15.15	15.90	15.75	15.05	15.61
Május	15.10	15.70	15.60	15.80	15.70	16.00	15.90	16.20	15.10	16.20	15.14	15.88	15.67	15.02	15.56
Június	15.05	15.65	15.55	15.85	15.75	16.05	15.98	16.28	15.05	16.25	15.10	15.88	15.66	15.00	15.66
Július	14.44	15.04	15.04	15.24	15.14	15.44	15.24	15.64	14.46	15.64	14.40	15.22	15.10	14.50	15.22
Augusztus	14.72	15.22	15.12	15.38	15.22	15.48	15.38	15.58	14.70	15.38	14.71	15.30	15.12	14.50	15.30
Szeptember	14.77	15.27	15.17	15.47	15.37	15.67	15.37	15.67	14.77	15.37	14.73	15.29	15.15	14.73	15.29
Október	14.88	15.44	15.44	15.64	15.54	15.74	15.54	15.84	14.88	15.54	14.84	15.46	15.38	14.84	15.46
November	15.00	15.60	15.60	15.80	15.70	15.90	—	—	15.10	15.70	14.95	15.60	15.58	15.10	15.60
December	15.03	15.63	15.63	15.83	15.73	15.93	—	—	15.13	15.73	14.98	15.63	15.54	15.14	15.63
Átlag	15.05	15.65	15.55	15.75	15.65	15.85	15.75	15.95	15.15	15.75	15.05	15.65	15.57	15.17	15.65
Bácskai ¹⁾															
Január	15.54	16.34	16.30	16.40	16.50	16.44	16.74	15.70	16.50	—	—	—	—	15.58	16.28
Február	15.51	16.01	15.91	16.11	16.00	16.21	16.31	15.71	16.31	—	—	—	—	15.49	16.03
Márczius	15.07	15.62	15.52	15.73	15.76	16.05	16.36	15.08	16.17	15.70	15.84	15.76	15.69	15.10	15.64
Április	15.14	15.74	15.64	15.84	15.73	16.03	16.33	15.14	16.24	15.15	15.90	15.75	15.67	15.05	15.61
Május	15.10	15.70	15.60	15.80	15.70	16.00	16.30	15.10	16.20	15.14	15.88	15.67	15.59	15.02	15.56
Június	15.05	15.65	15.55	15.85	15.75	16.05	16.35	15.05	16.25	15.10	15.88	15.66	15.60	15.00	15.66
Július	14.44	15.04	15.04	15.24	15.14	15.44	15.24	15.64	14.46	15.64	14.40	15.22	15.10	14.50	15.22
Augusztus	14.72	15.22	15.12	15.38	15.22	15.48	15.58	15.38	14.70	15.38	14.71	15.30	15.12	14.50	15.30
Szeptember	14.77	15.27	15.17	15.47	15.37	15.67	15.37	15.67	14.77	15.37	14.73	15.29	15.15	14.73	15.29
Október	14.88	15.44	15.44	15.64	15.54	15.74	15.54	15.84	14.88	15.54	14.84	15.46	15.38	14.84	15.46
November	15.00	15.60	15.60	15.80	15.70	15.90	—	—	15.10	15.70	14.95	15.60	15.58	15.10	15.60
December	15.03	15.63	15.63	15.83	15.73	15.93	—	—	15.13	15.73	14.98	15.63	15.54	15.14	15.63
Átlag	15.05	15.65	15.55	15.75	15.65	15.85	15.75	15.95	15.15	15.75	15.05	15.65	15.57	15.17	15.65
Buza általában ²⁾															
Január	15.84	16.34	16.20	16.40	16.20	16.50	16.44	16.74	15.70	16.50	—	—	—	15.58	16.28
Február	15.51	16.01	15.91	16.11	16.00	16.20	16.21	16.30	15.47	16.21	—	—	—	15.49	16.03
Márczius	15.07	15.62	15.52	15.73	15.76	16.00	15.96	16.29	15.08	16.17	15.70	15.84	15.76	15.10	15.64
Április	15.14	15.74	15.64	15.84	15.73	16.03	15.98	16.29	15.14	16.24	15.15	15.90	15.75	15.05	15.61
Május	15.10	15.70	15.60	15.80	15.70	16.00	15.90	16.20	15.10	16.20	15.14	15.88	15.67	15.02	15.56
Június	15.05	15.65	15.55	15.85	15.75	16.05	15.98	16.28	15.05	16.25	15.10	15.88	15.66	15.00	15.66
Július	14.44	15.04	15.04	15.24	15.14	15.44	15.24	15.64	14.46	15.64	14.40	15.22	15.10	14.50	15.22
Augusztus	14.72	15.22	15.12	15.38	15.22	15.48	15.38	15.58	14.70	15.38	14.71	15.30	15.12	14.50	15.30
Szeptember	14.77	15.27	15.17	15.47	15.37	15.67	15.37	15.67	14.77	15.37	14.73	15.29	15.15	14.73	15.29
Október	14.88	15.44	15.44	15.64	15.54	15.74	15.54	15.84	14.88	15.54	14.84	15.46	15.38	14.84	15.46
November	15.00	15.60	15.60	15.80	15.70	15.90	—	—	15.10	15.70	14.95	15.60	15.58	15.10	15.60
December	15.03	15.63	15.63	15.83	15.73	15.93	—	—	15.13	15.73	14.98	15.63	15.54	15.14	15.63
Átlag	15.05	15.65	15.55	15.75	15.65	15.85	15.75	15.95	15.15	15.75	15.05	15.65	15.57	15.17	15.65

1) Februártól júliusig 74—77 kgmos. — 2) Februártól júliusig a bácskai nélkül.

b) Egyéb gabonaművek.

Hónap	R o z s			

11. Különféle terményeknek havi és évi átlagára 1903-ban a budapesti tőzsde árjegyzései szerint.)

Hónap	1. Disznószár budapesti ^{a)}	2. Szalonna		3. Szilva ^{a)}						4. Szilvaiz ^{a)}		5. Heremag				
		városi, légen száritott		boszniai 1902/903. évi			szerbiai 1902/903. évi			szalvón. 1902/903 évi		lu- czerna magy.		lóhere apró- szemű		
		4 dbos	3 dbos	szok- vány- minős.	100 85		szok- vány- minős.	100 85		szalvón. 1902/903 évi	szerbiai 1902/903 évi	1902/903. évi	1902/903. évi	1902/903. évi		
					darabos			darabos								
					k o r o n a											
Január	142'90	122'90	126'30	29'40	31'30	38'10	26'70	28'85	36'00	35'50	31'75	112'00	121'60	134'00	143'80	
Február	149'25	125'75	129'50	27'50	29'50	33'50	24'75	26'75	33'50	34'50	30'50	102'50	123'75	133'35	144'75	
Márczius	157'75	134'15	139'15	26'94	28'56	32'44	24'19	25'69	31'35	34'85	28'50	100'00	118'00	128'00	138'00	
Április	156'13	130'50	135'00	24'75	26'51	30'69	23'25	25'25	29'75	31'50	27'50	99'25	112'50	124'50	133'75	
Május	144'90	120'10	125'10	27'10	29'30	32'50	26'30	27'15	31'20	33'90	30'20	96'00	102'40	114'00	123'00	
Június	139'25	119'75	125'25	27'00	29'50	32'75	26'50	27'75	31'50	36'50	32'50	94'00	92'00	104'00	112'00	
Július	128'25	114'00	119'50	27'00	29'50	32'75	26'50	27'75	31'50	36'50	32'50	94'00	92'00	104'00	112'00	
Augusztus	129'30	112'70	115'90	27'00	29'50	32'75	26'50	27'75	31'50	36'50	32'50	—	—	—	—	
Szeptember	142'50	115'50	119'00	27'25	29'50	32'75	26'50	27'75	31'50	37'50	33'50	104'00	98'00	108'00	114'00	
Október	154'70	113'50	114'90	34'50	36'31	42'06	33'50	37'56	41'31	38'50	34'51	116'00	98'40	108'00	117'00	
November	136'25	115'00	117'00	37'52	43'50	46'50	35'50	42'50	44'75	39'25	35'25	117'25	98'75	108'75	118'25	
Deczember	133'00	114'50	117'00	36'75	43'50	47'00	35'00	42'25	45'63	38'50	34'56	113'00	95'75	107'50	117'00	
Átlag	141'18	119'85	123'63	29'39	32'24	36'19	27'93	30'55	34'35	36'13	32'01	104'36	104'53	115'51	128'92	
^{a)} Valamennyi terménynél a pénz és árú átlaga. — ^{a)} Ingyen hordó. — ^{a)} Zsákkal együtt, gúngysúly tisztá súly helyett. Minőség 500 grammkint.																

*) Valamennyi terménynél a pénz és árú átlaga. — *) Ingyen hordó. — *) Zsákkal együtt, göngyölty tiszta súly helyett.
Minőség 500 grammonként.

12. Gabonaneműek átlagára a budapesti tőzsdén 1896-tól 1903-ig.

É v		Január	Február	Márczius	Április	Május	Június	Július	Augusztus	Szeptember	Október	November	December	Évi átlag
		métermázsánként korona												
1. Buza	1896	14'28	14'34	14'02	14'14	14'22	13'82	13'54	13'72	14'42	15'46	16'38	16'78	14'59
	1897	17'22	16'60	16'46	15'90	16'22	17'32	20'36	25'12	24'96	25'60	26'28	26'18	20'69
	1898	26'16	26'54	26'36	27'72	29'76	24'84	21'68	18'82	18'40	19'58	20'86	20'86	23'47
	1899	20'66	20'60	20'48	18'58	18'30	19'24	18'60	17'26	17'00	16'74	16'02	15'78	18'27
	1900	15'29	15'22	15'11	15'44	15'44	15'09	14'56	15'05	14'96	15'04	14'83	14'90	15'08
	1901	15'22	15'12	15'42	15'36	15'28	15'74	15'32	15'44	15'38	15'84	16'54	16'82	15'47
2. Rozs	1902	18'06	18'70	18'48	18'10	17'66	18'68	16'44	13'98	14'18	14'92	15'60	16'22	16'74
	1903	16'26	15'96	15'66	15'74	15'70	15'74	15'08	15'24	15'22	15'32	15'42	15'44	15'56
	1896	12'62	12'92	12'80	12'72	12'56	12'30	11'64	11'28	12'32	13'04	13'46	13'32	12'58
	1897	13'40	13'04	12'80	12'30	12'60	12'96	14'80	17'32	16'96	16'78	17'02	17'10	14'76
	1898	17'20	17'52	17'60	18'36	20'16	17'38	15'30	14'08	14'20	15'62	16'48	16'60	16'71
	1899	16'16	15'04	15'70	14'56	14'38	14'36	13'74	13'10	13'08	13'12	12'48	12'28	14'00
3. Sörárpa	1900	12'36	12'48	12'46	13'06	13'61	13'39	12'95	13'58	13'68	13'86	13'55	13'71	13'24
	1901	14'22	14'30	14'76	15'06	14'72	14'62	13'88	13'32	13'24	13'54	13'92	14'08	14'14
	1902	14'86	15'40	14'88	14'46	14'36	14'80	13'46	12'10	12'16	12'76	13'06	13'16	13'74
	1903	13'22	13'32	13'58	13'54	13'60	13'18	12'28	12'14	12'24	12'38	12'68	12'68	12'90
	1896	12'80	12'86	12'00	11'42	—	—	—	12'12	12'68	12'14	11'80	12'76	12'28
	1897	13'00	13'00	13'00	13'00	13'00	13'00	—	16'26	15'10	15'00	15'00	15'40	14'07
4. Takar- mányárpa	1898	16'00	16'00	16'00	16'00	—	—	—	15'00	14'60	15'18	15'60	15'44	15'54
	1899	15'40	15'36	15'20	14'66	13'52	13'52	13'50	14'46	14'88	14'92	14'52	12'74	14'39
	1900	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1901	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1902	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1903	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Zab	1896	10'00	10'00	9'80	9'38	9'70	9'10	—	7'92	8'58	8'34	8'48	8'34	9'06
	1897	8'00	8'98	9'02	8'54	8'78	9'46	11'00	13'00	12'68	11'94	11'94	12'12	10'46
	1898	12'70	13'00	13'38	13'58	13'76	—	11'20	11'58	11'46	12'20	12'70	12'54	12'55
	1899	12'50	12'54	12'74	12'52	12'18	12'14	12'06	11'56	12'02	11'94	11'68	11'40	12'11
	1900	11'15	11'15	11'15	11'50	11'70	11'70	11'66	11'57	11'60	11'52	11'50	11'49	11'49
	1901	11'94	12'12	12'62	12'66	12'78	12'86	12'60	12'24	11'88	11'88	12'06	11'98	12'30
6. Tengeri	1902	11'98	11'94	11'96	11'96	11'96	11'94	11'40	10'56	10'56	10'64	11'26	11'50	11'46
	1903	11'38	11'80	11'80	11'80	11'80	11'80	11'48	11'14	11'10	11'10	11'18	11'20	11'45
	1896	12'50	12'38	12'62	12'68	12'62	12'54	12'60	11'54	11'30	11'44	11'78	11'90	12'16
	1897	12'02	12'24	12'16	12'04	12'00	11'86	11'86	12'72	12'58	12'58	13'04	12'96	12'34
	1898	12'94	13'22	13'94	14'62	15'58	14'84	15'16	11'58	11'48	11'80	11'80	11'76	13'23
	1899	11'78	11'94	11'94	11'94	11'76	11'62	11'50	11'30	10'62	10'54	10'46	10'40	11'32
6. Tengeri	1900	10'45	10'45	10'45	10'65	10'71	10'54	10'45	10'65	10'62	10'92	11'00	11'00	10'66
	1901	11'76	12'62	12'86	13'38	13'76	15'14	14'36	12'90	13'28	14'00	14'72	14'86	13'64
	1902	14'96	15'36	15'42	14'66	14'32	14'50	13'88	11'56	11'54	12'04	13'06	13'08	14'08
	1903	12'80	12'66	12'70	12'56	12'42	11'82	11'40	11'18	11'16	11'16	11'16	11'16	11'84
	1896	8'20	8'34	8'26	8'14	7'94	8'08	7'86	7'28	7'60	8'06	8'44	7'56	7'98
	1897	6'80	7'04	7'10	7'00	6'94	7'80	8'74	10'00	9'82	9'22	9'64	10'10	8'35
6. Tengeri	1898	10'30	10'38	10'84	11'16	11'86	10'40	10'54	10'32	10'50	10'90	11'02	11'06	10'77
	1899	11'10	11'64	9'30	8'90	8'84	9'00	9'20	9'48	10'18	10'52	10'70	10'18	9'92
	1900	9'52	9'89	10'44	10'93	11'25	11'25	11'51	12'60	12'79	13'14	9'64	9'27	11'02
	1901	9'70	10'52	10'80	10'72	10'80	10'88	10'50	10'50	10'42	10'42	10'96	10'96	10'60
	1902	10'04	10'30	10'38	10'02	10'00	10'88	9'98	10'14	11'06	12'48	13'28	13'16	10'94
	1903	10'68	11'56	12'38	12'56	12'86	12'48	12'48	12'20	12'42	12'22	11'98	10'96	12'06

13. Mezőgazdasági átlagos napszámok 1903-ban törvényhatóságokint.

a) Évi átlagban.

Közigazgatási alkatrész, országgrész, törvényhatóság	Férfi napszám		Női napszám		Gyermek napszám	
	évi átlagban					
	ellátás tással	ellátás nélkül	ellátás tással	ellátás nélkül	ellátás tással	ellátás nélkül
	fillérekben					
Magyarország.						
a) Duna bal partja.						
Árva vármegye	146	185	71	91	52	74
Bars »	99	136	61	88	39	57
Esztergom »	85	118	61	90	38	61
Hont »	84	120	60	82	42	57
Selm.- és Bélabánya tjv.	—	210	—	110	—	80
Liptó vármegye	140	191	63	92	58	69
Nógrád »	110	128	83	94	51	62
Nyitra »	89	123	67	93	44	66
Pozsony »	82	124	58	94	45	66
Pozsony tjv.	100	150	73	110	37	61
Trencsén vármegye	91	132	57	84	38	54
Turóc »	87	125	54	74	40	68
Zólyom »	79	139	50	74	36	52
Átlag	94	134	64	90	43	61
b) Duna jobb partja.						
Baranya vármegye	91	122	66	94	45	63
Pécs tjv.	53	125	53	107	—	87
Fejér vármegye	82	132	68	99	36	61
Székesfehérvár tjv.	—	155	—	115	—	77
Győr vármegye	95	127	61	89	46	64
Győr tjv.	142	217	87	120	50	75
Komárom vármegye	74	112	56	88	34	69
Komárom tjv.	—	130	—	95	—	72
Moson vármegye	100	125	75	94	47	69
Somogy »	93	129	64	88	39	58
Sopron »	96	136	72	88	54	68
Sopron tjv.	—	140	—	125	—	105
Tolna vármegye	99	129	65	91	45	69
Vas »	95	127	66	87	43	59
Veszprém »	97	140	61	96	43	67
Zala »	80	115	62	83	43	58
Átlag	92	128	64	91	44	65
c) Duna-Tisza köze.						
Bács-Bodrog vármegye	124	160	83	109	50	69
Baja tjv.	—	145	—	105	—	78
Szabadka tjv.	95	140	—	—	—	—
Újvidék tjv.	—	145	—	85	—	54
Zombor tjv.	120	165	70	105	50	70
Csongrád vármegye	135	153	86	107	60	78
Hódmező-Vásárhely tjv.	119	196	57	102	57	102
Szeged tjv.	130	168	60	85	40	62
Heves vármegye	90	129	61	86	—	56
Jász-Nagykun-Szolnok vm.	97	132	70	97	49	70
Pest-Pilis-Solt Kiskun »	106	141	78	105	50	73
Budapest székes-főváros	—	213	—	117	—	—
Kecskemét tjv.	130	—	95	—	60	—
Átlag	112	151	76	102	50	70
d) Tisza jobb partja.						
Abauj-Torna vármegye	106	134	63	82	43	61
Kassa tjv.	197	237	115	150	78	106
Bereg vármegye	85	131	60	98	36	66
Borsod »	85	123	57	79	47	60
Gömör és K.-Hont várm.	103	152	57	80	33	51
Sáros vármegye	107	151	63	86	40	55
Szepes »	114	185	59	101	44	71
Ung »	106	141	68	93	45	62
Zemplén »	96	137	61	83	37	55
Átlag	105	145	64	90	41	63
e) Tisza bal partja.						
Békés vármegye	110	143	69	94	47	65
Bihar »	95	124	61	86	42	59
Nagy-Váradi tjv.	—	160	—	95	—	75
Hajdu vármegye	127	164	85	113	58	79
Debreczen tjv.	100	140	75	110	42	97
Máramaros vármegye	87	139	57	93	34	61
Szabolcs »	82	129	59	87	—	60
Szatmár »	83	113	62	82	37	52
Szatmár-Németi tjv.	105	150	70	115	—	—
Szilágy vármegye	70	93	56	77	34	52
Ugocsa »	56	84	43	61	31	43
Átlag	93	127	65	93	41	61
f) Tisza-Maros szöge.						
Arad vármegye	84	116	63	84	40	59
Arad tjv.	—	133	—	98	—	68
Csanád vármegye	124	165	80	109	57	81
Kr.-Szőrény »	90	127	71	100	45	68
Temes »	96	131	75	102	42	67
Temesvár tjv.	—	155	—	130	—	90
Versecz tjv.	273	—	145	—	109	—
Torontál vármegye	107	140	77	103	45	66
Pancsova tjv.	160	210	100	160	—	88
Átlag	101	134	74	101	46	72
g) Királyhágóntúl.						
Alsó-Fehér vármegye	72	107	59	83	35	53
Beszt.-Naszód »	78	109	58	87	35	64
Brassó »	105	158	66	105	43	69
Csik »	104	153	60	99	45	70
Fogarás »	87	114	63	88	47	65
Háromszék »	75	126	52	96	33	58
Hunyad »	85	118	68	97	47	67
K.-Küküllő »	63	84	50	69	36	53
Kolozs »	61	92	48	72	29	48
Kolozsvár tjv.	100	125	85	107	43	65
Maros-Torda vármegye	74	109	55	82	36	57
Maros-Vásárhely tjv.	78	125	63	95	40	63
N.-Küküllő vármegye	73	110	60	90	35	58
Szeben »	79	119	60	93	39	64
Szolnok-Doboka »	64	86	52	70	34	48
Torda-Aranyos »	86	113	59	84	39	58
Udvarhely »	61	103	47	82	29	52
Átlag	77	111	56	84	37	59
h) Fiume város és kerülete	—	—	—	—	—	—
Országos átlag	97	133	66	93	43	64
Horvát-Szlavonország.						
Belovár-Körös vármegye	88	124	76	106	54	73
Lika-Krbava »	87	133	67	95	47	66
Modrus-Fiume »	118	162	82	117	50	70
Pozsega »	94	130	84	118	48	69
Szerém »	102	134	86	114	41	60
Zimony tjv.	—	190	—	138	—	61
Varasd vármegye	63	98	55	79	38	50
Varasd tjv.	82	140	80	130	—	—
Verőcze vármegye	96	130	82	106	49	67
Eszék tjv.	—	152	—	110	—	82
Zágráb vármegye	84	130	76	110	46	66
Zágráb tjv.	—	172	—	102	—	—
Átlag	90	141	76	110	47	66

b) Időszakonként.

Országgrész, törvényhatóság	Férfi-napszám								Női napszám								Gyermek-napszám							
	tavaszi		nyári		ősz		téli		tavaszi		nyári		ősz		téli		tavaszi		nyári		ősz		téli	
	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül
f i l l é r e k b e n																								
Magyarország.																								
a) Duna bal partja.																								
Árva vm.	140	181	170	214	155	204	118	143	68	89	80	101	75	96	62	78	50	72	60	79	50	74	50	71
Bars »	93	129	136	178	96	135	74	102	60	87	81	112	59	87	45	66	38	55	51	71	39	55	29	48
Esztergom vm.	73	107	130	187	72	107	65	90	58	88	75	110	61	88	52	73	38	63	47	77	37	60	30	45
Hont vm.	70	105	125	173	83	120	59	83	53	74	81	112	63	83	44	61	37	52	60	76	42	59	30	42
Selm.- és Belső.	—	200	—	240	—	240	—	160	—	100	—	120	—	120	—	100	—	80	—	80	—	80	—	—
Liptó vm.	130	183	165	218	160	214	105	149	65	94	75	106	65	100	47	67	60	67	65	70	54	77	54	60
Nógrád »	102	113	152	186	111	126	77	92	76	88	108	122	86	94	61	71	55	58	63	83	49	59	39	48
Nyitra »	83	111	121	170	93	125	61	85	62	88	89	117	71	97	45	69	42	62	56	85	43	68	35	49
Pozsony »	76	122	120	166	79	120	55	90	56	86	83	127	55	95	37	66	41	59	61	85	46	71	33	47
Pozsony tjv.	80	120	140	250	80	130	—	100	60	80	100	160	60	120	—	80	30	60	50	80	30	60	—	40
Trencsén vm.	86	127	122	175	87	128	69	99	55	81	69	103	59	89	45	63	38	52	43	66	40	57	30	43
Turóc »	75	110	135	180	80	110	60	90	50	70	73	100	55	75	40	50	35	65	50	75	35	65	—	—
Zólyom »	74	129	107	186	77	139	59	104	48	72	61	89	51	76	41	61	32	51	42	61	39	52	29	45
Átlag	89	124	131	180	95	135	70	99	61	86	83	114	65	93	48	68	41	58	53	76	42	63	35	47
b) Duna jobb p.																								
Baranya vm.	83	113	121	160	94	123	68	94	59	85	83	119	65	93	57	79	44	61	55	77	47	64	35	49
Pécs tjv.	60	100	—	200	60	100	40	100	50	100	60	120	50	100	—	—	80	—	100	—	80	—	—	—
Fejér vm.	81	116	130	193	81	128	55	90	67	92	95	136	67	98	45	71	34	56	48	81	40	63	24	46
Székesfeh. tjv.	—	140	—	200	—	160	—	120	—	120	—	140	—	120	—	80	—	80	—	100	—	80	—	50
Győr vm.	67	95	154	198	101	129	57	85	52	76	92	130	62	88	40	62	40	58	64	85	49	66	32	47
Győr tjv.	120	160	250	350	100	220	100	140	70	100	120	160	100	120	60	100	40	70	70	100	50	80	40	50
Komárom vm.	65	95	100	154	80	118	50	83	50	77	75	114	60	92	40	71	38	63	60	87	40	74	—	54
Komárom tjv.	—	120	—	180	—	120	—	100	—	90	—	130	—	90	—	70	—	70	—	90	—	70	—	60
Moson vm.	92	113	135	170	100	125	75	93	71	90	90	120	75	95	65	73	45	65	60	77	45	75	37	58
Somogy »	81	107	138	179	92	127	60	85	59	78	86	115	67	90	44	70	37	54	51	75	37	58	30	45
Sopron »	87	115	133	162	96	170	70	96	66	83	98	106	71	96	53	69	48	61	73	85	54	70	43	55
Sopron tjv.	—	140	—	160	—	140	—	120	—	120	—	160	—	120	—	100	—	100	—	100	—	100	—	100
Tolna vm.	76	102	154	191	97	126	68	91	58	85	88	118	68	90	47	72	41	63	60	88	46	64	33	62
Vas »	88	114	129	182	89	121	74	92	60	79	83	114	64	87	56	67	39	55	56	75	44	61	33	45
Veszprém vm.	81	119	128	198	117	147	60	97	57	84	77	117	67	117	45	65	40	63	56	86	48	69	30	49
Zala »	78	106	105	153	76	115	61	85	54	74	77	111	60	81	60	65	40	56	56	75	41	56	34	47
Átlag	81	112	129	179	92	128	65	92	59	83	84	119	66	92	49	70	40	60	59	85	45	65	33	50
c) D.-Tisza köze.																								
Bács-Bodrog vm.	90	137	183	225	143	175	80	105	72	95	109	138	89	124	63	78	41	59	67	89	57	75	36	51
Baja tjv.	—	140	—	180	—	140	—	120	—	100	—	140	—	100	—	80	—	80	—	90	—	80	—	60
Szabadka tjv.	80	120	140	200	90	140	70	100	70	120	100	140	80	160	—	—	40	70	70	100	45	75	—	—
Ujvidék tjv.	—	150	—	190	—	150	—	100	—	75	—	110	—	75	—	80	—	50	—	70	—	50	—	45
Zombor tjv.	120	160	160	220	120	160	80	120	80	100	100	140	80	100	60	80	40	60	60	80	60	80	40	60
Csongrád vm.	110	130	207	233	137	154	85	95	67	89	140	165	87	106	50	68	47	65	105	125	60	75	30	47
H.-Vásárh. tjv.	75	100	200	425	120	180	60	80	40	70	100	180	60	100	30	60	40	70	100	180	60	100	30	60
Szeged tjv.	120	160	200	240	120	160	80	110	60	80	80	110	60	80	40	70	40	60	60	90	40	60	20	40
Heves vm.	70	102	147	199	87	128	55	88	47	73	83	118	73	93	40	59	42	53	55	73	40	55	—	44
J.-N.-Szoln. vm.	78	111	165	212	89	123	57	83	59	84	119	155	65	88	47	63	41	62	79	104	43	66	34	49
Pest-P.-S.-K. vm.	94	130	156	199	101	138	74	99	69	96	101	134	76	103	57	77	46	68	68	93	50	71	36	58
Budapest sz.-f.	—	260	—	280	—	210	—	160	—	120	—	130	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kecskemét tjv.	140	—	150	—	120	—	110	—	105	—	105	—	90	—	80	—	70	—	70	—	60	—	40	—
Átlag	91	125	168	215	118	146	72	117	66	91	107	139	77	104	55	72	44	63	72	94	51	70	35	53
d) Tisza j. partja.																								
Abauj-Torna vm.	87	113	142	179	117	143	77	100	53	71	80	106	70	85	50	67	37	55	57	77	47	64	30	48
Kassa tjv.	180	250	275	350	180	250	155	200	110	150	155	200	110	150	85	100	80	100	110	150	70	100	50	75
Bereg vm.	69	113	124	172	91	139	57	99	50	85	91	129	60	101	40	77	34	60	47	87	32	65	30	54
Borsod »	68	103	128	179	83	125	61	86	49	70	82	108	54	80	44	58	39	51	69	82	45	58	35	48
Gömör- és K.-H.	89	133	149	208	99	156	76	111	52	76	70	103	55	82	41	60	23	47	44	66	34	53	25	39
Sáros várm.	80	128	158	210	116	158	75	107	52	78	84	110	67	93	49	63	35	48	53	68	42	60	30	42
Szepes »	109	179	144	224	117	193	86	145	55	99	69	115	60	106	50	84	41	68	50	83	47	78	38	54
Ung »	90	121	160	193	106	144	67	100	58	83	96	122	71	96	45	72	38	59	56	73	48	68	28	48
Zemplén vm.	80	126	137	188	99	134	69	99	57	76	76	109	63	84	50	62	34	52	46	70	43	57	26	42
Átlag	89	115	149	199	106	154	75	110	60	84	80	114	63	92	53	69	37	56	54	77	43	72	31	47

Mezőgazdasági átlagos napszámok 1903-ban törvényhatóságokint.
b) Időszakonként.

Országgrész, törvényhatóság	Férfi-napszám								Női napszám								Gyermek-napszám							
	tavaszi		nyári		ősz		téli		tavaszi		nyári		ősz		téli		tavaszi		nyári		ősz		téli	
	ellátással		ellátás nélkül		ellátással		ellátás nélkül		ellátással		ellátás nélkül		ellátással		ellátás nélkül		ellátással		ellátás nélkül		ellátással		ellátás nélkül	
	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül	ellátással	ellátás nélkül
f i l l é r e k b e n																								
e) Tisza b. partja.																								
Békés várm. ...	82	114	190	234	104	135	65	90	57	82	109	136	64	90	47	67	43	59	69	88	48	68	28	46
Bihar » ...	76	101	152	189	94	122	57	84	51	75	91	123	61	86	42	61	34	49	62	83	42	61	31	44
N.-Várad tjt. ...	—	120	—	220	—	180	—	120	—	100	—	160	—	120	—	100	—	60	—	100	—	80	—	60
Hajdu várm. ...	104	150	182	228	136	178	85	101	68	102	123	155	96	123	51	72	45	68	85	103	60	81	42	63
Debreczen tjt. ...	60	100	160	200	120	160	60	100	50	80	100	140	100	140	50	80	30	50	60	100	50	90	30	50
Máramaros várm. ...	82	128	110	167	88	134	68	106	51	87	72	113	57	93	47	79	32	58	42	76	32	58	28	54
Szabolcs » ...	73	109	117	188	89	131	50	88	55	75	77	122	59	84	45	68	33	55	59	85	41	64	—	47
Szatmár » ...	66	88	122	167	83	122	59	75	50	69	89	118	63	85	45	57	34	45	49	69	35	52	30	41
Sz.-Németi tjt. ...	100	140	180	240	80	120	60	100	60	100	120	180	60	100	40	80	40	60	80	120	50	80	—	—
Szilágy várm. ...	59	78	98	128	73	97	50	70	47	71	77	102	58	78	41	58	27	43	46	67	39	56	25	40
Ugocsa » ...	50	70	75	120	60	93	40	55	40	55	55	83	45	65	30	40	25	37	40	57	40	47	18	30
Átlag ...	76	107	142	184	94	129	61	87	55	82	92	128	66	94	46	68	34	53	57	81	41	62	30	47
f) Tisza-Mar. sz.																								
Arad várm. ...	67	97	122	163	93	121	54	82	63	72	84	112	64	88	41	62	36	52	54	74	44	63	27	46
Arad tjt. ...	—	120	—	180	—	140	—	90	—	90	—	120	—	110	—	70	—	60	—	80	—	70	—	60
Csanád várm. ...	72	105	194	260	165	207	65	89	54	76	129	169	92	123	46	67	37	54	91	128	61	88	38	54
Krassó-Szörény	80	116	125	171	87	123	68	97	64	95	95	131	70	98	54	82	42	65	57	82	42	68	39	58
Temes várm. ...	83	111	136	184	98	136	65	93	67	89	103	136	78	106	51	77	35	57	59	92	44	67	31	52
Temesvár tjt. ...	—	140	—	200	—	160	—	120	—	120	—	160	—	140	—	100	—	100	—	120	—	80	—	60
Versecz tjt. ...	240	—	350	—	240	—	160	—	120	—	200	—	160	—	100	—	100	—	160	—	125	—	50	—
Torontál várm. ...	88	116	163	206	108	141	70	95	62	90	109	140	82	106	54	76	39	61	61	88	49	68	32	48
Pancsova tjt. ...	160	220	—	300	—	160	—	160	100	160	—	240	—	120	—	120	—	80	—	90	—	95	—	—
Átlag ...	84	113	148	188	108	139	63	94	65	89	103	137	77	103	52	76	39	60	64	107	49	70	33	51
g) Királyh.-túl.																								
Alsó-Fehér várm.	66	99	94	136	72	111	56	81	53	77	77	105	57	81	46	67	32	49	44	63	36	53	26	46
Besz.-Naszód »	72	103	107	140	77	107	56	85	54	81	75	106	57	87	45	73	35	63	39	76	39	65	26	53
Brassó várm.	97	148	136	200	108	163	79	119	63	104	80	125	66	105	56	85	40	65	54	84	40	68	36	57
Csik » ...	95	145	131	185	105	150	84	130	57	98	71	115	61	98	51	85	43	69	53	81	47	71	37	60
Fogarasz » ...	81	103	120	143	88	117	58	91	59	80	76	106	67	90	48	71	46	62	54	77	51	68	35	51
Háromszék »	66	116	97	156	77	128	59	103	47	93	66	113	54	98	41	79	29	54	42	73	33	58	27	45
Hunyad » ...	71	102	122	162	89	119	59	89	58	87	96	130	69	98	50	74	41	62	65	91	48	70	33	46
Kis-Küküllő vm.	54	74	88	113	60	80	50	66	46	63	66	88	49	68	38	55	34	51	48	66	34	53	28	41
Kolozs várm. ...	54	83	90	125	60	92	40	68	40	64	72	100	45	70	32	53	25	44	39	62	29	47	21	38
Kolozsvár tjt. ...	80	120	140	160	100	120	80	100	80	100	120	130	80	110	60	90	40	65	60	90	40	55	30	50
Maros-Torda vm.	68	101	99	142	76	113	53	81	51	78	70	103	56	83	43	64	32	53	45	69	36	59	29	48
M.-Vásárh. tjt.	60	100	120	200	70	110	60	90	50	80	80	120	60	100	60	80	30	50	60	80	30	60	—	—
N.-Küküllő várm.	70	106	91	138	78	109	53	88	58	90	73	103	65	94	42	73	33	58	39	68	38	61	31	52
Szeben »	69	106	112	154	77	113	57	96	57	86	78	114	60	94	46	77	36	61	49	75	40	66	30	52
Sz.-Doboka »	58	79	84	112	63	88	49	65	49	65	67	89	50	70	41	54	30	45	42	61	35	47	29	38
T.-Aranyos »	78	105	112	149	87	114	63	85	52	79	76	106	62	88	43	64	35	58	51	75	43	65	28	43
Udvarhely »	50	94	93	143	57	101	44	78	40	78	70	104	44	80	34	67	26	50	42	70	28	54	21	35
Átlag ...	69	102	104	145	78	112	57	86	50	80	74	104	56	83	44	67	34	55	47	73	38	60	29	46
h) Fiume v. és ker.																								
Országos átlag	90	116	136	182	97	133	65	108	59	85	88	121	66	94	49	70	38	58	57	83	43	65	32	49
Horvát-Szlav.																								
Belov.-Kőrös vm.	85	118	105	160	88	120	76	100	74	106	94	130	72	98	66	88	50	68	65	88	54	70	49	66
Lika-Krbava »	84	125	110	180	80	130	74	98	60	90	80	120	70	90	58	80	46	66	56	82	46	66	40	50
Modr.-Fiume »	120	156	138	190	116	160	100	140	80	120	90	150	80	100	76	100	46	68	60	84	48	68	44	60
Pozsega várm. ...	88	122	121	170	92	122	76	104	78	112	107	150	80	110	70	100	45	74	58	88	46	64	40	50
Szerém » ...	100	130	130	180	98	126	80	100	84	110	110	156	80	100	70	90	40	56	54	80	40	56	30	46
Zimony tjt. ...	—	160	—	240	—	200	—	160	—	124	—	170	—	140	—	120	—	46	—	80	—	70	—	46
Varasd várm. ...	62	94	78	134	60	88	52	74	52	74	66	98	54	78	48	66	34	48	50	64	40	50	30	40
Varasd tjt. ...	80	122	102	240	74	102	72	94	82	122	100	200	74	104	62	92	—	—	—	—	—	—	—	—
Verőcze várm. ...	92	124	118	168	96	122	80	106	78	106	100	130	80	100	70	90	46	70	60	80	50	64	40	54
Eszék tjt. ...	—	140	—	190	—	150	—	130	—	100	—	140	—	100	—	100	—	80	—	100	—	80	—	70
Zágráb várm. ...	80	130	100	170	80	120	76	100	74	108	88	140	74	104	70	90	44	60	60	80	42	64	40	60
Zágráb tjt. ...	—	170	—	200	—	160	—	160	—	100	—	130	—	90	—	90	—	—	—	—	—	—	—	—
Átlag ...	88	133	111	185	87	133	76	111	74	106	93	143	74	101	66	92	44	64	58	83	46	65	39	54

14. A bevetett terület az 1903. évi fölvétel szerint a főbb

Közigazgatási körzetrész, országgrész, törvényhatóság	Őszi	Tavaszi	Őszi	Tavaszi	Kétszeres	Őszi	Tavaszi	Zab	Köles	Tatárka	Borsó	Bab	Lencse	Szemes tengeri
	b u z a		r o z s			á r p a								
	h e k t á r o k b a n													
Magyarország.														
a) Duna bal partja.														
Árva várm.	243	12	1.201	67	157	581	5.310	29.227	—	—	16	1	5	—
Bars »	29.621	461	8.080	484	382	284	29.105	6.748	19	—	62	357	91	5.241
Esztergom vm.	14.998	55	5.917	—	440	4	12.478	3.691	12	—	7	138	25	7.165
Hont várm.	28.762	324	9.527	40	236	56	15.928	7.572	18	—	151	277	124	3.537
Selm.-és Bélab. tjt.	35	80	46	98	—	—	173	288	—	—	—	—	—	—
Liptó várm.	182	13	2.584	35	539	—	7.899	8.440	—	4	687	10	22	—
Nógrád »	48.254	846	24.553	395	100	127	22.095	10.732	9	2	97	458	166	8.427
Nyitra »	39.780	565	46.022	593	210	1.509	76.595	15.595	928	8	417	1.307	330	14.822
Pozsony »	40.629	220	31.223	751	585	964	58.787	8.973	1.667	2	242	483	216	17.621
Pozsony tjt.	218	—	492	—	—	—	697	70	—	—	—	—	—	62
Trencsén vm.	8.601	1.147	9.491	423	1.443	940	33.202	22.575	250	345	471	821	170	71
Turóc »	1.009	10	5.077	29	2.467	—	3.767	4.349	7	27	335	84	95	—
Zólyom »	7.126	413	3.542	528	2	103	4.949	8.690	—	—	232	134	54	1
Összesen	219.458	4.146	147.755	3.448	6.561	4.568	270.985	126.950	2.910	388	2.717	4.070	1.298	56.947
b) Duna jobb partja.														
Baranya vm.	71.008	975	14.151	243	3.609	4.373	10.281	18.984	93	318	224	414	92	50.448
Pécs tjt.	567	59	74	—	—	142	34	134	—	—	—	—	—	727
Fejér várm.	67.760	75	18.203	28	213	157	26.779	24.420	802	8	57	144	52	30.957
Székesfehérvár tjt.	1.612	—	575	—	—	—	1.893	119	—	—	—	—	—	3.828
Győr várm.	20.576	275	14.779	42	287	84	10.982	6.382	888	—	3	84	9	10.468
Győr tjt.	650	—	399	—	—	—	432	29	—	—	—	—	—	239
Komárom vm.	38.237	558	18.066	5	312	102	22.719	15.253	700	—	9	272	73	17.848
Komárom tjt.	364	—	85	—	—	—	101	6	—	—	—	—	—	200
Moson várm.	21.346	206	12.797	—	570	148	26.969	4.535	906	238	9	169	48	14.189
Somogy »	83.108	1.083	46.366	1.341	610	1.794	29.251	24.405	358	731	74	340	152	42.666
Sopron »	39.200	239	23.155	89	19	369	26.300	10.709	80	179	54	165	35	6.511
Sopron tjt.	574	—	841	—	—	—	753	616	—	—	—	—	—	66
Tolna várm.	62.221	1.292	17.857	52	711	844	21.223	17.636	605	338	223	358	84	32.558
Vas »	74.470	313	53.593	120	116	693	23.527	26.396	1.034	1.584	56	688	66	13.648
Veszprém vm.	43.347	157	34.508	31	192	218	28.085	13.432	314	—	94	203	103	18.422
Zala várm.	54.029	245	48.613	386	34	652	18.549	13.831	893	491	116	93	70	36.597
Összesen	579.069	5.477	304.062	2.335	6.673	9.576	247.878	175.987	6.673	3.887	919	2.930	784	279.372
c) Duna-Tisza köze.														
Bács-Bodrog vm.	249.595	449	6.190	44	2.264	11.086	11.330	101.754	1.379	34	33	668	77	199.851
Baja tjt.	806	—	1.093	—	—	17	115	748	34	—	—	12	—	1.439
Szabadka tjt.	16.391	29	2.877	—	—	1.036	4.927	13.338	287	—	4	23	1	14.457
Ujvidék tjt.	4.207	242	—	—	18	178	242	883	12	—	55	174	—	4.465
Zombor tjt.	8.943	22	1	—	60	697	7	5.481	21	—	—	237	—	5.465
Osongrád vm.	49.942	157	12.096	221	692	1.406	11.546	5.846	493	—	10	159	3	25.128
H.-Vásárhely tjt.	30.212	173	144	—	—	432	5.467	691	115	—	—	—	—	17.436
Szeged tjt.	4.661	80	14.962	—	126	259	1.093	173	139	—	—	—	—	10.309
Heves várm.	69.850	904	12.407	300	1.742	320	20.183	7.854	111	—	36	223	55	20.804
J.-N.-Szoln. vm.	179.583	1.985	10.538	115	1.237	2.428	37.887	16.104	606	—	192	346	112	65.879
Pest-P.-S.-K. vm.	118.494	636	150.380	613	4.459	1.603	60.578	36.013	1.386	403	361	1.469	163	97.991
Budapest szék.-főv.	296	6	635	—	4	12	989	221	6	—	30	1	4	1.145
Kecskemét tjt.	4.310	—	14.663	—	374	—	6.925	1.316	83	—	12	—	—	7.078
Összesen	737.290	4.683	225.986	1.293	10.976	19.474	161.289	190.422	4.672	437	733	3.312	415	471.447
d) Tisza jobb partja.														
Abauj-Torna vm.	38.401	428	16.336	49	63	62	23.323	13.089	24	—	26	258	273	4.619
Kassa tjt.	783	6	690	—	—	—	921	173	—	—	2	3	—	2
Bereg várm.	26.604	638	6.080	763	607	472	1.740	17.996	319	1	20	364	22	22.905
Borsod »	57.414	694	14.193	6	1.691	348	18.774	8.758	57	—	69	284	299	12.946
Gömör- és K.-H. vm.	23.282	691	10.886	937	82	264	8.317	17.473	19	—	104	308	75	3.338
Sáros várm.	7.843	772	14.799	1.205	15	684	21.101	34.974	70	180	591	227	160	234
Szepes »	277	36	10.242	837	253	196	24.495	29.401	—	5	1.623	5	67	—
Ung »	19.650	60	8.622	454	37	145	3.139	8.427	150	41	7	335	120	7.649
Zemplén »	58.248	2.141	24.136	990	154	84	28.407	24.654	399	313	118	497	166	14.863
Összesen	232.502	5.466	105.984	5.241	2.902	2.255	130.217	154.945	1.038	540	2.560	2.281	1.182	66.556

termények megkülönböztetésével törvényhatóságunkint.

Burgonya	Cukorrépa	Takarmány- répa	Őszi és tavaszi repeze	Komló	Dohány	Kender	Len	Takarmány- tengeri (csalánádé)	Őszi búkköny, őszi borsó és őszi rozs	Tavaszi búk- köny, zabos búkköny	Lóhere	Luczerna	Baltaczin	Mohar	Egyéb termé- nyek	Bevetett terület mindössze	Ugar
h e k t á r o k b a n																	
15.835	—	17	—	—	—	48	313	—	5	189	2.793	10	1	—	1.999	58.030	19.567
5.528	4.215	1.706	119	—	—	584	32	638	84	5.645	6.641	1.685	372	8	722	108.914	10.007
2.502	366	1.087	339	—	14	160	7	853	290	2.442	831	1.243	228	109	252	55.653	6.476
3.938	1.597	1.454	92	1	109	410	16	274	109	3.291	5.948	1.539	149	4	486	85.969	17.182
144	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14	6	—	—	—	898	—
8.819	1	50	—	—	—	143	267	—	8	865	1.797	48	—	—	691	33.104	3.572
9.742	2.038	3.458	48	—	112	864	108	1.000	226	7.018	8.699	2.202	136	2	1.427	153.341	25.917
21.441	18.990	4.684	318	—	2	1.353	46	2.576	323	9.393	12.859	6.050	1.859	233	2.659	281.467	24.372
20.499	10.563	7.040	253	1	—	779	404	3.908	349	11.178	5.695	4.496	599	4.842	3.099	236.068	11.143
164	—	143	—	—	—	—	—	121	—	202	97	6	6	77	371	2.726	19
28.099	5.319	1.446	27	1	—	714	511	64	237	2.563	11.369	698	33	27	3.122	134.180	17.987
5.047	2	163	—	—	—	131	138	1	8	969	1.803	73	21	34	886	26.532	4.201
9.223	58	297	42	1	—	313	157	18	22	1.385	2.444	305	2	16	787	40.844	4.975
180.981	48.149	21.545	1.298	4	237	5.499	1.999	9.453	1.661	45.154	60.990	18.361	3.406	5.352	16.501	1.217.726	145.418
8.299	331	5.170	248	37	17	1.290	149	1.415	365	13.859	4.745	3.849	294	311	1.417	216.109	35.111
13	—	26	—	—	—	—	—	4	—	81	120	19	5	3	—	2.008	46
11.645	1.282	6.535	608	22	188	209	182	6.478	875	16.329	3.261	4.880	5.019	1.399	731	229.296	28.018
7	—	59	—	—	—	—	—	56	—	—	—	18	3	128	1	8.299	134
5.237	970	2.282	14	—	—	136	90	2.323	98	4.546	1.084	1.324	962	1.621	563	86.109	3.123
112	—	56	—	—	—	—	—	39	—	226	—	43	—	38	21	2.284	—
8.561	2.240	3.445	273	—	377	544	972	2.813	217	8.075	2.359	2.254	1.525	1.216	1.214	150.239	15.753
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	756	—
2.956	1.779	3.847	204	—	1	33	4	2.956	515	2.981	633	748	566	1.403	494	101.250	12.081
16.653	3.396	7.273	1.098	17	879	1.135	174	3.622	971	22.900	15.705	5.810	1.613	536	1.391	315.452	23.145
9.997	10.659	3.750	731	—	—	112	57	3.079	312	6.906	10.228	3.557	21	120	799	157.432	6.674
201	103	197	—	—	—	—	—	40	—	130	49	39	—	—	9	3.618	—
11.948	824	3.577	543	—	783	906	219	3.127	675	11.792	3.255	2.507	1.700	1.167	1.385	200.410	21.280
22.562	3.002	6.381	417	27	—	243	658	3.218	342	10.407	17.002	2.647	63	336	2.103	265.712	5.569
15.766	1.270	3.996	204	—	—	402	42	3.516	352	12.050	6.170	3.043	1.314	1.032	901	189.164	11.409
12.265	414	4.347	805	1	1	711	469	1.388	357	10.430	12.726	3.218	132	133	1.538	223.534	5.261
126.222	26.270	50.941	5.145	104	2.246	5.721	3.016	34.074	5.079	120.712	77.337	33.956	13.217	9.443	12.567	2.151.672	167.604
9.750	15	2.338	1.985	63	341	9.451	305	3.327	352	12.481	4.634	3.507	605	6.205	3.391	643.504	32.215
144	—	144	—	—	—	—	—	75	—	127	35	150	14	46	31	5.030	1.504
1.208	—	88	—	—	77	—	—	—	51	143	63	18	—	86	325	55.429	8.131
196	—	13	—	1	—	—	—	70	—	89	61	26	—	82	253	11.267	667
536	—	58	230	—	—	105	—	54	—	78	9	125	—	18	62	22.209	2.599
2.224	607	2.059	311	—	711	615	48	1.444	222	3.235	250	3.822	—	167	1.980	125.394	1.101
230	—	633	58	—	—	86	—	317	57	115	345	662	—	—	747	57.920	—
4.259	—	616	—	—	15	10	17	121	187	81	—	478	—	19	356	37.961	576
4.326	2.324	5.507	212	—	2.893	666	53	2.034	515	9.502	5.916	4.133	90	26	3.442	176.428	19.230
4.344	2.748	9.310	1.701	—	3.252	244	387	5.402	695	12.983	3.781	10.983	34	187	4.045	377.108	14.394
35.639	3.842	13.488	579	1	3.850	745	252	6.807	901	12.866	5.308	6.204	676	2.763	10.091	578.561	68.362
668	—	79	—	1	—	—	—	193	45	190	219	372	49	48	618	5.831	9
2.595	—	965	—	—	93	—	—	65	9	133	—	449	—	—	600	39.670	4.153
66.119	9.536	35.298	5.076	66	11.232	11.922	1.062	19.909	3.034	52.023	20.621	30.929	1.468	9.647	25.941	2.136.312	152.941
7.551	726	3.024	260	—	161	848	184	707	165	4.546	6.837	1.408	40	17	660	124.085	16.574
149	—	23	—	1	—	3	—	11	—	44	58	28	—	—	23	2.920	172
10.489	35	842	407	—	448	1.222	340	370	66	2.240	7.141	544	32	271	517	103.495	18.666
3.248	1.185	3.297	64	—	1.607	966	111	945	112	5.489	7.083	2.385	23	12	993	143.053	24.756
9.000	188	1.244	81	1	238	954	258	90	123	2.220	4.236	881	4	17	644	85.955	21.958
26.436	2	1.306	—	—	—	747	715	52	147	2.005	10.301	712	4	1	1.660	126.943	20.196
25.716	3	277	—	—	—	10	932	2	81	2.148	4.896	47	8	—	642	102.199	18.113
8.468	12	694	213	4	77	869	35	81	31	2.354	3.973	349	29	20	495	66.540	25.107
16.264	2.333	4.914	1.323	—	497	1.732	275	1.107	267	5.748	10.526	2.203	57	31	1.822	204.269	37.664
107.321	4.484	15.621	2.348	6	3.028	7.351	2.850	3.365	992	26.794	55.051	8.557	197	369	7.456	950.459	183.206

Közjogi alkatrész, országgrész, törvényhatóság	Őszi	Tavaszi	Őszi	Tavaszi	Kétszeres	Őszi	Tavaszi	Zab	Köles	Tatárka	Borsó	Bab	Lenese	Szemes tengeri
	búza		rozs			árpa								
	hektárokbán													
e) Tisza bal partja.														
Békés várm.	125.777	702	2.732	10	310	2.291	33.456	16.878	763	—	201	292	128	64.757
Bihar »	142.286	2.584	37.423	543	18.948	3.075	17.823	23.621	321	14	100	471	85	101.868
N.-Várad tjv.	560	—	85	—	72	38	78	90	—	—	—	—	—	435
Hajdu várm.	62.209	502	10.459	185	2.783	710	9.957	5.555	265	—	16	86	31	36.525
Debreczen tjv.	7.884	460	6.330	575	691	115	4.028	1.381	86	—	46	—	—	12.372
Máramaros vm.	1.127	2.366	1.204	570	47	3	1.639	25.209	3	709	50	338	5	26.523
Szabolcs vm.	55.836	310	69.751	1.748	859	825	10.803	8.526	1.005	3	16	419	35	44.000
Szatmár »	69.688	4.691	24.045	678	1.285	1.863	4.651	22.355	436	14	96	176	54	65.113
Sz.-Németi tjv.	2.014	104	17	—	—	80	57	863	—	—	26	—	15	4.028
Szilágy várm.	39.138	1.152	4.924	53	2.512	624	2.438	10.588	51	—	60	49	46	41.603
Ugocsa »	9.091	181	2.250	136	86	70	731	6.989	27	24	5	85	1	15.961
Összesen	515.610	13.052	159.220	4.498	27.593	9.694	85.661	122.055	2.957	764	616	1.916	400	413.185
f) Tisza-M. szöge.														
Arad várm.	116.443	1.362	3.105	75	4.157	2.511	7.071	15.842	1.189	3	46	202	33	73.243
Arad tjv.	3.626	12	190	—	35	52	403	204	6	—	1	2	1	2.361
Csanád várm.	61.563	335	1.491	—	385	2.127	11.493	5.712	89	—	56	50	14	38.539
Kr.-Szörény vm.	69.994	899	2.594	510	214	841	1.099	19.531	86	7	51	468	12	88.145
Temes várm.	206.139	834	6.859	173	3.540	4.245	4.575	25.251	199	3	208	606	295	138.430
Temesvár tjv.	567	—	51	—	—	78	185	210	24	—	—	—	—	459
Versecz tjv.	4.086	86	—	—	—	—	184	248	—	—	12	6	—	6.675
Torontál vm.	341.281	1.351	4.995	208	3.830	7.779	10.906	34.478	1.090	—	475	715	51	237.176
Pancsova tjv.	2.571	—	—	—	—	468	80	148	—	—	—	—	—	3.279
Összesen	806.270	4.879	19.285	966	12.161	18.101	35.996	101.624	2.683	13	849	2.049	406	588.307
g) Erdély.														
Alsó-Fehér vm.	28.667	10.756	1.787	357	914	113	1.625	5.946	—	1	14	40	3	40.691
B.-Naszód »	12.473	3.461	181	161	6	136	2.243	13.679	—	13	11	40	3	20.782
Brassó várm.	7.136	11	2.673	50	319	1.154	8.082	3.239	228	1	82	23	113	4.691
Csík »	2.487	822	14.541	325	69	12	5.176	10.590	—	1	165	13	21	1.370
Fogarás »	5.537	650	9.884	274	120	—	867	9.457	19	28	9	13	—	12.675
Háromszék vm.	12.504	25	12.754	35	886	—	9.041	13.873	106	12	213	96	973	9.532
Hunyad vm.	33.471	15.946	6.502	1.307	409	125	955	10.679	—	—	44	128	15	56.969
K.-Küküllő vm.	17.598	209	2.273	9	1.392	29	1.196	4.221	1	1	111	10	4	28.582
Kolozs várm.	26.218	14.305	7.127	254	1.500	155	5.096	11.447	1	1	61	171	13	44.920
Kolozsvár tjv.	923	—	869	—	—	—	617	434	—	—	—	—	—	1.216
Maros-Torda vm.	24.289	3.554	1.700	82	1.275	52	3.811	12.966	—	—	40	19	6	36.529
M.-Vásárhely tjv.	214	—	13	—	—	—	122	26	—	—	—	—	—	483
N.-Küküllő vm.	25.261	356	2.263	4	1.465	92	554	9.985	1	3	291	188	100	34.195
Szeben várm.	18.032	1.046	1.231	193	210	144	1.323	7.036	17	—	172	68	98	21.925
Sz.-Doboka vm.	20.434	8.827	3.226	269	389	69	1.893	24.270	4	19	22	127	9	62.700
T.-Aranyos vm.	19.311	13.368	3.865	1.219	966	8	4.597	8.316	1	—	29	66	17	27.662
Udvarhely »	15.077	68	4.333	395	2.035	16	695	10.673	—	—	63	31	10	15.082
Összesen	269.632	73.404	75.222	4.934	11.955	2.105	47.893	156.837	378	80	1.327	1.033	1.385	420.004
h) Fiume v. és ker.	29	—	—	—	—	7	—	—	—	—	1	17	—	34
Magyarország össz.	3.359.860	111.107	1.037.514	22.710	78.821	65.780	979.919	1.028.820	21.311	6.109	9.722	17.608	5.870	2.295.852
Horvát-Szlavon-országok.														
B.-Kőrös vm.	36.087	840	28.898	1.130	103	8.024	2.182	5.587	2.562	2.305	467	1.182	110	54.604
Lika-Krbava vm.	1.696	5.836	2.635	974	7.739	348	13.876	8.089	2.410	272	46	982	—	10.485
Modrus-Fiume vm.	9.255	1.430	4.264	235	577	3.960	969	5.681	13.499	256	325	1.383	36	18.737
Pozsega vm.	42.699	895	6.069	588	3.067	4.360	727	10.837	179	40	114	1.312	15	39.064
Szerém »	93.645	878	2.207	16	29.054	13.022	2.524	32.585	342	1	1.591	2.309	425	103.152
Zimony tjv.	1.143	—	21	—	149	193	—	232	—	—	15	32	—	2.236
Varasd vm.	6.175	17	9.471	270	75	2.286	769	3.997	124	260	88	692	93	45.006
Varasd tjv.	16	73	312	13	—	101	147	108	62	—	7	14	—	1.731
Verőce vm.	62.641	1.635	9.512	476	6.964	5.800	558	20.309	382	207	276	898	93	32.821
Eszék tjv.	1.399	—	30	—	83	497	—	542	—	9	17	40	—	850
Zágráb várm.	22.762	568	14.585	466	178	11.078	1.011	12.591	10.329	347	491	2.924	97	84.727
Zágráb tjv.	5	—	48	5	—	81	6	33	2	—	18	17	—	1.515
Összesen	277.523	12.172	78.052	4.173	47.989	49.750	22.769	100.591	29.891	3.697	3.455	11.785	869	394.928
Magyarbirod. össz.	3.637.383	123.279	1.115.566	26.883	126.810	115.530	1.002.688	1.129.411	51.202	9.806	13.177	29.393	6.739	2.690.780

termények megkülönböztetésével törvényhatóságokonkint.

Burgonya	Cukorrépa	Takarmány- répa	Őszi és tavaszi repcze	Kömélő	Dohány	Kender	Len	Takarmány- tengeri (csalánadé)	Őszi búkköny- ősi borsó és ősi rozs	Tavaszi búk- köny, zabos búkköny	Lóhere	Lucerna	Baltaczin	Mohar	Egyéb termé- nyek	Bevetett terület mindössze	Ugar
h e k t á r o k b a n																	
1.204	1.799	4.585	1.209	1	1.819	1.180	262	3.566	1.205	4.591	2.097	9.166	9	257	3.799	285.046	6.796
8.652	978	7.327	1.089	—	2.376	3.850	1.660	3.295	870	28.910	10.496	6.418	—	77	3.939	429.099	33.201
26	—	14	—	7	—	—	—	—	3	—	114	102	61	—	—	1.685	—
1.541	452	2.889	856	—	1.142	100	58	1.208	138	4.654	1.503	2.791	—	9	1.123	147.747	4.703
1.180	460	432	259	—	662	29	—	921	127	777	345	806	—	17	369	40.352	2.065
11.400	37	251	—	—	3	1.120	89	10	8	74	1.118	253	5	—	1.619	75.780	34.298
25.015	624	7.321	982	—	10.227	738	154	2.845	410	13.300	7.113	4.216	19	86	5.824	273.010	48.801
8.823	2	3.453	2.041	—	1.888	1.656	58	949	676	8.146	11.252	2.243	4	1	2.311	238.648	63.924
17	—	69	35	—	—	14	23	12	9	115	288	143	—	—	18	7.947	1.151
1.547	65	1.119	195	1	396	1.076	146	238	138	2.990	6.599	1.249	10	—	466	119.473	38.549
1.171	—	90	48	—	45	461	9	26	—	668	2.679	56	—	—	169	41.059	11.461
60.576	4.417	27.550	6.714	9	18.558	10.224	2.459	13.073	3.581	64.339	42.592	27.402	47	447	19.637	1.659.846	244.949
1.970	1.277	1.828	781	22	1.904	1.428	37	1.221	346	6.653	3.177	2.503	30	641	2.075	251.175	9.730
75	34	63	—	—	34	—	—	52	—	169	—	230	—	58	437	8.045	—
504	2.796	1.514	48	—	2.760	946	30	1.109	253	1.806	1.264	2.275	1	1.550	2.875	141.585	1.609
5.513	37	225	60	1	11	1.581	81	308	99	1.304	7.566	1.652	9	321	2.141	205.360	13.604
3.686	57	2.220	1.347	—	820	1.111	173	1.572	810	11.375	8.445	3.273	112	2.060	3.186	431.604	17.109
25	—	38	—	—	—	—	—	—	—	81	78	61	—	—	22	1.879	—
26	—	20	—	—	—	14	—	6	—	—	9	138	—	46	230	11.786	—
7.083	561	3.122	4.233	50	1.887	1.704	394	2.821	1.404	6.524	9.248	6.668	180	9.639	5.477	705.330	4.960
98	—	61	—	—	—	—	—	—	—	70	2	213	—	135	121	7.246	—
18.980	4.762	9.091	6.469	73	7.416	6.784	715	7.089	2.912	27.982	29.789	17.013	332	14.450	16.564	1.764.010	47.012
1.355	348	652	116	13	—	839	105	93	31	2.748	2.258	852	108	—	676	101.108	31.620
753	9	160	—	2	—	769	48	13	18	624	1.468	212	8	—	649	57.922	16.662
4.436	1.438	883	—	—	—	54	80	3	6	1.502	2.475	316	—	45	308	39.348	1.263
2.838	10	67	—	—	—	537	159	1	49	564	164	123	1	—	372	40.477	31.325
4.259	6	158	24	6	20	501	39	13	49	341	405	91	—	8	380	45.833	13.942
5.026	516	1.227	—	26	—	305	38	63	17	2.876	2.525	417	7	—	559	73.652	15.223
3.343	50	275	23	1	1	1.707	86	106	272	3.538	2.011	1.376	17	20	1.635	141.011	22.681
467	126	396	6	11	14	540	8	51	104	2.939	2.961	840	42	1	242	64.384	14.930
1.358	57	1.153	30	3	—	1.275	57	265	181	1.549	5.216	1.093	227	—	991	124.724	34.815
29	—	60	—	1	—	6	—	50	—	64	192	346	—	—	37	4.844	571
456	396	489	2	10	20	829	36	111	73	3.294	6.423	1.480	190	6	727	98.865	14.347
2	43	9	—	3	—	2	—	—	—	27	133	136	—	—	44	1.257	3
2.079	211	1.553	—	114	—	1.031	76	22	110	2.494	2.175	891	37	—	1.151	86.702	27.631
2.249	54	1.330	—	1	—	399	25	26	700	2.487	3.012	680	30	3	716	63.207	6.478
1.239	86	854	47	—	—	1.360	116	77	120	2.798	6.523	891	39	—	597	137.005	43.513
963	182	710	48	2	30	694	168	235	49	1.331	2.402	895	203	—	570	87.907	30.121
1.248	82	281	—	20	—	497	53	14	41	942	1.428	410	66	1	345	53.906	19.275
32.100	3.614	10.257	296	213	85	11.345	1.094	1.143	1.820	30.118	41.771	11.049	975	84	9.999	1.222.152	324.400
31	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	122	3
542.330	96.232	170.804	27.286	475	42.802	58.846	13.195	88.106	19.079	367.122	329.152	147.267	19.642	39.792	108.606	11.111.299	1.265.533
12.578	122	689	99	2	3	1.327	2.116	—	909	2.180	8.727	2.141	48	3	5.495	180.520	14.210
10.004	2	13	2	—	—	932	156	—	2	8	2.115	74	—	—	6.115	74.811	15.595
8.770	7	94	11	—	—	1.046	596	—	5	17	5.641	606	29	10	5.627	83.066	13.195
5.939	28	410	520	1	18	199	910	—	1.261	2.342	4.658	476	350	15	3.281	130.374	20.478
6.179	64	888	1.482	7	—	1.616	740	—	7.427	13.517	4.544	2.053	499	811	4.725	326.303	15.934
106	—	216	—	—	—	—	—	—	113	—	88	—	—	121	129	4.794	—
7.720	184	528	215	41	—	970	315	—	456	486	4.345	635	86	—	1.853	87.157	893
165	—	—	—	—	—	5	2	—	—	—	105	163	89	8	64	5.185	—
6.685	450	1.302	4.349	8	58	1.359	772	—	2.800	7.756	6.255	2.787	103	238	3.188	180.682	12.870
77	—	53	434	—	—	—	—	—	89	—	39	—	—	21	58	4.238	—
12.931	185	533	105	—	—	1.935	2.187	—	150	225	9.417	2.881	34	23	8.711	201.471	20.485
132	—	5	—	—	—	7	—	—	—	5	31	218	—	—	75	2.203	16
71.286	1.042	4.731	7.217	59	79	9.896	7.794	—	13.212	26.536	45.965	12.034	1.238	1.250	39.321	1.278.804	113.676
613.616	97.274	175.035	34.503	534	42.881	68.242	20.989	—	32.291	393.658	375.117	159.301	20.880	41.042	147.987	12.390.103	1.379.200

**15. Az összes szántóföld, a bevetett és az elemi csapások folytán kiveszett vetésterület 1903-ban
törvényhatóságoknkint.**

Országgrész, törvényhatóság	Összes szántóföld	Ebből bevetett terület	Elemi csapások foly- tán kivezett vetés- terület 1903-ban			Országgrész, törvényhatóság	Összes szántóföld	Ebből bevetett terület	Elemi csapások foly- tán kivezett vetés- terület 1903-ban		
	az 1903-ban közösen- ként történt felvétel szerint	hektárokbán	hektá- rokban	az összes szán- tóföld	a be- vetett terü- let		az 1903-ban közösen- ként történt felvétel szerint	hektárokbán	hektá- rokban	az összes szán- tóföld	a be- vetett terü- let
Magyarország.						e) Tisza b. partja.					
a) Dunab. partja.						Békés vm. ...	291.842	285.046	651	0'22	0'23
Árva vármegye	77.597	58.030	1.359	1'75	2'34	Bihar » ...	462.300	429.099	1.688	0'37	0'39
Bars »	118.921	108.914	249	0'21	0'23	N.-Várad tjv.	1.685	1.685	—	—	—
Esztergom »	62.129	55.653	157	0'25	0'28	Hajdu vm. ...	152.450	147.747	6	0'00	0'00
Hont »	103.151	85.969	114	0'11	0'13	Debreczen tjv.	42.417	40.352	—	—	—
Selm. és Béalab.	898	898	—	—	—	Máramaros vm.	110.078	75.780	700	0'64	0'92
Liptó várm. ...	36.676	33.104	500	1'36	1'51	Szabolcs »	321.811	273.010	1.549	0'48	0'57
Nógrád » ...	179.258	153.341	126	0'07	0'08	Szatmár »	302.572	238.648	6.075	2'01	2'55
Nyitra » ...	305.839	281.467	5.523	1'81	1'96	Sz.-Németi tjv.	9.098	7.947	—	—	—
Pozsony » ...	247.211	236.068	4.043	1'64	1'71	Szilágy vm. ...	158.022	119.473	1.098	0'69	0'92
Pozsony tjv. ...	2.745	2.726	—	—	—	Ugocsa » ...	52.520	41.059	2.484	4'73	6'05
Trencsén vm. ...	152.167	134.180	2.266	1'49	1'69	Összesen ...	1.904.795	1.659.846	14.251	0'75	0'86
Turóc » ...	30.733	26.532	742	2'41	2'80						
Zólyom » ...	45.819	40.844	1	0'00	0'00						
Összesen ...	1.363.144	1.217.726	15.080	1'11	1'24	f) T.-Mar. szöge.					
b) Duna j. partja.						Arad vm. ...	260.905	251.175	1.196	0'46	0'48
Baranya vm. ...	251.220	216.109	126	0'05	0'06	Arad tjv. ...	8.045	8.045	—	—	—
Pécs tjv. ...	2.054	2.008	—	—	—	Csanád vm. ...	143.194	141.585	683	0'48	0'48
Fejér vm. ...	257.314	229.296	100	0'04	0'04	Kr.-Szörény vm.	218.964	205.360	3.287	1'50	1'60
Székesfehérvár	8.433	8.299	—	—	—	Temes »	448.713	431.604	2.903	0'65	0'67
Győr vm. ...	89.232	86.109	253	0'28	0'29	Temesvár tjv.	1.879	1.879	—	—	—
Győr tjv. ...	2.284	2.284	—	—	—	Versecz tjv. ...	11'786	11.786	432	3'67	3'67
Komárom vm.	165.992	150.239	544	0'38	0'36	Torontál vm. ...	710.290	705.336	2.696	0'38	0'38
Komárom tjv.	756	756	—	—	—	Pancsova tjv.	7.246	7.246	—	—	—
Moson vm. ...	113.331	101.250	216	0'19	0'21	Összesen ...	1.811.022	1.764.010	11.197	0'62	0'64
Somogy » ...	338.597	315.452	44	0'01	0'01	g) Királyhágónt.					
Sopron » ...	164.106	157.432	830	0'51	0'53	Alsó-Fehér vm.	132.728	101.108	1.089	0'82	1'08
Sopron tjv. ...	3.618	3.618	31	0'86	0'86	B.-Naszód »	74.584	57.922	796	1'07	1'37
Tolna várm. ...	221.690	200.410	332	0'15	0'17	Brassó »	40.611	39.348	292	0'72	0'74
Vas » ...	271.281	265.712	309	0'11	0.12	Csik »	71.802	40.477	—	—	—
Veszprém » ...	200.573	189.164	514	0'26	0'27	Fogarás »	59.775	45.833	627	1'05	1'37
Zala » ...	228.795	223.534	888	0.39	0'40	Háromszék »	88.875	73.652	3.753	4'22	5'10
Összesen ...	2.319.276	2.151.672	4.187	0'18	0'19	Hunyad »	163.692	141.011	856	0'52	0'61
c) D.-Tisza köze.						Kis-Küküllő »	79.314	64.384	1.054	1'33	1'64
B.-Bodrog vm.	675.719	643.504	911	0'13	0'14	Kolozs »	159.539	124.724	524	0'33	0'42
Baja tjv. ...	6.534	5.030	6	0'09	0'12	Kolozsvár tjv.	5.415	4.844	—	—	—
Szabadka tjv.	63.560	55.429	—	—	—	M.-Torda vm.	113.212	98.865	1.798	1'59	1'82
Ujvidék tjv. ...	11.934	11.267	—	—	—	M.-Vásárhely	1.260	1.257	—	—	—
Zombor tjv. ...	24.808	22.209	—	—	—	N.-Küküllő vm.	114.333	86.702	348	0'30	0'40
Csongrád vm. ...	126.495	125.394	—	—	—	Szeben »	69.635	63.207	169	0'24	0'27
H.-Vásárhely	57.920	57.920	—	—	—	Sz.-Doboka »	180.518	137'005	1.952	1'08	1'42
Szeged tjv. ...	38.537	37.961	7.337	19'04	19'33	T.-Aranyos »	118.028	87.907	101	0'09	0'11
Heves vm. ...	195.658	176.428	1.210	0'62	0'69	Udvarhely »	73.181	53.906	31	0'04	0'06
J.-N.-Szolnok	391.502	377.108	742	0'19	0'20	Összesen ...	1.546.552	1.222.152	13.390	0'87	1'10
Pest-P.-S.-K.vm.	646.923	578.561	1.097	0'17	0'19	h) Fiume v. ésker.	125	122	—	—	—
Budapest sz.-f.	5.840	5.831	1	0'02	0'02	Magy.-orsz. össz.	12.376.832	11.111.299	86.004	0'69	0'77
Kecskemét tjv.	43.823	39.670	—	—	—	Horv.-Szlav.					
Összesen ...	2.289.253	2.136.312	11.304	0'49	0'53	Belov.-Kör. vm.	194.730	180.520	—	—	—
d) Tisza j. partja.						Lika-Krbava »	90.406	74.811	132	0'15	0'18
A.-Torna vm. ...	140.659	124.085	1.340	0'95	1'08	Modr.-Fiume »	96.261	83.066	66	0'07	0'08
Kassa tjv. ...	3.092	2.929	—	—	—	Pozsega »	150.852	130.374	181	0'12	0'14
Bereg várm. ...	122.161	103.495	5.234	4'28	5'06	Szerém »	342.237	326.303	69	0'02	0'02
Borsod » ...	167.809	143.053	928	0'55	0'65	Zimony tjv. ...	4.794	4.794	—	—	—
Gömör- és K.-H.	107.913	85.955	475	0'44	0'55	Varasd vm. ...	88.050	87.157	5	0'01	0'01
Sáros várm. ...	147.139	126.943	1.593	1'08	1'25	Varasd tjv. ...	3.185	3.185	—	—	—
Szepes » ...	120.312	102.199	668	0'56	0'65	Verőcze vm. ...	193.552	180.682	349	0'18	0'19
Ung » ...	91.647	66.540	1.644	1'79	2'47	Eszék tjv. ...	4.238	4.238	—	—	—
Zemplén » ...	241.938	204.269	4.713	3'95	2'31	Zágráb vm. ...	221.956	201.471	—	—	—
Összesen ...	1.142.665	959.459	16.595	1'45	1'78	Zágráb tjv. ...	2.219	2.203	—	—	—
						Összesen ...	1.392.480	1.278.804	802	0'06	0'06
						Magyarbir.össz.	13.769.312	12.390.103	86.806	0'63	0'70

16. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület 1902-ben és 1903-ban.

Az elemi csapás megnevezése	Magyarország				Horvát-Szlavonországek				Magyarbiralom			
	El pusztított vetésterület											
	1902-ben		1903-ban		1902-ben		1903-ban		1902-ben		1903-ban	
	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%	hektá- rokban	%
Árvíz (talajvíz)	57.895	31'79	36.263	42'16	2.639	26'65	447	55'73	60.534	31'53	36.710	42'29
Aszály	30.854	16'94	15.151	17'62	2.794	28'22	2	0'25	33.648	17'53	15.153	17'46
Fagy	12.418	6'82	10.388	12'08	123	1'24	34	4'24	12.541	6'53	10.422	12'01
Jég	68.623	37'69	15.804	18'38	4.313	43'57	311	38'78	72.936	37'99	16.115	18'56
Köd	173	0'10	70	0'08	29	0'29	—	—	202	0'11	70	0'08
Rozsda	1.349	0'74	1.673	1'94	3	0'03	—	—	1.352	0'70	1.673	1'93
Egerek	1.634	0'90	2.866	3'33	—	—	8	1'00	1.634	0'85	2.874	3'31
Férgek	4.369	2'40	2.424	2'82	—	—	—	—	4.369	2'28	2.424	2'79
Rovarok	1.539	0'85	797	0'93	—	—	—	—	1.539	0'80	797	0'92
Egyéb	3.229	1'77	568	0'66	—	—	—	—	3.229	1'68	568	0'65
Összesen	182.083	100'00	86.004	100'00	9.901	100'00	802	100'00	191.984	100'00	86.806	100'00

17. Az elemi csapások által teljesen elpusztított vetésterület az elemi csapások és termények nevei szerint 1903-ban.

Az elemi csapás megnevezése	elpusztított terület hektárokbán											
	Őszi buza	Tavaszi buza	Őszi rozs	Tavaszi rozs	Kétszeres	Őszi árpa	Tavaszi árpa	Zab	Szemes tengeri	Burgonya	Őszi repce	Dohány
Magyarország.												
Árvíz (talajvíz)	8.180	198	2.733	108	35	174	3.828	3.383	11.203	3.776	139	14
Aszály	1.596	17	322	—	8	76	253	295	12.094	196	78	18
Fagy	6.130	13	2.086	14	40	163	112	37	646	328	650	—
Jég	4.770	300	1.898	18	—	35	1.453	1.721	4.004	109	4	451
Köd	—	—	—	—	—	—	62	—	—	—	—	8
Rozsda	1.330	—	53	—	—	40	9	63	92	86	—	—
Egerek	1.580	—	1.040	3	—	18	58	76	57	22	—	12
Férgek	1.230	—	210	—	—	6	190	64	139	289	23	—
Rovarok	454	—	58	—	—	5	2	53	9	116	34	—
Egyéb	443	2	9	—	—	—	6	32	41	15	—	6
Összesen	25.713	530	8.409	143	83	517	5.973	5.724	28.285	4.937	928	489
A bevet. ter. %-ában	0'77	0'48	0'81	0'63	0'11	0'79	0'61	0'56	1'23	0'91	3'68	1'14
Horv.-Szlav.-orsz.												
Összes elemi csapások	274	69	51	13	12	74	36	90	63	6	112	—
A bevet. ter. %-ában	0'10	0'57	0'07	0'31	0'03	0'15	0'16	0'09	0'02	0'01	1'63	—
Magyarbiralom.												
Összes elemi csapások	25.987	599	8.460	156	95	591	6.009	5.814	28.348	4.943	1.040	489
A bevet. ter. %-ában	0'71	0'49	0'76	0'58	0'07	0'51	0'60	0'51	1'05	0'81	3'24	1'14

* Jegyzet a 107—109. lapokhoz. Jóllehet 1897 óta a kertekben, valamint a melléktermények és utónövények gyanánt termelt terményeket is kimutatjuk, a korábbi évek illető adataival való összehasonlíthatóság céljából e kimutatásban csak a főtermények területi és mennyiségi adatait vettük fel. — A melléktermények, az utónövények s a kerti termelés 1900—1903. évi adatait a következőkben adjuk:

Termelt:

Magyarországon:

	1900-ban		1901-ben		1902-ben		1903-ban	
	hektáron	mm.	hektáron	mm.	hektáron	mm.	hektáron	mm.
1. Köles mint utónövény	4.534	31.296	4.545	30.754	4.545	30.981	4.543	33.091
2. Tatárka »	10.447	62.876	10.447	87.862	10.447	41.285	10.448	64.257
3. Bab » melléktermény	596.861	1,757.138	596.863	1,710.080	596.876	1,556.487	596.863	2,024.405
4. Takarmányrépa kertekben	10.316	2,894.637	10.326	2,719.388	10.330	2,935.160	10.316	3,112.459
5. Lucerna (szálas takarm.) kertekben	22.857	1,079.608	22.864	1,031.375	22.861	1,197.930	22.857	1,135.064

Termelt:

Horvát-Szlavonországekban:

	1900-ban		1901-ben		1902-ben		1903-ban	
	hektáron	mm.	hektáron	mm.	hektáron	mm.	hektáron	mm.
1. Köles mint utónövény	4.759	33.601	4.509	31.924	3.678	20.075	3.220	24.223
2. Tatárka »	3.789	28.566	4.114	27.792	3.707	17.663	2.787	15.900
3. Bab » melléktermény	248.961	817.363	260.159	1,009.862	244.215	731.966	273.987	1,100.943
4. Takarmányrépa kertekben	4.126	288.836	3.703	312.370	—	—	—	—
5. Lucerna (szálas takarm.) kertekben	1.168	51.320	—	—	1.479	66.321	1.796	74.378

Jegyzetek a 115. laphoz. ¹⁾ Horvát-Szlavonországekra vonatkozólag a lovak száma az 1889. évi honvédelemügyi miniszteri összehírás szerint: az öszvérek, szamarak és sertések száma az 1869., a szarvasmarhák, juhok és kecskék száma pedig az 1880-iki népszámlálásokkal összekapcsolt állatszámítások adatai szerint. — ²⁾ Az itt részletezett állományon kívül a következő állatok voltak a cs. és kir. közös hadsereg, a m. kir. honvédség és csendőrség tulajdonában: Magyarországon 24.168 ló, 6 szamar, 102 szarvasmarha, 1 juh, 236 sertés, 1.632 baromfi és 67 méhesalád; Horvát-Szlavonországekban 2.261 ló, 6 szarvasmarha, 16 sertés, 114 baromfi; a Magyarbiralomban: 26.429 ló, 6 szamar, 108 szarvasmarha, 1 juh, 252 sertés, 1.746 baromfi, 67 méhesalád.

18. A learatott terület és a termés mennyisége és értéke termények szerint 1903-ban.

A) Abszolút számokban.

A termény neve	Magyarország			Horvát-Szlavonországok			Magyarbirodalom		
	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona	A learatott terület hektárokbán	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona
Kenyértermények.									
Buza	3,444.724	44,077.754	621.908	289.352	3,990.995	52.002	3,734.076	48,068.749	673.910
Ebből { őszi buza	3,334.147	43,029.273	607.758	277.249	3,873.304	50.438	3,611.396	46,902.577	638.196
{ tavaszi buza	110.577	1,048.481	14.150	12.103	117.691	1.564	122.680	1,166.172	15.714
Rozs	1,051.672	12,028.671	141.976	82.161	860.039	9.746	1,133.833	12,888.710	151.722
Ebből { őszi rozs	1,029.105	11,827.043	139.746	78.001	819.555	9.285	1,107.106	12,646.598	149.031
{ tavaszi rozs	22.567	201.628	2.230	4.160	40.484	461	26.727	242.112	2.691
Kétszeres	78.738	882.342	10.659	47.977	648.575	7.233	126.715	1,530.917	17.892
Tönköly	1.257	11.169	113	5.323	36.734	259	6.580	47.903	372
Egyéb gabonaneműek.									
Árpa	1,039.209	14,060.018	159.620	72.409	835.914	8.143	1,111.618	14,895.932	167.763
Ebből { őszi árpa	65.263	974.911	9.887	49.676	597.588	5.876	114.939	1,572.499	15.763
{ tavaszi árpa	973.946	13,085.107	149.733	22.733	238.326	2.267	996.679	13,323.433	152.000
Zab	1,023.096	12,676.469	127.840	100.501	1,063.912	10.020	1,123.597	13,740.381	137.860
Köles:									
mint főtermény	21.147	219.261	2.164	29.889	215.073	2.122	51.036	434.334	4.286
mint utónövény ¹⁾	4.543	33.091	324	3.220	24.223	240	7.763	57.314	564
Tatárka:									
mint főtermény	6.109	44.524	445	3.697	22.147	241	9.806	66.671	686
mint utónövény ¹⁾	10.448	64.257	714	2.787	15.900	180	13.235	80.157	894
Hüvelyesek.									
Borsó	9.667	95.564	1.658	3.455	45.767	858	13.122	141.331	2.516
Bab:									
mint főtermény	17.434	165.859	2.480	11.785	136.722	1.640	29.219	302.581	4.120
mint melléktermény ¹⁾	596.863	2,024.405	29.821	273.987	1,100.943	14.751	870.850	3,125.348	44.572
Lencse	5.845	42.291	850	869	6.983	164	6.714	49.274	1.014
Kapásnövények.									
Szemes tengeri	2,267.567	34,482.437	340.844	394.865	6,039.391	61.055	2,662.432	40,521.828	401.899
Dinnye	24.253	2,798.127	15.443	502	42.994	484	24.755	2,841.121	15.927
Tök:									
mint főtermény	12.569	2,951.548	2.560	571	64.130	48	13.140	3,015.678	2.608
mint melléktermény ¹⁾	694.759	12,185.317	11.205	266.708	6,659.886	5.417	961.467	18,845.203	16.622
Burgonya	537.393	45,010.748	128.576	71.280	5,262.780	21.251	608.673	50,273.528	149.827
Czukkorrépa	95.121	20,955.844	34.058	1.042	168.882	398	96.163	21,124.726	34.456
Takarmányrépa:									
szántóföldön	169.175	45,629.489	45.120	4.731	702.877	997	173.906	46,332.366	46.117
kertekben	10.316	3,112.459	3.272	—	—	—	—	—	—
Tarlórépa:									
mint utónövény ¹⁾	12.248	1,539.458	1.580	9.616	954.862	1.993	21.864	2,494.320	3.573
Seprőcziromag:									
mint főtermény	3.461	35.956	272	1.745	9.505	65	5.206	45.461	337
mint melléktermény ¹⁾	85.659	116.378	909	1.152	7.267	55	86.811	123.645	964
Kereskedelmi növények.									
Repcze	26.358	192.714	4.007	7.105	53.976	1.137	33.463	246.690	5.144
Ebből { őszi repcze	24.293	179.581	3.755	6.779	51.292	1.082	31.072	230.873	4.837
{ tavaszi repcze	2.065	13.133	252	326	2.684	55	2.391	15.817	307
Komló	475	3.273	1.001	59	392	160	534	3.665	1.161
Dohány	42.313	609.137	21.932	79	1.249	14	42.392	610.386	21.946
Kendermag	58.348	244.906	3.770	9.396	7.927	137	67.744	252.833	3.907
Kenderfonal		577.460	31.924		109.038	6.567		686.498	38.491
Lenmag	13.078	70.187	1.433	7.794	11.164	251	20.872	81.351	1.684
Lenfonal		137.654	9.954		59.898	4.799		197.552	14.753
Mák:									
mint főtermény	5.753	38.609	1.795	550	3.264	125	6.303	41.873	1.920
mint melléktermény ¹⁾	8.223	6.661	317	539	3.676	148	8.762	10.337	465

¹⁾ A learatott terület adatai más termények területi adataiban is befigyeltetnek.

A learatott terület és a termés mennyisége és értéke termények szerint 1903-ban.
Abszolút számokban.

A termény neve	Magyarország			Horvát-Szlavonországok			Magyarbíróság		
	A learatott terület hektárokban	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona	A learatott terület hektárokban	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona	A learatott terület hektárokban	A termés mennyisége méter-mázsákban	A termés értéke, 1000 korona
Takarmánymagvak.									
Bükköny	47.701	506.643	5.869	3.823	36.177	401	51.524	542.820	6.270
Ebből { őszi bükköny ...	3.729	38.909	485	1.635	14.431	161	5.364	53.340	646
{ tavaszi bükköny ...	43.972	467.734	5.384	2.188	21.746	240	46.160	489.480	5.624
Lóhere	55.259	91.188	8.940	3.226	8.597	887	58.485	99.785	9.827
Luczerna	11.257	28.176	2.757	613	1.881	205	11.870	30.057	2.962
Baltaczim	2.673	14.015	300	1	24	—	2.674	14.039	300
Mohar	4.665	38.983	506	96	1.314	14	4.761	40.297	520
Szálás takarmány.									
Csalamádé	88.106	26,148.263	17.000	—	—	—	—	—	—
Őszi bükköny borsó és rozs	15.317	549.664	1.832	11.577	380.485	1.599	26.894	930.149	3.431
Tavaszi és zabos bükköny	322.183	11,432.283	42.316	24.348	714.686	2.756	346.531	12,146.969	45.072
Lóhere	273.893	10,556.440	43.259	42.739	1,567.700	6.262	316.632	12,124.140	49.521
Luczerna :									
szántóföldön	136.010	6,311.628	25.784	11.421	451.363	1.825	147.431	6,762.991	27.609
kertekben	22.857	1,135.064	4.582	1.796	74.378	325	24.653	1,209.442	4.907
Széna és sarjú :									
réten	2,933.322	86,885.147	310.857	440.180	17,704.771	70.352	3,373.502	104,589.918	381.209
kertekben	114.114	4,031.956	15.133	—	—	—	—	—	—
egyéb kaszálókon	48.016	1,130.891	4.440	—	—	—	—	—	—
Baltaczim	16.969	523.018	2.072	1.237	30.649	119	18.206	553.667	2.191
Mohar	35.127	1,205.345	4.554	1.154	38.063	145	36.281	1,243.408	4.699
Szalma és szár.¹)									
Buza	3,444.724	96,919.526	95.853	289.352	9,201.746	12.665	3,734.076	106,121.272	108.518
Ebből { őszi buza	5,334.147	94,658.467	93.109	277.249	8,854.972	11.962	3,611.396	103,513.439	105.071
{ tavaszi buza	110.577	2,261.059	2.744	12.103	346.774	703	122.680	2,607.833	3.447
Rozs	1,051.672	30,576.162	35.941	82.161	2,682.075	5.292	1,133.833	33,258.237	41.233
Ebből { őszi rozs	1,029.105	30,073.781	35.338	78.001	2,556.547	5.033	1,107.106	32,630.328	40.371
{ tavaszi rozs	22.567	502.381	603	4.160	125.528	259	26.727	627.909	862
Kétszeres	78.738	2,049.954	1.919	47.977	1,485.121	1.742	126.715	3,535.075	3.661
Tönköly	1.257	21.652	20	5.323	190.953	364	6.580	212.605	384
Árpa	1,039.209	25,744.556	44.102	72.409	1,605.333	3.147	1,111.618	27,349.889	47.249
Ebből { őszi árpa	65.263	1,694.995	2.041	49.676	1,140.393	1.930	114.939	2,835.388	3.971
{ tavaszi árpa	973.946	24,049.561	42.061	22.733	464.940	1.217	996.679	24,514.501	43.278
Zab	1,023.096	25,131.774	40.244	100.501	2,321.745	3.536	1,123.597	27,453.519	43.780
Köles :									
mint főtermény	21.147	386.818	549	—	—	—	—	—	—
mint utónövény	4.543	57.423	75	—	—	—	—	—	—
Borsó	9.667	170.997	262	—	—	—	—	—	—
Bab :									
mint főtermény	17.434	244.099	153	—	—	—	—	—	—
mint melléktermény	596.863	1,177.396	655	—	—	—	—	—	—
Lencse	5.845	51.589	61	—	—	—	—	—	—
Tengeri	2,267.567	64,575.099	44.060	394.865	13,111.326	11.740	2,662.432	77,686.425	55.800
Seprőczyrok :									
mint főtermény	3.461	43.237	827	—	—	—	—	—	—
mint melléktermény	85.659	214.279	3.879	—	—	—	—	—	—
Tatárka :									
mint főtermény	6.109	84.637	69	—	—	—	—	—	—
mint utónövény	10.448	123.152	133	—	—	—	—	—	—
Bükköny	47.701	868.880	1.009	3.823	116.203	480	51.524	985.083	1.469
Ebből { őszi bükköny ...	3.729	65.995	72	1.635	52.377	214	5.364	118.372	286
{ tavaszi bükköny ...	43.972	802.885	937	2.188	63.826	246	46.160	866.711	1.183
Lóhere	55.259	1,189.034	1.451	3.226	123.778	478	58.485	1,312.812	1.929
Luczerna	11.257	261.296	328	613	23.873	95	11.870	285.169	423
Baltaczim	2.673	53.004	70	1	27	—	2.674	53.031	70
Mohar	4.665	101.782	173	96	3.018	11	4.761	104.800	184
Zöltségfélék.									
Fejes káposzta :									
mint főtermény	35.687	8,221.422	28.631	18.934	1,277.794	6.397	54.621	9,499.216	35.028
mint melléktermény ¹)	19.539	270.880	883	—	—	—	—	—	—

¹) A learatott terület adatai más termények területi adataiban is befoglaltatnak.

A learatott terület és a termés mennyisége és értéke termények szerint 1903-ban.

B) Viszonylagos számokban.

a) Átlagos termés hektáronként és a termés átlagos értéke mm.-kint.

A termény neve	Magyar-ország		Horv.-Szl.-országok		Magyar-bírodalom		A termény neve	Magyar-ország		Horv.-Szl.-országok		Magyar-bírodalom	
	átlag 1 hektár esett mm.	a termés értéke mm.-kint korona	átlag 1 hektár esett mm.	a termés értéke mm.-kint korona	átlag 1 hektár esett mm.	a termés értéke mm.-kint korona		átlag 1 hektár esett mm.	a termés értéke mm.-kint korona	átlag 1 hektár esett mm.	a termés értéke mm.-kint korona	átlag 1 hektár esett mm.	a termés értéke mm.-kint korona
Kenyértermények.							Takarmány-magvak.						
Őszi buza	12'91	14'12	13'97	13'02	12'99	14'03	Őszi búkköny	10'48	12'46	8'83	11'04	9'94	12'11
Tavaszi buza	9'48	13'50	9'73	13'29	9'51	13'48	Tavaszi búkköny	10'64	11'51	9'94	11'04	10'60	11'49
Őszi rozs	11'49	11'83	10'51	11'33	11'42	11'78	Lóhere	1'65	98'05	2'07	103'14	1'71	98'49
Tavaszi rozs	8'93	11'06	9'73	11'39	9'06	11'19	Luczerna	2'50	97'84	3'07	108'94	2'53	98'54
Kétszeres	11'21	12'08	13'63	11'15	12'08	11'69	Baltaczim	5'84	21'28	24'00	11'00	5'25	21'38
Tönköly	8'89	10'17	6'90	7'04	7'28	7'77	Mohar	8'23	12'99	13'69	10'34	8'46	12'91
Egyéb gabonaművek.							Szálas takarmány.						
Őszi árpa	14'94	10'14	12'03	9'82	13'08	10'02	Csalamádé	296'78	0'65	—	—	—	—
Tavaszi árpa	13'44	11'44	10'48	9'61	13'37	11'41	Őszi búkköny, borsó és rozs	35'69	3'33	32'87	4'20	34'59	3'69
Zab	12'39	10'08	10'59	9'42	12'23	10'03	Tavaszi búkköny	35'48	3'70	29'25	3'56	35'05	3'71
Köles:							Lóhere	38'64	4'10	36'69	3'99	38'29	4'08
mint főttermény	10'87	9'87	7'20	9'87	8'51	9'87	Luczerna:						
mint utónövény	7'28	9'79	7'02	9'92	7'88	9'84	szántóföldön	46'41	4'09	39'32	4'04	45'87	4'08
Tatárka:							kertekben	49'65	4'04	41'41	4'37	49'06	4'06
mint főttermény	7'29	9'99	5'99	10'87	6'10	10'29	Széna és sarjú:						
mint utónövény	6'15	11'12	5'71	11'35	6'06	11'16	réten	29'62	3'35	40'52	3'98	31'00	3'64
Hüvelyesek.							kertekben	35'33	3'75	—	—	—	—
Borsó	9'80	17'35	13'25	18'75	10'77	17'80	egyéb kaszálókon	23'55	3'99	—	—	—	—
Bab:							Baltaczim	30'82	3'96	24'78	3'90	30'41	3'96
mint főttermény	9'51	14'95	11'60	11'99	10'35	13'61	Mohar	34'21	3'78	32'06	3'83	34'27	3'78
mint mellékterm.	3'39	14'73	4'02	13'40	3'59	14'26	Őszi búza	28'39	0'98	31'94	1'35	28'66	1'05
Lencse	7'24	20'10	8'04	23'50	7'34	20'38	Tavaszi búza	20'45	1'21	28'65	2'03	21'26	1'38
Kapásnövények.							Őszi rozs	29'22	1'18	32'78	1'97	29'47	1'94
Szemes tengeri	15'21	9'88	15'29	10'05	15'22	9'92	Tavaszi rozs	22'26	1'20	30'16	2'07	23'49	1'37
Dinnye	113'87	5'62	85'65	11'25	114'77	5'61	Kétszeres	26'04	0'94	30'65	1'17	27'90	1'04
Tök:							Tönköly	17'20	0'92	35'67	1'21	32'31	1'81
mint főttermény	234'82	0'87	112'31	0'77	229'60	0'88	Őszi árpa	25'97	1'20	22'96	1'09	24'67	1'40
mint mellékterm.	17'54	0'88	24'97	0'77	19'60	0'88	Tavaszi árpa	24'69	1'75	20'45	2'62	24'60	1'77
Burgonya	83'76	2'83	73'83	4'04	82'60	2'98	Zab	24'56	1'60	23'10	1'22	24'43	1'29
Cukorrépa	220'31	1'65	182'07	2'36	219'68	1'63	Köles:						
Takarmányrépa:							mint főttermény	18'29	1'42	—	—	—	—
szántóföldön	269'72	0'99	148'57	1'43	266'42	1'00	mint utónövény	12'64	1'31	—	—	—	—
kertekben	301'71	1'05	—	—	—	—	Borsó	17'69	1'33	—	—	—	—
Tarlórépa:							Bab:						
mint utónövény	125'69	1'08	99'30	2'09	114'08	1'43	mint főttermény	14'00	0'63	—	—	—	—
Sepróczirok:							mint mellékterm.	1'97	0'56	—	—	—	—
mint főttermény	10'29	7'56	5'45	6'83	8'73	7'40	Lencse	8'83	1'19	—	—	—	—
mint mellékterm.	1'35	7'81	6'31	7'96	1'42	7'79	Tengeri	28'48	0'68	33'20	0'89	29'18	0'78
Kereskedelmi növények.							Sepróczirok:						
Őszi reepe	7'39	20'91	7'57	21'10	7'43	20'93	mint főttermény	12'49	19'12	—	—	—	—
Tavaszi reepe	6'86	19'20	8'23	20'29	6'62	19'40	mint mellékterm.	2'51	18'10	—	—	—	—
Kömli	6'89	306'03	6'64	407'88	6'86	316'91	Tatárka:						
Dohány	14'40	36'01	15'81	11'29	14'40	35'95	mint főttermény	13'53	0'81	—	—	—	—
Kendermag	4'19	15'40	0'84	17'23	3'73	15'45	mint utónövény	11'79	1'08	—	—	—	—
Kenderfőnál	9'59	55'23	11'60	62'30	10'13	56'07	Őszi búkköny	17'70	1'10	32'03	4'09	22'07	2'43
Lenmag	5'87	20'42	1'43	22'45	3'90	20'70	Tavaszi búkköny	18'95	1'17	29'17	3'85	18'78	1'37
Lenfőnál	10'33	72'31	7'69	80'12	9'47	74'68	Lóhere	21'62	1'22	38'39	3'16	22'45	1'47
Mák:							Luczerna	23'91	1'26	38'94	3'96	24'08	1'48
mint főttermény	6'71	46'49	5'93	38'43	6'64	45'86	Baltaczim	19'38	1'21	27'00	4'01	19'38	1'31
mint mellékterm.	0'81	47'61	6'82	38'43	1'18	44'98	Mohar	21'82	1'70	31'44	3'74	22'01	1'76
Zöldek.							Fejes káposzta:						
							mint főttermény	230'28	3'48	67'49	5'01	173'91	3'69
							mint mellékterm.	13'86	3'29	—	—	—	—

b) A termés átlagos súlya.

A termény neve	1 hektoliter átlagos súlya kgr.			A termény neve	1 hektoliter átlagos súlya kgr.			A termény neve	1 hektoliter átlagos súlya kgr.		
	Magyar-ország	H.-Szlav.-országok	Magyar-bírodalom		Magyar-ország	H.-Szlav.-országok	Magyar-bírodalom		Magyar-ország	H.-Szlav.-országok	Magyar-bírodalom
Kenyértermények.				Tatárka:				Kereskedelmi növények.			
Őszi buza	77'8	77'7	77'8	mint főttermény	61'4	65'9	62'8	Őszi reepe	67'9	—	—
Tavaszi buza	75'4	75'6	75'4	mint utónövény	59'7	65'9	60'8	Tavaszi reepe	66'4	—	—
Őszi rozs	72'0	71'5	72'0	Hüvelyesek.				Kendermag	57'9	48'9	57'6
Tavaszi rozs	69'4	71'1	69'7	Borsó	74'9	78'9	76'2	Lenmag	70'7	68'8	70'4
Kétszeres	73'1	70'6	72'0	Bab:				Takarmánymagvak.			
Tönköly	62'5	46'6	49'5	mint főttermény	77'9	80'1	78'9	Őszi búkköny	78'5	82'4	79'5
Egyéb gabonaművek.				mint melléktermény	77'7	79'8	78'4	Tavaszi búkköny	78'2	83'0	78'4
Őszi árpa	64'1	62'4	63'5	Lencse	74'1	79'3	74'8	Lóhere	78'5	79'4	78'6
Tavaszi árpa	65'8	63'5	65'7	Kapásnövények.				Luczerna	78'1	79'5	78'1
Zab	45'7	45'9	45'8	Szemes tengeri	73'1	76'6	73'6	Baltaczim	34'0	85'0	34'1
Köles:				Burgonya	71'1	—	—	Mohar	64'2	62'4	64'1
mint főttermény	67'7	72'1	69'8	Sepróczirok:							
mint utónövény	66'5	72'2	68'8	mint főttermény	56'0	61'1	57'0				
				mint melléktermény	58'0	61'1	58'1				

19. A fontosabb mezőgazdasági termények terméseredményei 1903-ban törvényhatóságokint.

Ország-rész, törvényhatóság	Ö s s z e s t e r m é s						Átlagos termés hektáronként					
	Buza ¹⁾	Rozs ²⁾	Árpa ¹⁾	Zab	Tengeri	Burgonya	Buza ¹⁾	Rozs ²⁾	Árpa ¹⁾	Zab	Tengeri	Burgo- nya
	m é t e r m á z s á k b a n											
Magyarország.												
a) Duna bal partja.												
Árva vármegye	1.869	10.347	41.934	227.798	—	625.370	7'33	7'53	7'37	7'96	—	40'74
Bars »	385.724	91.021	386.908	72.809	104.029	490.971	12'84	10'23	13'18	10'83	19'90	89'76
Esztergom »	206.847	78.472	157.298	41.324	99.136	248.552	13'76	12'36	12'61	11'23	13'93	100'83
Hont »	329.864	98.306	191.584	76.782	42.387	335.930	11'36	10'05	12'01	10'14	12'01	85'37
Selm.-és Béalab. t.jv.	1.230	1.500	2.400	3.000	—	11.250	10'70	10'42	13'87	10'42	—	78'13
Liptó vármegye	1.370	25.270	68.281	67.411	—	379.202	7'03	8'03	8'76	8'09	—	44'30
Nógrád »	580.963	269.574	271.458	128.829	123.458	904.957	11'84	10'76	12'22	12'00	14'70	93'23
Nyitra »	546.418	534.231	1.095.006	181.325	255.811	2.309.806	13'71	11'75	14'35	11'72	17'60	110'65
Pozsony »	528.867	367.631	822.602	110.713	251.267	1.842.513	13'15	11'39	13'97	12'49	14'95	93'11
Pozsony t.jv.	2.964	6.412	9.688	944	1.296	28.500	13'53	13'03	13'90	13'49	20'90	173'78
Trencsén várm.	111.850	111.962	376.728	211.249	861	1.712.493	11'65	10'06	11'22	9'43	12'13	62'91
Turóc »	8.680	49.996	38.178	39.190	—	320.192	8'79	6'81	10'43	9'43	—	64'78
Zólyom »	68.549	29.894	43.406	72.998	4	565.199	9'09	7'34	8'59	8'40	4'00	61'28
Összesen	2.775.195	1.674.616	3.505.471	1.234.372	878.249	9.774.935	12'49	10'77	12'89	9'90	15'75	76'46
b) Duna jobb partja.												
Baranya vármegye	1.016.666	229.128	205.132	275.618	939.749	859.609	14'12	12'73	14'00	15'28	18'65	103'64
Pécs t.jv.	9.197	896	2.786	1.864	11.376	644	14'69	12'11	15'83	13'91	15'65	49'54
Fejér vármegye	932.623	234.552	380.854	339.371	573.041	1.382.924	13'75	12'74	14'14	13'91	18'52	118'84
Székesfehérvár t.jv.	36.426	10.989	31.245	2.380	109.758	1.080	22'60	19'11	16'51	20'00	28'67	154'28
Győr vármegye	257.065	188.008	143.292	94.072	180.664	519.919	12'40	12'50	12'96	14'79	17'13	99'35
Győr t.jv.	12.746	8.293	8.250	505	4.784	13.580	19'61	20'78	19'10	17'41	20'02	121'25
Komárom vármegye	449.263	218.789	284.957	172.413	275.985	850.837	11'69	12'00	12'52	11'35	15'48	99'43
Komárom t.jv.	4.424	1.029	1.225	90	3.132	—	12'15	12'11	12'13	15'00	15'66	—
Moson vármegye	288.475	174.542	386.641	66.715	254.913	326.916	13'43	13'19	14'26	14'74	17'97	110'59
Somogy »	1.178.097	625.371	384.815	312.312	732.520	2.072.930	14'00	12'94	12'40	12'80	17'17	124'47
Sopron »	561.072	312.725	382.117	159.121	104.355	1.028.780	14'33	13'54	14'44	14'97	16'06	102'96
Sopron t.jv.	7.976	10.567	10.464	7.490	1.610	21.000	13'96	13'03	13'90	12'16	24'40	104'48
Tolna vármegye	858.179	256.137	336.025	256.557	608.354	1.219.781	13'55	13'76	15'26	14'59	18'71	102'09
Vas »	906.905	565.677	324.455	315.911	189.123	1.976.334	12'14	10'52	13'43	12'00	13'86	87'68
Veszprém »	543.671	456.311	359.998	185.370	304.776	1.744.807	12'53	13'26	12'73	13'81	16'60	110'67
Zala »	657.928	546.396	254.383	175.244	490.928	1.093.350	12'13	11'16	13'28	12'68	13'68	89'17
Összesen	7.720.713	3.839.410	3.496.639	2.365.033	4.785.068	13.112.491	13'24	12'30	13'61	13'47	17'18	103'93
c) Duna-Tisza köze.												
Bács-Bodrog várm.	3.837.580	115.413	382.338	1.673.845	4.199.865	853.149	15'37	13'58	17'08	16'49	21'03	87'79
Baja t.jv.	9.100	13.300	1.740	9.100	22.410	22.500	11'29	12'17	13'18	12'17	15'64	156'25
Szabadka t.jv.	256.697	50.000	99.889	231.780	376.830	105.000	15'63	17'38	16'75	17'38	26'07	86'92
Ujvidék t.jv.	61.840	288	4.800	21.490	77.600	32.395	13'90	16'00	11'43	24'34	17'38	165'28
Zombor t.jv.	109.008	688	9.780	76.192	113.964	46.600	12'16	11'28	13'89	13'90	20'85	86'94
Csongrád vármegye	636.450	183.581	196.555	89.143	295.276	236.107	12'70	14'11	15'18	15'25	11'75	106'16
H.-Vásárh. t.jv.	527.700	2.000	91.500	12.000	303.000	14.000	17'37	13'89	15'51	17'37	17'38	60'86
Szeged t.jv.	69.970	196.760	16.675	1.950	30.984	222.000	14'76	13'04	12'33	11'27	10'43	52'12
Heves vármegye	957.851	169.353	282.898	87.669	379.781	430.276	13'60	11'72	13'80	11'16	18'74	99'49
J.-N.-Szolnok vm.	2.377.760	134.259	569.318	201.063	986.251	329.842	13'11	11'29	14'12	12'49	15'04	75'98
Pest-P.-S.-K. vm.	1.639.653	1.903.541	824.638	436.411	1.454.523	2.779.170	13'77	12'25	13'28	12'17	14'88	78'83
Budapest t.jv.-főv.	5.250	9.999	15.651	3.072	35.820	58.050	17'38	15'65	15'65	13'96	31'28	86'90
Kecskemét t.jv.	48.685	182.585	72.198	13.722	98.392	180.400	11'30	12'14	10'43	10'43	13'90	69'51
Összesen	10.537.544	2.961.767	2.567.980	2.857.437	8.374.696	5.309.489	14'22	12'43	14'21	15'04	18'10	80'81
d) Tisza jobb partja.												
Abauj-Torna várm.	367.695	137.134	317.183	154.733	53.963	656.586	9'65	8'60	13'59	11'82	11'71	87'30
Kassa t.jv.	6.850	4.800	11.200	2.100	22	6.500	8'68	6'95	12'16	12'13	11'00	43'62
Bereg vármegye	241.502	63.457	21.756	178.847	296.376	668.681	9'89	8'91	10'22	10'15	13'83	64'20
Borsod »	808.481	200.495	276.264	100.429	172.605	416.658	14'02	12'74	14'68	11'48	13'83	128'28
Gömör- és Kis-Hont	277.119	116.035	105.978	193.603	38.633	814.689	11'71	9'89	12'39	11'12	11'57	90'52
Sáros vármegye	79.662	124.477	224.506	316.480	1.963	2.104.956	9'46	8'13	10'41	9'09	8'39	80'57
Szepes »	3.073	109.898	286.376	296.472	—	1.650.059	9'82	9'79	11'68	10'15	—	64'61
Ung »	206.137	84.580	42.707	82.600	103.052	654.104	11'09	9'61	13'14	9'85	13'66	77'24
Zemplén »	587.396	216.185	363.534	261.811	230.652	1.210.442	10'26	8'85	12'80	10'68	15'86	74'65
Összesen	2.577.915	1.057.061	1.649.504	1.587.075	897.266	8.182.675	11'25	9'51	12'54	10'31	13'88	76'71

¹⁾ Őszi és tavaszi együtt. — ²⁾ Őszi, tavaszi és kétszeres együtt.

A fontosabb mezőgazdasági termények terméseredményei 1903-ban törvényhatóságokint.

Ország-rész, törvényhatóság	Ö s s z e s t e r m é s						Átlagos termés hektáronként					
	Buza ¹⁾	Rozs ²⁾	Árpa ¹⁾	Zab	Tengeri	Burgonya	Buza ¹⁾	Rozs ²⁾	Árpa ¹⁾	Zab	Tengeri	Bur- gonya
	m é t e r m á z s á k b a n											
e) Tisza bal partja.												
Békés vármegye ...	1,877.567	43.845	528.344	264.719	969.372	72.078	14'90	14'37	14'78	15'68	14'98	59'87
Bihar » ...	1,648.011	625.067	302.281	307.526	1,449.867	646.856	11'41	11'17	14'50	13'04	14'25	75'15
Nagy-Váradi tjt. ...	7.784	2.036	1.944	1.264	5.292	2.300	13'90	12'96	16'76	14'04	12'16	88'46
Hajdu vármegye ...	774.703	156.346	162.522	62.783	521.815	137.249	12'35	11'64	15'24	11'30	14'29	89'06
Debreczen tjt. ...	100.700	79.900	57.600	19.200	215.000	184.500	12'07	10'52	13'90	13'90	17'38	156'35
Máramaros vmegye	30.729	15.011	14.741	200.360	331.139	667.452	8'88	8'40	9'19	8'05	12'58	58'84
Szabolcs »	674.012	701.055	147.407	96.955	510.507	2,123.721	12'09	9'71	12'68	11'43	11'76	85'12
Szatmár »	714.728	291.420	78.337	260.949	614.381	573.868	10'01	11'25	12'63	11'73	9'76	65'58
Szat.-Németi tjt. ...	17.255	172	1.530	10.500	33.250	765	8'15	10'12	11'17	12'17	8'25	45'00
Szilágy vármegye ...	415.315	64.944	33.759	115.580	461.682	114.918	10'41	8'73	11'04	10'97	11'25	74'57
Ugocsa »	71.377	20.532	8.396	73.869	140.560	58.428	8'41	9'14	10'71	10'86	9'55	50'20
Összesen ...	6,332.181	2,000.328	1,336.861	1,413.705	5,252.865	4,582.135	12'10	10'54	14'08	11'65	12'86	75'96
f) Tisza-Maros szöge.												
Arad vármegye ...	1,312.209	83.975	141.008	218.494	1,177.137	158.412	11'24	11'49	14'79	13'85	16'07	80'66
Arad tjt. ...	47.390	2.730	7.640	3.372	46.364	9.100	13'02	12'13	16'79	16'53	19'64	121'33
Csanád vármegye ...	921.547	23.783	273.433	120.715	861.260	42.011	15'03	12'68	20'08	21'13	22'38	83'36
Krassó-Szörény vm.	658.930	32.976	19.725	202.126	965.742	369.401	9'42	9'95	10'37	10'45	11'21	67'43
Temes vármegye ...	2,600.848	132.907	123.387	328.725	2,059.652	328.323	12'63	12'60	14'14	13'06	15'06	89'12
Temesvár tjt. ...	7.896	801	4.239	3.650	9.576	2.580	13'93	15'71	16'12	17'38	20'86	103'20
Versce tjt. ...	50.600	—	2.560	3.440	54.250	2.340	12'13	—	13'91	13'88	8'68	90'00
Torontál vármegye ...	4,934.128	122.722	289.636	557.623	4,380.951	849.906	14'47	13'68	15'53	16'22	18'50	120'11
Pancsova tjt. ...	40.212	—	12.353	2.838	79.772	15.300	15'64	—	22'54	19'18	24'32	156'12
Összesen ...	10,573.760	399.894	873.981	1,440.983	9,634.704	1,777.373	13'12	12'38	16'22	14'24	16'50	93'89
g) Királyhágóntúl.												
Alsó-Fehér vármegye	401.340	33.332	22.149	69.128	433.995	120.674	10'34	10'90	12'74	11'71	10'78	89'06
Beszt.-Naszód várm.	129.278	2.279	27.452	122.501	244.641	53.787	8'38	6'55	11'37	8'97	11'90	71'72
Brassó vármegye ...	116.240	44.828	164.196	51.831	54.864	463.631	16'26	14'85	17'78	16'02	12'24	104'97
Csik »	33.741	166.695	64.166	122.546	12.963	136.855	10'20	11'16	12'37	11'57	9'46	48'22
Fogarasz »	59.022	108.078	10.387	99.254	188.222	362.174	9'92	10'56	11'98	10'55	15'15	85'28
Háromszék vmegye	141.325	122.839	82.930	165.512	76.975	264.319	11'63	9'42	9'68	12'64	8'88	55'93
Hunyad »	488.065	84.580	11.677	111.210	530.563	159.354	9'92	10'30	10'81	10'43	9'40	47'80
Kis-Küküllő »	186.760	42.950	15.450	48.921	313.519	46.870	10'52	11'69	12'61	11'98	11'30	101'67
Kolozs »	376.886	90.979	60.341	121.722	503.141	80.832	9'35	10'26	11'50	10'67	11'26	59'52
Kolozsvár tjt. ...	12.664	12.080	9.916	8.871	20.074	3.009	13'72	13'30	16'07	20'44	16'51	103'75
Maros-Torda vmegye	269.818	30.628	43.732	158.595	425.766	39.122	9'91	10'27	11'63	12'37	11'93	85'98
M.-Vásárhely tjt.	2.226	110	1.696	460	5.527	153	10'40	8'46	13'90	17'69	11'44	76'50
Nagy-Küküllő várm.	307.732	44.689	8.262	105.888	424.570	126.027	12'02	12'00	12'85	10'67	12'50	61'03
Szeben vármegye ...	232.869	19.955	22.805	103.092	291.364	235.842	12'21	12'21	15'55	14'65	13'39	104'87
Szolnok-Doboka vm.	272.237	38.031	21.948	268.619	692.202	64.190	9'38	9'88	11'30	11'13	11'30	52'79
Torda-Aranyos vm.	372.072	68.357	52.996	90.408	307.411	49.715	11'39	11'30	11'56	10'90	11'13	51'63
Udvarhely vmegye ...	157.571	67.527	9.419	129.306	132.952	64.232	10'41	9'98	13'24	12'12	8'83	51'47
Összesen ...	3,559.846	977.937	629.522	1,777.864	4,658.749	2,270.786	10'47	10'71	12'75	11'44	11'26	71'60
h) Fiume vár. és ker.	600	—	60	—	840	864	20'68	—	8'57	—	24'00	27'87
Magyarorsz. össz. ...	44,077.754	12,911.013	14,060.018	12,676.469	34,482.437	45,010.748	12'80	11'42	13'53	12'39	15'21	83.76
Horv.-Szlavonorsz.												
Belovár-Kőrös vm.	450.705	294.618	104.094	48.843	758.425	1,109.173	12'21	9'78	10'20	8'74	13'89	88'18
Lika-Krbava »	72.560	105.635	141.801	58.188	92.951	625.617	9'68	9'34	9'99	7'21	8'87	62'53
Modrus-Fiume »	113.303	42.231	42.680	45.246	223.120	470.757	10'64	8'32	8'72	7'96	11'91	53'68
Pozsega »	561.684	112.374	55.675	102.133	475.412	390.871	12'92	11'56	10'94	9'47	12'17	65'81
Szerém »	1,490.349	468.260	223.912	406.548	2,053.634	523.416	15'77	14'97	14'40	12'48	19'92	84'79
Zimony tjt. ...	17.040	2.480	4.435	3.264	31.080	14.720	14'91	14'59	22'98	14'07	13'90	138'86
Varasd vármegye	81.087	107.539	34.889	43.355	689.997	586.301	13'10	10'96	11'43	10'84	15'33	75'94
Varasd tjt. ...	1.232	3.948	2.064	1.128	49.632	24.395	13'84	12'15	8'32	10'44	28'67	147'85
Verőcze vármegye ...	918.805	215.904	87.382	250.975	497.907	555.686	14'30	12'76	13'83	12'37	15'17	83'12
Eszék tjt. ...	19.205	1.753	6.428	6.455	13.479	8.040	13'75	15'51	12'93	11'91	15'85	104'41
Zágráb vármegye ...	266.957	153.376	131.648	97.516	1,133.743	940.004	11'44	10'07	10'89	7'74	13'38	72'69
Zágráb tjt. ...	68	496	906	261	20.011	13.800	13'60	9'36	10'41	7'91	13'21	104'54
Összesen ...	3,990.995	1,508.614	835.914	1,063.912	6,039.291	5,262.780	13'79	11'59	11'54	10'59	15'29	73'83
Magyarbirod. össz. ...	48,068.749	14,419.627	14,895.932	13,740.381	40,521.828	50,273.528	12'87	11'44	13'40	12'23	15'22	82'59

1) Őszi és tavaszi együtt. — 2) Őszi, tavaszi és kétszeres együtt.

Magyarország.

C z i m	Abszolút számokban				Viszonyszámokban			
	1900	1901	1902	1903	1900	1901	1902	1903
A) Szántóföld.					Az őszi és tavaszi vetés együttes területének, illetőleg az összes szántóföld %ában.			
I. Terület (hektároiban).					41'25	41'70	41'99	41'29
Őszi vetés	4,377.879	4,434.561	4,466.816	4,551.849	58'75	58'30	58'01	58'71
Tavaszi vetés	6,231.828	6,200.288	6,170.742	6,473.446				
Együtt	10,609.707	10,634.849	10,637.558	11,025.295	87'40	87'61	87'63	89'08
Kiveszett vetés területe	209.934	184.792	182.083	86.004	1'73	1'52	1'50	0'69
Ugarnak maradt terület	1,318.956	1,318.956	1,318.956	1,265.533	10'87	10'87	10'87	10'23
Összes szántóföld	12,138.597	12,138.597	12,188.597	12,376.832	100'00	100'00	100'00	100'00
Learatott terület terményenkint. *)					A learatott ter. %ában.			
Őszi buza	3,184.993	3,206.571	3,233.851	3,334.147	30'02	30'15	30'38	30'24
Tavaszi buza	110.152	110.534	110.135	110.577	1'04	1'04	1'04	1'00
Kétszeres	87.481	87.993	88.511	78.738	0'82	0'83	0'83	0'72
Őszi rozs	1,009.192	1,026.434	1,028.925	1,029.105	9'51	9'65	9'68	9'33
Tavaszi rozs	21.459	21.348	21.194	22.567	0'20	0'20	0'20	0'21
Őszi árpa	68.347	67.601	69.403	65.263	0'64	0'63	0'65	0'59
Tavaszi árpa	937.366	944.915	951.125	973.946	8'84	8'89	8'94	8'83
Zab	981.381	982.220	984.995	1,023.096	9'25	9'24	9'26	9'28
Köles	24.686	25.188	25.297	21.147	0'23	0'24	0'24	0'19
Tatárka	6.249	6.253	6.253	6.109	0'06	0'06	0'06	0'06
Őszi és tavaszi repce	28.011	29.009	29.138	26.358	0'26	0'27	0'28	0'23
Szemes tengeri	2,217.341	2,198.515	2,165.873	2,267.567	20'91	20'67	20'36	20'57
Magbükköny	43.200	42.844	43.782	47.701	0'40	0'40	0'41	0'43
Borsó, lencse, bab	31.513	31.476	31.267	32.946	0'30	0'30	0'30	0'30
Len	8.770	8.853	8.876	13.078	0'08	0'08	0'08	0'12
Kender	55.576	54.047	55.231	58.348	0'52	0'51	0'52	0'53
Burgonya	508.337	506.051	505.701	537.393	4'79	4'76	4'75	4'88
Dohány	39.469	39.592	39.742	42.313	0'37	0'37	0'37	0'38
Czukorrépa	90.433	90.586	91.347	95.121	0'86	0'85	0'86	0'86
Takarmányrépa	155.777	156.165	155.912	169.175	1'47	1'47	1'47	1'54
Csalamádé	91.754	91.756	91.763	88.106	0'86	0'86	0'86	0'80
Luczerna, lóhere	430.482	430.518	430.515	476.419	4'06	4'05	4'05	4'32
Bükkönykeverék, mohar, baltacz.	377.199	377.154	377.261	396.934	3'56	3'55	3'55	3'60
Egyéb	100.539	99.226	91.461	109.141	0'95	0'93	0'86	0'99
Összesen	10,609.707	10,634.849	10,637.558	11,025.295	100'00	100'00	100'00	100'00
II. Termés (métermázsokban. *)					Átlagos termés hektáronként.			
Őszi buza	37,414.009	32,831.242	45,452.117	43,029.273	11'75	10'24	14'06	12'91
Tavaszi buza	1,014.805	898.750	1,054.996	1,048.481	9'21	8'11	9'58	9'48
Kétszeres	913.728	887.522	1,043.910	882.342	10'44	10'09	11'79	11'21
Őszi rozs	10,013.500	10,204.221	12,376.849	11,827.043	9'92	9'94	12'03	11'49
Tavaszi rozs	199.004	180.579	185.963	201.628	9'27	8'46	8'77	8'93
Őszi árpa	882.241	806.898	997.491	974.911	12'91	11'93	14'37	14'94
Tavaszi árpa	10,848.050	10,094.814	12,577.609	13,085.107	11'67	10'68	13'22	13'44
Zab	10,252.930	9,882.203	12,019.477	12,676.469	10'45	10'06	12'20	12'39
Köles	258.890	239.215	227.985	219.261	10'49	9'50	9'01	10'37
Tatárka	48.339	49.905	37.729	44.524	7'74	7'98	6'03	7'29
Repce	217.260	225.095	257.905	192.714	7'76	7'76	8'84	7'31
Szemes tengeri	32,426.221	32,358.299	26,555.888	34,482.437	14'62	14'72	12'26	15'21
Magbükköny	421.872	400.717	442.371	506.643	9'77	9'35	10'10	10'62
Lóheremag	85.594	85.919	74.608	91.188	1'65	1'66	1'44	1'65
Luczernamag	27.961	26.385	25.311	28.176	2'63	2'48	2'38	2'50
Borsó, lencse, bab	289.749	294.130	248.104	303.714	9'19	9'35	7'93	9'22
Lenmag	41.929	41.263	43.978	70.187	4'78	4'66	4'95	5'37
Lenfonál	60.943	61.057	84.063	137.654	6'95	6'90	9'47	10'53
Kendermag	273.693	245.254	217.609	244.906	4'92	4'54	3'94	4'19
Kenderfonál	411.345	404.682	502.669	577.460	7'40	7'48	9'10	9'89
Burgonya	44,974.720	43,135.021	38,520.222	45,010.748	88'47	85'24	76'17	83'76
Dohány	598.450	569.853	449.009	609.137	15'16	14'39	11'30	14'40
Czukorrépa	19,786.292	19,176.583	19,506.992	20,955.844	218'80	211'69	213'55	220'31
Takarmányrépa	40,081.033	39,668.739	41,687.454	45,629.489	257'30	254'01	267'38	269'72
Csalamádé	23,491.283	20,254.293	23,313.656	26,148.263	256'02	220'74	254'06	296'78
Luczerna, lóhere	15,060.388	13,984.136	15,839.568	18,318.398	40'91	37'99	36'79	38'45
Bükkönykeverék, mohar, baltacz.	12,378.750	11,172.040	13,084.630	13,865.096	32'81	30'21	34'68	34'93
B) Természetes kaszálók.					Átlagos termés hektáronként.			
I. Learatott terület (hektár)	3,095.427	3,095.427	3,095.535	3,095.452	30'53	29'03	30'71	29'74
II. Termés (mm.)	94,517.571	89,874.474	95,075.978	92,047.994				

*) Jegyzetet lásd a 101. lapon.

**A mezőgazdasági termelés országos eredményei 1900-tól 1903-ig.
Horvát-Szlavonországek.**

C z i m	A b s z o l u t s z á m o k b a n				V i s z o n y s z á m o k b a n			
	1900	1901	1902	1903	1900	1901	1902	1903
A) Szántóföld.					Az őszi és tavaszi vetés együttes területének, illetőleg az összes szántóföld %-ában.			
I. Terület (hektárokbán).								
Őszi vetés	468.167	468.469	466.169	478.217	38'05	38'04	37'83	37'42
Tavaszi vetés	762.093	763.250	766.013	799.785	61'95	61'96	62'17	62'58
Együtt	1,230.260	1,231.719	1,232.182	1,278.002	89'65	89'75	89'79	91'78
Kivesztett vetés területe	11.823	10.364	9.901	802	0'86	0'76	0'72	0'06
Ugarnak maradt terület	130.294	130.294	130.294	113.676	9'49	9'49	9'49	8'16
Összes szántóföld	1,372.377	1,372.377	1,372.377	1,392.480	100'00	100'00	100'00	100'00
Learatott terület terményenkint. *)					A learatott ter. %-ában.			
Őszi buza	258.639	260.421	266.780	277.249	21'02	21'14	21'65	21'69
Tavaszi buza	10.286	10.562	11.328	12.103	0'84	0'86	0'92	0'95
Kétszeres	53.691	55.315	43.957	47.977	4'37	4'49	3'57	3'75
Őszi rozs	77.782	78.650	79.742	78.001	6'32	6'38	6'47	6'10
Tavaszi rozs	5.303	4.686	4.728	4.160	0'43	0'43	0'38	0'32
Őszi árpa	51.067	48.808	47.899	49.676	4'15	3'96	3'88	3'89
Tavaszi árpa	22.786	23.560	22.467	22.733	1'85	1'91	1'82	1'78
Zab	100.209	100.036	99.316	100.501	8'15	8'12	8'06	7'86
Köles	30.749	32.252	29.141	29.889	2'50	2'62	2'36	2'34
Tatárka	4.788	4.280	4.227	3.697	0'39	0'35	0'34	0'29
Repce	5.966	5.832	8.739	7.105	0'49	0'47	0'71	0'56
Szemes tengeri	371.077	388.328	378.726	394.865	30'16	31'53	30'73	30'90
Magbúkköny	4.308	2.857	3.477	3.823	0'35	0'23	0'28	0'30
Borsó, lencse, bab	15.676	17.090	13.458	16.109	1'27	1'38	1'09	1'26
Len	7.094	7.471	7.582	7.794	0'58	0'60	0'61	0'60
Kender	8.710	8.876	9.182	9.396	0'71	0'72	0'74	0'74
Burgonya	66.714	68.379	72.263	71.280	5'42	5'55	5'86	5'58
Dohány	43	74	75	79	0'00	0'00	0'06	0'01
Czukorrépa	1.135	1.038	1.067	1.042	0'09	0'08	0'08	0'08
Takarmányrépa	4.301	4.479	4.788	4.731	0'35	0'36	0'39	0'37
Osalamádé	3.070	1.867	—	—	0'25	0'15	—	—
Luczerna, lóhere	60.204	53.974	56.440	57.999	4'89	4'38	4'58	4'54
Bükkönykeverék, mohar, baltacz.	39.155	38.595	39.694	38.413	3'18	3'13	3'22	3'01
Egyéb	27.507	14.289	27.106	39.380	2'24	1'16	2'20	3'08
Összesen	1,230.260	1,231.719	1,232.182	1,278.002	100'00	100'00	100'00	100'00
II. Termés (métermázsákban. *)					Átlagos termés hektáronkint.			
Őszi buza	2,923.012	2,832.804	3,159.411	3,873.304	11'30	10'88	11'84	13'97
Tavaszi buza	80.134	77.248	111.047	117.691	7'82	7'31	9'80	9'72
Kétszeres	548.794	572.359	570.271	648.575	10'22	10'35	12'97	13'52
Őszi rozs	544.047	669.847	733.154	819.555	6'99	8'52	9'19	10'51
Tavaszi rozs	36.730	34.816	41.394	40.484	6'93	7'43	8'76	9'73
Őszi árpa	475.203	450.729	497.824	597.588	9'31	9'23	10'39	12'03
Tavaszi árpa	156.721	213.461	211.653	238.326	6'88	9'06	9'42	10'48
Zab	807.592	843.901	914.544	1,063.912	8'06	8'44	9'21	10'59
Köles	211.244	189.040	145.040	215.073	6'87	5'86	4'98	7'20
Tatárka	26.775	24.320	18.026	22.147	5'59	5'68	4'26	5'99
Repce	33.660	41.311	61.611	53.976	5'64	7'08	7'05	7'60
Szemes tengeri	4,747.802	5,199.261	3,875.059	6,039.391	12'79	13'39	10'23	15'29
Magbúkköny	30.620	23.671	29.229	36.177	7'11	8'29	8'41	9'46
Lóheremag	10.830	7.159	6.740	8.597	2'60	2'87	2'43	2'67
Luczernamag	2.625	1.827	1.723	1.881	2'41	2'69	2'44	3'07
Borsó, lencse, bab	144.013	165.305	106.759	189.472	9'19	9'67	7'93	11'76
Lenmag	7.212	5.832	6.696	11.164	1'01	0'78	0'88	1'43
Lenfonál	38.804	39.388	39.929	59.898	5'47	5'27	5'27	7'69
Kendermag	8.410	6.142	6.730	7.927	0'96	0'69	0'73	0'84
Kenderfonál	69.374	69.969	73.135	109.038	7'96	7'88	7'97	11'60
Burgonya	3,647.010	4,766.109	3,554.018	5,262.780	54'66	69'70	49'18	73'83
Dohány	744	1.376	1.080	1.249	17'30	18'59	14'40	15'81
Czukorrépa	70.635	156.340	123.287	168.882	62'23	150'62	120'23	162'07
Takarmányrépa	469.609	551.013	501.749	702.877	109'18	123'02	104'79	148'57
Osalamádé	271.870	144.264	—	—	88'55	77'27	—	—
Luczerna, lóhere	2,396.700	1,699.907	1,845.042	2,166.714	39'81	31'49	32'69	37'36
Bükkönykeverék, mohar, baltacz.	1,073.033	1,050.106	1,168.806	1,166.928	27'46	27'31	29'44	30'88
B) Természetes kaszálók.					Átlagos termés hektáronkint.			
I. Learatott terület (hektár) ..	443.729	520.002	438.883	440.180	41'23	26'94	34'16	40'22
II. Termés (mm.)	18,293.622	14,010.221	14,993.038	17,704.771				

*) Jegyzetet lásd a 101. lapon.

Magyarbirodalom.

C z i m	Abszolút számokban				Viszonyszámokban			
	1900	1901	1902	1903	1900	1901	1902	1903
A) Szántóföld.					Az őszi és tavaszi vetés együttes területének, illetőleg az összes szántóföld %-ában.			
I. Terület (hektárokbán).								
Őszi vetés	4,846.046	4,903.030	4,932.985	5,030.066	40'98	41'32	41'56	40'88
Tavaszi vetés	6,993.921	6,963.538	6,936.755	7,273.231	59'07	58'68	58'44	59'12
Együtt	11,839.967	11,866.568	11,869.740	12,303.297	87'63	87'83	87'85	89'35
Kiveszett vetés területe	221.757	195.156	191.984	86.806	1'64	1'44	1'42	0'63
Ugarnak maradt terület	1,449.250	1,449.250	1,449.250	1,379.209	10'73	10'73	10'73	10'02
Összes szántóföld	13,510.974	13,510.974	13,510.974	13,769.312	100'00	100'00	100'00	100'00
Learatott terület terményenként.*)					A learatott ter. %-ában.			
Őszi buza	3,443.632	3,466.992	3,500.631	3,611.396	29'08	29'22	29'49	29'35
Tavaszi buza	120.438	121.096	121.463	122.680	1'02	1'02	1'02	1'00
Kétszeres	141.172	143.308	132.468	126.715	1'19	1'21	1'12	1'08
Őszi rozs	1,086.974	1,105.084	1,108.667	1,107.106	9'18	9'31	9'34	9'00
Tavaszi rozs	26.762	26.034	25.922	26.727	0'23	0'22	0'22	0'22
Őszi árpa	119.414	116.409	117.302	114.939	1'01	0'98	0'99	0'94
Tavaszi árpa	960.152	968.475	973.592	996.679	8'11	8'16	8'20	8'10
Zab	1,081.590	1,082.256	1,084.311	1,123.597	9'14	9'12	9'14	9'13
Köles	55.435	57.440	54.438	51.036	0'47	0'48	0'46	0'42
Tatárka	11.037	10.533	10.480	9.806	0'09	0'09	0'09	0'08
Őszi és tavaszi repce	33.977	34.841	37.877	33.463	0'29	0'29	0'32	0'27
Szemes tengeri	2,588.418	2,586.843	2,544.599	2,662.432	21'86	21'80	21'44	21'64
Magbúkköny	47.508	45.701	47.259	51.524	0'40	0'39	0'40	0'42
Borsó, lencse, bab	47.189	48.566	44.725	49.055	0'40	0'41	0'38	0'40
Len	15.864	16.324	16.458	20.872	0'13	0'14	0'14	0'17
Kender	64.286	62.923	64.413	67.744	0'54	0'53	0'54	0'55
Burgonya	575.051	574.430	577.964	608.673	4'86	4'84	4'87	4'95
Dohány	39.512	39.666	39.817	42.392	0'33	0'34	0'33	0'35
Czukorrépa	91.568	91.624	92.414	96.163	0'77	0'77	0'78	0'78
Takarmányrépa	160.078	160.644	160.700	173.906	1'35	1'35	1'35	1'41
Csalamádé	94.824	93.623	91.763	88.106	0'80	0'79	0'77	0'72
Luczerna, lóhere	490.686	484.492	486.955	534.418	4'15	4'08	4'10	4'34
Búkkönykeverék, mohar, baltacz.	416.354	415.749	416.955	435.347	3'52	3'50	3'51	3'64
Egyéb	128.046	113.515	118.567	148.521	1'08	0'96	1'00	1'19
Összesen	11,839.967	11,866.568	11,869.740	12,303.297	100'00	100'00	100'00	100'00
II. Termés (métermázsokban).*)					Átlagos termés hektáronként.			
Őszi buza	40,337.021	35,664.046	48,611.528	46,902.577	11'71	10'29	13'89	12'99
Tavaszi buza	1,094.939	975.998	1,166.043	1,166.172	9'09	8'04	9'60	9'51
Kétszeres	1,462.522	1,459.881	1,614.181	1,530.917	10'36	10'19	12'19	12'08
Őszi rozs	10,557.547	10,874.068	13,110.003	12,646.598	9'71	9'84	11'82	11'42
Tavaszi rozs	235.734	215.395	227.357	242.112	8'81	8'27	8'77	9'06
Őszi árpa	1,357.444	1,257.627	1,495.315	1,572.499	11'37	10'80	12'75	13'68
Tavaszi árpa	11,004.771	10,308.275	12,789.262	13,323.433	11'46	10'64	13'14	13'37
Zab	11,060.522	10,726.104	12,934.021	13,740.381	10'23	9'91	11'93	12'23
Köles	470.134	428.255	373.025	434.334	8'48	7'46	6'85	8'51
Tatárka	75.114	74.225	55.755	66.671	6'81	7'05	5'32	6'80
Repce	250.920	266.406	319.516	246.690	7'38	7'65	8'43	7'37
Szemes tengeri	37,174.023	37,557.560	30,430.947	40,521.828	14'36	14'52	11'96	15'22
Magbúkköny	452.492	424.388	471.600	542.820	9'52	9'28	9'98	10'54
Lóheremag	96.424	93.078	81.348	99.785	1'72	1'71	1'49	1'71
Luczernamag	30.586	28.212	27.034	30.057	2'61	2'49	2'38	2'53
Borsó, lencse, bab	433.762	459.435	354.863	493.186	9'19	9'46	7'93	10'05
Lenmag	49.141	47.095	50.674	81.351	3'10	2'88	3'06	3'90
Lenfonál	99.747	100.445	123.992	197.552	6'29	6'15	7'49	9'47
Kendermag	282.103	251.396	224.339	252.833	4'39	3'99	3'48	3'73
Kenderfonál	480.719	474.651	575.804	686.498	7'48	7'54	8'94	10'13
Burgonya	48,621.730	47,901.130	42,074.240	50,273.528	84'55	83'38	72'80	82'60
Dohány	599.194	571.229	450.089	610.386	15'16	14'40	11'30	14'40
Czukorrépa	19,856.927	19,332.923	19,635.279	21,124.726	216'85	211'00	212'47	219'68
Takarmányrépa	40,550.642	40,219.752	42,189.203	46,332.366	253'31	250'36	262'53	266'42
Csalamádé	23,763.153	20,398.557	23,313.656	26,148.263	250'60	217'88	254'06	296'78
Luczerna, lóhere	17,457.088	15,684.043	17,684.610	20,485.112	35'37	32'37	36'32	38'33
Búkkönykeverék, mohar, baltacz.	13,451.783	12,222.146	14,253.436	15,032.024	32'31	29'39	34'18	34'53
B) Természetes kaszálók.					Átlagos termés hektáronként.			
I. Learatott terület (hektár) ...	3,539.156	3,615.429	3,534.418	3,535.632				
II. Termés (mm.)	112,811.193	103,884.695	110,069.016	109,752.765	31'87	28'73	31'14	31'04

*) Jegyzetet lásd a 101. lapon.

É v	Szőlő- terület hektá- rokban	Termett újbor		Az összes szőlő- szeti termelés értéke			É v	Szőlő- terület hektá- rokban	Termett újbor		Az összes szőlő- szeti termelés értéke		
		összesen ezer hektoliterekben	átlag hektáron- ként hektoliter	Az eladott szőlő mennyisége 1000mm.	ezer koro- nában	átlag hektá- ronként koronákban			összesen ezer hektoliterekben	átlag hektáron- ként hektoliter	Az eladott szőlő mennyisége 1000mm.	ezer koro- nában	átlag hektá- ronként koronákban
Magyarország.							Horvát-Szlavonországok.						
Átlag 1881—85 ...	365.560	4.563	12'48	28	84.792	232	Átlag 1885 ...	68.057	1.197	17'59	—	23.938	352
» 1886—90 ...	340.596	4.154	12'19	47	86.278	253	» 1886—90 ...	64.981	981	15'10	1	19.296	297
» 1891—95 ...	230.369	1.257	5'46	36	46.295	201	» 1891—95 ...	51.709	218	4'22	2	5.966	115
1896 ...	206.897	1.446	6'99	30	47.048	227	1896 ...	40.608	126	3'10	1	3.750	92
1897 ...	205.468	1.131	5'50	47	42.816	208	1897 ...	41.916	177	4'22	4	7.436	177
1898 ...	208.477	1.138	5'46	66	45.996	220	1898 ...	39.746	167	4'20	6	7.090	178
1899 ...	214.484	1.726	8'05	64	61.000	284	1899 ...	40.438	315	7'80	7	12.515	309
1900 ...	221.838	1.643	7'40	63	58.078	262	1900 ...	38.387	301	7'83	5	9.293	242
1901 ...	227.047	2.615	11'52	104	81.908	361	1901 ...	36.917	487	13'19	7	15.217	412
1902 ...	234.193	2.621	11'19	88	70.477	301	1902 ...	38.012	608	16'00	9	17.103	450
1903 ...	239.063	2.433	10'18	134	68.386	286	1903 ...	39.148	515	13'16	12	15.321	391

22. A szőlőterület a termőerő és a talaj minősége szerint 1896-tól 1903-ig.

É v	Új ültetésű		Teljes ter- mésben levő		Elvénytült		Phylloxera- lepelt		Összes		Peronospora- lepelt		Az új ültetésű	A teljes ter- mésben levő	Az összes			
	területből immunis talajú																	
	s z ö l ő t e r ü l e t																	
	hektár	%	hektár	%	hektár	%	hektár	%	hektár	hektár	%	hektár	%	hektár	%	hektár	%	
Magyarország.	1896 ...	36.053	17'4	97.696	47'2	32.739	15'8	40.409	19'6	206.897	135.789	65'6	22.159	61'5	50.803	52'0	82.315	39'8
	1897 ...	41.369	20'3	94.219	45'8	32.509	15'8	37.371	18'1	205.468	147.350	71'7	17.518	42'0	49.196	52'1	77.582	37'8
	1898 ...	45.893	22'0	92.487	44'4	31.688	15'2	38.409	18'4	208.477	120.082	57'6	17.341	37'8	51.131	55'3	79.624	38'5
	1899 ...	53.194	24'8	95.828	44'7	29.411	13'7	36.051	16'8	214.484	108.422	50'6	20.149	37'9	53.806	56'1	84.682	39'2
	1900 ...	55.815	25'2	103.232	46'5	27.468	12'4	35.323	15'9	221.838	106.953	48'2	19.739	35'4	57.466	55'7	86.926	39'2
	1901 ...	54.820	24'2	110.362	48'6	26.381	11'6	35.484	15'6	227.047	89.370	39'4	17.627	32'2	61.793	56'0	89.016	39'2
	1902 ...	58.882	25'2	116.699	49'8	25.058	10'7	33.554	14'3	234.193	111.477	47'6	18.573	31'5	64.635	55'4	92.130	39'3
	1903 ...	58.681	24'6	123.886	51'8	23.485	9'8	33.011	13'8	239.063	86.688	36'3	17.859	30'4	68.040	54'9	95.401	39'9
Horvát-Szlavon- országok.	1896 ...	4.234	10'4	18.158	44'7	1)	18.216	44'9	40.608	28.557	70'3	—	—	—	—	—	—	—
	1897 ...	5.697	13'6	16.928	40'4	1)	19.291	46'0	41.916	11.572	27'6	—	—	—	—	—	—	—
	1898 ...	6.783	17'1	21.676	54'5	1)	11.287	28'4	39.746	12.288	30'9	—	—	—	—	—	—	—
	1899 ...	7.580	18'7	27.413	67'8	1)	5.445	13'5	40.438	15.132	37'4	—	—	—	—	—	—	—
	1900 ...	6.147	16'0	26.545	69'2	1)	5.695	14'8	38.387	15.007	39'1	—	—	—	—	—	—	—
	1901 ...	5.981	16'2	26.429	71'6	1)	4.507	12'2	36.917	5.707	15'5	—	—	—	—	—	—	—
	1902 ...	5.523	14'5	26.175	68'9	1)	6.314	16'6	38.012	10.802	24'4	—	—	—	—	—	—	—
	1903 ...	5.858	14'9	25.357	64'8	1)	7.933	20'3	39.148	7.334	18'7	—	—	—	—	—	—	—

1) Összegezve a teljes termésben levő szőlővel

1) Összefoglalva a teljes termésben levő szőlővel.

23. A szőlőművelők szakképzettségének fejlesztése érdekében tartott tanfolyamok száma s a permetezett és szénkénnel gyérített szőlők terjedelme 1896-tól 1903-ig.

É v	Szőlő- fásoltási		Szőlő- zöldoltási		Szén- kénegezési		Peronospora- permetezési		Más irányú		Ö s s z e s		Perme- tezett	Szőlő- kénnel- gyé- rített	
	tan- folya- mok	részt- vevők	tan- folya- mok	részt- vevők	tan- folya- mok	részt- vevők	tan- folya- mok	részt- vevők	tan- folya- mok	részt- vevők	tan- folya- mok	részt- vevők			
	s z á m a														
Magyarország.	1896 ...	256	7.376	247	4.034	25	464	222	3.775	167	11.289	917	26.938	60.983	1.877
	1897 ...	94	4.980	97	4.147	38	596	1)	—	210	12.318	439	22.041	122.950	3.443
	1898 ...	119	5.452	119	4.468	79	1.979	1)	—	390	16.445	707	28.344	154.026	5.075
	1899 ...	121	5.812	120	4.738	94	2.368	1)	—	400	16.651	735	29.569	169.736	9.361
	1900 ...	164	7.007	158	4.705	107	3.693	1)	—	563	29.922	992	45.327	168.597	12.576
	1901 ...	174	10.884	209	5.461	220	5.539	152	4.258	699	26.278	1.454	52.420	185.037	16.215
	1902 ...	186	9.054	212	7.226	185	7.016	146	4.787	683	24.510	1.412	52.593	194.950	18.493
	1903 ...	120	14.605	140	6.588	130	6.105	1)	—	743	29.900	1.133	57.198	205.092	20.575
Horvát-Szlavon- országok.	1896 ...	3	500	20	8.000	—	—	35	500	—	—	58	9.000	—	—
	1897 ...	9	800	6	350	—	—	—	—	—	—	15	1.150	Adatok	—
	1898 ...	10	920	8	400	—	—	—	—	—	—	18	1.320	nincsenek	—
	1899 ...	12	1.050	6	500	—	—	—	—	—	—	18	1.550	—	28'8
	1900 ...	8	840	6	320	—	—	6	970	—	—	20	2.130	28.176	86'3
	1901 ...	10	960	5	300	—	—	4	820	2	150	21	2.230	31.650	69'0
	1902 ...	2	180	5	350	—	—	4	850	—	—	11	1.380	33.145	—
	1903 ...	4	250	8	420	—	—	3	650	2	115	17	1.435	3.881	—

1) Összefoglalva a más irányú tanfolyamok és az egyesek részvevői számával.

1) Összefoglalva a más irányú tanfolyamok és az ezeken résztvevők számával.

24. Az állami szőlőtelepek 1903. évi vesszőtermése és 1903/904. évi forgalma európai szőlővesszőkből Magyarországon.

Részletezés	Fehér		Vörös		Csemege-fajták		Vegyes fajok		Összesen	
	bort termők									
	sima	győ- keres	sima	győ- keres	sima	győ- keres	sima	győ- keres	sima	győ- keres
	E z e r d a r a b o k b a n									
Összesen....	2.905 ^s	337 ^a	529 ^e	77 ^e	595 ⁷	42 ^s	56 ^s	0 ¹	4.087 ^e	457 ^a
I. Rendelkezésre állott	a) Vesszőtermelés.									
a) saját termésű vesszőkből	2.905 ^s	337 ^a	529 ^e	77 ^e	595 ⁷	42 ^s	56 ^s	0 ¹	4.087 ^e	457 ^a
b) magán-telepekről vett vesszőkből	3.500 ⁹	—	83 ^o	—	45 ^o	—	—	—	3.628 ⁹	—
Összesen	6.406 ⁷	337 ^a	612 ^e	77 ^e	640 ⁷	42 ^s	56 ^s	0 ¹	7.716 ^s	457 ^a
II. Kiosztatott	b) Vesszőforgalom.									
a) rendes áron	201 ^s	159 ^a	57 ¹	24 ^a	95 ^a	29 ^o	1 ^a	0 ¹	355 ^e	212 ⁷
b) ingyen és mérsékelt áron.....	201 ^o	33 ¹	61 ^e	7 ^e	21 ^o	10 ^a	—	—	283 ^a	51 ^o
Összesen	402 ^s	192 ^a	118 ^s	31 ⁹	116 ^s	39 ^a	1 ^a	0 ¹	638 ^s	263 ⁷
III. A telepek céljaira, oltásra, iskolázásra, stb. felhasználtatott	6.003 ⁹	145 ^o	494 ^a	45 ⁷	524 ^a	3 ^o	55 ¹	—	7.077 ⁷	193 ⁷
Együtt....	6.406 ⁷	337 ^a	612 ^e	77 ^e	640 ⁷	42 ^s	56 ^s	0 ¹	7.716 ^s	457 ^a

25. Az állami szőlőtelepek 1903. évi szőlőoltvány-termése és 1903/904. évi szőlőoltvány-forgalma Magyarországon.

Részletezés	Fehér		Vörös		Csemege-fajták		Vegyes fajok		Összesen	
	bort termők									
	fás	zöld	fás	zöld	fás	zöld	fás	zöld	fás	zöld
	Ezer darabokban									
Összesen	1.389'5	164'6	152'6	1'3	90'0	1'4	10'4	—	1.642'5	167'3
I. Rendelkezésre állott	a) Szőlőoltvány-termelés.									
a) saját termésű oltványokból	1.389'5	164'6	152'6	1'3	90'0	1'4	10'4	—	1.642'5	167'3
b) magán-telepekről vett oltványokból	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	1.389'5	164'2	152'6	1'3	90'0	1'4	10'4	—	1.642'5	167'3
II. Kiosztatott	b) Szőlőoltvány-forgalom.									
a) rendes áron	600'6	51'5	27'1	0'8	25'4	1'1	—	—	653'1	53'4
b) ingyen és mérsékelt áron	601'4	4'2	97'6	—	27'6	0'2	—	—	726'6	4'4
Összesen	1.202'0	55'7	124'7	0'8	53'0	1'3	—	—	1.379'7	57'8
Visszamaradt	187'5	108'9	27'9	0'5	37'0	0'1	10'4	—	262'8	109'5
Együtt	1.389'5	164'6	152'6	1'3	90'0	1'4	10'4	—	1.642'5	167'3

26. Az állami szőlőtelepek 1903. évi vesszőtermése és 1903/904. évi forgalma amerikai szőlővesszőkből Magyarországon.

Részletezés	Riparia portalis		Vitis Solonis		Rupestris Monticola		Egyéb fajták		Összesen	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
	osztályú		osztályú		osztályú		osztályú		osztályú	
	E z e r d a r a b o k b a n									
I. Rende'kezésre állott	Vesszőtermelés és vesszőforgalom.									
saját termésű vesszőkből { sima ... gyökerez	25.964 ⁹	3.352 ⁷	2.733 ⁶	756 ²	2.936 ⁸	861 ³	308 ⁶	97 ⁵	31.943 ⁹	5.067 ⁷
	1.617 ⁶	896 ⁶	272 ⁶	180 ⁶	506 ²	256 ⁴	81 ⁰	69 ⁸	2.477 ⁴	1.403 ⁴
II. Kiosztatott										
a) rendes áron { sima ... gyökerez	9.004 ⁹	970 ⁷	356 ³	90 ⁰	940 ⁹	346 ⁸	43 ⁹	24 ⁸	10.346 ⁰	1.432 ³
	1.060 ⁸	582 ²	69 ⁰	24 ⁰	441 ⁵	204 ²	27 ⁸	19 ⁸	1.599 ¹	830 ²
b) ingyen és mérsékelt áron { sima ... gyökerez	3.770 ⁵	888 ⁶	434 ⁰	126 ³	538 ⁰	138 ⁷	3 ⁰	—	4.745 ⁵	1.153 ⁶
	133 ⁰	159 ⁰	45 ⁶	24 ⁹	32 ⁰	4 ³	—	—	210 ⁶	188 ²
Összesen { sima ... gyökerez	11.775 ⁴	1.859 ³	790 ³	216 ³	1.478 ⁹	485 ⁵	46 ⁹	24 ⁸	15.091 ⁵	2.585 ⁹
	1.193 ⁸	741 ²	114 ⁶	48 ⁹	473 ⁵	208 ⁵	27 ⁸	19 ⁸	1.809 ⁷	1.018 ⁴
III. Felhasználtatott										
a telepek céljaira, foly- tatólagos telepítésre, oltványkész. iskolázásra { sima ... gyökerez	13.189 ⁵	1.493 ⁴	1.943 ³	539 ⁹	1.457 ⁹	375 ⁸	261 ⁷	72 ⁷	16.852 ⁴	2.481 ⁸
	423 ⁸	155 ⁴	158 ⁰	131 ⁷	32 ⁷	47 ⁹	53 ²	50 ⁰	667 ⁷	385 ⁰

27. Az 1903-ik évi szőlőterület részletezése törvényhatóságokint.

Ország-rész, törvényhatóság	Összes szőlőterület 1903-ban	Az 1903. évi szőlőterület részletezése.						Az összes szőlőterületből		A phylloxeralepett területből szénké- neggel gyérítettett	A peronospora ellen permetezettett	Az elemi csapások által sújtott terület	
		Teljes termésben levő szőlőterület		Elvenült szőlő- terület	Phylloxeralepett, de még részben termő szőlő- terület	Új ültetési terület							
		Összesen	ebből immunis homok- talajon				össze- sen	ebből immunis talajon					
									amerikai ültetvény volt				peronospora által sújtva
Magyarország.													
a) Duna bal partja.													
Árva vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Bars »	601	77	3	31	253	240	7	211	377	31	335		
Esztergom vmegye ...	2.332	1.431	961	88	175	638	268	217	473	513	2.197		
Hont »	2.034	1.279	40	45	112	598	27	1.198	299	73	1.170		
Selm.- és Belsőbánya	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Liptó vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Nógrád »	1.170	468	139	37	46	619	109	580	219	135	944		
Nyitra »	2.815	1.485	274	435	418	477	37	206	1.605	74	2.328		
Pozsony »	3.904	1.267	415	244	2.048	345	39	266	1.604	100	2.502		
Pozsony tjv.	773	521	3	—	217	35	—	28	773	216	773		
Trencsén vmegye ...	10	6	—	1	—	3	—	—	—	—	—		
Turóc »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Zólyom »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen	13.639	6.534	1.835	881	3.269	2.955	487	2.706	5.350	1.142	10.249		
b) Duna jobb partja.													
Baranya vármegye ...	7.955	2.036	42	425	1.552	3.942	68	4.760	3.986	863	6.990		
Pécs tjv.	890	608	—	—	17	265	—	890	748	17	731		
Fejér vármegye	7.152	4.316	1.308	256	722	1.858	269	1.201	2.321	2.981	6.870		
Székesfehérv. tjv.	666	374	—	58	45	189	—	349	29	391	633		
Győr vármegye	1.341	629	300	140	248	324	63	40	1.022	392	1.101		
Győr tjv.	6	3	—	—	—	3	3	—	2	—	1		
Komárom vármegye ...	3.148	1.615	1.290	337	433	763	420	155	2.398	324	2.996		
Komárom tjv.	86	46	46	20	—	20	20	—	—	—	86		
Moson vármegye	707	53	2	114	336	204	34	157	469	27	636		
Somogy »	11.344	3.932	1.415	1.781	3.418	2.213	522	559	8.544	1.731	10.244		
Sopron »	3.045	899	63	381	866	899	16	618	1.470	278	2.709		
Sopron tjv.	724	—	—	—	424	300	—	37	—	19	724		
Tolna vármegye	10.733	5.118	2.600	842	1.333	3.440	846	2.841	4.674	2.445	10.248		
Vas »	3.546	1.652	89	1.063	369	462	28	79	1.697	30	2.730		
Veszprém »	3.043	1.266	313	460	619	698	130	341	1.880	781	2.296		
Zala »	18.196	4.404	521	3.028	6.630	4.134	237	4.165	9.057	4.106	16.955		
Összesen	72.582	26.951	7.989	8.905	17.012	19.714	2.656	16.192	38.297	14.385	65.950		
c) Duna-Tisza köze.													
Bács-Bodrog vmegye ...	10.465	5.796	4.097	1.138	1.360	2.171	1.086	744	4.049	754	9.925		
Baja tjv.	719	431	432	161	—	127	127	—	36	—	633		
Szabadka tjv.	4.152	3.214	3.214	552	—	386	386	6	4	—	4.152		
Ujvidék tjv.	450	85	—	—	—	365	—	450	—	—	85		
Zombor tjv.	54	9	—	17	17	11	—	5	—	23	23		
Csongrád vármegye ...	3.726	2.715	2.552	434	77	500	345	130	2.202	56	3.430		
H.-Vásárhely tjv. ...	166	61	36	42	—	63	14	7	49	4	64		
Szeged tjv.	4.643	2.787	2.786	1.091	—	765	765	—	—	—	4.352		
Heves vármegye	6.280	3.000	1.008	600	526	2.154	361	3.549	724	152	5.348		
Jász-N.-Szolnok vm.	5.162	3.326	2.863	752	135	949	478	413	780	181	4.756		
Pest-P.-S.-Kiskun »	40.794	28.666	27.085	3.102	728	8.298	7.416	1.099	10.489	1.326	36.896		
Budapest sz.-főv. »	1.015	813	115	10	36	156	1	341	470	576	726		
Kecskemét tjv.	4.673	4.279	4.279	—	—	394	395	—	—	—	4.674		
Összesen	82.299	55.182	48.467	7.899	2.879	16.339	11.374	6.744	18.803	3.072	75.064		
d) Tisza jobb partja.													
Abauj-Torna várm.	611	211	7	2	13	385	4	537	56	7	421		
Kassa tjv.	18	11	—	3	—	4	—	16	—	2	15		
Bereg vármegye	2.012	1.199	23	35	80	698	6	1.676	312	9	1.589		
Borsod »	1.970	920	276	7	91	952	51	1.430	132	58	1.518		
Gömör- és K.-H. vm.	250	94	2	23	65	68	8	61	158	3	165		
Sáros vármegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Szepes »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Ung »	457	99	4	1	130	227	—	231	130	3	302		
Zemplén »	4.808	2.024	276	234	525	2.025	117	3.272	415	744	3.346		
Összesen	10.126	4.558	588	305	904	4.359	186	7.223	1.203	826	7.356		

Országrészt, törvényhatóság	Összes szőlőterület 1903-ban	Az 1903. évi szőlőterület részletezése.						Az összes szőlőterületből		A phylloxeralepett területből szénké- neggel gyérítettett	A peronospora ellen permetezettett	Az elemi csapások által sújtott terület
		Teljes termésben levő szőlőterület		Elvándult szőlő- terület	Phylloxeralepett, de még részben termő szőlő- terület	Új ültetési terület		amerikai ültetvény volt	peronospora által sújtva			
		Összesen	ebből immunis homok- talajon			Össze- sen	ebből immunis talajon					
h e k t á r												
e) Tisza bal partja.												
Békés vármegye ...	1.727	402	19	236	536	553	14	550	770	53	1.666	635
Bihar » ...	5.957	2.973	944	103	195	2.686	505	3.836	1.357	15	4.960	1.026
Nagy-Várad tjv. ...	602	457	3	—	—	145	—	602	27	—	558	144
Hajdu vármegye ...	2.570	1.435	1.348	238	427	470	374	170	933	19	2.256	628
Debreczen tjv. ...	1.149	446	273	118	29	556	556	—	1.149	4	1.149	127
Máramaros vmegye	5	3	—	—	—	2	—	2	1	—	3	4
Szabolcs »	4.987	3.659	3.454	339	21	968	895	204	2.112	16	4.810	1.065
Szatmár »	2.602	1.594	849	126	111	771	273	1.142	1.088	—	2.078	319
Sz.-Németi tjv. ...	334	313	—	—	5	16	—	334	334	—	334	334
Szilágy vármegye ...	1.960	1.013	11	3	6	938	10	1.792	308	53	1.677	370
Ugocsa »	697	160	3	35	301	201	—	263	104	9	320	150
Összesen ...	22.590	12.455	6.904	1.198	1.631	7.306	2.627	8.895	8.183	169	19.811	4.802
f) Tisza-Maros szöge.												
Arad vármegye ...	5.794	2.766	246	276	222	2.530	111	4.059	1.925	141	4.306	1.724
Arad tjv. ...	141	70	3	—	29	42	—	102	70	—	35	81
Csanád vármegye ...	519	271	110	50	108	90	15	48	362	9	432	231
Krassó-Szörény vm.	714	347	28	9	30	328	1	557	171	2	576	106
Temes vármegye ...	4.702	2.352	644	103	292	1.955	153	3.066	1.481	8	4.019	1.123
Temesvár tjv. ...	74	48	—	—	—	26	—	70	—	—	74	148
Versecz tjv. ...	1.994	1.744	—	—	—	250	—	1.994	—	—	1.956	1.459
Torontál vármegye	5.675	2.360	263	580	1.240	1.495	200	1.343	2.995	136	4.655	1.119
Pancsova tjv. ...	117	105	—	—	—	12	—	117	—	—	117	—
Összesen ...	19.730	10.063	1.294	1.018	1.921	6.728	480	11.356	7.004	296	16.170	5.991
g) Királyhágón túl.												
Alsó-Fehér vármegye	3.450	1.401	159	510	1.129	410	11	365	2.265	174	1.884	629
B.-Naszód »	756	322	13	102	327	5	—	3	414	—	347	142
Brassó vármegye ...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csik »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fogarasz »	73	51	—	22	—	—	—	—	—	—	29	17
Háromszék »	7	6	—	—	—	1	—	—	—	—	6	—
Hunyad »	1.437	797	94	251	354	35	—	56	400	—	524	246
Kis-Küküllő vm. ...	3.001	741	18	621	1.432	207	—	123	1.462	155	1.933	194
Kolozs »	675	280	20	264	77	54	1	74	145	18	462	54
Kolozsvár tjv. ...	248	232	—	—	4	12	—	8	12	—	12	230
Maros-Torda vm. ...	1.748	710	93	565	441	32	—	25	731	—	835	303
M.-Vásárhely tjv. ...	64	44	—	14	1	5	—	1	—	—	64	—
N.-Küküllő vmegye	2.634	1.100	251	351	923	260	25	137	1.201	291	1.824	586
Szeben »	2.304	1.923	283	112	153	116	9	6	330	1	2.055	276
Sz.-Doboka »	591	188	2	178	183	42	3	34	235	7	146	150
T.-Aranyos »	831	251	—	120	364	96	—	94	440	37	348	163
Udvarhely »	278	97	30	169	7	5	—	20	213	2	23	170
Összesen ...	18.097	8.143	963	3.279	5.395	1.280	49	946	7.848	685	10.492	3.160
h) Fiume v. és ker.												
Nincs külön művelési ágat képező szőlőterülete.												
Magyarorsz. össz.	239.063	123.886	68.040	23.485	33.011	58.681	17.859	54.062	86.688	20.575	205.092	59.033
Horv.-Szlavonorsz.												
Belovár-Kőrös vm. ...	7.649	5.033		—	1.992	624	—	1.930	2.638	—	—	1.302
Lika-Krbava »	193	189		—	—	4	—	2	52	—	—	—
Modrus-Fiume »	1.771	570		—	988	213	—	158	234	—	—	116
Pozsega »	4.098	2.958		—	1.057	83	—	77	1.217	—	—	244
Szerém »	6.254	3.843		—	710	1.701	—	4.668	221	—	—	729
Zimony tjv. ...	237	144		—	—	93	—	235	—	—	—	144
Varasd vármegye ...	5.214	3.408		—	549	1.257	—	4.608	272	—	—	1.523
Varasd tjv. ...	172	159		—	—	13	—	172	—	—	—	159
Verőcze vármegye ...	4.428	2.588		—	1.362	478	—	225	1.397	—	—	452
Eszék tjv. ...	119	—		—	101	18	—	18	—	—	—	—
Zágráb vármegye ...	8.750	6.289		—	1.124	1.337	—	6.332	1.299	—	—	766
Zágráb tjv. ...	263	176		—	50	37	—	228	4	—	—	8
Összesen ...	39.148	25.357		—	7.933	5.858	—	18.653	7.334 ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	5.443
Magyarbirod. össz.	278.211	172.728		—	40.944	64.539	17.859	72.715	94.022	—	—	64.476

¹⁾ Adatok nincsenek.

28. Az 1903. évi szüret törvényhatóságunkint.

Országgrész, törvényhatóság	Must termelt összesen	Előállított bor		Eladott szőlő- mennyiség (métermázs)	A termelés értéke (koronákban)	Országgrész, törvényhatóság	Must termelt összesen	Előállított bor		Eladott szőlő- mennyiség (métermázs)	A termelés értéke (koronákban)
		összesen	átlag hek- táronként					összesen	átlag hek- táronként		
Magyarország.						e) Tisza bal p.					
a) Duna bal partja.						Békés vármegye	15.038	13.533	7'84	2.092	408.945
Árva vármegye	—	—	—	—	—	Bihar >	66.668	59.987	10'07	1.683	1,570.571
Bars >	2.202	1.946	3'24	172	74.126	N.-Várad tjt.	11.558	10.402	17'28	1.320	380.388
Esztergom >	48.162	43.334	18'58	1.819	1,057.350	Hajdu vármegye	25.446	22.900	8'92	488	529.469
Hont >	8.544	7.648	3'76	5.707	367.137	Debreczen tjt.	6.833	6.150	5'35	64	155.071
Selm.- és Béalab.	—	—	—	—	—	Máramaros vm.	2	1	0'30	3	140
Liptó vármegye	—	—	—	—	—	Szabolcs >	68.837	61.966	12'43	3.229	1,566.383
Nógrád >	10.994	9.854	8'42	713	326.859	Szatmár >	28.034	25.256	9'71	202	726.073
Nyitra >	7.272	6.490	2'31	223	219.286	Sz.-Németi tjt.	1.127	1.014	3'04	5	36.654
Pozsony >	16.164	14.502	3'71	323	582.393	Szilágy vármegye	19.372	17.411	8'88	693	602.425
Pozsony tjt.	11.285	10.157	13'41	5	448.658	Ugocsa >	1.179	1.056	1'52	148	61.128
Trencsén várm.	30	24	2'40	—	1.100	Összesen ...	244.004	219.676	9'72	9.927	6,087.243
Turóc >	—	—	—	—	—	f) Tisza-Maros sz.					
Zólyom >	—	—	—	—	—	Arad vármegye	100.352	90.294	15'58	1.213	2,462.869
Összesen ...	104.653	93.955	6'89	8.962	3,076.909	Arad tjt.	4.883	4.395	31'17	—	87.900
b) Duna jobb p.						Csanád várm.	4.746	4.267	8'22	236	119.924
Baranya várm.	93.575	84.219	10'59	617	2,417.382	Kr.-Szörény vm.	7.211	6.479	9'07	125	203.653
Pécs tjt.	9.600	8.640	9'71	550	382.680	Temes vármegye	71.015	63.797	13'57	673	2,049.589
Fejér vármegye	75.320	67.775	9'48	864	1,997.865	Temesvár tjt.	956	860	11'62	220	36.280
Székesfehérvár	13.345	12.012	18'04	200	415.608	Versecz tjt.	58.510	52.659	26'41	700	1,171.098
Győr vármegye	3.580	3.205	2'39	144	113.645	Torontál várm.	65.921	59.302	10'45	8.960	1,654.667
Győr tjt.	101	91	15'17	2	2.804	Pancsova tjt.	3.477	3.130	26'75	150	91.540
Komárom várm.	15.594	14.004	4'45	592	531.731	Összesen ...	317.071	285.183	14'45	12.277	7,877.520
Komárom tjt.	701	631	7'34	3	30.373	g) Királyhágóntúl.					
Moson vármegye	2.349	2.101	2'97	145	84.245	Alsó-Fehér vm.	24.375	21.960	6'37	155	710.138
Somogy >	55.767	50.109	4'42	235	1,415.888	B.-Naszód >	1.157	1.032	1'36	4	25.491
Sopron >	22.360	20.071	6'59	103	848.914	Brassó >	—	—	—	—	—
Sopron tjt.	18.000	16.200	22'38	—	874.800	Osik >	—	—	—	—	—
Tolna vármegye	145.242	130.667	12'17	12.939	3,430.456	Fogarás >	28	24	0'33	2	804
Vas >	11.552	10.386	2'93	99	358.941	Háromszék >	47	42	6'00	1	2.237
Veszprém >	19.429	17.436	5'73	253	559.185	Hunyad >	6.514	5.843	4'07	31	153.686
Zala >	145.332	130.683	7'18	1.440	4,301.491	Kis-Küküllő >	13.206	11.851	3'95	39	436.515
Összesen ...	631.847	568.230	7'83	18.186	17,766.408	Kolozs >	4.169	3.751	5'56	56	163.249
c) Duna-Tisza k.						Kolozsvár tjt.	1.553	1.393	5'64	15	60.789
Bács-Bodrog vm.	188.485	169.653	16'21	3.757	3,964.594	Maros-Torda vm.	4.085	3.650	2'09	13	187.432
Baja tjt.	11.600	10.440	14'52	30	251.190	M.-Vásárhely ...	841	756	11'81	100	41.800
Szabadka tjt.	34.250	30.825	7'42	329	810.321	N.-Küküllő vm.	11.618	10.440	3'96	80	337.147
Ujvidék tjt.	888	800	1'77	2.220	67.680	Szeben >	44.779	40.305	17'49	237	876.927
Zombor tjt.	434	391	7'24	50	12.348	Sz.-Doboka >	1.517	1.336	2'26	10	52.617
Csongrád várm.	66.875	60.186	16'15	2.013	1,370.769	T.-Aranyos >	2.223	1.979	2'38	86	98.048
Hód.-Vásárh.	1.129	1.016	6'12	50	25.684	Udvarhely >	106	93	0'33	—	3.490
Szeged tjt.	66.426	59.784	12'88	65	898.840	Összesen ...	116.218	104.460	5'77	829	3,150.370
Heves vármegye	90.883	81.777	13'02	22.566	2,780.025	h) Fiume v. és ker.					
J.-N.-Szolnok vm.	64.472	58.027	11'24	2.710	1,239.609	Magyarorsz. össz.	2,705.034	2,433.407	10'18	134.407	68,885.828
Pest-P.-S.-K. >	528.926	475.985	11'67	31.045	9,751.027	Horv.-Szlav.					
Budapest sz.-f.	17.702	15.933	15'76	1.381	634.190	Belov.-Körös vm.	65.622	59.060	7'72	228	1,563.932
Kecskemét tjt.	100.885	90.797	19'43	13.900	3,167.410	Lika-Krbava >	971	874	4'53	36	31.535
Összesen ...	1,172.955	1,055.614	12'83	80.116	24,973.687	Modrus-Fiume >	7.563	6.807	3'84	193	395.979
d) Tisza jobb p.						Pozsega várm.	42.003	37.803	9'22	635	1,389.465
Abauj-Torna vm.	6.337	5.696	9'32	140	240.935	Szerém >	121.471	109.324	17'48	7.748	3,495.330
Kassa tjt.	80	71	3'94	—	3.408	Zimony tjt.	5.500	4.950	20'89	471	193.272
Bereg vármegye	26.451	23.807	11'83	2.895	920.546	Varasd várm.	62.446	56.201	10'78	241	1,419.771
Borsod >	29.364	26.352	13'38	473	838.002	Varasd tjt.	1.380	1.242	7'22	50	51.680
Gömör- és K.-H.	1.273	1.138	4'55	6	50.673	Verőcze várm.	62.798	56.518	12'76	437	1,633.486
Sáros vármegye	—	—	—	—	—	Eszék tjt.	3.247	2.922	24'55	120	85.416
Szepes >	—	—	—	—	—	Zágráb várm.	188.905	170.014	19'43	1.233	4,775.982
Unge >	2.140	1.926	4'21	21	114.774	Zágráb tjt.	10.584	9.526	36'22	6	285.172
Zemplén >	52.551	47.299	9'84	575	3,335.353	Összesen ...	572.490	515.241	13'16	11.588	115,321.020
Összesen ...	118.196	106.289	10'50	4.110	5,503.691	Magyarbir. össz.	3,277.524	2,948.648	10'60	145.995	88,706.848

29. A Magyarbirodalom állatlétszáma 1884-ben és 1895-ben.

Állatfajok	Magyarország			Horvát-Szlavonországok			Magyarbirodalom		
	Összes darabszám	e s i k		Összes darabszám	e s i k		Összes darabszám	e s i k	
		100 ☐ kilométerre	1000 lélekre		100 ☐ kilomét.-re	1000 lélekre		100 ☐ kilométerre	1000 lélekre
	1884-ben. ¹⁾								
Ló	1,749.302	625	122'5	248.053	583	124'2	1,997.355	620	122'8
Öszvér és számár	22.907	8	1'6	2.643	6	1'3	25.550	8	1'6
Szarvasmarha	4,879.334	1.744	341'8	713.539	1.678	357'4	5,592.873	1.729	343'8
Juh	10,594.867	3.787	742'3	585.974	1.378	293'5	11,180.841	3.469	687'2
Sertés	4,803.777	1.717	336'5	750.353	1.764	375'8	5,554.130	1.723	341'4
Kecske	270.211	97	18'9	96.862	228	48'5	367.073	114	22'6
	1895-ben. ²⁾								
Ló	1,972.930	705	123'8	309.098	727	135'3	2,282.028	708	125'2
Öszvér és számár	22.278	8	1'4	3.485	8	1'5	25.763	8	1'4
Szarvasmarha	5,829.483	2.084	365'7	908.774	2.136	397'8	6,738.257	2.091	369'7
Juh	7,526.783	2.690	472'1	595.898	1.401	260'8	8,122.681	2.520	445'7
Sertés	6,447.134	2.304	404'4	882.957	2.076	386'5	7,330.091	2.274	402'2
Kecske	286.392	102	18'0	22.418	55	9'8	308.810	96	16'9
Baromfi	29,354.164	10.492	1.841'3	3,411.175	8.020	1.493'1	32,765.339	10.166	1.797'7
Méhcsaládok	665.077	238	41'7	103.930	244	45'5	769.007	239	42'2

1)—2) Jegyzeteket lásd a 101. lapon.

30. Az állami méntelepek ménállománya és a ménállomány változása az 1903. év folyamán.

Folyó szám	Méntelep székhelye	Állomány az 1903. évben			A lóállomány szaporodása				Kipróbálásra adatott	Kielejteztett ménnek		
		állományi mén	bérmén	összesen	más mén-telepből át-helyezett	állami mén-telepnek neveléséből	vásároltatott	összesen		mint mén eladott	más módon kielejteztetett	összesen
d a r a b												
Magyarország.												
1	Székesfehérvár	803	56	859	—	50	34	84	39	18	52	70
2	Nagykőrös	901	68	969	—	55	37	92	30	40	135	175
3	Debreczen	933	59	992	—	54	44	98	34	29	44	73
4	Sepsiszentgyörgy	380	3	383	—	31	15	46	23	7	23	30
	Összesen	3.017	186	3.203	—	190	130	320	126	94	254	348
Horvát-Szlavonországok.												
5	Zágráb	273	¹⁾ 117	390	3	17	50	70	48	²⁾ 18	25	43
	Magyarbirodalom összesen	3.290	303	3.593	3	207	180	390	174	112	279	391

¹⁾ Ebből 6 darab tulajdonképeni létszám, 111 darab pedig magánosoknak tartásra kiadva; ez utóbbiak az előző éveken nem mutatattak ki. — ²⁾ Ideszámítva a herélt gyanánt eladott állatokat is.

1) Ebből 6 darab tulajdonképeni létszám, 111 darab pedig magánosoknak tartásra kiadva; ez utóbbiak az előző években nem mutatattak ki. — 2) Ideszámítva a herélt gyanánt eladott állatokat is.

31. Az állami méntelepek ménállománya 1903-ban teleposztályok szerint.

A méntelepek és teleposztályok megnevezése		Az állomások	A fedezőállományon levő ménnek	A méneket bérlik	A bérbe adott ménnek	A méntelepek és teleposztályok megnevezése		Az állomások	A fedezőállományon levő ménnek	A méneket bérlik	A bérbe adott ménnek	
s z á m a						s z á m a						
Magyarország.						3. Debreczeni méntelep	Eperjes	34	127	1	1	
1. Székesfehérvári méntelep	{ Székesfehérvár ...	58	152	20	20		Debreczen	49	191	18	21	
	{ Bábolna	52	132	4	4		Turiaremete	46	141	5	5	
	{ Nyitra	51	163	4	4		Rimaszombat	33	104	2	2	
	{ Nagyatád	71	192	22	23		Szatmár-Németi	65	197	14	14	
	{ Palin	52	164	5	5		Jászberény	41	173	16	16	
	Összesen	284	803	55	56	Összesen	268	933	56	59		
2. Nagy-kőrösi méntelep	{ Nagykőrös	61	185	8	8	4. Sepsiszentgyörgyi mén.	{ Homoród	60	199	1	1	
	{ Versecz	81	252	14	14		{ Sepsiszentgyörgy	34	114	1	1	
	{ Békéscsaba	58	200	20	23		{ Dés	21	67	1	1	
	{ Baja	60	164	13	13	Összesen	115	380	3	3		
	{ Dorozsma	27	100	9	10	Magyarország összesen	954	3.017	178	186		
	Összesen	287	901	64	68	Horvát-Szlavonországok.						
						1. Zágráb	119	273	6	6		
						Magyarbirodalom összesen	1.073	3.290	184	192		

32. Az állami ménletelek ménállománya a mének fajtája szerint 1903-ban.

Folyó szám	A méntelep megnevezése	A ménnek fajtája										Az összes ménnek közül a						
		angoltelér	angolfajta	arab telér	arabfajta	Nonius	Gidrán	norfolki	lipiczai	nóri	összesen	kisbéri	bábolnai	mezőhegyesi	fogarasi	mintteljes korú	mintegy éves	
												állami ménesből származik	magánosoktól vétetett					
Magyarország.		a) A ménnek száma a fedezési állomásokon.																
1	Székesfehérvár	60	374	3	45	132	57	—	21	111	803	159	46	212	16	293	77	
2	Nagykőrös	62	446	8	77	195	83	—	30	—	901	115	78	306	27	288	87	
3	Debreczen	102	446	26	122	118	56	—	63	—	933	89	140	184	44	394	82	
4	Sepsiszentgyörgy	27	141	10	61	67	18	—	56	—	380	27	66	93	57	109	28	
	Összesen	251	1.407	47	305	512	214	—	170	111	3.017	390	330	795	144	1.084	274	
Horvát-Szlavonországek.																		
1	Zágráb	9	130	1	21	26	4	1	78	1) 3	273	2	18	23	12	168	50	
	Magyarbirodalom összesen	260	1.537	48	326	538	218	1	248	114	3.290	392	348	818	156	1.252	324	
Magyarország.		b) Bérbe adott ménnek száma.																
1	Székesfehérvár	16	28	—	1	10	—	—	1	—	56	10	1	24	1	20	—	
2	Nagykőrös	12	45	1	1	7	2	—	—	—	68	10	2	41	—	14	1	
3	Debreczen	16	24	1	3	13	1	—	1	—	59	3	3	32	1	20	—	
4	Sepsiszentgyörgy	1	1	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	1	1	1	—	
	Összesen	45	98	2	5	30	3	—	3	—	186	23	6	98	3	55	1	
Horvát-Szlavonországek.																		
1	Zágráb	1	4	—	—	—	—	—	1	—	6	—	—	—	—	6	—	
	Magyarbirodalom összesen	46	102	2	5	30	3	—	4	—	192	23	6	98	3	61	1	
	Mindössze	306	1.639	50	331	568	221	1	252	114	3.482	415	354	916	159	1.313	325	

1) Normandiai fajta. — 2) A lipiczai udvari ménesből.

1) Normandiai fajta. — 2) A lipiczei udvari ménesből.

33. Az országos fedezőménnek, valamint a bérmenek által fedezett kanczák száma és a befolyt fedeztetési, illetőleg bérdíjak 1903-ban.

Folyó szám	A ménitelep megnevezése	A fedezőménnek		Átlag 1—1 fed. mén. által	Fedezte- tési díj fejében befolyt összesen	Ebből esik átlag egy		A bérménnek		Átlag 1—1 bér- mén által	Befolyt bérdíj	
		száma	által összesen			ménre	kan- czára	száma	által össze- sen		összesen	átlag egy ménre
				fedezett kanczák száma	korona					fedezett kanczák száma		
	Magyarország.											
1	Székesfehérvár	803	31.743	39	210.482	262'1	6'9	56	1.704	30	51.500	919'6
2	Nagykőrös	901	40.162	44	306.330	339'9	7'6	68	2.531	37	61.800	908'8
3	Debreczen	933	38.531	41	234.004	250'8	6'0	59	1.803	31	50.800	861'9
4	Sepsiszentgyörgy	380	14.863	39	69.448	103'8	4'6	3	156	52	2.600	866'6
	Összesen	3.017	125.299	41	820.264	271'8	6'5	186	6.194	33	166.700	896'9
	Horvát-Szlavonországok.											
1	Zágráb	273	14.172	52	39.722	145'5	2'8	6	170	28	3.500	583'3
	Magyarbirodalom összesen	3.290	139.471	42	859.986	261'4	6'2	192	6.364	33	170.200	886'6

34. A m. kir. állami ménesek Magyarországon 1903-ban.

a) A ménesek loállománya, forgalma és a befolyt fedeztetési díjak.

Folyó szám	A ménesek megnevezése	Összes lóállomány	Fedező- törzsmének	Fedezett nagán- kanczák	Befolyt fedeztetési díj	Ménlepeknek átengedett mén	Anyakanczák becsatolt a ménesbe	Eladatott az év folyamán						Egészségi állapot	
								mén	kancza	herélt, nyerges, hámos stb.	összesen	megbe- gedett	elhullott		
darab				korona	darab	darab			koronáért			az összes lóállomány ‰-a			
1	Kisbér	747	14	187	147.200	28	21	4	35	17	105	105.811	95°	3'	
2	Bábolna	804	14	210	720	42	25	2	41	12	55	33.880	51°	6'	
3	Mezőhegyes	2.255	68	1.045	12.847	91	35	109	87	264	586	490.700	99°	3'	
4	Fogarasi	398	6	—	—	6	10	10	8	14	23	3.979	23°	2'	
	Összesen	4.204	102	1.242	160.767	167	91	116	171	307	769	634.370	82°	3'	

b) A m. kir. állami ménések loállománya fajok szerint.

A ménések megnevezése	Összes loállomány	L ó á l l o m á n y																		herélték és használati lovak	eladó v. selejt.
		m é n e k								k a n e z á k											
		angol		arab		Nonius	Gidran	norfolki	lipiczai	nóri	angol		arab		Nonius	Gidran	norfolki	lipiczai	nóri		
		telvér	fajta	telvér	fajta						telvér	fajta	telvér	fajta							
Mezőhegyes	747	13	1	—	—	—	—	—	—	—	18	191	—	—	—	—	—	—	—	106	¹⁾
Kisbér	804	—	—	4	10	—	—	—	—	—	—	—	57	162	—	—	—	—	—	77	¹⁾
Bábolna	2.255	6	6	—	—	56	4	—	—	—	137	—	—	—	237	115	—	—	—	288	¹⁾
Fogaras	398	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	106	—	—	53	¹⁾
Összesen	4.204	19	7	4	10	56	4	—	6	—	18 328	57 162	237	115	—	106	—	—	524	¹⁾	
1) Nincs kimutatva																					

¹⁾ Nincs kimutatva.35. A közbíróhidak száma és a közfogyasztásra levágott állatok kimutatása 1898-tól 1903-ig Magyarországon.¹⁾

É v		A köz- vágóhidak száma	L e v á g o t t á l l a t o k										
			szarvasmarha				bivaly	borjú	j u h		kecske		sertés
			bika	ökör	tehén	növend.- marha			őreg	bárány	őreg	gödő- lye	
a) Szám szerint.	1898 ...	2.123	13.630	196.604	292.652	133.344	10.492	495.308	769.822	561.786	22.155	32.670	739.149
	1899 ...	2.127	14.034	192.469	274.128	123.733	9.510	474.431	710.825	521.863	23.442	32.988	883.073
	1900 ...	2.145	12.014	169.917	311.090	136.253	9.281	497.385	678.233	536.577	19.749	22.843	1,028.369
	1901 ...	2.093	13.320	161.896	296.484	152.404	7.454	512.377	684.882	477.671	20.853	17.878	1,150.238
	1902 ...	2.212	15.472	166.597	303.655	170.014	8.851	503.732	700.494	498.730	17.909	15.633	967.057
	1903 ...	2.315	15.856	179.010	318.407 ^{a)}	159.846	11.743 ^{a)}	472.974	737.766	543.035	19.015	14.167	969.766
b) Százézer lakosra számítva.	1898 ...	12,9	83	1.202	1.789	815	64	3.027	4.705	3.434	135	200	4.518
	1899 ...	12,9	85	1.165	1.660	749	58	2.872	4.303	3.159	142	200	5.345
	1900 ...	12,8	72	1.017	1.862	816	56	2.977	4.060	3.212	118	137	6.155
	1901 ...	12,4	79	958	1.755	902	44	3.032	4.053	2.827	123	106	6.805
	1902 ...	12,4	87	936	1.706	955	50	2.830	3.936	2.802	101	88	5.433
	1903 ...	13,4	92	1.042	1.854	930	68	2.754	4.295	3.162	111	82	5.646

¹⁾ Fiume nélkül, melynek egy közbíróhidján a következő számú állatok vágattak le a fejrovat sorrendjében: 1901-ben: 70 8.011; 583; 153; 8; 9.115; 1.511; 14.754; 27; 376; 325. 1902-ben: 79; 8.305; 845; 190; 20; 13.925; 1.447; 19.223; 24; 189; 1.459. 1903-ban: 93; 8.494; 902; 169; 7; 8.661; 1.306; 14.833; 24; 275; 318. — ²⁾ Budapest székesfővárosra vonatkozólag a növendék marhák és borjúk együtt vannak kitüntetve a borjúk rovatában.

36. Az állatvásárok forgalma 1903-ban.

Közbírói alkatrészek	Az állatvásárok száma	Felhajtott				Eladott			
		szarvasmarha	ló	juh	sertés	szarvasmarha	ló	juh	sertés
		d a r a b							
Magyarország	4.458	4.454.320	1.986.535	857.081	784.545	1.827.843	524.012	498.898	399.496
Horvát-Szlavonországok	898	852.217	232.506	55.835	199.723	329.483	55.276	27.937	87.725
Magyarbíróságok	5.356	5.306.537	2.219.041	912.916	984.268	2.157.326	579.288	526.835	487.221

37. Az állatvásárok forgalma 1903-ban főbb piaczonként.¹⁾

a) Felhajtás és eladás.

Folyó szám	A piac neve	A tartott vásárok száma	A vásár tartama alatt az időjárás a vás. szempontjából			Felhajtott				Eladott			
			kedvező	tűrhető	kedvetlen	szarvasmarha	ló és csikó	juh	sertés	szarvasmarha	ló és csikó	juh	sertés
	Magyarország.												
1	Bánffyhunyad	6	5	1	—	17.516	2.378	3.438	4.068	10.214	1.042	3.168	2.620
2	Beregszász	7	5	—	2	18.793	7.291	—	1.780	9.362	1.041	—	707
3	Beszterce	4	4	—	—	23.991	3.997	40	453	12.855	1.626	18	153
4	Budapest ²⁾	9	7	2	—	840	8.076	4.665	—	552	3.579	4.382	—
5	Csáktornya	6	5	—	1	14.438	14.214	—	—	4.033	2.244	—	—
6	Debreczen	5	4	—	1	18.465	16.341	50.963	12.354	8.753	6.322	43.021	6.733
7	Dicsőszentmárton	4	3	1	—	17.069	2.000	4.230	200	4.821	302	2.844	106
8	Eperjes	6	5	1	—	5.112	1.850	2.997	1.751	3.234	564	2.346	1.372
9	Érsekújvár	9	8	—	1	4.068	4.758	340	232	2.123	1.865	200	160

¹⁾ E kimutatásba csupán az országos állatvásárok adatai vették föl, a heti vásárokéi pedig nem; innen a nagy eltérés Budapest székesfővárosnak itt és a 38. sz. táblán kimutatott adatai között. — ²⁾ A luxusbíróvásárok adatai is benfoglaltatnak.

Az állatvásárok forgalma 1903-ban főbb piaczonként.

a) Felhajtás és eladás.

Folyó szám	A piac neve	A tartott vásárok száma	A vásár tartama alatt az időjárás a vás. szempontjából				Felhajtott				Eladatott			
			kedvező	tűrhető	kedve- zőtlen	v o l t	szarvas- marha	lő és csikó	juh	sertés	szarvas- marha	lő és csikó	juh	sertés
10	Erzsébetváros	6	5	—	1		35.038	3.154	—	—	11.328	595	—	—
11	Győr	7	6	—	1		15.530	10.607	408	1.225	9.484	5.946	408	656
12	Gyula	4	4	—	—		23.440	28.000	36.000	7.700	8.906	5.539	19.083	5.492
13	Gyulafehérvár	5	5	—	—		16.870	1.833	—	685	4.685	618	—	386
14	Hátszeg	2	1	1	—		19.826	1.943	5.160	664	6.131	516	4.700	257
15	Hódmező-Vásárhely ...	5	2	2	1		7.854	12.390	1.048	—	4.184	2.116	331	—
16	Homonna	8	7	—	1		13.295	2.436	1.666	—	5.100	791	870	—
17	Huszt	5	4	—	1		14.356	2.943	37	440	3.374	388	37	254
18	Karánsebes	4	4	—	—		6.770	591	5.624	1.390	5.603	330	4.566	1.172
19	Karczag	5	3	1	1		5.409	10.158	3.900	1.600	2.226	2.550	1.542	444
20	Kassa	5	4	1	—		1.423	2.610	103	120	750	797	95	80
21	Kiskunhalas	4	4	—	—		7.947	4.166	2.889	667	5.587	1.682	1.411	537
22	Korpona	8	8	—	—		13.378	495	6.633	579	5.844	166	3.415	305
23	Kőhalom	4	4	—	—		30.145	5.600	—	70	8.189	2.035	—	25
24	Körmend	11	9	1	1		15.905	2.450	—	—	10.312	1.283	—	—
25	Kula	4	3	1	—		6.813	15.980	7.254	1.333	2.270	1.018	3.715	779
26	Lippa	3	2	1	—		4.804	948	8.153	644	4.086	388	5.877	467
27	Lugos	4	4	—	—		17.986	2.965	1.886	1.830	12.716	1.608	1.314	1.492
28	Magyarláros	4	4	—	—		18.546	1.830	9.400	1.300	5.178	458	3.905	562
29	Máramarossziget	6	5	—	1		28.359	6.018	1.185	1.549	10.480	2.650	242	838
30	Maros-Vásárhely	5	4	—	1		21.787	3.202	—	1.401	13.345	1.681	—	1.128
31	Medgyes	4	3	—	1		31.413	2.339	2.173	110	11.522	850	920	96
32	Mezőtúr	4	1	1	2		5.416	2.699	5.138	1.362	3.746	1.142	3.191	1.130
33	Mohács	6	4	1	1		11.926	20.215	120	8.948	4.033	1.784	120	3.930
34	Munkács	7	5	—	2		11.336	1.962	—	7.712	8.080	1.281	—	6.542
35	Nagyenyed	4	3	—	1		14.049	1.950	2.428	771	3.542	425	1.138	365
36	Nagykanizsa	6	5	—	1		9.564	4.331	—	—	4.042	852	—	—
37	Nagykőrös	4	3	—	1		8.817	3.803	1.795	2.600	2.693	1.717	240	1.097
38	Nagyszeben	3	3	—	—		23.378	3.520	9.710	145	9.836	1.706	8.200	98
39	Nagy-Várád	4	4	—	—		18.757	11.035	1.440	7.550	12.312	7.099	920	5.430
40	Nyíregyháza	4	3	1	—		7.291	3.631	—	725	4.935	1.469	—	564
41	Pápa	7	6	—	1		13.726	8.210	—	6.411	5.456	2.475	—	2.227
42	Pécs	6	3	3	—		13.455	18.145	75	2.450	4.937	2.552	10	751
43	Rimaszombat	6	3	1	2		14.724	9.989	19.216	1.368	4.253	1.563	12.726	967
44	Segesvár	3	3	—	—		18.747	1.669	—	—	7.063	659	—	—
45	Sopron	8	7	—	1		4.266	13.789	—	4.871	2.356	5.374	—	3.876
46	Szabadka	6	3	1	2		11.552	7.323	5.581	242	6.516	2.650	3.736	217
47	Szamosújvár	4	3	1	—		30.716	1.864	9.062	2.182	11.319	209	4.156	869
48	Szászrégen	4	2	2	—		40.610	5.465	4.040	1.542	19.375	2.481	3.052	883
49	Szászsebes	6	5	1	—		24.086	900	19.000	280	6.841	403	18.443	171
50	Szatmár-Németi	6	5	—	1		8.593	6.216	4.684	4.873	5.623	2.052	2.412	4.038
51	Szeged	6	6	—	—		6.357	12.906	1.048	2.439	2.886	2.908	482	1.450
52	Székelyudvarhely	3	3	—	—		14.622	1.160	—	—	7.577	592	—	—
53	Székesfehérvár	5	3	—	2		3.198	16.867	5	66	1.792	7.110	5	66
54	Sziksó	5	4	—	1		6.683	11.074	2.781	6.029	3.282	4.146	340	3.401
55	Temerin	3	2	—	1		2.741	3.305	520	1.900	592	441	30	671
56	Temesvár	5	4	—	1		31.152	21.150	2.670	17.450	13.737	7.376	1.558	7.777
57	Torda	5	5	—	—		16.525	3.405	786	1.191	5.719	1.119	294	271
58	Ujvidék	5	3	1	1		2.255	2.681	855	1.934	708	623	210	473
59	Ungvár	8	6	1	1		13.336	7.652	—	—	6.147	2.480	—	—
60	Zalaegerszeg	9	8	—	1		28.244	4.510	—	—	12.763	1.083	—	—
61	Zombor	4	3	—	1		19.200	4.350	3.600	2.200	9.180	2.780	2.200	1.200
Horvát-Szlavon-országok.														
1	Kaproncza	6	4	1	1		14.786	6.175	14	693	6.362	940	—	499
2	Kőrös	10	2	7	1		22.855	2.426	—	—	9.370	481	—	—
3	Mitrovicza	5	4	1	—		6.563	12.238	4.131	15.294	1.792	2.323	2.315	8.054
4	Ruma	6	3	—	3		8.020	14.211	10.703	20.189	3.136	1.706	4.220	6.006
5	Sid	4	4	—	—		7.035	7.000	800	11.000	1.307	782	27	3.340
6	Verőcze	5	4	1	—		7.682	6.940	840	1.250	4.798	4.096	570	840
7	Vukovár	4	3	1	—		7.522	3.959	1.240	6.000	4.829	1.293	946	3.950
8	Zágráb	6	4	—	2		22.698	9.219	905	8.624	8.601	1.710	618	1.676

Az állatvásárok forgalma 1903-ban főbb piaczonkint.

b) Eladási árak.

Az állatnem és faj megnevezése			Egység (darab vagy pár)	á r k o r o n á k b a n																			
				Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb		Legmagasabb		Legalacsonyabb		Legmagasabb	
I. Szarvasmarhavásár.				Munkács		Nagy- enyed		Torda		Ungvár		Zala- egerszeg		Verőcze		Zágráb							
Jármos	{ első minőségű közép alárend. mustraökö	pár	772	791	660	758	530	920	650	750	727	1.378	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
ökör		»	467	492	590	670	415	692	520	570	617	731	360	600	—	—	—	—	—	—	—		
(magyar)		»	276	347	305	405	300	410	380	423	449	608	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
		»	341	386	269	352	245	392	—	—	353	446	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Jármos	{ első minőségű közép alárend. mustraökö	»	464	496	659	757	—	—	593	697	732	1.456	—	—	600	1.050	—	—	—	—	—		
ökör		»	340	364	585	702	—	—	490	550	619	773	380	600	500	800	—	—	—	—	—		
(tarka)		»	259	286	318	570	—	—	387	440	450	602	—	—	400	600	—	—	—	—	—		
		»	209	231	245	324	—	—	340	393	346	446	—	—	350	400	—	—	—	—	—		
Magyar	{ 2 évesig 3 4	»	183	199	262	315	227	315	230	253	237	504	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
faju tinó		»	268	287	212	365	250	350	310	360	319	742	300	600	—	—	—	—	—	—	—		
		»	366	394	425	565	275	415	407	467	404	844	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Tarka	{ 2 évesig 3	»	170	190	345	435	230	245	220	257	300	594	280	560	125	350	—	—	—	—	—		
szőrü tinó		»	192	227	365	486	250	265	333	370	372	800	—	—	150	400	—	—	—	—	—		
		»	242	265	202	298	170	275	173	210	83	189	80	200	—	—	—	—	—	—	—		
Magyar	{ fris fejős borjas (hasas) levágásra	drb	220	250	165	225	210	260	153	190	91	242	100	220	—	—	—	—	—	—	—		
fajú tehén		»	125	156	157	204	—	—	140	167	66	176	80	160	—	—	—	—	—	—	—		
		»	155	171	230	339	285	350	153	183	97	259	90	200	160	200	—	—	—	—	—		
Tarka	{ fris fejős borjas (hasas) levágásra	»	129	145	157	227	—	—	143	173	99	309	—	—	190	250	—	—	—	—	—		
szőrü		»	103	124	230	288	—	—	140	173	73	182	—	—	80	150	—	—	—	—	—		
tehén		»	176	195	127	202	80	125	113	132	86	265	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Magyar	{ 2 évesig 3 előhasú	»	184	218	168	227	110	160	143	163	99	254	140	300	—	—	—	—	—	—	—		
fajú üsző		»	191	217	175	208	115	180	123	153	93	238	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
		»	92	109	189	227	132	150	110	136	97	258	—	—	70	140	—	—	—	—	—		
Tarka	{ 2 évesig előhasú szopós	»	88	113	179	243	140	165	135	155	103	280	180	320	90	150	—	—	—	—	—		
szőrü üsző		»	27	32	37	69	28	36	20	27	23	83	12	60	15	45	—	—	—	—	—		
		»	31	38	67	93	37	60	27	31	24	66	40	90	—	—	—	—	—	—	—		
Borju	{ választ.(rügött)	»	—	—	175	281	250	330	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Bivalyökör	...	pár	—	—	125	257	190	262	—	—	80	140	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Bivalytehén	...	drb	—	—	36	85	27	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Bivalyborju	...	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
2. Lóvásár.				Sopron		Szászrégen		Szeged		Székes- fehérvár		Temesvár		Mitrovicza		Vukovár							
Igás ló	{ I. rendű nehéz II. r. könnyű III. rend. (kis- gazda célj.)	drb	581	876	—	—	1.200	1.390	308	720	—	—	250	500	90	250	—	—	—	—	—	—	
		»	437	709	175	230	254	485	208	406	158	380	200	400	70	160	—	—	—	—	—		
		»	166	259	128	185	106	380	144	340	96	192	60	300	60	140	—	—	—	—	—		
		»	265	556	240	370	450	1.200	208	520	350	450	250	500	80	170	—	—	—	—	—		
Kocsiló	(nehéz)	»	191	728	168	238	340	700	208	620	308	580	200	400	40	280	—	—	—	—	—		
	(könnyű)	»	295	581	—	—	295	597	202	718	300	700	250	500	100	360	—	—	—	—	—		
Hátasló	...	»	38	125	—	—	65	124	56	126	50	112	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Levágásra	...	»	98	220	40	50	54	158	62	148	61	99	25	100	30	100	—	—	—	—	—		
Csikó 1 évesig	...	»	240	466	61	86	85	338	140	340	84	180	40	150	50	160	—	—	—	—	—		
	2	»	271	588	223	285	107	451	184	520	126	246	80	250	60	190	—	—	—	—	—		
	3	»	366	774	260	375	127	624	236	740	200	730	100	300	70	230	—	—	—	—	—		
	4	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
3. Juhvásár.				Lippa		Magyar- lápos		Nagy- szeben		Rima- szombat		Szászsebes		Mitrovicza		Ruma							
Kos	...	drb	13	15	10	14	17	26	32	42	14	18	12	20	14	18	—	—	—	—	—	—	
Anyá	...	»	10	14	14	18	13	19	27	32	14	20	15	20	—	—	—	—	—	—	—	—	
Bárány	...	»	6	9	4	8	4	10	7	9	4	6	6	12	10	12	—	—	—	—	—	—	
Ürü	{ fiatal	»	8	10	—	—	—	—	9	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	{ öreg	»	10	14	—	—	—	—	11	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Mustrabirka	...	»	8	10	6	8	11	18	9	12	—	—	—	—	12	14	—	—	—	—	—	—	
4. Sertés vásár.				Szatmár- Németi		Szikszó		Temerin		Temesvár		Ruma		Vukovár		Zágráb							
Kan	...	drb	77	92	46	83	90	130	96	160	40	90	60	100	30	120	—	—	—	—	—	—	
Kocza (anya)	...	»	73	90	42	93	83	103	106	152	50	120	60	140	40	150	—	—	—	—	—	—	
Süldő 1 évesig	...	»	33	54	29	62	75	86	50	72	10	40	8	18	10	20	—	—	—	—	—	—	

É v	F e l h a j t á s									
	ökör	bika	bivaly	fejőstehen	vágótehen	borjú	juh	bárány	Összesen	Átlag hetenkint
	d a r a b									
Átlag 1881—1885 ...	59.925	—	6.266	11.263	34.264	64.193	68.870	29.009	273.790	5.265
» 1886—1890 ...	97.204	2.167	4.232	11.532	43.466	99.595	88.778	38.091	385.065	7.405
» 1891—1895 ...	107.531	3.539	2.957	11.105	35.786	109.833	167.757	50.846	489.354	9.411
» 1896—1900 ...	114.928	6.408	5.022	7.066	42.428	131.506	99.678	45.887	452.923	8.710
1901 ...	107.036	8.103	4.254	8.967	41.317	127.991	68.896	36.791	403.355	7.755
1902 ...	117.030	10.803	6.076	9.270	47.630	123.081	85.328	40.665	439.883	8.459
1903 ...	129.580	9.196	7.107	6.476	41.626	107.869	58.482	36.594	396.930	7.636

1) Lásd a 117. lapon levő 37. táblázatban közölt 1. számú megjegyzést.

39. A hasznos háziállatok betegségei 1891-től 1903-ig.

Az állatok részletezése; év	Lépféne	Vesztség	Takony- kór	Szár- és kö- röműfajás	Ragados tüdőlob	Himlő	Rüh	Orbáncz	Bivaly- vész	Sértésvész	Valameny- nyi raga- dós betegs.	Egyéb be- tegségek	Összesen	A raga- dós	Az egyéb		
	k ö v e t k e z t é b e n													betegségekben el- hullott, v. kiírtott összes állatok ér- téke 1000 kor.-ban			
	elhullott, vagy kiírtott állatok száma																
Magyarország.																	
1. Ló.																	
Átlag 1891—1895	264	12	944	—	—	—	57	—	—	—	1.277	7.377	8.654	240'9	1'401'3		
» 1896—1900	207	16	1.035	—	—	—	83	—	—	—	1.341	9.593	10.934	253'4	1.832'6		
1903	272	26	703	—	—	—	411	—	—	—	1.412	1)	—	1)	1)		
2. Szarvasmarha.																	
Átlag 1891—1895	2.064	46	—	175	3.197	—	1	—	139	—	5.622	8.298	13.920	868'0	1.277'0		
» 1896—1900	1.891	67	—	387	556	—	—	—	248	—	3.149	10.797	13.946	509'8	1.688'9		
1903	3.210	135	—	1.952	—	—	—	—	690	—	5.987	1)	—	1)	1)		
3. Juh.																	
Átlag 1891—1895	1.508	13	—	35	—	775	401	—	—	—	2.732	36.463	39.195	47'6	492'1		
» 1896—1900	851	27	—	68	—	618	360	—	—	—	1.924	41.627	43.551	46'0	547'6		
1903	497	12	—	180	—	485	2.448	—	—	—	3.622	1)	—	1)	1)		
4. Sertés.																	
Átlag 1891—1895	—	61	—	328	—	105	—	32.785	—	72.475	105.754	21.225	126.979	2.968'7	766'3		
» 1896—1900	—	62	—	20	—	16	—	12.189	—	326.975	339.262	17.406	356.668	10.586'9	545'9		
1903	17	113	—	233	—	—	—	15.874	—	110.459	126.696	1)	—	1)	1)		
Hasznos házi- állatok együtt.																	
Átlag 1891—1895	3.836	132	944	538	3.197	880	459	32.785	139	72.475	115.385	73.363	188.748	4.125'2	3.936'7		
» 1896—1900	2.949	172	1.035	475	556	634	443	12.189	248	326.975	345.676	79.423	425.099	11.396'1	4.615'0		
1903	3.996	286	703	2.365	—	485	2.859	15.874	690	110.459	137.717	1)	—	1)	1)		
Horvát-Szlavonországek.																	
1. Ló.																	
Átlag 1891—1895	18	1	56	—	—	—	57	—	—	—	132	1.157	1.289	14'7	57'4		
» 1896—1900	6	1	32	—	—	—	5	—	—	—	44	995	1.039	5'8	115'2		
1903	15	2	31	—	—	—	104	—	—	—	152	2.206	2.358	18'0	245'6		
2. Szarvasmarha.																	
Átlag 1891—1895	201	4	—	9	—	—	—	—	—	—	214	2.284	2.498	25'3	93'1		
» 1896—1900	176	8	—	9	3	—	—	—	3	—	199	2.401	2.600	23'2	224'9		
1903	294	18	—	—	—	—	—	—	134	—	446	3.593	4.039	48'0	335'8		
3. Juh.																	
Átlag 1891—1895	13	—	—	28	—	151	—	—	—	—	192	2.769	2.961	2'0	18'2		
» 1896—1900	5	—	—	—	—	7.348	—	—	—	—	7.353	2.734	10.087	71'7	26'5		
1903	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	959	959	—	9'2		
4. Sertés.																	
Átlag 1891—1895	46	4	—	14	—	—	—	529	—	—	593	3.789	4.382	13'0	36'3		
» 1896—1900	16	3	—	—	—	—	—	134	—	18.762	18.915	2.170	21.085	392'8	42'5		
1903	3	15	—	—	—	—	—	111	—	3.734	3.863	2.437	6.300	135'0	56'8		
Hasznos házi- állatok együtt.																	
Átlag 1891—1895	278	9	56	51	—	151	57	529	—	—	1.131	9.999	11.130	55'0	205'0		
» 1896—1900	203	12	32	9	3	7.348	5	134	3	18.762	26.511	8.300	34.811	493'5	409'1		
1903	312	35	31	—	—	—	104	111	134	3.734	4.461	9.195	13.656	201'0	647'4		

1) Nincsenek adatok.

É v	M a g y a r o r s z á g											Horvát-Szlavonországok							
	A z á l l a t o r v o s o k s z á m a																		
	Á l l a m i							Helyhatósági				Magán	Mindössze	Országos	Megyei és járási	Törvényh. jogú városi	Egyéb városi	Magán	Összesen
	állatorvos- ügyi felügye- lősegeknél	törvényhatósági és járási szol- gálatban	állatorvos- ügyi hivata- loknál	belpö állomá- soknál	budapesti állat- vásári szolgál- tatban	egyéb szolgál- tatban	összesen	törvényható- sági és rend. tan. városi	községi	kör állatorvos	összesen								
1898	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—	664	181	945	3	63	5	5	2	78
1899	—	—	—	—	—	—	102	—	—	—	682	186	970	3	63	4	4	2	76
1900	—	—	—	—	—	—	108	—	—	—	698	183	989	4	69	5	12	10	100
1901	6	532	10	9	15	23	595	114	70	76	260	157	1.012	4	75	5	3	8	95
1902	6	536	11	9	17	30	609	125	74	88	287	161	1.057	4	79	5	3	8	99
1903	6	538	10	9	17	23	603	129	83	99	311	110	1.024	4	76	5	4	5	99

41. A kőbányai sertésforgalom és sertésárak 1903-ban.

a) Sertésforgalom.

Hónap	Az előző év végén maradt állomány	Felszállított			Elvezényelt							
		belföldre	Szerbiá- ból	összesen	Buda- pestre	egyéb belföldre	Bécsbe	oszták tartomá- nyokba	Német- birodal- omba	Svájcba	szappan- gyárban feldolg.	összesen
		d a r a b s e r t é s										
Január	24.663	2.851	7.567	10.418	7.742	3.649	1.470	903	—	—	63	13.827
Február		3.069	9.701	12.770	7.351	3.472	1.809	257	—	—	62	12.951
Márczius		14.846	10.599	25.445	8.020	3.242	1.536	180	—	—	75	13.053
Április		9.892	12.262	22.154	7.165	3.559	2.304	474	—	—	61	13.563
Május		11.003	13.314	24.317	9.261	5.073	4.742	473	—	—	86	19.635
Június		5.767	11.204	16.971	6.404	5.282	1.554	897	—	—	83	14.220
Július		2.304	9.599	11.903	5.166	6.785	1.179	1.680	—	—	60	14.870
Augusztus		2.739	8.711	11.450	5.312	6.858	142	1.776	—	—	75	14.163
Szeptember		2.557	12.345	14.902	6.797	6.979	1.302	1.272	—	—	98	16.448
Október		1.630	15.186	16.816	10.557	7.899	3.472	1.242	—	—	158	23.328
November		2.194	13.612	15.806	11.757	6.632	4.485	849	—	—	88	23.811
Deczember		3.217	12.885	16.102	11.363	3.892	3.932	530	—	—	128	19.845
Összesen	24.663	62.069	136.985	199.054	96.895	63.322	27.927	10.533	—	—	1.037	199.714

b) Átlagárak.

H ó n a p	A m a g y a r				A szerbiai
	nehéz	könnyű	öreg nehéz	vidéki	
	sertés átlagára kilogrammonként fillérekben				
Január	122'50—123'60	121'20—122'50	119'40—121'00	—	115'80—119'60
Február	127'00—129'00	126'00—127'00	122'00—125'00	—	120'25—124'75
Márczius	135'00—136'25	134'00—135'00	127'50—129'50	—	128'50—133'50
Április	134'00—135'00	133'00—134'00	125'00—127'00	—	123'50—131'25
Május	126'20—127'80	125'60—126'20	117'60—120'00	—	116'40—122'00
Június	118'75—120'25	119'00—120'00	110'00—112'00	—	113'25—118'25
Július	112'00—113'60	111'80—113'40	104'00—106'00	—	106'00—111'20
Augusztus	111'75—112'75	111'75—113'25	102'00—104'00	—	109'25—113'25
Szeptember	116'50—118'00	117'75—118'75	—	—	113'75—117'50
Október	112'80—114'00	113'40—115'00	107'00—108'00	—	110'70—115'80
November	115'75—117'00	115'50—116'75	109'50—111'00	—	112'25—117'25
Deczember	120'20—121'40	120'40—121'40	114'40—116'40	—	113'40—119'20
Évi átlag	121'04—122'39	120'78—121'82	113'20—114'99	—	115'25—120'30

42. A budapest-ferencvárosi konzumvásár sertésforgalma és a napi átlagárak 1903-ban.

Hónap	Érke- zett sertés	N a p i á r a k		Hónap	Érke- zett sertés	N a p i á r a k		Hónap	Érke- zett sertés	N a p i á r a k	
		nehéz	könnyű			nehéz	könnyű			nehéz	könnyű
		fillér-	fillér-			fillér-	fillér-			fillér-	fillér-
		től	ig			től	ig			től	ig
Január	19.887	90	106	83	106	Május ¹⁾	12.838	86	110	74	108
Február	11.186	90	110	93	109	Június	18.777	84	102	72	100
Márczius	8.825	100	122	94	121	Július	16.595	76	99	72	96
Április	9.097	92	120	74	116	Augusztus	16.141	84	102	76	102
						Szeptember	10.854	84	106	85	106
						Október	9.849	88	106	84	102
						November	13.171	90	106	84	102
						Deczember	17.493	94	107	84	105

¹⁾ Április hó végéig az élősúlyból páronként 45 kgr. és a vételárból 4% levonásával történt az eladás. Május 1-től semmiféle levonás nincs, ez az oka a nagy árkülönbözletnek.

43. A budapesti gyapjúaukciók az 1903. évben.

a) Elárverezett mennyiségek.

Júliusi aukció ... 12.000 bál, szeptemberi aukció ... 4.600 bál, összesen ... 16.600 bál.

b) Árak.

M i n ő s é g	Á r			M i n ő s é g	Á r		
	Január	Július	Szeptember		Január	Július	Szeptember
	h ó n a p b a n				h ó n a p b a n		
	koronákban 100 kg.-onkint				koronákban 100 kg.-onkint		
Hátonmosott.				Hibás bácskai gyapjú ...	170—180	190—220	180—186
Legfinomabb merino-posztógyapjú	—	500—584	500—540	Homokos, pestvidéki gyapjú	200—276	210—262	208—260
Finom posztógyapjú	450—510	440—514	452—510	Merino-báránygyapjú	—	—	600—700
Finom és középfinom szövetyapjú	330—390	300—430	330—420	Középfinom báránygyapjú	—	—	400—600
Finom fésűs gyapjú	300—316	290—340	310—324	Középfinom fésűs báránygyapjú	—	—	190—320
Középfinom fésűs gyapjú ...	260—284	250—320	250—296	Szennyes.			
Alárendelt, részben hibás fésűs gyapjú	200—284	220—284	180—270	Merino- és posztógyapjú ...	96—120	96—150	96—150
Hibátlan bácskai gyapjú ...	180—190	170—194	184—186	Fésűs gyapjú	96—120	96—150	90—156

44. A vajtermelésre berendezett falusi tejszövetkezetek működése 1903-ban Magyarországon.

Vármegye	A szövetkezetek száma	A szövetkezeti tagok	Az üzletrészek (tehének)	A tagok által		A szövetkezetek bevétele ezer koronákban	Vármegye	A szövetkezetek száma	A szövetkezeti tagok	Az üzletrészek (tehének)	A tagok által		A szövetkezetek bevétele ezer koronákban
				szállított tej ezer literekben	készített vaj ezer kilogram-mokban						szállított tej ezer literekben	készített vaj ezer kilogram-mokban	
a) Duna bal partja.							d) Tisza jobb partja.						
Árva vm. ...	1	—	—	—	—	—	A.-Torna ...	2	24	505	726'4	—	82'0
Bars vm. ...	5	384	624	379'1	16'4	42'5	Gömör és	1	—	—	6'9	0'3	0'6
Esztergom ...	3	245	378	404'2	17'0	43'9	K.-Hont vm.	3	24	505	733'3	0'3	82'6
Hont vm. ...	4	147	363	479'8	22'3	55'2	Összesen ...	6	1.068	2.020	2.411'0	77'9	288'0
Nógrád vm.	8	413	1.816	2.022'9	38'8	222'6	e) Tisza bal partja.						
Nyitra vm.	1	90	110	—	—	—	Békés vm.	4	990	2.020	2.342'4	74'8	281'1
Trencsén ...	6	285	691	519'2	22'0	55'1	Máramaros	2	78	—	68'6	3'1	6'9
Turóc vm.	2	106	300	178'1	7'3	20'5	Összesen ...	6	1.068	2.020	2.411'0	77'9	288'0
Zólyom vm.	15	2.138	3.128	3.921'2	163'7	438'3	f) Tisza-Maros szöge.						
Összesen ...	45	3.808	7.410	7.904'5	287'5	878'1	Arad vm. ...	12	1.632	2.160	1.839'8	45'9	186'7
b) Duna jobb partja.							Csanád vm.	3	110	227	186'3	3'4	24'4
Baranya vm.	97	8.848	15.061	15.306'6	570'4	1.596'4	Kr.-Szörény	2	189	198	83'0	2'7	9'0
Fejér vm. ...	7	373	560	543'9	4'4	60'8	Temes vm.	30	4.748	7.592	6.511'7	92'4	677'8
Győr vm. ...	6	531	997	966'4	35'9	88'4	Torontál vm.	41	4.606	7.435	5.961'9	34'0	673'1
Komárom ...	4	176	287	222'5	7'8	21'9	Összesen ...	88	11.285	17.612	14.582'7	178'4	1.571'0
Moson vm. ...	21	1.956	3.529	4.240'5	219'2	439'9	g) Királyhágontúl.						
Somogy vm.	6	546	954	1.033'1	19'2	108'7	Brassó vm.	1	1.231	—	2.247'7	63'7	237'8
Sopron vm.	17	1.240	2.600	3.184'9	135'3	312'3	Háromszék	2	195	429	—	—	60'6
Tolna vm. ...	56	6.312	10.227	11.567'2	391'7	1.221'8	K.-Küküllő	1	31	108	48'6	1'9	3'8
Vas vm. ...	36	2.638	4.786	5.308'2	163'5	467'3	M. Torda ...	3	156	250	31'4	1'5	4'3
Veszprém ...	21	1.957	3.644	2.812'5	49'7	470'2	N.-Küküllő	1	92	212	113'4	4'6	9'6
Zala vm. ...	22	1.389	2.884	1.873'7	68'3	190'9	Szeben vm.	4	410	377	243'3	10'5	28'3
Összesen ...	293	25.966	45.529	47.059'5	1.665'4	4.978'6	Összesen ...	12	2.115	1.376	2.684'4	82'2	344'4
c) Duna-Tisza köze.							Magyarország, össz.	518	51.369	86.158	88.687'4	2.640'4	9.546'9
B.-Bodrog ...	55	6.010	9.971	11.566'3	305'6	1.199'5	1902. évi eredm.	452	46.542	80.879	80.686'3	2.248'9	8.325'5
Csongrád ...	2	280	362	305'6	10'3	49'8							
J.-N.-Szoln.	3	104	336	539'5	14'2	59'8							
P.-P.-S.-Kisk.	6	709	1.037	900'6	18'6	95'1							
Összesen ...	66	7.103	11.706	13.312'0	348'7	1.404'2							

* Ezenkívül 4 szövetkezet volt alakulófélben, de működését még nem kezdte meg.

45. A köztenyésztés emelésére kiosztott apaállatok, ezek értéke és az állatkiallításokon s díjazásokon kiosztott államdíjak 1903-ban Magyarországon.

Állattenyésztési kerületi m. k. felügyelőség	Vármegye	K i o s z t a t o t t										A kiosztott tenyész-apaállatok összes értéke	A kioszt. tenyész-apaállatok vétel-árából nyújtott kedvezmény	Tenyészállat-vásár és díjazásnál engedélyezett államdíjak	Az állattenyésztés emelésére engedélyezett Állam-szegély mindössze		
		bikákból					kanokból										
		magyar	piros tarka	pinz-gauz	borz-deres	bivaly-	hús-	zsír-									
		f a j t a															
		d a r a b															
k o r o n a																	
Budapest ...	Jász-N.-Szolnok ...	38	13	—	—	—	—	31	25.840	3.895	1.150	5.045					
	Pest-P.-S.-Kisk. ...	18	75	—	—	—	—	42	44.898	7.995	1.350	9.345					
Pozsony ...	Moson ...	—	50	—	—	—	8	11	24.009	4.163	1.075	5.238					
	Nyitra ...	—	50	—	—	—	7	15	23.077	3.557	771	4.328					
Szombathely	Pozsony ...	2	76	—	—	—	21	13	37.732	6.659	804	7.463					
	Sopron ...	—	33	—	—	—	2	2	18.350	3.038	580	3.618					
	Vas ...	—	73	—	—	—	—	1	44.349	7.756	1.080	8.836					
	Veszprém ...	6	42	—	—	—	—	25	23.992	4.082	70	4.152					
	Zala ...	4	124	—	—	—	22	16	62.678	11.631	770	12.401					
Pécs ...	Baranya ...	12	52	—	—	—	—	38	39.170	5.068	1.175	6.243					
	Somogy ...	16	75	—	—	—	—	83	55.582	7.163	907	8.070					
Komárom ...	Tolna ...	4	62	—	—	—	—	21	39.739	5.799	18	5.817					
	Esztergom ...	—	11	—	—	—	—	15	5.650	1.040	570	1.610					
	Fejér ...	—	48	—	—	—	—	27	24.730	3.432	575	4.007					
	Győr ...	—	38	—	—	—	—	12	17.240	3.344	680	4.024					
	Komárom ...	6	65	—	—	—	—	26	32.770	6.052	1.065	7.117					
Balassa-gyarmat ...	Bars ...	—	68	4	—	—	—	29	29.254	3.977	802	4.779					
	Hont ...	—	25	—	—	—	—	1	9.740	1.160	790	1.950					
Beszterce-bánya ...	Nógrád ...	—	103	—	—	—	—	14	42.010	4.796	791	5.587					
	Trencsén ...	—	19	125	—	—	3	—	40.461	7.375	700	8.075					
	Turóc ...	—	—	51	—	—	13	6	19.287	3.284	420	3.704					
Liptószentmiklós ...	Zólyom ...	—	10	22	—	—	—	—	12.042	2.033	900	2.933					
	Árva ...	—	—	71	—	—	—	—	15.301	3.348	600	3.948					
	Liptó ...	—	—	38	—	—	2	—	11.422	2.112	600	2.712					
Miskolcz ...	Szepes ...	—	—	94	—	—	18	—	35.055	5.767	600	6.367					
	Borsod ...	32	31	—	—	—	—	18	25.160	4.337	500	4.837					
	Göm. és K.-Hont ...	13	87	9	—	—	—	26	42.381	6.842	500	7.342					
	Heves ...	9	40	—	—	—	—	8	20.986	3.621	500	4.121					
	Abauj-Torna ...	17	30	22	—	—	—	15	29.323	5.230	900	6.130					
Kassa ...	Sáros ...	—	—	47	—	—	—	2	16.474	3.014	900	3.914					
	Zemplén ...	27	35	34	—	—	—	8	39.126	6.833	900	7.733					
Debreczen ...	Hajdu ...	38	—	—	—	—	—	32	20.920	3.284	600	3.884					
	Szabolcs ...	46	—	—	—	—	—	12	23.080	3.646	1.100	4.746					
Máramaros-sziget ...	Szatmár ...	71	—	—	—	—	—	11	34.915	5.532	400	5.932					
	Máramaros ...	4	—	—	145	—	—	36	57.782	10.129	1.000	11.129					
Ungvár ...	Ugocsa ...	7	—	—	3	—	—	2	4.160	765	103	865					
	Bereg ...	38	59	—	—	—	—	17	40.360	5.780	405	6.185					
Nagy-Várad	Ung ...	32	30	—	—	—	—	—	24.150	3.606	—	3.606					
	Arad ...	48	24	21	—	—	—	83	53.945	9.293	700	9.993					
Szeged ...	Békés ...	14	1	—	—	—	—	12	9.519	1.460	700	2.160					
	Bihar ...	96	12	1	—	—	—	76	61.331	10.491	900	11.391					
Temesvár ...	Bács-Bodrog ...	83	35	—	—	—	—	222	74.630	13.499	880	14.379					
	Csanád ...	6	23	—	—	—	—	36	16.792	2.967	700	3.667					
Kolozsvár ...	Csongrád ...	5	2	—	—	—	—	16	6.230	942	700	1.642					
	Krassó-Szörény ...	—	56	66	—	—	—	123	64.670	10.438	600	11.038					
Dés ...	Temes ...	42	173	—	—	—	1	243	133.765	21.894	900	22.794					
	Torontál ...	76	115	—	—	—	—	190	112.830	18.328	1.400	19.728					
Sepsi-Szent-György ...	Kolozs ...	36	—	—	—	4	—	15	19.715	3.376	742	4.118					
	Maros-Torda ...	55	—	4	—	—	—	5	29.196	7.693	908	8.601					
Segesvár ...	Torda-Aranyos ...	17	—	13	—	—	—	11	15.390	2.243	650	2.893					
	Beszt.-Naszód ...	9	—	24	—	—	—	14	14.770	1.601	500	2.101					
Nagyszeben	Szilágy ...	22	—	—	—	—	—	4	10.770	1.811	300	2.111					
	Szolnok-Doboka ...	38	—	—	—	1	—	2	15.613	2.588	800	3.388					
Háromszék ...	Alsó-Fehér ...	28	—	17	—	1	—	3	23.150	4.071	560	4.631					
	Kis-Küküllő ...	43	—	1	—	1	5	7	23.830	4.122	580	4.702					
Sopron ...	Nagy-Küküllő ...	34	—	23	—	32	12	29	39.964	6.093	260	6.353					
	Udvarhely ...	48	—	—	—	—	6	6	26.328	4.540	1.500	6.040					
Pécs ...	Fogarás ...	13	—	12	—	21	4	4	16.506	2.496	700	3.196					
	Hunyad ...	2	—	69	—	—	9	35	35.605	6.680	700	7.380					
Zala ...	Szeben ...	1	—	79	—	18	7	8	45.114	6.819	1.300	8.119					
	Brassó ...	6	—	26	—	13	14	1	23.048	3.695	550	4.245					
Veszprém ...	Csik ...	56	—	—	—	—	1	7	24.980	10.157	700	10.857					
	Háromszék ...	50	—	17	—	1	1	9	30.174	5.552	550	6.102					
Összesen ...		1.268	1.865	890	148	92	156	1.776	2.041.060	343.994	45.428	389.422					

46. A méhészeti termelés Magyarországon 1894-től 1903-ig.

É v	A méhesaládok száma az év őszén		A termelt méz		A termelt viasz		Esett átlag egy méh-családra	
	mozgó szerkezeti kaptárokban	közönséges köpükben	mennyisége méter-mázsákban	értéke (mmázsját 60 koronával számítva) koronákban	mennyisége méter-mázsákban	értéke (mmázsját 200 kor.-ával számítva) koronákban	méz	viasz
							kilogrammokban	
1894	137.051	403.896	20.170	1.210.200	1.665	333.000	3'73	0'31
1895	148.779	432.646	27.940	1,676.400	2.627	525.400	4'81	0'45
1896	158.997	404.520	32.371	1,942.260	2.049	409.800	5'74	0'36
1897	196.735	443.512	32.432	1,945.920	2.235	447.000	5'05	0'35
1898	204.574	449.090	37.431	2,245.854	2.249	449.800	5'73	0'34
1899 ¹⁾	212.191	447.899	33.518	2,815.512	2.319	463.800	5'08	0'35
1900 ¹⁾	206.914	448.668	38.508	3,243.417	2.884	576.800	5'87	0'44
1901 ¹⁾	202.014	362.604	30.899	2,595.329	1.844	369.041	5'47	0'33
1902 ¹⁾	203.190	378.138	27.111	2,277.296	2.032	406.485	4'66	0'35
1903 ¹⁾	206.736	355.120	29.991	2,519.244	1.926	385.200	5'34	0'34

¹⁾ A termelt méz értéke métermázsánként 84 koronával számítottatott.

¹⁾ A termelt méz értéke métermázsánként 84 koronával számítattott.

47. A méhészeti termelés 1903-ban vármegyénként.

Országgrész, vármegye	A méhesaládok száma az év őszén		A termelt		Méhter- mékek értéke koronák- ban	Országgrész, vármegye	A méhesaládok száma az év őszén		A termelt		Méhter- mékek értéke koronák- ban	
			méz	viasz					méz	viasz		
	mozgó szerke- zetű kaptá- rokban	közön- séges kőpük- ben	mennyisége méter- mázsákban				mozgó szerke- zetű kaptá- rokban	közön- séges kőpük- ben	mennyisége méter- mázsákban			
a) Duna bal partja.						Ung	220	351	3.962	125'7	5'9	11.735
Árva	97	640	792	28'5	2.8	Zemplén	446	1.168	9.047	290'6	12'7	26.941
Bars	210	1.662	5.097	339'9	13'5	Összesen	2.205	8.552	45.844	1.367'3	100'3	134.907
Esztergom	49	1.917	2.232	271'1	7'2	e) Tisza bal partja.						
Hont	186	1.604	4.316	268'2	11'1	Békés	28	6.447	3.542	308'0	18'0	29.464
Liptó	123	1.108	2.092	74'1	4'7	Bihar	494	4.550	10.075	890'0	40'9	82.948
Nógrád	269	3.200	8.362	459'2	22'1	Hajdu	19	2.104	2.382	531'0	11'9	46.988
Nyitra	432	4.721	10.011	753'3	29'6	Máramaros	202	679	11.346	552'9	30'9	52.632
Pozsony	298	4.146	10.261	697'2	27'8	Szabolcs	131	2.164	6.608	606'0	16'7	54.254
Trencsén	391	1.583	4.823	164'0	11'9	Szatmár	305	2.930	10.684	855'5	53'7	82.604
Turóc	96	1.336	1.137	26'9	2'9	Szilágy	241	873	5.824	260'5	36'3	29.134
Zólyom	132	2.442	2.302	173'5	9'2	Ugocea	70	225	2.005	155'9	4'4	13.968
Összesen	2.283	24.359	51.425	3.255'9	142'3	Összesen	1.490	19.972	52.466	4.159'8	212'8	391.992
b) Duna j. partja.						f) Tisza-Maros szöge.						
Baranya	339	2.714	8.879	587'0	51'9	Arad	216	6.289	4.472	741'0	39'8	70.208
Fejér	97	4.282	4.689	643'4	47'3	Csanád	28	4.233	803	612'5	7'7	52.988
Győr	87	846	4.104	409'0	24'4	Krassó-Szörény	295	6.118	10.747	513'6	92'1	61.560
Komárom	92	3.217	5.353	622'4	16'9	Temes	224	17.673	4.676	1.228'5	39'1	111.020
Moson	59	855	4.206	419'4	25'1	Torontál	211	28.098	2.914	2.443'0	51'8	215.558
Somogy	311	2.121	12.243	851'8	60'3	Összesen	974	62.411	23.612	5.538'6	230'5	511.334
Sopron	231	2.297	6.136	400'4	28'7	g) Királyhágontúl.						
Tolna	121	6.188	6.888	901'1	42'9	Alsó-Fehér	174	1.055	6.571	181'0	26'7	20.532
Vas	524	3.133	11.875	1.213'4	62'1	Besz.-Naszód	95	555	4.936	440'0	49'1	46.782
Veszprém	177	2.245	5.703	411'4	27'6	Brassó	24	2.391	755	79'8	4'5	7.599
Zala	479	1.772	9.712	887'2	37'4	Csik	58	2.499	3.891	365'5	67'2	44.144
Összesen	2.517	29.670	79.788	7.346'5	424'6	Fogarás	74	301	2.122	54'3	8'2	6.201
c) Duna-Tisza köze.						Háromszék	98	1.304	3.623	233'5	35'4	26.694
Bács-Bodrog	122	18.045	5.620	1.419'5	47'6	Hunyad	378	1.435	8.677	328'5	63'6	40.314
Csongrád	17	2.808	1.905	110'5	13'8	Kis-Küküllő	113	619	3.545	119'6	12'0	12.436
Heves	117	3.220	3.815	238'0	24'5	Kolozs	227	1.843	7.320	526'0	70'1	58.208
J.-N.-Szolnok	53	5.221	4.835	435'5	32'7	Maros-Torda	198	752	5.230	412'5	51'2	44.898
P.-P.-S.-Kisk.	215	12.514	9.646	1.385'0	84'1	Nagy-Küküllő	125	2.670	7.407	209'2	19'4	21.451
Összesen	524	41.808	25.821	3.588'5	202'7	Szeben	84	1.710	4.603	153'9	36'9	20.310
d) Tisza j. partja.						Szoln.-Doboka	299	736	7.578	786'5	81'6	82.390
Abauj-Torna	281	1.353	5.830	195'4	14'8	Torda-Aranyos	142	823	5.924	459'5	52'5	49.100
Bereg	214	296	5.237	182'6	10'1	Udvarhely	129	1.271	3.982	385'0	34'8	39.306
Borsod	185	1.875	4.741	140'6	7'0	Összesen	2.218	19.964	76.164	4.734'8	613'2	520.365
Gömör és K.-H.	287	903	6.540	203'1	23'7	Magyarország	12.211	206.736	355.120	29.991'4	1.926'4	2.904.546
Sáros	348	236	5.070	81'7	11'3							
Szepes	224	237 0	5.417	147'6	14'8							

48. A selyemtenyésztés fejlődése 1896-tól 1903-ig.

É. v		A községek és puszták száma, a melyekben selyemtenyésztés történt	A termelő családok száma	A termelők részére kiosztott pete	A termelt gubó	Termelt átlag egy uncia (25 gramm) pete után gubó kilogrammokban	A selyemtermelők keresete termelt gubók után			A selyemgyárakban és gubóraktárakban alkalmazott keresete	Összes kereset, mely a selyemtermeléssel és a selyemiparral foglalkozóknak kifizetett
				mennyisége kilogrammokban	összesen		átlag egy				
							köz-ségre vagy pusztára	családra			
									k o r o n á k b a n		
Magyarország	1896	1.831	80.703	1.206	1,300.685	26	2,267.324	1.242	28	1,394.848	3,662.172
	1897	2.015	85.862	1.282	1,079.131	21	1,703.218	846	20	1,170.900	2,874.118
	1898	1.852	70.131	1.002	1,049.935	26	1,629.360	880	23	1,047.456	2,676.816
	1899	1.709	66.318	1.040	1,044.694	25	1,752.368	1,025	26	—	—
	1900	1.811	71.799	1.130	1,129.415	25	2,111.773	1,166	29	—	—
	1901	1.955	79.160	1.209	1,246.865	25	2,329.450	1,190	29	—	—
	1902	2.042	78.390	1.177	1,142.543	24	2,059.059	1,008	26	—	—
1903	2.242	90.728	1.291	1,459.428	29	2,656.400	1,185	29	1,567.871	4,224.271	
Horvát-Szlavonországok	1896	710	21.374	334	324.597	24	581.212	802	26	125.358	706.570
	1897	682	21.592	326	251.753	19	384.604	564	18	48.912	433.516
	1898	609	16.336	233	222.396	24	330.516	543	20	84.604	415.120
	1899	565	13.610	213	200.034	25	330.423	585	24	—	—
	1900	619	16.026	253	224.705	22	405.493	655	25	—	—
	1901	575	16.728	260	229.799	22	420.224	731	25	—	—
	1902	625	16.215	232	199.581	21	359.568	575	22	—	—
1903	623	16.909	239	247.291	26	447.903	719	26	124.014	571.917	
Magyarbirodalom	1896	2.541	102.077	1.540	1,625.282	26	2,848.536	1.118	28	1,520.206	4,368.742
	1897	2.697	107.454	1.608	1,330.884	21	2,087.822	774	20	1,219.812	3,307.634
	1898	2.461	86.467	1.235	1,272.331	26	1,959.876	796	23	1,132.060	3,091.936
	1899	2.274	79.928	1.253	1,244.728	25	2,082.791	916	26	1,056.281	3,139.072
	1900	2.430	87.825	1.383	1,354.120	24	2,517.267	1.036	28	1,278.612	3,795.879
	1901	2.530	95.888	1.469	1,476.664	25	2,749.674	1.086	28	1,448.805	4,198.479
	1902	2.667	94.605	1.409	1,342.124	23	2,418.627	907	26	1,538.283	3,956.910
1903	2.865	107.637	1.530	1,706.719	28	3,104.303	1.083	29	1,691.885	4,796.188	

49. A selyemtenyésztés és szederfatenyésztés állapota 1903-ban a jelentékenyebb selyemtermelő vármegyék feltüntetésével.

Vármegye	Selyemtenyésztés				Szederfatenyésztés				
	A kőszégek és puszták száma, a melyekben selyemtenyésztés történt	A termelő családok száma	Termeltetett összesen selyemgubó kilogrammokban	A termelők keresete termelt gubók után koronákban	A selyemtenyésztési felügyelőség kiosztott			Közégek saját fasköltségéből végleges helyre kifizetett szederfát	Végleges helyre kifizetett az egész megyében szederfa összesen
					szederfa-magot (liter)	2—3 éves szederfacsemetét	kiültetésre alkalmas szederfát		
Magyarország.									
Arad vármegye	100	2.797	46.125	84.582	1'3	258.390	5.226	2.600	7.826
Bács-Bodrog vármegye	128	31.131	533.427	967.025	1.097'7	1,268.547	10.151	41.488	51.639
Baranya vármegye	187	2.235	40.622	75.774	3'0	237.650	962	20.007	20.969
Csanád »	25	1.303	21.240	38.752	—	110.100	2.298	1.774	4.072
Fejér »	71	1.075	14.436	26.508	0'5	145.450	1.204	4.560	5.764
Győr »	20	329	4.298	8.047	—	33.250	990	1.870	2.860
Krassó-Szörény vármegye	248	5.704	98.021	176.582	477'7	324.728	16.513	18.840	35.353
Pest-Pilis-Solt-Kiskun várm.	90	1.515	21.231	39.644	51'0	657.363	5.079	4.227	9.306
Somogy vármegye	159	1.356	23.335	42.125	12'3	242.350	6.050	6.493	12.543
Sopron »	67	927	11.739	22.366	0'3	49.800	798	3.766	4.564
Temes »	219	13.094	210.190	383.750	12'0	706.531	7.636	16.059	23.695
Tolna »	127	4.737	82.017	148.380	0'3	275.165	1.456	9.830	11.286
Torontál »	209	20.414	307.028	556.638	87'0	1,031.434	6.257	32.996	39.253
Zala »	60	419	2.889	5.478	6'7	91.900	1.088	—	1.088
Más vármegyék	532	3.692	42.830	80.749	223'2	2.021.761	52.366	56.060	108.426
Összesen	2.242	90.728	1,459.428	2,656.400	1.973'0	7,454.419	118.074	220.570	338.644
Horvát-Szlavonországok.									
Belovár-Kőrös vármegye	56	554	5.951	10.678	0'5	355.100	1.735	—	—
Pozsega vármegye	155	2.145	34.884	68.149	0'5	32.300	1.020	Adatok	—
Szerém »	194	11.049	164.756	292.186	—	249.989	1.681	nincsenek.	—
Verőcze »	139	2.333	33.293	61.645	—	210.865	913	—	—
Zágráb »	43	482	6.225	11.303	—	104.600	385	—	—
Más vármegyék	36	346	2.182	3.942	0'3	119.150	568	—	—
Összesen	623	16.909	247.291	447.903	1'3	1.072.004	6.302	—	—
Magyarbirodalom összesen	2.865	107.637	1,706.719	3,104.303	1.974'3	8,526.423	124.376	—	—

50. Erdőőri szakiskolák 1903-ban Magyarországon.

Szakiskola	Tiszti és altiszti személyzet				A szakiskola kezelése alatt áll				Az 1902/1903-iki tanévben volt a	A teljes kiképzést nyert	Az 1903. év október havában				Összesen	A kopár területek beerdősítésére termelt és szállított faesemete mennyisége
	igazgató	tanársegéd	erdőgyakornok	főerdőőr	erdő	csemete-kert	növénytani kert	az állam költségére felvett			magánosok	saját				
				hektár				tanulók száma				ezer db.				
Vadászerdő ¹⁾	1	1	1	1	1.161'6	45'0	23'5	40	20	17	—	2	19	4.911		
Királyhalma ¹⁾	1	1	—	1	661'5	21'8	14'7	24	12	10	—	—	10	1.007		
Liptóújvár ²⁾	1	1	—	1	268'8	13'6	33'8	52	26	22	—	4	26	6.810		
Görgényszentimre ²⁾ ...	1	1	—	1	1.422'6	20'0	13'0	52	26	23	1	5	29	375		
Összesen	4	4	1	4	3.514'5	99'9	85'0	168	84	72	1	11	84	13.103		

¹⁾ A szakiskolával meteorológiai és a talaj nedvességét megfigyelő, továbbá erdészeti kísérleti állomás kapcsolatos. —

²⁾ A szakiskolával meteorológiai megfigyelő és erdészeti kísérleti állomás kapcsolatos.

¹⁾ A szakiskolával meteorológiai és a talaj nedvességét megfigyelő, továbbá erdészeti kísérleti állomás kapcsolatos. —

²⁾ A szakiskolával meteorológiai megfigyelő és erdészeti kísérleti állomás kapcsolatos.

51. Az erdőőri szakvizsgák eredménye Magyarországon 1897-től 1903-ig.

A vizsga eredménye	1897-ben	1898-ban	1899-ben	1900-ban	1901-ben	1902-ben	1903-ban	1897-ben	1898-ban	1899-ben	1900-ban	1901-ben	1902-ben	1903-ban
	abszolút számokban							százalékokban						
Vizsgázott összesen	383	423	380	385	315	305	313	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0	100'0
A vizsgát letette:														
Kitűnő eredménnyel	34	37	38	37	37	28	30	8'9	8'7	10'0	9'6	11'8	9'2	9'6
Jó >	100	107	92	100	88	89	77	26'1	25'3	24'2	26'0	27'9	29'2	24'7
Kielégítő >	192	189	184	195	145	123	139	50'1	44'7	48'4	50'6	46'0	40'3	44'3
Megbukott	57	90	66	53	45	85	67	14'9	21'3	17'4	13'8	14'3	21'3	21'4

52. Az állam által kopár területek befásítására, vágás területek felújítására s egyéb erdősítési célokra adományozandó csemeték termelésének céljaira fentartott csemetekertek 1891-től 1903-ig.¹⁾

É v	M. kir. erdőszakiskolák által kezelt csemetekertek			Állami erdőhivatal által kezelt csemetekertek			Összes csemetekertek		
	száma	kiterjedése hektár	fenntartási költsége korona	száma	kiterjedése hektár	fenntartási költsége korona	száma	kiterjedése hektár	fenntartási költsége korona
1891	3	32	11.471	36	47	33.805	39	79	45.276
1892	3	34	17.501	37	52	39.747	40	86	57.248
1893	3	35	16.776	36	53	53.304	39	88	70.080
1894	4	47	20.700	32	51	30.114	36	98	50.814
1895	4	53	22.962	34	51	33.810	38	104	56.772
Átlag 1891—1895	3	40	17.882	35	51	38.156	38	91	56.038
1896	4	53	26.351	37	59	39.841	41	112	66.192
1897	4	57	42.704	42	97	46.434	46	154	89.138
1898	4	57	34.557	65	150	168.288	69	207	202.845
1899	4	57	36.629	66	166	157.742	70	223	194.371
1900	4	58	41.462	84	171	171.343	88	229	212.805
Átlag 1896—1900	4	56	36.341	59	129	116.729	63	185	153.070
1901	4	60	47.463	127	240	221.246	131	300	268.709
1902	4	50	63.740	132	258	314.809	136	308	378.549
1903	4	50	42.740	145	282	300.499	149	332	343.239

¹⁾ Erre a célra szolgálnak részben a kincstári erdőhatóságok által kezelt csemetekertek is, mely csemetekertek számát és kiterjedését lásd a 134-ik lapon.

Jegyzetek a 131. laphoz. ¹⁾ Két, Szolnok-Doboka vármegyében fekvő erdőbirtok a beszteczeli m. kir. állami erdőhivatal kezelésébe tartozik. — ²⁾ A kezelésért az erdőbirtokosok a beszteczeli m. kir. erdőigazgatóság, illetőleg a naszódvidéki községek javára 3.568 koronát fizetnek. — ³⁾ Erzsébetváros Nagy-Küküllő vármegyében fekvő erdeje a dícsőszentmártoni m. kir. állami erdőhivatal kezelésébe tartozik. — ⁴⁾ Légrad község Somogy vármegyében fekvő erdeje a zalaegerszegi m. kir. állami erdőhivatal kezelésébe tartozik. — ⁵⁾ A beszteczeli m. kir. erdőigazgatóság összes költségeit megtérítik a birtokosok az államnak. — ⁶⁾ A beszteczeli m. kir. erdőigazgatóság kezelése alá tartozó erdőbirtokok közül Kissajó község 462 k. holdnyi erdőrésze Kolozs vármegyében fekszik.

53. Az állami erdőhivatalok által kezelt csemetekertek 1903-ban.

Folyó szám	M. kir. állami erdő- hivatal	A csemete- kertek		Az év folyamán kiutalványoztatott										Készlet az év végén
				az állam által kezelt erdőbirtokok vágásainak felújítására			az állam által kezelt kopár területek befásítására			nem az állam által kezelt kopár s egyéb területek befásítá- sára			együtt	
		száma	kiterjedése hektárakban	tölgy	egyéb lombfa	fenyő	ákác	egyéb lombfa	fenyő	ákác	egyéb lombfa	fenyő		
				csemete ezer darab										
1	Budapest	1	13'6	154	185	78	32	11	78	197	173	—	908	1.945
2	Nyitra	5	9'6	400	133	375	252	32	325	95	—	—	1.612	2.353
3	Trencsén	4	2'9	25	12	1.545	339	10	275	—	—	115	2.321	3.192
4	Alsókubin	2	1'4	—	—	769	5	—	106	—	—	—	880	2.818
5	Liptószentmiklós	1	1'7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Besztercebánya	2	2'3	63	27	274	168	—	346	250	—	—	1.128	4.388
7	Balassagyarmat	8	32'0	271	1.138	169	4.849	185	87	536	—	21	7.256	6.529
8	Rimaszombat	3	5'2	392	28	86	115	—	1	—	—	—	622	1.893
9	Lőcse	2	1'7	—	—	704	45	2	—	—	—	—	751	5.284
10	Eperjes	6	8'5	359	36	1.153	345	21	257	—	—	—	2.171	4.011
11	Sátoraljaújhely	6	12'7	510	66	45	1.702	58	250	—	—	—	2.631	5.251
12	Ungvár	3	1'7	322	20	46	263	—	28	—	—	—	679	3.286
13	Beregszász	4	5'8	850	9	—	619	78	—	—	1	—	1.557	1.219
14	Máramarossziget	2	7'2	263	12	266	181	—	51	—	—	—	773	4.459
15	Nagykároly	2	8'6	102	403	—	81	30	—	64	—	—	680	60
16	Nagy-Várad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Zilah	2	2'0	385	10	—	20	50	—	—	—	—	465	757
18	Dés	1	0'6	51	—	—	37	—	10	—	—	—	98	93
19	Besztercze	1	1'2	10	—	—	35	—	31	—	—	—	76	248
20	Kolozsvár	2	2'3	55	20	210	95	—	320	—	—	—	700	2.040
21	Torda	9	12'1	20	—	110	526	—	656	—	—	—	1.312	3.490
22	Maros-Vásárhely	7	7'8	387	175	—	251	43	29	28	—	—	913	2.048
23	Csikszereda	3	6'0	89	—	184	—	—	5	—	—	—	278	3.395
24	Székelyudvarhely	6	4'1	269	30	1.127	30	151	437	5	—	—	2.049	6.832
25	Sepsiszentgyörgy	3	3'3	84	64	222	290	9	135	39	—	6	849	2.253
26	Brassó	2	2'0	28	59	199	38	21	19	—	—	—	364	898
27	Fogarás	3	2'7	183	126	—	—	—	—	9	—	—	318	4.674
28	Segesvár	5	10'4	391	95	152	463	956	643	—	—	—	2.700	3.061
29	Nagyszeben	2	1'6	59	100	130	90	—	349	—	—	—	728	1.245
30	Dicsőszentmárton	1	2'9	305	198	—	904	4	110	—	—	—	1.521	60
31	Nagyenyed	2	8'5	220	154	—	631	300	20	—	—	—	1.325	1.591
32	Déva	6	10'6	695	314	651	777	147	1.106	—	—	—	3.690	2.293
33	Arad	1	1'7	47	190	18	66	—	—	100	—	—	421	291
34	Temesvár	5	6'3	40	25	—	1.307	1	—	—	—	—	1.373	1.303
35	Szeged	8	18'5	131	1.105	51	—	—	—	960	—	—	2.247	2.768
36	Ujvidék	6	4'7	1	253	2	—	—	—	23	—	—	279	618
37	Pécs	1	3'5	529	424	148	295	—	—	—	185	—	1.581	625
38	Kaposvár	7	15'0	277	198	774	720	—	1.310	72	194	242	3.787	8.412
39	Zalaegerszeg	2	8'6	591	197	618	—	30	1.118	431	150	5	3.140	2.316
40	Szombathely	2	4'7	392	168	478	—	—	40	71	—	—	1.149	932
41	Sopron	1	2'4	500	789	218	45	5	16	—	—	—	1.573	359
42	Komárom	1	6'2	104	258	—	114	28	—	28	104	—	636	900
43	Veszprém	3	5'8	91	213	245	30	—	40	16	32	104	771	1.997
Összesen		143	270'4	9.645	7.234	11.047	15.760	2.172	8.198	2.924	839	493	58.312	102.187

54. A kopár területek beerdősítésére ingyen kiosztott csemetemennyiség és az azzal eszközölt erdősítések Magyarországon 1903-ban, törvényhatóságonként.

Országgrész, törvényhatóság	A kopár területek beerdősítéséhez ingyen kiszolgáltatott			Ingyen csemetében		Sikeres erdősítésért kiosztott áll. pénz- segély vagy jutalom
	csemete meny- nyisége	csemetével be- ültetett terü- let	csemetével esz- közölt erdősí- tések sikerei	Állami pénzsegély- ben v. jutalomban	Kor- nák- ban	
a) Duna bal partja.						
Árva vármegye ...	158	17	85	5	2	989
Bars » ...	325	49	80	22	16	876
Esztergom » ...	—	—	—	—	2	280
Hont » ...	721	116	80	64	48	2.556
Selmecz- és Béla- bánya t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Liptó vármegye ...	797	126	80	19	8	980
Nógrád » ...	3.331	486	80	141	67	6.292
Nyitra » ...	1.388	188	80	40	27	5.562
Pozsony » ...	203	28	80	9	6	850
Pozsony t.jv. ...	3	1	70	1	—	—
Trencsén vármegye	1.712	112	65	64	51	3.015
Turóc » ...	756	113	75	21	2	147
Zólyom » ...	672	67	60	34	19	1.424
Összesen ...	10.066	1.303	—	420	248	22.971
b) Duna jobb partja.						
Baranya vármegye	294	45	77	37	6	270
Pécs t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Fejér vármegye ...	257	32	70	16	5	433
Székesfehérvár t.jv.	—	—	—	—	—	—
Győr vármegye ...	85	11	80	4	1	240
Győr t.jv. ...	40	—	60	1	—	—
Komárom vármegye	83	9	85	6	23	766
Komárom t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Moson vármegye ...	21	—	—	1	1	60
Somogy » ...	688	108	80	41	32	2.730
Sopron » ...	77	14	70	5	3	250
Sopron t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Tolna vármegye ...	206	25	60	27	2	120
Vas » ...	574	78	60	22	—	—
Veszprém » ...	252	31	80	10	12	1.031
Zala » ...	486	64	50	41	18	1.640
Összesen ...	3.063	417	—	211	103	7.540
c) Duna-Tisza köze.						
Bács-Bodrog vm. ...	272	29	84	10	—	—
Baja t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Szabadka t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Ujvidék t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Zombor t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Csongrád vármegye	190	34	81	8	—	—
Hódmező-Vásár- hely t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Szeged t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Heves vármegye ...	3.004	402	70	163	62	4.016
Jász-N.-Szolnok vármegye ...	10	1	50	1	—	—
Pest-P.-S.-Kiskun vármegye ...	614	133	80	40	6	655
Budapest székes- főváros ...	—	—	—	—	—	—
Kecskemét t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Összesen ...	4.090	599	—	222	68	4.671
d) Tisza jobb partja.						
Abauj-Torna vm. ...	774	87	70	56	30	1.115
Kassa t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Bereg vármegye ...	114	10	48	7	5	475
Borsod » ...	169	25	71	23	16	445
Gömör- és K.-H. vm.	394	56	68	54	27	571
Sáros vármegye ...	661	61	60	22	6	88
Szepes » ...	270	37	65	24	28	532
Ung » ...	349	12	50	16	29	2.031
Zemplén » ...	2.024	260	70	97	117	2.387
Összesen ...	4.755	548	—	299	258	7.644
e) Tisza bal partja.						
Békés vármegye ...	—	—	—	—	—	—
Bihar » ...	271	72	65	7	1	112
N.-Várad t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Hajdu vármegye ...	20	3	90	3	—	—
Debreczen t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Máramaros várm. ...	381	42	70	10	9	1.644
Szabolcs » ...	415	59	80	9	3	190
Szatmár » ...	119	18	65	5	—	—
Sz.-Németi t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Szilágy vármegye ...	232	30	70	16	2	393
Ugocsa » ...	705	11	85	10	7	296
Összesen ...	2.143	235	—	60	22	2.635
f) Tisza-Maros szöge.						
Arad vármegye ...	576	96	60	9	23	2.089
Arad t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Csanád vármegye ...	—	—	—	—	—	—
Krassó-Szörény vm.	1.133	130	78	45	36	5.718
Temes vármegye ...	338	41	63	12	8	1.255
Temesvár t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Versecz t.jv. ...	4	1	98	1	—	—
Torontál vármegye	130	9	89	6	—	—
Pancsova t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Összesen ...	2.181	277	—	73	67	9.062
g) Királyhágontúl.						
Alsó-Fehér vmegye	1.193	122	56	51	19	3.591
Beszt.-Naszód vm.	57	6	50	2	1	240
Brassó » ...	179	47	73	18	148	1.657
Csik » ...	487	19	75	12	1	60
Fogarasz » ...	60	12	54	22	6	83
Háromszék » ...	797	125	50	50	12	1.695
Hunyad » ...	1.868	260	55	58	30	4.349
Kis-Küküllő » ...	1.008	34	70	37	18	690
Kolozs » ...	925	89	50	29	13	1.584
Kolozsvár t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
Maros-Torda várm.	639	48	70	51	35	1.817
M.-Vásárh. t.jv. ...	—	—	—	—	—	—
N.-Küküllő vm. ...	2.920	235	60	109	18	1.602
Szeben » ...	493	71	55	28	21	2.584
Sz.-Doboka » ...	122	10	40	12	4	108
T.-Aranyos » ...	1.354	97	55	47	33	4.018
Udvarhely » ...	264	37	65	16	7	1.422
Összesen ...	12.366	1.212	—	542	366	25.500
h) Fiume v. és ker.						
Magyarország össz.	38.740	4.609	—	1.855	1.132	80.023

55. Az erdészeti üzemtervek, illetőleg az erdőtörvény alapján előírt és bejelentett erdősítések Magyarországon 1903-ban, törvényhatóságonként.

Országgrész, törvényhatóság	Az év folyamán				Elő nem írt erdősítés	Országgrész, törvényhatóság	Az év folyamán				Elő nem írt erdősítés
	erdősítendő volt		erdősítettett				erdősítendő volt		erdősítettett		
	a 17. §. alá tar- tozó	a magán	a 17. §. alá tar- tozó	a magán			a 17. §. alá tar- tozó	a magán	a 17. §. alá tar- tozó	a magán	
	területből						területből				
h e k t á r											
a) Duna bal partja.						d) Tisza jobb partja.					
Árva vármegye ...	762	92	722	41	39	Abauj-Torna vm. ...	1.416	227	710	109	—
Bars » ...	1.031	295	705	267	104	Kassa tjv. ...	206	—	148	—	—
Esztergom » ...	325	—	293	—	7	Bereg vármegye ...	2.099	—	1.355	—	18
Hont » ...	1.423	863	914	834	105	Borsod » ...	1.218	109	1.009	109	45
Selmecz- és Béla- bánya tjv. ...	—	—	—	—	—	Gömör- és K.-Hont	3.018	234	1.971	210	355
Liptó vármegye ...	2.077	2.573	1.363	334	10	Sáros vármegye ...	708	867	411	143	—
Nógrád » ...	481	2.302	399	2.302	160	Szepes » ...	1.842	2.224	1.564	114	—
Nyitra » ...	1.306	464	1.183	426	68	Ung » ...	1.279	—	766	—	9
Pozsony » ...	597	235	542	153	386	Zemplén » ...	1.919	46	767	33	21
Pozsony tjv. ...	13	—	13	—	—	Összesen ...	13.705	3.707	8.701	718	448
Trencsén várm.	954	1.022	619	921	249	e) Tisza bal partja.					
Turóc » ...	520	191	415	230	83	Békés vármegye ...	78	—	78	—	—
Zólyom » ...	2.633	403	1.890	374	141	Bihar » ...	3.798	351	2.144	351	—
Összesen ...	12.122	8.440	9.058	5.882	1.352	N.-Várad tjv. ...	2	—	2	—	—
b) Duna jobb partja.						Hajdu vármegye ...	93	—	84	—	3
Baranya vmegye ...	1.194	186	1.017	186	128	Debreczen tjv. ...	742	—	312	—	—
Pécs tjv. ...	47	—	47	—	—	Máramaros vm. ...	6.535	1.363	3.723	964	737
Fejér vármegye ...	171	—	145	—	27	Szabolcs » ...	257	13	108	14	59
Székesfehérvár tjv. ...	—	—	—	—	—	Szatmár » ...	1.639	127	746	127	18
Győr vármegye ...	104	226	97	207	—	Sz.-Németi tjv. ...	37	—	29	—	—
Győr tjv. ...	—	—	—	—	2	Szilágy vmegye ...	329	—	277	—	—
Komárom várm. ...	473	334	428	308	—	Ugocsa » ...	35	2	29	—	—
Komárom tjv. ...	—	—	—	—	—	Összesen ...	13.545	1.856	7.532	1.456	817
Moson vármegye ...	198	101	185	86	—	f) Tisza-Mar. szöge.					
Somogy » ...	1.515	56	1.456	56	138	Arad vármegye ...	884	1.899	684	460	9
Sopron » ...	1.020	—	952	—	—	Arad tjv. ...	—	—	—	—	—
Sopron tjv. ...	119	—	119	—	—	Csanád vmegye ...	53	—	25	—	—
Tolna vármegye ...	363	136	320	136	54	Krassó-Szörény vm.	4.100	293	2.303	133	148
Vas » ...	875	—	800	—	—	Temes vármegye ...	1.283	321	1.025	89	488
Veszprém » ...	776	551	693	498	—	Temesvár tjv. ...	—	—	—	—	—
Zala » ...	1.851	21	1.359	19	84	Versecz tjv. ...	10	—	10	—	9
Összesen ...	8.706	1.611	7.618	1.496	433	Torontál vmegye ...	101	—	80	—	2
c) Duna-Tisza köze.						Pancsova tjv. ...	5	—	5	—	—
Bács-Bodrog vm. ...	812	13	568	13	3	Összesen ...	6.436	2.513	4.132	682	656
Baja tjv. ...	—	—	—	—	—	g) Királyhágón túl.					
Szabadka tjv. ...	138	—	138	—	36	A.-Fehér vmegye ...	487	—	308	—	25
Ujvidék tjv. ...	9	—	9	—	—	B.-Naszód » ...	2.667	—	2.305	—	9
Zombor tjv. ...	—	—	—	—	—	Brassó » ...	1.342	—	1.154	—	30
Csongrád várm.	34	—	32	—	—	Csik » ...	8.032	—	1.585	—	24
Hódmező-Vásár- hely tjv. ...	—	—	—	—	—	Fogarás » ...	2.194	—	1.107	—	55
Szeged tjv. ...	177	—	169	—	—	Háromszék » ...	1.039	—	900	—	52
Heves vármegye ...	550	225	381	221	19	Hunyad » ...	6.093	1.180	5.372	334	74
Jász-Nagykun-Szol- nok vármegye ...	5	—	3	—	—	K.-Küküllő » ...	503	—	448	—	7
Pest-Pilis-Solt-Kis- kun vármegye ...	886	10	753	10	41	Kolozs » ...	2.551	76	1.018	76	90
Budapest sz.-főv.	34	—	27	—	—	Kolozsvár tjv. ...	29	—	28	—	—
Kecskemét tjv. ...	115	—	115	—	—	Maros-Torda vm. ...	1.691	453	1.024	286	51
Összesen ...	2.760	248	2.195	244	99	M.-Vásárh. tjv. ...	28	—	28	—	—
						N.Küküllő várm.	2.544	—	2.156	—	169
						Szeben » ...	2.114	—	1.711	—	64
						Sz.-Doboka » ...	799	81	680	80	10
						T.-Aranyos » ...	1.457	—	1.284	—	36
						Udvarhely » ...	1.105	—	768	—	64
						Összesen ...	34.675	1.790	21.876	776	760
						h) Fiume v. és ker.	11	—	11	—	5
						Magyarorsz. össz. ...	91.960	20.165	61.123	11.254	4.570

56. Az állam által kezelt erdők és kopár területek száma és kiterjedése, valamint birtokosok által az állami kezelésért fizetendő évi átalányok 1903-ban Magyarországon.

M. kir. állami erdőhivatal	Törvényhatóság	Az erdőbirtokok			M. kir. állami erdőhivatal	Törvényhatóság	Az erdőbirtokok			
		száma	kiterje- dése hektá- rokban	Az állami keze- lésért megállap. évi átalány koronákban			száma	kiterje- dése hektá- rokban	Az állami ke- zelésért meg- állapított évi átalány koro- nákban	
A) Az 1898 : XIX. t.-cz. alapján kezelt erdők és kopár területek.					Csíkszereda	Csik vm.	146	201.469	31.498	
Budapest	Jász-N.-Sz. vm.	20	286	380	Székelyudvarhely	Udvarhely vm.	489	83.367	19.576	
	Pest-P.-K. >	99	9.161	5.072	Sepsiszentgyörgy	Háromszék >	509	127.858	22.401	
	Kecskemét tjv.	3	43	25	Brassó	Brassó vm.	33	38.334	11.549	
	Összesen ...	122	9.490	5.477	Fogaras	Fogaras vm.	200	58.476	7.598	
Nyitra	Nyitra vm.	403	36.375	14.937	Segesvár	N.-Küküllő vm.	295	80.427	16.667	
	Pozsony > ...	137	8.024	5.837	Nagyszeben	Szeben vm.	125	131.251	29.953	
	Pozsony tjv.	3	11	9	Dicsőszentmárton	K.-Küküllő vm.	204	12.122	8.106	
	Összesen ...	543	44.410	20.783		N.-Küküllő vm. ³⁾	2	1.084	186	
Trencsén	Trencsén vm.	656	37.597	14.137	Összesen ...			206	13.206	8.292
	Árva vm.	131	24.151	7.297	Nagyenyed	Alsó-Fehér vm.	469	34.899	9.398	
Alsókubin	Turóc vm.	139	12.252	5.189	Déva	Hunyad vm.	872	155.467	26.122	
	Összesen ...	270	36.403	12.486	Arad	Arad vm.	216	27.539	11.577	
Liptószentmiklós	Liptó vm.	208	45.781	11.949	Temesvár	Kr.-Szörény vm.	94	23.958	20.437	
	Bars vm.	205	12.880	7.000		Temes vm.	38	3.800	3.251	
Besztercebánya	Zólyom vm.	182	22.013	13.539	Versecz tjv.			2	719	1.400
	Összesen ...	387	34.893	20.539	Összesen ...			134	28.477	25.085
Balassagyarmat	Heves várm.	122	7.730	3.276	Szeged	Csanád vm.	2	260	900	
	Hont > ...	286	15.386	7.987		Csongrád > ...	5	872	663	
	Nógrád > ...	262	12.796	6.675		Szeged tjv.	1	3.788	13.000	
	Összesen ...	670	35.912	17.938		Szabadka tjv.	1	5.861	6.000	
Rimaszombat	Borsod várm.	328	11.410	5.024	Összesen ...			9	10.781	20.563
	Gömör és Kis-H.	327	17.986	12.239	Ujvidék	B.-Bodrog vm.	25	2.020	3.015	
Összesen ...	655	29.396	17.263	Torontál vm.		17	1.432	1.738		
Lőcse	Szepes vm.	431	48.417	19.905		Baja tjv.	1	7	6	
	Abauj-Torna v.	195	18.412	8.261		Ujvidék tjv.	1	711	6.780	
Eperjes	Sáros vm.	608	32.487	10.396	Pancsova tjv.			1	94	40
	Összesen ...	803	50.899	18.657	Összesen ...			45	4.264	11.579
Sátoraljaújhely	Zemplén vm.	536	26.366	13.087	Pécs	Baranya vm.	263	11.111	7.205	
	Ung vm.	186	11.300	6.181		Tolna vm.	41	2.697	3.059	
Ungvár	Bereg vm.	230	23.574	6.138	Összesen ...			304	13.808	10.264
	Ugocsa vm.	123	13.243	4.091	Kaposvár	Somogy vm.	284	14.761	11.571	
Beregszász	Összesen ...	353	36.817	10.229	Zalaegerszeg	Zala vm.	489	24.210	14.402	
	Máramaros vm.	394	133.096	30.960		Somogy vm. ⁴⁾ ...	1	347	294	
Nagykároly	Hajdu vm.	13	4.451	1.739	Összesen ...			490	24.557	14.696
	Szabolcs vm.	14	2.429	2.798	Szombathely	Vas vm.	499	15.631	12.823	
	Szatmár > ...	177	16.867	4.956		Sopron vm.	188	17.668	8.983	
	Összesen ...	204	23.747	9.493	Sopron	Moson > ...	52	1.615	2.917	
Nagy-Várad	Békés vm.	5	1.006	1.958		Összesen ...	240	19.283	11.900	
	Bihar > ...	295	24.680	8.611	Komárom	Esztergom vm.	47	3.086	1.642	
Összesen ...	300	25.686	10.569	Győr vm.		16	464	841		
Zilah	Szilágy vm.	412	17.698	6.655		Komárom vm.	33	1.829	2.336	
	Sz.-Doboka vm.	671	30.282	9.863		Győr tjv.	1	74	70	
Dés	B.-Naszód vm.	93	19.139	5.858	Összesen ...			97	5.453	4.889
	Sz.-Dobokavm. ¹⁾	2	211	108	Veszprém	Fejér vm.	23	1.312	1.302	
Besztercei m. kir. áll. erdőhivatal	B.-Naszód vm. ²⁾	10	9.713	3.568		Veszprém vm.	127	8.657	4.389	
	Összesen ...	105	29.063	9.534	Összesen ...			150	9.969	5.691
Kolozsvár	Kolozs vm.	403	35.300	9.375	Földm. m. kir. min. I/3. ügyosztály.	Fiume ...	1	492	171	
	Kolozsvár tjv.	2	340	113		A) Összesen ...			14.970	1.917.110
Torda	Összesen ...	405	35.640	9.488	B) Az 1890 : XIX. t.-cz. alapján kezelt erdők és kopár területek.					
	T.-Aranyos vm.	246	33.484	10.303	M. k. erdőigazgató- ság Besztercén. ³⁾	B.-Naszód vm.	41	159.617	118.838	
Maros-Vásárhely	M.-Torda vm.	598	40.223	11.554		Kolozs vm. ⁶⁾ ...	1	266		
	M.-Vásárh. tjv.	2	741	286	B) Összesen ...			42	159.883	118.838
Összesen ...	600	40.964	11.840	Együtt ...			15.012	2.076.993	740.040	

¹⁾—⁶⁾ Jegyzeteket lásd a 127. lapon.

57. Az erdőterület részletezése a talaj minősége s fanemek szerint az 1903. év végén, törvényhatóságonként.

Ország rész, törvényhatóság	Erdőterület		A talaj minősége szerint				Fanemek szerint		
	Összesen	Ebből tervszerű kezelésre kötelezve	Véderdő	Futó- homokon álló erdő	Feltétlen erdőtalanon álló erdő	Nem feltétlen erdő- talanon álló erdő	Tölgy- erdő	Bükk- és más lomb- erdő	Fenyő- erdő
	h e k t á r o k b a n								
Magyarország.									
a) Duna bal partja.									
Árva vármegye	65.597	55.416	6.170	—	55.395	4.032	—	4.269	61.328
Bars »	97.117	67.509	2.157	—	92.085	2.875	39.442	43.441	14.234
Esztergom vármegye	19.691	16.898	132	317	18.916	326	16.401	3.239	51
Hont »	78.851	55.005	1.054	—	77.546	251	58.048	18.974	1.829
Selmecz- és Béla- bánya t.jv.	4.509	4.499	51	—	4.458	—	722	1.069	2.718
Liptó vármegye	111.341	83.808	14.547	—	92.459	4.335	—	6.756	104.585
Nógrád »	116.384	30.710	6.697	—	108.761	926	84.022	29.855	2.507
Nyitra »	128.970	56.723	2.124	30	118.207	8.609	45.294	63.885	19.791
Pozsony »	87.393	47.980	1.180	6.060	67.486	12.667	12.525	45.091	29.777
Pozsony t.jv.	2.327	2.112	—	—	2.176	151	414	1.850	63
Trencsén vármegye	150.203	43.696	6.491	—	136.609	7.103	13.333	82.658	54.212
Turóc »	54.566	27.397	3.164	—	49.478	1.924	62	18.351	36.153
Zólyom »	148.633	118.992	4.795	—	143.638	200	17.651	47.230	83.752
Összesen	1.065.582	610.745	48.562	6.407	967.214	43.399	287.914	366.668	411.000
b) Duna jobb partja.									
Baranya vármegye ...	81.099	59.565	80	—	55.813	25.206	24.577	55.936	586
Pécs t.jv.	2.427	2.408	—	—	2.427	—	1.442	985	—
Fejér vármegye	34.142	11.808	399	1.331	21.738	10.674	23.073	10.918	151
Székesfehérvár t.jv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Győr vármegye	11.748	5.355	20	1.786	5.652	4.290	4.690	6.838	220
Győr t.jv.	74	73	—	—	1	73	—	74	—
Komárom vármegye	33.457	21.065	509	1.297	25.738	5.913	24.596	8.469	392
Komárom t.jv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Moson vármegye	10.754	5.618	7	—	4.704	6.043	2.925	7.788	41
Somogy »	133.723	58.653	1.636	2.191	24.626	105.270	73.407	54.288	6.028
Sopron »	59.267	46.982	134	—	39.250	19.883	27.323	17.454	14.490
Sopron t.jv.	5.625	5.624	—	—	5.251	374	2.863	1.611	1.151
Tolna vármegye	30.037	17.946	—	116	20.841	9.080	15.775	14.217	45
Vas »	152.454	36.201	36	—	55.421	96.997	37.409	39.985	75.060
Veszprém »	87.168	43.506	1.433	1.646	65.063	19.026	35.732	49.332	2.104
Zala »	147.174	80.390	2.689	967	55.143	88.375	59.946	72.220	15.008
Összesen	789.149	395.194	6.943	9.334	381.668	391.204	333.758	340.115	115.276
c) Duna-Tisza köze.									
Bács-Bodrog várm.	29.637	17.757	1.607	6.156	13.587	8.287	18.590	11.047	—
Baja t.jv.	150	7	—	150	—	—	—	150	—
Szabadka t.jv.	7.834	7.623	—	7.769	65	—	—	7.834	—
Ujvidék t.jv.	662	656	—	—	147	515	483	179	—
Zombor t.jv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csongrád vármegye	2.741	1.155	—	1.405	320	1.016	—	2.741	—
H.-Vásárhely t.jv.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szeged t.jv.	4.305	4.053	313	3.990	—	2	—	4.305	—
Heves vármegye	66.916	35.774	300	—	66.616	—	47.209	19.707	—
Jász-N.-Szolnok vm.	2.700	272	—	946	1.311	443	186	2.514	—
Pest-P.-S.-Kiskun »	130.166	54.203	1.623	69.238	44.262	15.043	27.680	102.278	208
Budapest szék.-főv.	1.768	1.343	264	206	1.298	—	1.251	292	225
Kecskemét t.jv. ...	9.150	5.280	—	4.500	4.151	499	552	8.598	—
Összesen	256.029	128.123	4.107	94.360	131.757	25.805	95.951	159.645	433
d) Tisza jobb partja.									
Abauj-Torna várm.	113.466	52.585	1.452	—	85.864	26.150	60.604	47.956	4.906
Kassa t.jv.	4.649	4.618	—	—	4.618	31	1.506	1.472	1.671
Bereg vármegye	147.127	130.772	2.154	—	100.602	44.371	38.526	99.796	8.805
Borsód »	97.126	47.518	990	—	95.838	298	67.033	29.979	114
Gömör- és K.-H. vm.	209.390	126.904	2.450	—	205.765	1.175	71.948	83.282	54.160
Sáros vármegye	127.014	39.786	955	—	123.643	2.416	13.649	93.779	19.586
Szepes »	151.537	110.237	4.359	—	144.696	2.482	1.889	17.135	132.513
Ung »	148.123	113.219	3.024	—	135.905	9.194	18.879	114.887	14.357
Zemplén »	177.739	53.474	235	—	162.673	14.831	42.883	133.078	1.778
Összesen	1.176.171	679.113	15.619	—	1.059.604	100.948	316.917	621.364	237.890

**Az erdőterület részletezése a talaj minősége s fanemek szerint az 1903. év végén,
törvényhatóságokint.**

Ország-rész, törvényhatóság	Erdőterület		A talaj minősége szerint				Fanemek szerint		
	Összesen	Ebből tervszerű kezelésre kötelezve	Véderdő	Futó- homokon álló erdő	Feltétlen erdőtalan álló erdő	Nem feltétlen erdő- talan álló erdő	Tölgy- erdő	Bükk- és más lomb- erdő	Fenyő- erdő
h e k t á r o k b a n									
e) Tisza bal partja.									
Békés vármegye	5.497	2.367	—	—	—	5.497	3.550	1.947	—
Bihar »	293.386	195.414	11.427	—	249.001	32.958	127.410	151.046	14.930
N.-Várad t.j.v.	158	158	—	—	—	158	158	—	—
Hajdu vármegye	7.120	5.500	36	365	3.554	3.165	5.605	1.515	—
Debreczen t.j.v.	10.472	10.368	—	—	—	10.472	8.952	1.520	—
Máramaros várm.	538.172	400.125	47.159	—	471.564	19.449	23.360	316.983	197.829
Szabolcs vármegye	22.431	5.034	—	264	6.333	15.834	17.629	4.643	159
Szatmár »	139.607	70.666	951	—	93.291	45.365	74.245	65.264	98
Sz.-Németi t.j.v.	3.198	3.189	—	—	—	3.198	2.856	342	—
Szilágy vármegye	106.344	28.810	324	—	62.776	43.244	69.369	36.975	—
Ugocsa »	24.941	12.466	226	—	18.224	6.491	10.364	14.577	—
Összesen	1.151.326	734.097	60.123	629	904.743	185.831	343.498	594.812	213.016
f) Tisza-Mar. szöge.									
Arad vármegye	188.638	88.291	11.550	—	137.250	39.838	97.252	91.071	315
Arad t.j.v.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Csanád vármegye	1.773	1.669	—	—	244	1.529	300	1.473	—
Kr.-Szörény várm.	516.110	446.527	26.766	—	438.869	50.475	122.428	380.391	13.291
Temes vármegye	75.125	44.045	185	7.501	32.144	35.295	60.767	14.333	25
Temesvár t.j.v.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Versecz t.j.v.	637	604	21	—	616	—	347	290	—
Torontál várm.	10.000	3.714	—	46	2.922	7.032	5.000	5.000	—
Pancsova t.j.v.	172	170	15	—	2	155	79	93	—
Összesen	792.455	585.020	38.537	7.547	612.047	134.324	286.173	492.651	13.631
g) Királyhágóntúl.									
Alsó-Fehér várm.	90.634	64.672	3.999	—	66.853	19.782	40.355	47.860	2.419
B.-Naszód várm.	184.748	176.708	3.276	—	181.472	—	11.060	68.164	105.524
Brassó »	61.790	61.784	9.333	—	51.758	699	8.385	37.634	15.771
Csik »	228.817	215.553	23.145	—	205.672	—	995	23.925	203.897
Fogarás »	95.848	89.646	20.789	—	72.801	2.258	5.036	63.128	27.684
Háromszék »	231.593	130.087	16.219	658	212.086	2.630	31.868	152.845	46.880
Hunyad »	358.538	246.666	68.827	—	281.428	8.283	68.990	230.011	59.537
Kis-Küküllő »	28.934	15.013	20	—	14.522	14.392	16.624	12.310	—
Kolozs »	151.189	103.010	4.692	—	146.320	177	51.602	39.100	60.487
Kolozsvár t.j.v.	1.763	1.760	—	—	966	797	1.129	634	—
Maros-Torda várm.	196.900	102.938	8.285	—	186.824	1.791	15.942	77.630	103.328
M.-Vásárh. t.j.v.	770	753	—	—	753	17	714	53	3
N.-Küküllő várm.	102.662	86.148	1.873	—	99.858	931	44.103	58.427	132
Szeben »	163.244	161.399	19.694	—	123.302	20.248	32.404	73.267	57.573
Sz.-Doboka »	147.229	64.583	2.531	—	144.561	137	46.576	97.961	2.692
T.-Aranyos »	96.767	73.470	7.167	—	75.618	13.982	16.792	46.194	33.781
Udvarhely »	114.554	88.530	14.491	—	100.063	—	15.806	78.897	19.851
Összesen	2.255.980	1.682.720	204.341	658	1.964.857	86.124	408.381	1.108.040	739.559
h) Fiume vár. és ker.									
Magyarorsz. össz.	693	492	—	—	693	—	56	637	—
H.-Szlav.-orsz. ¹⁾	7.487.385	4.815.504	378.232	118.935	6.022.583	967.635	2.072.648	3.683.932	1.730.805
Belovár-Körös vm.	184.928	170.340	—	—	24.689	160.239	40.975	143.703	250
Lika-Krbava »	266.677	266.677	—	261	207.715	58.701	8.310	208.754	49.613
Modrus-Fiume »	210.352	165.414	17.040	—	192.719	593	733	91.610	118.009
Pozsega »	198.995	125.472	18.713	—	127.631	52.651	57.036	140.325	1.634
Szerém »	132.893	120.007	—	—	20.532	112.361	106.684	26.209	—
Zimony t.j.v.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Varasd vármegye	91.247	22.416	12	—	73.952	17.283	15.254	73.433	2.560
Varasd t.j.v.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Verőcze vármegye	182.505	41.662	92	26	96.530	85.857	60.243	122.262	—
Eszék t.j.v.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zágráb vármegye	262.845	230.119	86	—	59.800	202.959	47.199	213.546	2.100
Zágráb t.j.v.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	1.530.442	1.142.107	35.943	287	803.568	690.644	336.434	1.019.842	174.166
Magyarbirtod. össz.	9.017.827	5.957.611	414.175	119.222	6.826.151	1.658.279	2.409.082	4.703.774	1.904.971

¹⁾ Horvát-Szlavonországoknál 1894. évi adatok; újabb adatok nincsenek.

58. A kincstári erdősítések terjedelme és költsége az 1903. évben.

Folyó szám	Az erdőhatósági kerület	Az üzemtervek szerint éven- ként beerdősítendő terület	A régebbi hátralekókkal együtt 1902-ben beerdősítendő volt	Tényleg beerdősített az év folyamán				A beerdősített területből elő nem írt terület	Hátralekban maradt az év végén	Az év folyamán fogantatott erdősítések költségei	Költség hektáronként								
				természe- tes úton	mesterséges úton		a természetes úton létrejött erdősíté- seknél				a mesterséges erdősítések nél		kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.	
					vetés- sel	ültetés- sel	kor.				fill.	kor.							fill.
hektárokbán											korona	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.		
Magyarország.																			
1	Besztercebányai erdőigaz.	1.120	1.361	73	48	1.294	54	—	36.700	—	—	18	36	27	68				
2	Zsarnócai erdőhivatal ...	586	564	173	53	361	23	—	15.940	—	—	15	—	41	80				
3	Máramarosszigeti erdőig.	2.270	4.646	—	—	2.138	—	2.508	91.251	—	—	—	—	42	69				
4	Bustyaházaierdőhivatal ...	1.088	867	—	—	842	414	439	19.151	—	—	—	—	22	73				
5	Kolozsvári erdőigazg.	2.457	4.169	205	6	1.792	134	2.300	42.806	—	—	18	—	23	83				
6	Szászsebesi erdőhivatal...	1.474	2.297	265	29	891	108	1.220	29.072	—	—	11	65	32	25				
7	Lugosi erdőigazgatóság ...	448	340	—	44	267	63	92	11.289	—	—	16	32	39	59				
8	Orsovai erdőhivatal ...	1.505	1.882	696	—	913	21	294 ¹⁾	16.206	—	—	—	—	23	98				
9	Liptóújvári főerdőhivatal	686	646	9	1	965	369	40	19.952	—	—	18	—	20	66				
10	Ungvári >	112	579	—	5	558	—	16	30.916	—	—	5	—	55	36				
11	Nagybányai >	625	3.138	—	100	183	—	2.855	4.538	—	—	12	—	18	24				
12	Lippai >	613	1.358	32	261	614	7	458	21.040	—	—	15	56	27	66				
13	Sóvári erdőhivatal ...	617	1.098	83	8	600	56	463	20.860	—	—	26	80	34	41				
14	Apatini >	243	406	16	13	165	50	262	6.122	—	—	—	—	37	13				
15	Gödöllői >	202	359	17	21	317	50	54	27.314	—	—	33	32	83	95				
	Összesen ...	14.046	23.710	1.569	589	11.900	1.349	11.001	393.157	—	—	15	38	32	28				
Horvát-Szlavon-országok.																			
1	Zágrábi erdőigazgatóság	894	1.123	488	591	41	232	235	11.502	—	—	17	80	23	58				
2	Vinkovcezi főerdőhivatal	1.270	1.659	626	7	472	118	672	4.202	—	—	10	08	8	75				
3	Otocsácsi erdőhivatal ...	1.629	5.288	3.103	145	77	—	1.963	2.756	—	—	6	36	23	92				
	Összesen ...	3.793	8.070	4.217	743	590	350	2.870	18.460	—	—	15	49	11	77				
	Magyarbirodalom ...	17.839	31.780	5.786	1.332	12.490	1.699	13.871	411.617	—	—	15	45	31	31				

¹⁾ Az orsovai m. kir. erdőhivatal kerületében 237 hektárt a kaláni bányatársulat ingyen erdősített be a vele kötött szövődés értelmében.

¹⁾ Az orsovai m. kir. erdőhivatal kerületében 237 hektárt a kaláni bányatársulat ingyen erdősített be a vele kötött szerződés értelmében.

59. A kincstári erdőhatóságok által kezelt csemetekertek kiterjedése és a termelt csemetemennyiség az 1903. évben.

Folyó szám	Az erdőhatósági kerület	A csemetek- terek kiterjedése hektár	Az év folyamán kiadatott								Készlet az év végén			
			az erdőkinctár által fogantatott erdősítésekhez				kopár területek befásítására magánosoknak				fenyő-	tölgy-	egyéb lombfa-	összesen
			fenyő-	tölgy-	egyéb lomb- fa-	össze- sen	fenyő-	tölgy-	egyéb lomb- fa-	össze- sen				
csemete ezer darab														
Magyarország.														
1	Besztercebányai erdőig.	21'1	5.167	99	108	5.374	646	—	—	646	13.265	65	237	13.567
2	Zsarnócai erdőhivatal	13'9	1.265	351	17	1.633	1.887	—	156	2.043	6.076	422	2.130	8.628
3	Máramarosszigeti erdőig.	27'3	10.489	565	44	11.098	534	—	1	535	32.412	2.004	132	34.548
4	Bustyaháza erdőhivatal	12'5	2.355	613	42	3.010	23	—	6	29	6.685	530	235	7.450
5	Kolozsvári erdőigazg. ...	18'1	5.564	901	131	6.596	126	53	108	287	22.370	1.147	625	24.142
6	Szászsebesi erdőhivatal	13'4	2.609	196	78	2.883	127	—	80	207	10.347	358	203	10.908
7	Lugosi erdőigazgatóság	56'8	200	724	288	1.212	—	301	2.193	2.494	361	2.563	4.722	7.646
8	Orsovai erdőhivatal ...	9'3	1.782	519	268	2.569	375	130	10	515	7.587	554	57	8.198
9	Liptóújvári főerdőhivat.	8'8	5.097	—	5	5.102	2.442	—	—	2.442	23.118	—	2	23.120
10	Ungvári >	9'0	1.626	532	25	2.183	180	—	—	180	5.526	1.447	34	7.007
11	Nagybányai >	5'0	818	40	39	897	249	—	11	260	2.724	286	1.012	4.022
12	Lippai >	24'9	354	3.239	374	3.967	17	—	9	26	167	2.548	283	2.998
13	Sóvári erdőhivatal ...	12'6	1.525	1.101	121	2.747	356	—	107	463	4.532	1.257	373	6.162
14	Apatini >	63'0	—	68	122	190	—	50	6.168	6.218	—	660	10.355	11.015
15	Gödöllői >	38'0	328	450	677	1.455	296	88	433	817	1.185	1.159	2.115	4.459
	Összesen ...	333'7	39.179	9.398	2.339	50.916	7.258	622	9.282	17.162	136.355	15.000	22.515	173.870
Horvát-Szlavon-országok.														
1	Zágrábi erdőigazgatóság	0'6	208	41	—	249	—	—	—	—	457	81	—	538
2	Vinkovcei főerdőhivat.	0'5	—	—	—	—	—	—	6	6	467	—	9	476
3	Otocsácsi erdőhivatal ...	0'9	443	—	—	443	—	—	—	—	2.427	—	2	2.429
	Összesen ...	2'0	651	41	—	692	—	—	6	6	3.351	81	11	3.443
	Magyarbirodalom ...	335'7	39.830	9.439	2.339	51.608	7.258	622	9.288	17.168	139.706	15.081	22.526	177.313

60. A kincstári erdőbirtokok területe művelési ágak szerint és az erdőbirtok értéke 1903-ban.

Folyó szám	Erdőhatósági kerület	Bel-telek	Szán-tóföld	Rét	Legelő	Havasilegelő	Terméketlen	A nem erdő-terület összege	Erdő	Az erdőhatósági kerület összes területe	Az erdőbirtokok összes értéke
		h e k t á r o k b a n									1000 kor.
Magyarország.											
1	Besztercebányai erdőigazg. ...	226	1.456	4.006	1.477	3.598	615	11.378	80.886	92.264	24.551
2	Zsarnóczai erdőhivatal ...	76	354	1.676	548	—	146	2.800	32.776	35.576	7.667
3	Máramarosszigeti erdőigazg. ...	232	1.087	3.342	1.464	21.842	1.004	28.971	132.962	161.933	15.184
4	Bustyaházai erdőhivatal ...	151	216	1.400	769	8.021	366	10.923	107.338	118.261	9.832
5	Kolozsvári erdőigazgatóság ...	80	348	1.062	3.562	5.226	898	11.176	129.154	140.330	5.582
6	Szászsebesi erdőhivatal ...	353	186	106	4.356	8.247	1.164	14.412	100.202	114.614	5.346
7	Lugosi erdőigazgatóság ...	108	896	1.918	7.707	—	909	11.538	48.355	59.893	5.624
8	Orsovai erdőhivatal ...	73	20	869	966	4.385	1.573	7.886	145.859	153.745	2.648
9	Liptóújvári főerdőhivatal ...	106	175	1.385	772	9.508	4.886	16.832	51.196	68.028	25.770
10	Ungvári » ...	141	2.048	5.319	2.185	1.202	1.352	12.247	96.458	108.705	2.906
11	Nagybányai » ...	427	38	781	1.491	1.114	163	4.014	50.112	54.126	3.135
12	Lippai » ...	172	1.069	584	117	—	1.150	3.092	64.027	67.119	6.236
13	Sóvári erdőhivatal ...	105	520	876	496	—	437	2.434	46.134	48.568	11.067
14	Apatini » ...	26	18	—	1.699	—	4.144	5.887	15.855	21.742	11.724
15	Gödöllői » ...	71	505	354	474	—	174	1.578	19.078	20.656	9.212
Összesen ...		2.347	8.936	23.678	28.083	63.143	18.981	145.168	1.120.392	1.265.560	146.484
Horvát-Szlavonországek.											
1	Zágrábi erdőigazgatóság ...	37	22	34	121	—	1.358	1.572	130.231	131.803	17.380
2	Vinkovcei főerdőhivatal ...	9	1.010	258	1.791	—	5.772	8.840	62.676	71.516	41.839
3	Otocsácsi erdőhivatal ...	5	2	9	1.229	2.223	1.682	5.150	90.915	96.065	2.094
Összesen ...		51	1.034	301	3.141	2.223	8.812	15.562	283.822	299.384	61.313
Magyarbirtalom ...		2.398	9.970	23.979	31.224	65.366	27.793	160.730	1.404.214	1.564.944	207.797
) A bustyaházai erdőhivatalnál kitüntetett területbe a domból és taraczkraznai közbirtokossági erdők is be vannak számítva.											

¹⁾ A bustyaházai erdőhivatalnál kitértetett területbe a dombói és taraczkraszni közbirtokossági erdők is be vannak számítva.

61. A kincstári erdők megoszlása a főbb fánemek szerint 1903-ban.

Folyó szám	Erdőhatósági kerület	Az erdőhatóság ke- rületéhez tartozó összes erdőterület kiterjedése	Az összes erdőterületből esik							
			a használaton kívül álló er- dőkre	a rendes használat alatt levő						erdőkre összesen
				tölgy-		fenyő-	bükk- és más kemény lombfa-	fűz-, nyár- és más puh. lombfa-		
				szál-	sarj-					
									e r d ő k r e	
h e k t á r o k b a n										
Magyarország.										
1	Besztercebányai erdőigazg. ...	80.886	4.512	2.293	—	61.975	12.106	—	76.374	
2	Zsarnócai erdőhivatal ...	32.776	350	43	—	2.775	29.608	—	32.426	
3	Máramarosszigeti erdőigazg. ...	132.962	15.395	2.288	—	74.726	40.553	—	117.567	
4	Bustyaházai erdőhivatal ...	107.338	26.341	3.620	—	45.443	31.934	—	80.997	
5	Kolozsvári erdőigazgatóság ...	129.154	11.176	4.752	306	58.552	54.366	2	117.978	
6	Szászsebesi erdőhivatal ...	100.202	11.369	7.514	24	29.311	51.984	—	88.833	
7	Lugosi erdőigazgatóság ...	48.355	3.942	20.846	65	546	19.497	3.459	44.413	
8	Orsovai erdőhivatal ...	145.859	23.262	9.099	—	13.659	99.839	—	122.597	
9	Liptóújvári főerdőhivatal ...	51.196	9.566	—	—	41.630	—	—	41.630	
10	Ungvári » ...	96.458	2.348	5.906	—	17.917	70.287	—	94.110	
11	Nagybányai » ...	50.112	3.557	1.609	—	—	44.946	—	46.555	
12	Lippai » ...	64.027	2.723	28.013	168	373	31.605	1.145	61.304	
13	Sóvári erdőhivatal ...	46.134	840	7.749	—	13.416	24.129	—	45.294	
14	Apatini » ...	15.855	1.062	7.236	—	—	—	7.557	14.793	
15	Gödöllői » ...	19.078	560	16.978	1.012	73	455	—	18.518	
Összesen ...		1.120.392	117.003	117.946	1.575	360.396	511.309	12.163	1.003.389	
Horvát-Szlavonországek.										
1	Zágrábi erdőigazgatóság ...	130.231	—	14.606	—	16.131	99.494	—	130.231	
2	Vinkovcei főerdőhivatal ...	62.676	—	53.367	—	—	9.309	—	62.676	
3	Otocsácsi erdőhivatal ...	90.915	30.845	—	—	6.392	53.678	—	60.070	
Összesen ...		283.822	30.845	67.973	—	22.523	162.481	—	252.977	
Magyarbirtalom ...		1.404.214	147.848	185.919	1.575	382.919	673.790	12.163	1.256.366	

62. A kincstári erdők vagásterületei és fatermése, valamint pénzügyi eredményei 1903-ban.

Folyó szám	Erdőhatósági kerület	Kihasználható volt összesen	Ebből tényleg ki- használtatott	Kihasználatlanul maradt	Az év folyamán tényleg kihasznált vágásterületeken termeltetett			Értékeithetetlenül visszamaradt az 1903. évi vágás- területeken	A kihasználatlanul maradt vágásterül- leteken becslés szerint van	A zárszámadás adatai szerint volt		
		erdőterület, hektár	épület- és műfa	tűzifa	összesen	kiadás	bevétel			fölösleg, ill. hiány (—)		
erdőterület, hektár				t ö m ö r k ö b m é t e r f a t ö m e g				1000 koronákban				
Magyar-ország.												
1	Besztercebánya	916	637	279	153.614	79.816	233.430	25.649	46.161	972	1.516	544
2	Zsarnócza	443	249	194	40.601	76.042	116.643	—	100.526	602	732	130
3	Máramarossziget	2.121	977	1.144	199.466	124.236	323.702	46.040	245.578	1.592	2.596	1.004
4	Bustyaháza	1.597	475	1.122	47.444	26.440	73.884	—	432.832	673	727	54
5	Kolozsvár	3.666	1.084	2.582	120.015	75.220	195.235	18.214	669.293	666	783	117
6	Szászsebes	3.277	736	2.541	53.905	176.093	229.998	15.587	744.415	772	994	222
7	Lugos	4.034	1.167	2.867	11.845	117.022	128.867	—	821.507	376	556	180
8	Orsova	10.030	930	9.100	44.069	95.961	140.030	2.448	2.141.435	187	400	213
9	Liptóújvár	343	340	3	94.137	38.508	132.645	—	766	523	1.238	715
10	Ungvár	7.974	883	7.091	43.737	156.449	200.186	4.715	2.485.216	995	1.061	66
11	Nagybánya	2.421	266	2.155	8.549	65.314	73.863	—	532.700	416	455	39
12	Lippa	1.666	929	737	8.245	186.131	194.376	—	229.088	379	509	130
13	Sóvár	474	444	{ 55 — 25}	26.539	62.852	89.191	—	19.566	530	800	270
14	Apatin	646	193	453	110	23.429	23.539	—	26.980	204	449	245
15	Gödöllő	335	235	100	749	27.661	28.410	347	16.880	371	222	— 149
	Összesen	39.943	9.545	30.398	852.825	1.331.174	2.183.999	113.000	8.512.943	9.258	13.038	3.780
Horvát-Szlavonorsz.												
1	Zágráb	1.236	740	496	21.883	218.721	240.604	55.248	290.679	496	668	172
2	Vinkovecz	786	839	{ — 103 50}	77.687	154.890	232.577	—	8.387	410	2.787	2.377
3	Otocsász	3.163	978	2.185	47.567	16.219	63.786	60.526	371.011	271	265	— 6
	Összesen	5.185	2.557	2.628	147.137	389.830	536.967	115.774	670.077	1.177	3.720	2.543
	Magyarbirod. ...	45.128	12.102	33.026	999.962	1.721.004	2.720.966	228.774	9.183.020	10.435	16.758	6.323

63. A kincstári erdők kiterjedésének és értékének változása 1890-től 1903-ig.

É v	Az állami erdőbirtokoknak összes					
	kiterjedése, hektár	értéke, korona	kiterjedése, hektár	értéke, korona	kiterjedése, hektár	értéke, korona
	Magyarország		Horvát-Szlavonországek		Magyarbirodalom	
Az 1890. év végén	1.299.542	146.400.280	339.139	59.987.051	1.638.681	206.387.331
> 1891. >	1.300.239	146.480.690	339.138	60.006.567	1.639.377	206.487.257
> 1892. >	1.314.416	146.584.254	317.590	60.037.715	1.632.006	206.621.969
> 1893. >	1.298.021	145.595.242	312.137	60.057.676	1.610.158	205.652.918
> 1894. >	1.295.077	145.522.817	307.143	60.059.954	1.602.220	205.582.771
> 1895. >	1.293.386	145.406.689	307.651	60.064.355	1.601.037	205.471.044
> 1896. >	1.287.187	146.258.645	302.946	60.096.627	1.590.133	206.355.272
> 1897. >	1.285.252	146.810.336	303.470	60.096.627	1.588.722	206.906.963
> 1898. >	1.256.024	146.017.421	301.106	60.184.456	1.557.130	206.201.877
> 1899. >	1.253.628	145.126.000	301.000	58.742.000	1.554.628	203.868.000
> 1900. >	1.248.226	145.068.000	300.280	58.914.000	1.548.506	203.982.000
> 1901. >	1.249.080	146.942.000	300.041	61.040.000	1.549.121	207.982.000
> 1902. >	1.269.680	146.784.000	300.047	61.186.000	1.569.727	207.970.000
> 1903. >	1.265.560	146.484.000	299.384	61.313.000	1.564.944	207.797.000

64. Mezőgazdasági balesetek a Magyarbirodalomban 1903-ban.

a) Törvényhatóságok szerint.

Országgrész, törvényhatóság	A megsérült		Az összes sé- rültek	A sérülések közül				Országgrész, törvényhatóság	A megsérült		Az összes sé- rültek	A sérülések közül			
	férfiak	nők		könnyű	súlyos	ismeretlen fokú	halálos		férfiak	nők		könnyű	súlyos	ismeretlen fokú	halálos
Magyarország.								e) Tisza bal partja.							
a) Duna bal partja.								Békés vármegye ...	217	17	234	45	182	—	7
Árva vármegye ...	2	—	2	—	2	—	—	Bihar » ...	252	10	262	35	206	1	20
Bars » ...	155	7	162	22	132	—	8	N.-Várad t.jv. ...	—	—	—	—	—	—	—
Esztergom várm. ...	37	1	38	5	29	—	4	Hajdu vármegye ...	81	1	82	6	69	—	7
Hont vármegye ...	42	2	44	5	37	—	2	Debreczen t.jv. ...	8	1	9	1	8	—	—
Selm. és Béláb. t.jv.	8	—	8	—	8	—	—	Máramaros vmegye	310	5	315	40	268	1	6
Liptó vármegye ...	32	1	33	9	24	—	—	Szabolcs »	132	6	138	5	125	2	6
Nógrád » ...	203	5	208	36	163	1	8	Szatmár »	112	4	116	5	101	—	10
Nyitra » ...	497	25	522	69	436	2	15	Sz.-Németi t.jv. ...	—	—	—	—	—	—	—
Pozsony » ...	175	6	181	22	148	1	10	Szilágy vármegye ...	44	—	44	4	37	—	3
Pozsony t.jv. ...	2	—	2	1	1	—	—	Ugocsa » ...	5	—	5	—	4	—	1
Trencsén vármegye	105	13	118	5	107	1	5	Összesen ...	1.161	44	1.205	141	1.000	4	60
Turóc »	54	2	56	4	47	—	5	f) Tisza-Maros szöge.							
Zólyom »	91	2	93	24	65	—	4	Arad vármegye ...	69	2	71	8	59	—	4
Összesen ..	1.403	64	1.467	202	1.199	5	61	Arad t.jv. ...	4	—	4	—	4	—	—
l) Duna jobb partja.								Csanád vármegye	184	9	193	33	151	—	9
Baranya vármegye	149	9	158	11	126	1	20	Kr.-Szörény vmegye	83	1	84	8	70	—	6
Pécs t.jv. ...	—	—	—	—	—	—	—	Temes »	139	6	145	20	116	—	9
Fejér vármegye	254	2	256	201	40	2	13	Temesvár t.jv. ...	1	—	1	—	1	—	—
Székesfehérvár t.jv.	14	—	14	3	11	—	—	Versecz t.jv. ...	—	—	—	—	—	—	—
Győr vármegye ...	59	4	63	12	45	—	6	Torontál vármegye	492	68	560	145	395	1	19
Győr t.jv. ...	1	—	1	—	1	—	—	Pancsova t.jv. ...	—	—	—	—	—	—	—
Komárom várm. ...	154	4	158	6	145	—	7	Összesen ...	972	86	1.058	214	796	1	47
Komárom t.jv. ...	3	—	3	—	2	—	1	g) Királyhágóntúl.							
Moson vármegye	110	8	118	21	92	—	5	Alsó-Fehér vmegye	17	—	17	—	15	—	2
Somogy »	352	9	361	56	295	2	8	B.-Naszód »	100	—	100	14	77	2	7
Sopron »	107	3	110	14	92	1	3	Brassó »	60	8	68	6	57	—	5
Sopron t.jv. ...	—	—	—	—	—	—	—	Csik »	57	8	65	1	62	—	2
Tolna vármegye ...	197	7	204	21	172	—	11	Fogarasz »	35	2	37	8	28	—	1
Vas »	199	15	214	34	174	—	6	Háromszék »	103	7	110	17	90	—	3
Veszprém »	146	8	154	14	131	1	8	Hunyad »	13	—	13	—	11	1	1
Zala »	91	6	97	—	86	—	11	K.-Küküllő »	51	1	52	7	43	—	2
Összesen ...	1.836	75	1.911	393	1.412	7	99	Kolozsvár »	59	—	59	5	50	—	4
c) Duna-Tisza köze.								Kolozsvár t.jv. ...	1	—	1	—	1	—	—
Bács-Bodrog várm.	458	55	513	79	413	2	19	M.-Torda vmegye	54	11	65	4	56	1	4
Baja t.jv. ...	3	—	3	1	1	—	1	M.-Vásárhely t.jv.	—	1	1	—	1	—	—
Szabadka t.jv. ...	12	—	12	—	12	—	—	N.-Küküllő várm. ...	26	4	30	1	26	—	3
Ujvidék t.jv. ...	2	—	2	—	2	—	—	Szeben vármegye ...	160	38	198	82	112	—	4
Zombor t.jv. ...	1	—	1	—	1	—	—	Sz.-Doboka »	13	1	14	2	12	—	—
Csongrád vármegye	73	1	74	9	64	—	1	T.-Aranyos »	22	—	22	4	16	—	2
Hód.-Vásárh. t.jv.	11	—	11	2	9	—	—	Udvarhely »	16	1	17	1	15	—	1
Szeged t.jv. ...	2	1	3	—	3	—	—	Összesen ...	787	82	869	152	672	4	41
Heves vármegye	127	2	129	15	111	—	3	h) Fiume v. és ker.							
Jász-N.-Szol. vm.	213	7	220	22	189	—	9	Magyarország össz.	8.029	459	8.488	1.343	6.735	26	384
Pest-P.-S.-Kiskún »	350	10	360	58	294	—	8	Horv.-Szlav.-orsz.							
Budapest szék.-főv.	4	—	4	—	3	—	1	Belovár-Kőrös vm.	31	9	40	1	35	—	4
Kecskemét t.jv. ...	3	—	3	2	1	—	—	Lika-Krbava várm.	2	1	3	—	2	—	1
Összesen ...	1.259	76	1.335	188	1.103	2	42	Modrus-Fiume »	4	1	5	—	5	—	—
d) Tisza jobb partja.								Pozsega »	26	3	29	—	24	—	5
Abauj-Torna várm.	132	5	137	12	118	1	6	Szerém »	42	8	50	4	40	1	5
Kassa t.jv. ...	8	—	8	1	7	—	—	Zimony t.jv. ...	1	—	1	—	1	—	—
Bereg vármegye	33	—	33	—	31	—	2	Varazsd vármegye	12	3	15	2	11	—	2
Borsod vármegye ...	124	3	127	15	105	1	6	Varazsd t.jv. ...	2	—	2	—	2	—	—
Gömör és K.-H. vm.	65	4	69	4	56	1	8	Verőce vármegye	30	4	34	1	27	1	5
Sáros vármegye ...	26	—	26	2	24	—	—	Eszék t.jv. ...	—	—	—	—	—	—	—
Szepes »	52	8	60	1	53	—	6	Zágráb vármegye	51	8	59	3	45	4	7
Ung »	48	1	49	10	38	—	1	Zágráb t.jv. ...	—	—	—	—	—	—	—
Zemplén »	123	11	134	8	121	—	5	Összesen ...	201	37	238	11	192	6	29
Összesen ...	611	32	643	53	553	3	34	Magyarbirod. össz.	8.230	496	8.726	1.354	6.927	32	413

Mezőgazdasági balesetek a Magyarbirtadalomban 1903-ban.

b) A sérülés foka és neve, a munka nemével összevetve.

A munka megnevezése, a mely közben a bal- eset történt	A sérültek száma			3—5	6—8	9—14	1—2			3—4	Állandó			ismertl. fokú sérülést	Halálos sérülést	Az elveszett munkanapok száma	A sérülés neve			
	férfi	nő	Összesen	napi			3—4 heti	havi		4 hónap hosszabb	részleges	teljes	vágás				zúzódás	törés	egyéb	
				munkaképtelenséget																
				s z e n v e d t e k																
Szántás, vetés, kapálás	343	17	360	7	43	100	127	41	9	1	18	1	—	13	7.490	114	180	36	30	
Aratás, kaszálás	246	35	281	4	51	92	94	22	3	—	10	—	1	4	4.865	244	19	5	13	
Termények betakarítása, cséplés	2.033	178	2.211	80	214	531	538	378	68	7	221	54	6	114	53.552	330	1.259	336	286	
Takarmány készítés	534	40	574	10	30	101	181	112	19	—	86	23	—	12	16.168	243	289	29	13	
Állatok gondozása	1.611	77	1.688	89	331	439	407	263	25	1	51	3	6	73	33.879	234	1.051	216	187	
Más mezőgazd. munka	1.267	85	1.352	51	138	337	404	223	41	6	69	8	9	66	30.815	278	690	185	199	
Szőllőművelés	82	7	89	5	9	24	31	6	2	—	7	1	1	3	1.703	18	42	6	23	
Erdei munka	1.264	17	1.281	49	127	309	380	198	48	3	65	9	8	85	28.414	320	688	171	152	
Földmunka	64	2	66	1	3	17	16	10	2	—	5	1	—	11	1.499	12	30	13	11	
Egyéb munka	786	38	824	34	78	223	251	136	23	—	44	2	1	32	18.045	224	437	77	86	
Összesen	8.230	496	8.726	330	1.024	2.173	2.429	1.389	240	18	576	102	32	413	196.430	2.017	4.685	1.074	950	
Az összes sérülések közül																				
a) lokomobilok mellett történt	54	—	54	—	6	8	17	7	1	1	7	3	—	4	1.342	2	28	10	14	
b) járgányok mellett történt	66	4	70	1	2	8	19	14	6	—	11	1	—	8	2.324	11	43	13	3	
c) cséplőgép mellett történt	728	59	787	27	59	156	170	132	29	4	132	36	1	41	21.360	107	494	114	72	
d) szecskavágó mellett történt	295	13	308	—	13	47	96	59	10	—	59	22	—	2	9.474	170	128	7	3	
e) répvágó mell. történt	67	5	72	3	8	14	26	14	2	—	4	1	—	—	1.769	39	29	3	1	
f) daráló mellett történt	17	—	17	—	—	4	5	4	2	—	2	—	—	—	673	3	13	1	—	
g) arató- és kaszálógép mellett történt	10	—	10	—	1	3	5	1	—	—	—	—	—	—	171	6	4	—	—	
h) egyéb gazdasági gép mellett történt	280	27	307	7	16	51	114	65	11	—	33	3	—	7	9.102	62	205	26	14	
a)–h) Összesen	1.517	108	1.625	38	105	291	452	296	61	5	248	66	1	62	46.215	400	944	174	107	

c) A sérültek személyi viszonyai.

A sérültek neve és annak részletezése, hogy mely segélypénztárhoz tartoztak	A sérültek életkora								A sérültek családi állapota				A sérült keresetéből élő			
	14 éves és 14 évnél fiatalabb	15—16	17—20	21—30	31—40	41—60	60 évnél idősebb	ismeretlen korú	nőtlen, hajadon	nős, férjes	özvegy vagy elvált	ismeretlen	gyermekek	házasársak	szülők és egyéb rokonok	összes egyének
		é v e s														
		s z á m a														
Férfi	342	373	1.056	1.809	1.879	2.341	398	32	2.742	5.240	236	12	12.100	5.156	1.517	18.773
Nő	65	60	110	79	60	96	26	—	241	213	42	—	326	61	24	411
Összesen ...	407	433	1.166	1.888	1.939	2.437	424	32	2.983	5.453	278	12	12.426	5.217	1.541	19.184
Az összes sérültek közül:																
1. A gazd. munkás és cseléd- pénztárnak tagja volt ...	104	243	704	1.207	1.288	1.561	201	13	1.650	3.548	121	2	8.332	3.439	785	12.556
2. Egyéb betegsegélyző pénztárnak vagy egylet- nek tagja volt	2	9	54	84	90	73	6	9	140	173	9	5	357	154	29	540
3. Segélyző pénztárhoz vagy egylethez nem tartozott	301	181	408	597	561	803	217	10	1.193	1.732	148	5	3.737	1.624	727	6.088
Összesen ...	407	433	1.166	1.888	1.939	2.437	424	32	2.983	5.453	278	12	12.426	5.217	1.541	19.184

